ARNOŠT HELLO

SLOVA BOŽÍ

ÚVAHY O NĚKTERÝCH TEXTECH PÍSMA SVATÉHO

DOBRÉ DÍLO

STARÁ ŘÍŠE / MORAVA

1915

PROHLÁŠENÍ AUTOROVO

Prohlašuji zde, jako všude, že se v této knize a ve všech svých knihách plně a absolutně podrobuji všemu, co rozhodla a co rozhodne Církev, svatá Církev katolická, apoštolská a římská.

A honosím se touto podrobeností, jež praví Alfa a Omega mého slova. Plnou a absolutní podrobeností Církvi, svaté Církvi katolické, apoštolské a římské, a její neomylné Hlavě.

ARNOŠT HELLO.

PŘEDMLUVA

Písmo Svaté jest propast. Jest nemožno říci, kterak jest hluboké, a nemožno říci, kterak jest prosté. Kdyby mne jedna z těchto dvou vlastností uváděla v úžas, nebyla by to hloubka, byla by to prostota. Hloubky možno se nadíti. Ale člověk jest tak složitý, že se nenaděje něčeho prostého. Opakujeme-li slova Evangelia dítku, dělníku, rolníkovi, nenaplní ho podivem: nenalézá se tam jediného slova, jež by směřovalo k effektu. Ani jediné slovo nemíní překvapovati. Z úst Ježíše Krista vycházejí jen slova důvěrná; věci, jež jmenuje nejčastěji, jsou věci života běžného. Život venkovský, práce, kvítí polní, hrají velikou úlohu v těchto rozhovorech, v nichž pojmy, jež bychom francouzsky nazvali vědeckými, nemají místa. Nikdy neobjeví se tam slovo abstraktní. Jestiť tam opak jazyka, jejž by-

chom čekali, kdybychom, neznajíce Evangelia, předem činili si o něm jisté ponětí, založené na našich intellektuálních obyčejích.

Dítko, dělník, rolník patří na Evangelium bez úžasu. Ale když táž slova, tak prostá, že ducha matou, stávají se vezdejším chlebem myslitelů, filosofů, theologů, světců, tu tito cítí úžas, jehož děti necítily. Shledává se, že tato prostá slova jsou naplněna takovou vědou a takovou hloubkou, že nikdo se nedohledí jich dna. A čím více se rozjímají, tím více se pozoruje, jak třeba je rozjímati. A čím více se chápou, tím více se pozoruje, jak se jim ještě nerozumí.

Nevědomec myslí, že je chápe, a naprosto se neklame, neboť leččemuž z nich může porozuměti. Člověk geniální, který před nimi strávil celý život, pozoruje den ze dne jasněji, že mu slova ta nepověděla všech svých tajemství, a nikterak se neklame.

Tato prostota slov Ježíše Krista není hluboká jen s hlediska intelligence; jest hluboká s hlediska činu. Prýští z ní moc; není toliko jednoduchá, jest zjednodušující. Rozsévá jednoduchost; sděluje ji. Lidé geniální, kteří tolik potřebují jednoduchosti, mohou přijíti a píti; zdeť pramen.

Lidé vydávají se v nebezpečí, že budou unešeni proudem mnohonásobna. Pochybnost, nejistota jest po výt-

ce uvedením mnohonásobného do ústředního bodu, kde má panovati jednota.

Víra jest úkon jednoduchý.

Rozjímání jest vítězství jednoty v hloubi duše. Víry tudíž a rozjímání jest hluboce potřebí vůči slovům Páně.

Ani genius by nestačil, aby člověka před tváří těchto slov uvedl v soudržnost mysli, jaké třeba.

Genius dokonce měl by v sobě nebo vedle sebe, v člověku, jenž se jím honosí, četné prvky bludu, kdyby mínil sám o sobě, na zdařbůh, čerpati z Píma Svatého, odloučen od Církve a od víry.

Třeba víry; třeba jednoduchosti.

Třeba si připomenouti, že Církev, nevěsta Ježíše Krista jest strážkyní, vykladatelkou a skladnicí jeho pokladů.

Před věcmi božskými rozum káže pokleknouti. Kdo nepočíná pokleknutím, vrhá se ve všechna nebezpečí.

Tato kniha vyšla z dlouhých a velmi hlubokých meditací. Ale úkon prvopočáteční, úkon ústřední, úkon konečný, jejž nese v lůně svém, toť přilnutí k Církvi, přilnutí naprosté.

Takový jest stav světa, že se zdá podivno, bizarní, úžasno, připomínáme-li prostá slova Ježíše Krista:

„Nechť jsou dokonáni v jedno, jako můj Otec a já jedno jsme."

V Babelu, ve kterém žijeme, kdy zmatek a rozdělení vykonaly svoje veledílo, veledílo, nad kterým by i samy mohly užasnouti; kdy snad překročily svými výkony svoje naděje.

Na nás jest, bychom i my svoje naděje rozněcovali.

Na nás jest, bychom mluvili z víry, naděje a lásky.

Na nás jest, bychom si přitiskli na prsa toto slovo, jehož světlo září do našich temnot:

„Nechť jsou dokonáni v jedno, jakož Otec můj a já jedno jsme."

Výbornost tohoto slova nás unáší výše než vhodnost jeho na věci lidské.

Přece však odvažuju se dodati, že jakási vhodnost zvláštní připojuje se v této chvíli k jeho výbornosti vlastní, k jeho výbornosti podstatné.

Čím více rozdělení se ukazuje, tím naléhavější jest láska.

Každý člověk, jenž hledá světla vně lásky, hledá světla v hlubinách temnot.

To jest pravdivo vždy pravdou obecnou: jest to pravdivo teď pravdou obecnou a též, jak myslím, pravdou specielní.

Jsou čtyři Evangelisté, jako čtyři litery v Tetragrammatu. Dějiny světa od Ježíše Krista až do naplnění

věků nedělí se snad ve čtyři části, odpovídající čtyřem Evangeliím?

. Jsou čtyři zvířata v Apokalypse. Jejich povahy, podstatně rozdílné, symbolicky obrážejí povahu čtyř Evangelistů. Jest též čtvero velikých Proroků ve starém Zákoně.

Svatý Matouš jest představen člověkem, svatý Marek lvem, svatý Lukáš teletem, svatý Jan orlem.

Není-liž první Evanglium, totiž svatého Matouše, jenž jest zpodobněn člověkem, znázorněno první dobou Církve?

První ze čtyř period, toť znovuvzdělání člověka. Běží o to, by se v něm obnovil znetvořený obraz Stvořitele.

Vykoupení formuje člověka dle vzoru Syna Božího. Čí jest tento obraz a tento nápis? Dejte Bohu, co Božího jest.

Krev, krev, tato tajemná lučavka, krev vyznačuje tuto první dobu, jež jest dobou mučedníků. Krev teče ručejemi, svěřujíc zemi símě člověka nového. Smrt starého člověka, zrození člověka nového, zmrtvýchvstání společností i jednotlivce, takové jest dílo první periody, a první Evangelium, Evangelium svatého Matouše, jest vyznačeno podobou člověčí.

Po svatém Matouši svatý Marek, jenž jest zpodobněn lvem. Konstantin vstoupil na trůn; uzřel Labarum;

zvítězil znamením, jež mu bylo ukázáno. Ejhle, síla: toť bitva, ale bitva vítězná. Krev mučedníků vzklíčila. Strom má silné kořeny: jeho větve skýtají světu útulku a přístřeší. Svatí se již neskrývají v katakombách; mluví, vyučují, někdy vládnou. Není to vítězství nejvyšší, jež jest pokoj, jest to vítězství poměrné, ve kterém ještě jest válka.

Jest to síla, obraz země, a nikoliv síla, obraz nebe; ale tato síla pozemská, dobytá a zkrocená, táhne vůz Krále nebes. Není to síla, jež se vznáší, jest to síla, jež brání. Spár lví zatáhl své drápy, ale jest stále spárem lvím. Spár ten podporuje, ochraňuje, dle potřeby rozerve a rozdrtí. Jest to spár čtvernožce, není to peruť ptáka.

Svatý Marek byl zvláště žákem svatého Petra. V druhé epoše silná správa Církve utvrzuje se jakožto zákon společenský, jakožto úhelný kámen světa a všech světů.

Filosofie a život vstupují do chrámu. Lev svatého Marka má pod svým strašlivým spárem zeměkouli, již daří přístřeším.

Srdcem druhé epochy jest svatý Ludvík.

Křesťanství podstupuje hroznou zkoušku. Lodice Petrova seznamuje se opět s bouří poněkud zapome-

nutou. Vítr vyfoukl bleskem, jak říkají námořníci. Svatý Ludvík jest velmi daleko.

Hle, Luther, Kalvín, Jindřich VIII. Hle, Rousseau, hle, Voltaire a hle, rok 93. Hle nové obětní zabíjení.

Třetí doba svatému Lukáši přísluší. Svatý Lukáš jest představován teletem. Tele se rdousívá. Třetí epocha jest dobou obětního zabíjení. Toto zabíjení nemá rázu prvního mučednictví, mučení, jež obrodilo člověka. První mučedníci zpívali; kolem mučedníků první doby aureola viditelnější obklopovala hlavu jasnější. Zde jest to bolest s ponižováním. To nejsou již panny z dřívějška, metající katům smělé a radostné výzvy; jsou to duše znavené a dlouho trpící, jež podléhají na způsob vola, dlouhou, trudnou námahou. Mnoho lidí dává svůj život a dávají jej lenivě.

Jest v třetí době nesmírně mnoho nespozorovaných a dlouhých utrpení, jež spíše bučí nežli řvou. Resignace vola objevuje se v každém okamžení. Vůl pracuje a přežvykuje; přebývá v stájích a na pastviskách, nikoliv na horách.

Srdcem třetího období jest sv. Vincenc Paulánský.

Čtvrtá epocha: *O domine, libera animam meam.* Toť orel, toť svatý Jan.

Svatý Jan, zjevuje se svaté Gertrudě, jež mu vyčítala jeho mlčenlivost, slíbil extatické, že odhalí později světu tajemství, jež četl ve svém snění, jež četl v srdci Ježíšově při poslední večeři.

Hnutí vesměrné, ruch katolický ve všech smyslech slova toho, vrhá svět křesťanský do srdce Ježíšova. Všechny proudy se řítí v tento okeán, a hle, nastává hodina jejich vhroužení.

Toto obecné hnutí znamená, že doba svatého Jana se dostavila.

Učedník, jež se nepodobá žádnému jinému, učedník, jehož Ježíš miloval, muž srdce Božího, hodlá pověděti tajemství uchovaná.

Přichází ta hodina, přichází večer; svět sestárl, dle pohrůžky, sdělené svatým Janem svaté Gertrudě. Nesmírná potřeba lásky zmáhá a trýzní jeho studenou sešlost. Nemá lásky tento svět; ale čím méně jí má, tím více pohřešuje, aby sám byl milován. Jest záhodno, by ohnivý dech ohřál údy tohoto zledovatělého starce.

Jest potřebí, by hromy Apokalypsy probudily ho z jeho lethargie. Jest třeba, by orel Apokalypsy vznesl ho ve svých mohutných pařátech.

Jest třeba tomuto starci všeho takového, co by se nejvíce příčilo jeho nynějšímu stavu. Jest třeba, by

moc Boží udělila orlu a blesku síly, jež by uchvacovala, a síly, jež by probouzela.

Učedník, jehož Ježíš miloval, člověk něhy, člověk lásky, ten, jenž byl dán za syna Marii, Jan Miláček, slove též Synem hromu, a toto poslední jméno vrhá na ostatní jména, jež má, jakýsi přízvuk a charakter. Na hromu třeba žádati jména a charakteru lásky, takové, jak ji svatý Jan předvádí.

Jest synem Marie; zajisté sám nám praví ve své Apokalypse, že dvě veliká křídla orlí byla dána ženě, by odletěla na poušť, a rozjímal sám svým orlím zrakem ženu oděnou sluncem, ženu korunovanou hvězdami, mající měsíc pod nohama.

A tak Panna a Nejsvětější Srdce, matka Ježíšova a srdce Ježíšovo jsou dvěma předměty rozprav, s nimiž svatý Jan obrací se na svět; Panna a Nejsvětější Srdce vyznačují přesně obojí charakter, jejž na sebe v této chvíli béře vesměrné náboženství.

Zjevení ženy oděné sluncem a korunované hvězdami, mající měsíc pod nohama, ukazuje, pod jakým úhlem Panna Maria zjevuje se pohledu orlovu.

Jiní ji chápou docela jinak. Svatý Jan ji uzřel, jak ji zří orel.

Čtvrtá epocha, toť orel: tohle slovo jest jasnější než všechna jeho vysvětlování.

Orel létá a orel se vznáší. Peruť orlí jest v azuru, a ve slunci oko orlí.

A jeho pařáty třímají blesk.

Ježíš Kristus mluvil k poutníkům Emausským, a tito poutníci z Emaus ho nepoznávali. „Což jsi tak cizí v Jerusalémě, pravil Kleofáš Ježíšovi, že nevíš, co se tam právě událo?"

I mluvili k Ježíšovi o Ježíšovi, neznajíce Ježíše.

Kdyby zvyklost nebyla otupila nám těchto věcí, byli bychom omráčeni ponaučeními, jež má do sebe toto vypravování.

Ale přišli k městečku i pravili tomu, s nímž se sešli: „Zůstaň s námi, neb se připozdívá."

A Ježíš vešel s nimi, a víte, kterak ho poznali. Prostota tohoto vypravování rozechvívá. Poznali ho po lámání chleba. A oči jejich se otevřely a poznali ho, a on zmizel.

Tehdy však řekli sobě: Zdaliž srdce naše nežhlo v nás, když mluvil na cestě a otvíral nám Písma?

V tomto vypravování jest cosi tajemného a žhoucího, co pudí k modlitbě.

Tajemství jest v něm horoucí jak oheň, a duše zakouší potřeby, vyšvihnouti se do výšin:

„Zůstaň s námi, neb se připozdívá."

*

Stránky, jež jste právě četli, jsou živeny stravou věků. Pilně jsem studoval Otce Církevní; pilně jsem se radil s velikými kommentátory; pilně jsem se radil se svatými.

Hloubka a vznešenost symbolismu pověděly jim veliká, nyní zapomenutá tajemství; pokusil jsem se oživiti je.

Ó velebná pravdo, stále stará a stále nová! „Připozdívá se, zůstaň s námi."

Slova, jež ledabyle opakujeme, věci Svatých Písem, kolem nichž chodíme s tváří roztržitou, vše to živilo duši lidských pokolení. Hlubiny, o nichž ledabylost myslí, že jsou prázdny, jsou plny chleba a vína, plny krve a ohně.

Ó velebná pravdo, zůstaň s námi!

Veliké vidění zvěstovalo večer Abrahamovi zemi zaslíbenou. Jistý veliký Kardinál, vzrušen zářivými lesky večera, pootevírá našim očím vidění Abrahamovo. Hle, kterak nás zve, bychom vstupovali na výšinu.

Zdá se mi, že jeho pozvání jest skvěle užitečno.

„Před kompletoriem, praví, pějeme tento verš žalmu: Obrať nás, ó Bože, Spasiteli náš, neboť den se schýlil a nastala chvíle odpočinku; nastala chvíle,

kdy se přechází od věcí vnějších k věcem vnitřním a od boje k pokoji, a od starosti činů k líbeznosti rozjímání."

Typem tohoto odpočinku jest patriarcha Abraham, když přijav slib o potomstvu četnějším než hvězdy nebeské, nabídl Pánu v hodinu kompletáře večerní oběť. Zobrazil onoho dne, nikoliv bez nesmírného tajemství, naše obrácení, když hodina přišla, bychom opustili konání vnější pro vniternou sublimitu.

Vezmi, praví Pán, vezmi pro mne krávu tříletou, kozu tříletou a berana tříletého.

Vezmi také hrdličku a holubici.

Pozorujme napřed, že ptáci jsou sdruženi s čtvernožci; neboť, praví Richard de Saint-Victor, pták, toť život vniterný; čtvernožec, toť život zevnější.

Ten, jenž chce jíti na vrchol hory, povinen jest zásobiti se ptáky a čtvernožci zároveň, činy vniternými i činy zevnějšími.

Abraham rozdělil čtvernožce ve dví, ale ptáků nerozdělil, nýbrž zůstali celiství.

Nerozdělil ptáků, neboť čin vniterný, jenž má jedině Boha za svědka, nemůže směřovati leda k Bohu; ale čin vnější, jenž tíhne hned k Bohu, hned k bližnímu, rozděluje a zmnohonásobňuje se v našem úmyslu, jenž obrací se hned k vůli Boží, hned k prospěchu lidí.

Pokud jsme zabráni úkony a pracemi vnějšími, zloba dne jest v celé své síle: jeho Léto nás pálí, vedro lidské opatrnosti jest horoucí kolem nás. Právě proto třeba postaviti stráž kolem naší oběti, ze strachu, bychom neuviděli sestupovati na ni ptáků-blbounů, jakými jsou myšlenky pýchy. Právě proto Abraham odháněl ptáky dravé, kteří snášeli se na zabitá zvířata.

A poněvadž slunce zapadalo, spánek padl na Abrahama a hrůza ho zachvátila, nesmírná a temná.

Západ slunce přitahuje spánek, a spánek přivolává hrůzu. Tento spánek nebyl spánkem únavy; byl to spánek nadšení, byla to extase ducha. Když slunce zapadá, marnost prchá; spánek snáší se na člověka duchovního, unáší ho mimo něho, a on počíná viděti, čeho v horku dne nikdy by nebyl spatřil.

ARNOŠT HELLO.

STARÝ ZÁKON

IMMISIT ERGO DOMINUS DEUS SOPOREM IN ADAM.

GENESE, II, 21.

Pustil tedy Hospodin Bůh sen na Adama.

Mezi věcmi, jimž málo rozumíme, jednou z těch, jimž rozumíme nejméně, jest štěstí. V jakém stavu asi byl Adam, vycházeje z rukou Tvůrcových? A ten spánek? Kolik tajemství asi bylo nakupeno v hlubině jeho bytosti! Ve svém spánku Adam podroben byl onomu výkonu, z něhož vzejde nádherný dar, jenž ho čekal při probuzení. Za spánku Adamova připravena jest Eva. A když se Adam probudil, Bůh mu ji představil.

Jakou stkvělostí byla asi oděna? Vládcové země a zvířat, nevědoucí o utrpení a smrti, podivuhodně sblížení s Bohem!

A právě Eva dává podnět k pádu. Co jest tedy spánek, jejž Homér nazývá všeobecným Pokořitelem? Ničeho o tom nevím. Nevěřím, že by to byla nečinnost, ale konec konců jest to jakýsi druh zapomenutí. Zapomenutí jest jednou z potřeb člověkových, a často právě v zapomenutí přichází k nám štěstí nebo neštěstí. Věc, jež nás hledá, nalézá nás někdy ve stavu zapomenutí.

Zapomenutí má mnoho forem: tři hlavní, jež se mi ukazují, jsou: spánek, smích a opojení.

Zdá se, že spánek jest ani nevím v jakém zvláštním vztahu s Osobou Otce.

Spánek jest osvěžující. Jest sladký, a rozšíříme-li smysl slova toho, plodivý. Jest základem života. Z něho vše pochází. Jest principem principů. Bůh jej sesílá na Adama v mládí světa. Později vrhá se na Abrahama při západu slunce. Abraham jest otcem Isáka a dědem Israele, a jeho jméno znamená Otce vznešeného.

Josef, muž chleba, muž moci, vidí ve spánku svůj budoucí osud, a svatý Josef, stín Otce, spánkem ocitá se v častých a tajemných stycích. Ve spánku jeho Anděl ho ujišťuje o Marii; ve spánku Anděl k němu

praví: Vezmi dítě a matku jeho a utec do Egypta; a též ve spánku Anděl praví: Vezmi dítě a matku jeho a vrať se do země Israelovy.

Spánek jest jakýmsi stínem sabbatu, padajícím na zemi.

A také nepořádek noční, zmítání noční, zneuctění noci jest jakýmsi zvláštním násilnictvím, a když nepořádek ten jest nedobrovolný jako v bezesnosti, jest jakýmsi utrpením zvláštním, jemuž noc vtiskuje zvláštní ráz.

Jest spánek a spánek; jest spánek, jenž jako by měl vědomí své hloubky a v němž duše se stává k leččemus vnímavou. Snad v těchto nocích, jež nesou zvláštní vzhled požehnání, stín sabbatu padá na člověka hustší a těžší.

*

Abraham a Sára byli staří a věkem pokročilí. A bylo zvěstováno Sáře, že se jí dostane syna. I schovala se Sára a rozesmála se.

— Proč se smála Sára? pravil Hospodin.

— Nesmála jsem se, pravila Sára.

— Smála jsi se, pravil Hospodin.

A syn, jenž přišel na svět, slul Izák, a Izák v hebrejšině znamená *smích*.

A Izák jest obrazem Syna, jako Abraham jest obrazem Otce.

Tato forma zapomenutí, smích, byla by tedy v jistém vztahu s osobou Syna, jako spánek s osobou Otce.

Smích, o němž tak málo se mluví v Písmě, při Izákovi ustavičně jest jmenován.

Slib jeho narození jest přijat se smíchem, a smích proniká až i jméno jeho.

Neobyčejný smích Sářin označuje lépe než všechna slova, jaké míry nepodobnosti dostoupila u ní věc oznámená. Dle všeho po dlouhých přáních a dlouhých nadějích vzdala se tak úplně naděje, že bývalý předmět této naděje stal se u ní myšlenkou směšnou. Směšno jest posledním stupněm, když běží o věci nemožné. Když nějaká věc nemožná stala se nemožnou do té míry, že její připomínka vzbouzí smích přes bývalá přání, tu nemožné dosáhlo posledních hranic své povahy. A Sára dospěla až smíchu. Sliby Boha odnášejí se obyčejně na věci víře nejnepodobnější, a když vehnaly tu nepodobnost až k jakémus bláznovství, když již nikdo vážně o nich nemluví, tehdy se naplňují.

Sára se smála; kolébka Izákova jest obklopena smíchem, a později Písmo, tak střízlivé na podrobnosti, praví, že si pohrával s Rebekou. Jejich veselost jest zapsána ve Svatých Knihách.

Tradice starobylé hovoří o smíchu nezadržitelném, jejž přisuzují Božství.

*

Opojení jest také jednou z forem zapomenutí. A opojení jest slovo plné významů. Každý člověk snad usiluje o to, by se opojil. Ale povaha opojení se mění.

Neopíjejte se, praví svatý Pavel, vínem, v němž jest chlípnost; ale naplňte se Duchem Svatým.

Opojení vínem a opojení Duchem Svatým zaujímají spodek a vrchol žebře opojení; ale jest mnoho stupňů mezi nimi.

Opojení vínem žádá si člověk zvířecí.

Poněkud výše jest opojení opiem; hašišem: zde zapomenutí nabývá způsoby snu, halucinace. Duch hraje jistou úlohu příšernou, ale skutečnou. Hledá obluzení, vytržení, šílení, neboť člověk chce sám sobě uniknouti. Hra, ctižádostivost, krev, jsou jinými formami opojení, jsou to dveřní otvory, do nichž člověk se vrhá, by sám sobě utekl. Jde mu o to, by unikl nudě, o níž Bossuet hovoří slavnostně, nudě neúprosné. Člověk se střemhlav vrhá někam, lidé se střemhlav vrhají páté přes deváté, nechť to kamkoliv, jen aby unikli nudě; jest to: zachraň se kdo můžeš. Vášně lidské jsou přídavky tohoto chvatu o překot, tohoto zmateného a bouřlivého útěku, v němž jedni mačkají a jiní bývají rozmačkáni, jako se děje v tlačenicích. Člověk šlape po těch, kteří padli; sám ztrácí půdu pod nohama, vrávorá, padá nebo nepadá; bývá od davu vyzdvižen nebo jím rozmačkán.

A co hledá tento dav, jenž supěje prodírá se touto klopotnou tlačenicí?

Hledá hned odpočinku, hned smíchu, hned opojení. Každý snaží se utéci sobě a volá všechny ostatní na pomoc proti sobě samému.

Nuže, co jiní slibují, aniž dají, a co člověk hledá až k zuřivosti, až do krve, až k šílení, to Duch Svatý dává; poskytuje opojení, opojení bez lítosti, opojení, jež, místo aby vyprazdňovalo, naplňuje; opojení, jež obohacuje, místo aby kazilo a ničilo; jež vyživuje, místo aby zabíjelo; jež rozplameňuje, místo aby ochlazovalo; jež léčí, místo aby hubilo; jež vyjasňuje, místo aby lhalo; opojení, jež obměkčuje, místo aby zatvrzovalo. Jest svrchovanou činností duše, nejúsilovnější, nejhoroucnější. Toto opojení, místo aby přinášelo lež, vyučuje pravdě vyšší nad pravdy obyčejné. Místo aby vleklo za sebou bláznovství, přináší moudrost, nikoliv malou, nýbrž velikou. Jest transcendentní a vznešené. Vzdaluje nudu. Možno je nazvati opojením vítězným. Místo aby zůstavovalo za sebou prázdno a hořkost, zůstavuje chutnost, chutnost, jež osvěcuje a jež zahřívá, takovou, jež svědčí duši. Jest vodou, jež občerstvuje; jest krví, jež oživuje, jest ohněm, jenž rozpaluje, ale v tomto žáru jest svěžest.

DILATET DEUS JAPHET, ET HABITET IN TABERNACULIS SEM, SITQUE CHANAAN SERVUS EJUS.

GENESE, IX, 27.

Rozšiřiž Bůh Jafeta, a ať bydlí v stanech Sémových, a budiž Chanaan služebníkem jeho.

Třeba překročiti věky a nezastavovati se u nich, aniž patřiti nazpět, a rozjímati rozuzlení tohoto dramatu. Jest to rozuzlení otázky Východní. Evropa rozpínající se hodlá zabrati stánky Asie, a Afrika jest k jejím službám.

Stany Sémovy jsou označeny slovem tabernakula: neboť nic není hanebného nebo znesvěcujícího v od-

počinku, a odpočinek jest označen bydlištěm. Jafet ve svém obydlí pracuje a neodpočívá. Nemůže odpočívati leda pod stánky Sémovými. Východ a Západ jsouce odděleni, vadnou a hynou oba: Východ v nečinnosti, Západ v práci. Jest třeba, by Východ vešel ve svou činnost, a by Západ vstoupil ve svůj odpočinek. Sabbat Východu zasáhne v činnosti, ruch a produkty západní. Sabbat Západu zasáhne v odpočinek Východu, ba právě na jevišti, kde pokoj se zrodil. Oběma, Západu i Východu, jest třeba, by vyšli sami ze sebe. Jejich pokoj nastane, až se přepraví jeden do druhého. Jafet, navštěvující stánky Sémovy, nalezne tam vzpomínky Noema, zmlazené věky. První dni světa nebudou se jeviti již tak vzdáleny. Zlé časy uplynulé prchnou jako zlý sen. Synové Noemovi shledají se, na kolena padnouce, pod týmže požehnáním. A Chám? Chám bude bezpochyby pozdvižen ze svého starého prokletí, a zatím slovo to se naplní. *Servus* znamená jak otroka, tak služebníka.

Pokud Jafet a Sém nesplnili svého osudu v pokoji, potud anathéma Chamovo naléhalo naň celou svou tíží.

Ale až Jafet pozná hlubiny odpočinku a Sém hlubiny činu, nepodobá se, že Cham najde v jich osvobození zárodky svého osvobození? Osvobození Jafetovo, toť pokoj; Sémovo, toť činnost; nebyla by osvo-

bozením Chámovým činnost zároveň sžírající i radostná, slavná činnost, kterou jest sloužiti?

Otrok pracuje a proklíná, služebník pracuje a miluje. Otrok Chám nenáviděl Jafeta a Séma, pro něž pracoval proti své vůli. Služebník Chám milovati bude Jafeta a Séma, pro něž pracovati bude, protože bude chtíti. Nenáviděl Jafeta bez odpočinku a Séma bez činnosti. Bude milovati Jafeta odpočinulého a Séma činného, a přejde od nenávisti otroctví ku svobodě služebníka.

V jiném smyslu, nepředstavoval by Jafet země a Sém nebe? Jest čas, by země, unavená svým vyhnanstvím, odpočinula si pod stánky nebe. A není-liž to zde východní obraz, jenž ku podivu vyjadřuje vznešenou účast na věcech božských? Toť ovšem země, toť ovšem Jafet. Ale ona odpočívá, ale on odpočívá pod stánky Sémovými. Sém, člověk asijský, člověk prvních dnů, člověk prvních světel; Sém, jenž bděl nad kolébkou světa; Sém, člověk rozjímání, nepropůjčí-liž odpočinku svých stánků svému znavenému bratru? Neskloní se nebe a neotevře svých stanů, by žehnalo ubohé zemi?

Noe a Lot poskytují zvláštní analogie. Sodoma podobala se dle všeho světu předpotopnímu. Noe jest vyňat a vyvolen; Lot jest vyňat a vyvolen. Oba tudíž představují výhradu, výminku Páně, anathema. Každý z nich byl samojediný ve své zemi, osamocen

obecným zločinem. Noe popřává ve své arše pohostinství zvířatům; Lot ve svém příbytku pohostinství andělům. První zachrání své hosty; druhý jest zachráněn svými hosty. První jest zachráněn před potopou vody, druhý před deštěm ohně. Potopa vodou nenastává, leč až Noe vstoupí do archy. Ohnivý déšť nenastává, dokud Lot nevstoupí do Segor. Podobá se, že ten i onen více nebo méně se zdráhali při rozkazu, by uprchli, a že jistotně odporovali své spáse. Avšak Noe jako by byl statečnější, odhodlanější, Lot více se třásl. Zdá se, že Lot představuje pohostinství. Zprvu ho poskytuje; později je přijímá. Posléze Noe a Lot jsou opojeni po svém osvobození. Toto zvláštní účastenství vína po vodě a po ohni jistě skrývá nějaké tajemství. Opíjejí se, aniž o tom vědí, a pokaždé jejich dítky se nalézají oproti tomuto opojení v poměrech nejpodivnějších. U Noema dva z jeho synů jsou nevinni, třetí vinen; dcery Lotovy zůstavují o svém činu v nejistotě. Svatý Augustin je obviňuje; svatý Jan Zlatoústý myslí, že je lze ospravedlniti. Zdá se, ať tak či onak, že sama neobyčejnost skutků, na něž směřuje vypravování Písma, zhušťuje tajemství, jež obklopuje tyto dva zjevy, a že jejich zvláštní spánek, po zvláštních únavách jejich útěku a jejich vystoupení, představuje jistým způsobem extasi osvobození, extasi nepochopenou svědky, kteří o ní soudí podle sebe.

ERAT AUTEM ABRAHAM SENEX DIERUMQUE MULTORUM, ET DOMINUS IN CUNCTIS BENEDIXERAT EI.

GENESE XXIV, 1 et sequ.

„Byl pak Abraham již starý, a dnů mnohých: a Hospodin ve všech věcech požehnal jemu.

I řekl k služebníku staršímu domu svého, kterýž ustanoven byl nade všemi věcmi, kteréž měl: Polož ruku pod bedro mé, abych tě zavázal přísahou skrze Hospodina, Boha nebe i země, abys nebral manželky synu mému z dcer chananejských, mezi nimiž bydlím.

Ale abys do země a příbuzenství mého šel, a odtud vzal manželku synu mému Isákovi.

Odpověděl služebník: Nebude-li chtíti žena přijíti se mnou do země této, zdali zase uvésti mám syna tvého na místo, z kteréhož jsi ty vyšel?

I řekl Abraham: Hleď, abys nikdy neuvodil zase syna mého tam.

Hospodin Bůh nebe, kterýž vzal mne z domu otce mého, a ze země narození mého, kterýž mluvil mi a přisáhl mi řka: Semeni tvému dám zemi tuto: onť pošle anděla svého před tebou, a vezmeš odtud manželku synu mému.

Pakli by žena nechtěla jíti s tebou, nebudeš zavázán přísahou: toliko syna mého neuvoď tam zase.

Tedy vložil služebník ruku pod bedro Abrahama pána svého, a přisáhl na tu řeč.

A vzal deset velbloudů ze stáda pána svého, a odešel, ze všech dobrých věcí jeho nesa s sebou, a bera se přijel do Mesopotamie, k městu Náchorovu.

A když nechal velbloudův odpočinouti před městem u studnice vody večer, toho času, kterého obyčej mají ženy vycházeti k vážení vody, řekl:

Hospodine, Bože pána mého Abrahama, potkej se prosím, se mnou dnes, a učiň milosrdenství s pánem mým Abrahamem.

Hle, já stojím blízko studnice vody, a dcery obyvatelů tohoto města vyjdou vážit vodu. Protož děvečka, kteréž já dím: Nachyl věderce svého, ať se napiji; a

ona odpoví: Pij, ano i velbloudům tvým dám nápoj: tať jest, kterouž jsi připravil služebníku svému Isákovi: a skrze to porozumím, že jsi učinil milosrdenství s pánem mým.

Ještě v sobě slov nedokonal a hle, Rebeka vycházela, dcera Batuele, syna Melchy, manželky Náchora, bratra Abrahamova, mající věderce na rameni svém: děvečka příliš krásná, a panna přepěkná, a od muže nepoznaná: sstoupila pak k studnici, a naplnila věderce, a navracovala se.

I běžel proti ní služebník a řekl: Dej mi píti maličko vody z věderce svého.

Kteráž odpověděla: Pij, pane můj, a rychle složila věderce na loket svůj a dala mu píti.

A když se on napil, přidala: Ano i velbloudům tvým navážím vody, dokudž se všichni nenapijí.

A vylivši z věderce svého do koryt, zase přiběhla k studnici, aby vážila vodu; a naváživši všechněm velbloudům dala píti.

On pak díval se na ni mlče, věděti chtěje, zdařil-li Hospodin cestu jeho čili ne.

Potom pak, když se napili velbloudové, vyňal muž náušnice zlaté, vážící loty dva, a také tolik náramnic z tíží lotů desíti.

A řekl k ní: Čí jsi dcera? Oznam mi: jestli v domě otce tvého místo k zůstání?

Kteráž odpověděla: Dcera jsem Batuele, syna Melchy, kteréhož porodila Náchorovi.

A přidala řkouc: Slámy také a sena hojně jest u nás, a místo prostranné k zůstání.

Sklonil se člověk, a poklonu učinil Hospodinu, řka: Požehnaný Hospodin Bůh pána mého Abrahama, kterýž neodjal milosrdenství a pravdy své od pána mého, a přímou cestou mne přivedl do domu bratra pána mého.

Tedy běžela děvečka, a zvěstovala v domu matky své všecky věci, kteréž byla slyšela.

Měla pak Rebeka bratra jménem Labana, kterýž spěšně vyšel k člověku, kdež byla studnice.

A když uzřel náušnice, a náramnice v rukou sestry své, a slyšel všecka slova povídající: Tyto věci mluvil mi člověk; přišel k muži, kterýž stál při velbloudech, a blízko studnice vody: i řekl k němu: Vejdi požehnaný Hospodinův: proč stojíš vně? Připravil jsem tobě dům, a místo velbloudům.

I uvedl ho do hospody: a odsedlal velbloudy, a dal slámy i sena i vody k umytí noh jeho, i mužů, kteří byli přišli s ním.

A položen jest před obličejem jeho chléb. Kterýž řekl: Nebudu jísti, dokudž nevypravím řečí svých. Odpověděl jemu: Mluv.

A on řekl: Služebník Abrahamův jsem: a Hospodin požehnal pánu mému velmi, a zveleben jest: a dal

mu ovce a voly, stříbro a zlato, služebníky a děvky, velbloudy a osly.

A porodila Sára, manželka pána mého, syna pánu mému v starosti své, a dal mu všecky věci, jež měl.

I zavázal mne přísahou pán můj řka: Nevezmeš manželky synu mému ze dcer chananejských, v jejichžto zemi bydlím; ale do domu otce mého půjdeš, a z příbuzenství mého vezmeš manželku synu mému.

Já pak odpověděl jsem pánu svému: Což nebude-li chtíti žena se mnou přijíti?

Řekl: Hospodin, před jehožto obličejem chodím, pošle anděla svého s tebou a zpraví cestu tvou: a vezmeš manželku synu mému z příbuznosti mé, a z domu otce mého.

Nevinen budeš od zlořečenství mého, když bys přišel k příbuzným mým, a nedali by tobě.

Přišel jsem tedy dnes k studnici vody, a řekl jsem: Hospodine, Bože pána mého Abrahama, jestliže jsi zpravoval cestu mou, po níž jdu, hle, stojím u studnice vody, a panna, kteráž vyjde k vážení vody a uslyší ode mne: Dej mi maličko vody k pití z věderce svého: a řekla by mi: I ty pij, i velbloudům tvým navážím: tať jest žena, kterouž připravil Hospodin synu pána mého.

A když jsem ty věci mlče s sebou rozjímal, ukázala se Rebeka přicházející s vědercem, kteréž nesla na

rameni: a vstoupila k studnici a navážila vody. I dím k ní: Dej mi maličko píti.

Kteráž spěšně složila věderce s ramene a řekla mi: I ty pij, i velbloudům tvým dám nápoj.

I ptal jsem se jí: Čí jsi dcera? Kteráž odpověděla:

. . . . . .

I nabídl jsem své dary. A skloniv se poklonu jsem učinil Hospodinu, dobrořeče Hospodinu Bohu pána mého Abrahama, kterýž přivedl mne přímou cestou, abych vzal dceru bratra pána svého synu jeho.

Protož učiníte-li milosrdenství a pravdu s pánem mým, oznamte mi; pakli se jiné líbí, i to povězte mi, abych šel na pravo nebo na levo.

I odpověděli Laban a Batuel: Od Hospodina vyšla řeč tato: nemůžeme proti libosti jeho nic jiného mluviti s tebou... Nech jen, ať pozůstane děvečka aspoň deset dní u nás, a potom půjde.

Řekl Eliezer: Nezdržujte mne, neboť Hospodin zpravoval cestu mou: propusťtež mne, ať jdu k pánu svému.

I řekli: Zavolejme děvečku, a zeptejme se na její vůli. A když jsouc povolána přišla, ptali se: Chceš-li jíti s člověkem tímto? Kterážto řekla: Půjdu.

Tedy propustili ji, a chovačku její, i služebníka Abrahamova, i tovaryše jeho, žádajíce šťastných věcí sestře své, a řkouce: Sestra naše jsi, množiž se v

tisíc tisíců, a vládniž símě tvé branami nepřátel svých!

Tedy Rebeka a děvečky její, vsedše na velbloudy, následovaly muže; kterýž rychle se navracoval ku pánu svému.

Toho pak času procházel se Isák po cestě, která vede k studnici, jejížto jméno jest, Živého a Vidoucího; nebo bydlil v zemi polední.

A vyšel k přemyšlování na pole, když se byl den již schýlil: a když pozdvihl očí, uzřel velbloudy přicházející z daleka.

Rebeka také uzřevši Isáka, ssedla s velblouda a řekla k služebníku: Kdo jest ten člověk, kterýž jde po poli vstříc nám? I řekl jí: To jest pán můj. Ona pak vzavši rychle plášť, přistřela se.

Služebník pak všecky věci, kteréž byl způsobil, vypravoval Isákovi.

Kterýž uvedl ji do stanu Sáry matky své a vzal ji za manželku: a tak velice ji miloval, že bolestí, která ze smrti matky jeho se mu přihodila, sobě umenšil."

Vypravování o sňatku Isákově jest jedním z těch míst Písma Svatého, jež vyžaduje mlčení. Jeho krása jest nad slova, jež by snad vnuklo, tolik nad ně, že slovo zakouší před ním potřeby smrti. Jest tolik lidské a tolik božské, že úcta a pohnutí se pronikají zvláštním způsobem v duši čtenářově. Sňatek dotýká

se na všech stranách lidského života, a vypravování o tomto sňatku dojímá a vzrušuje celého člověka. Zdá se, že čtouce je, vstupujeme do chrámu, a tam jako bychom účastnili se svatých obřadů: tu duše něhou taje a slzy pohnutí volky nevolky tekou uprostřed mlčení, jež jest mlčením svatyně. Tyto slzy, místo aby rušily ticho, činí je hlubším, a krása Rebečina jako by zároveň skvěla se tklivostí i svatostí.

Prostota a velebnost jsou tak hojny a tak podivuhodně splývají, že jich nerozlišujeme již od sebe, a nádherné záření západů slunečních opájí nás sladce opojením, jež utišuje, upokojuje a osvěžuje právě tak jako slavná a pokojná osobnost Abrahama, jenž očekává pod svým stanem své nové dcery, by jí požehnal.

ET PRAETEREUNTIBUS MADIANITIS NEGOTIATORIBUS, EXTRAHENTES EUM DE CISTERNA, VENDIDERUNT EUM ISMAELITIS, VIGINTI ARGENTEIS, QUI DUXERUNT EUM IN AEGYPTUM.

GENESE XXXVII, 28.

A když mimo šli madiánští kupci, vytáhše ho z cisterny, prodali ho Ismaelitským, za dvaceti stříbrných: kteříž vedli ho do Egypta.

Představme si, možno-li, ty veliké rodiny patriarchální, v nichž otec vyučoval moudrosti a v nichž jeho dítky v pokorné učenlivosti naslouchaly jeho po-

učování; třeba jíti tuze daleko, tuze daleko od nás, od našich obyčejů, od našich radovánek a od našich prací. Země, vypuštěna byvši právě z rukou Božích, byla ještě zcela teplá. Vzpomínky na Ráj pozemský, přenášené s otců na syny, byly ještě mladé v lidstvu. Rozhovor Boha s člověkem byl důvěrný a častý, a nikdo nepomýšlel, by se tomu podivoval. Nebe a Země, dosud sousedíce, měly se k sobě milosrdně nebo strašlivě. Abraham, heroicky poddán, nedávno vystupoval na horu Moria společně s Isákem, jehož zamýšlel obětovati: vystupoval smuten; sestupoval rozradostněn, veda s sebou dítě.

Styky patriarchův, zahrnutých milostmi a slávou, oplodňovaly zemi svatou a požehnanou, na níž Pán spočinul okem svým od počátku se zalíbením.

Požehnání Isákovo sestoupilo na hlavu Jakobovu: a Jakob měl dvanáct synů, jmény: Ruben, Simeon, Levi, Juda, Dan, Nephtali, Gad, Aser, Issachar, Zabulon, Josef a Benjamin. Nevidíte-liž ode dneška majestátu, jímž zářilo čelo Jakobovo? Odlesk Boha, jehož uzřel ve vidění, byl asi na tomto čele, v těchto očích, na těch bílých vlasech. Neboť Jakob viděl tvář Boha a přece neumřel; bojoval vítězně s andělem Božím, a anděl Páně na památku jeho vítězství změnil jeho jméno Jakob v Israel, silný proti Bohu. V jakých vzpomínkách jistotně kochal se Jakob Israel! Jaká to vy-

pravování, ta jeho vypravování, když mezi svými dítkami, shromážděnými večer kolem něho, hovořil k nim o velikosti svého Boha, neboť Bůh byl jeho Bohem; chtělť se nazývati Bohem Abrahamovým a Isákovým a Israelovým. Nehonosilo-liž se jistě toto vyučování více než otecké vznešenou a primitivní velebností? Ten, jenž mluvil ku svým dvanácti dítkám, byl svědkem velikých věcí, o nichž vyprávěl. Byl historikem prvních nadcházek Boha člověku. Přijal přímo od svého otce a svých otců vzpomínku a obsah prvních promluv Boha k člověku, prvních odpovědí člověka Bohu. Nic nebylo opotřebováno, nic nebylo zbaveno svěžesti. Vše bylo ještě mladé v paměti, v intelligenci a v srdci člověka. Lesy a růže, Oceán a hromobití vyslovovaly svými rozličnými hlasy jméno téhož Boha, a ucho lidské umělo ještě poslouchati.

Vše bylo mladé; a záleží na tom, abychom utkvěli na tomto divadle mladosti světa nikoliv pohledem zvědavým, nýbrž pohledem tklivým. A kdo ví? Kdo ví, jaká poučení jsou skryta v tomto divadle? Kdo ví, jaké vzory jsou utajeny v těchto vzpomínkách?

Vše bylo mladé; jsme pokoušeni dodati: vše bylo nevinné. Avšak nikoliv, třeba odolati vábidlům takového rčení; neboť o pravdu především běží. Starý had, jenž mluvil k Evě, mluvil k jejím potomkům, svět tak mladý a tak krásný byl již zločinný.

Cizinci, jenž roztržitým pohledem zavadil by o dvanáctero dítek Jakobových, jistě by se zdálo, že žijí skoro tímže způsobem. Tělesné práce, modlitba a zaměstnání života pastýřského jistotně poskytovaly téhož dojmu po stránce zevnější. Ale Bůh, jenž vidí srdce, věděl, oč se který z těchto dvanácti mladých mužů lišil od druhého.

Jeden z nich, Josef, byl příjemný Pánu, Josef, jenž jménem svým znamená syna, jenž roste. Vskutku tento měl růsti a pokrýti zemi stínem svým. A již jeho bratří v tajných hlubinách svých nemilují svého bratra Josefa. A proč pak?

Nezapuzujte smutku, jenž chce vstoupiti do srdce vašeho při tomto slově: nemilovali svého bratra Josefa. Neboť truchlost vaše jest užitečna, snad bylo by třeba říci, že jest svata! Divte se a podržte dlouho svoje podivení. Neztraťte ho, kráčejíce životem vpřed. Budiž vaším průvodčím na této veliké cestě. Neboť v den, kdy je ztratíte, spadne s vašeho čela koruna drahocenná, jíž nikdy nebude zase možno zdvihnouti, když jednou spadla. Dítky Jakobovy nemilovaly svého bratra Josefa.

Proč pak? Starý had byl kdysi nejkrásnějším z andělů. Ale choval závist k Pánu Bohu a sřítil se s celé své výše. Když pak Bůh učinil lidi, by jimi nahradil padlé anděly, pojal záští k lidem a chtěl je utrati-

ti, jako sama sebe utratil. A protože choval k nim závist, naučil je závisti, a lidé stali se závistivi. Právě proto dítky Jakobovy nemilovaly svého bratra Josefa.

Nenáviděli Josefa, jako Kain nenáviděl Abele, protože Josef byl lepší než oni, a poněvadž jeho dary byly Pánu Bohu příjemnější než jejich dary. Jakob miloval Josefa láskou zvláštní, a žárlivost bratří stoupala, čím vroucnější se stávala tato něžná náklonost otcova. Když věci se takto vyvíjejí, nejsou příliš daleky toho, by se nevyvinuly ještě k horšímu. Když špatný oheň dusí se pod popelem, netřeba k jeho rozdmychání leda vhodné chvíle, jež jistotně se naskytne, neboť nepřítel pokolení lidského, jenž potuluje se kolem nás, hledaje koho by sežral, nenechá bez povšimnutí žádného ze zlých zárodků, jež v nás zpozoruje. Nepodléhá naší nedbanlivosti, naší bezstarostnosti, našemu spánku. Bdí se žárlivou pečlivostí nad svými nadějemi, jimiž jsou naše neduhy, číhá lakotně na chvíle, kdy mu bude osud přízniv, totiž až se octneme v nebezpečí. Bratři Josefovi došli již tak daleko, že nemohli na něho promluviti bez hněvu.

Buďte teď jisti, že skutky co nevidět se dostaví, neboť skutky jsou obsaženy ve slovech, jako plod ve květu.

Stane se jedné noci, že Josef má sen. Všechny sny nepocházejí od Pána, a třeba se stříci toho, bychom

se mu propůjčovali hrou své obraznosti jak těkavé a bloudivé, tak i v okovy svázané. Ale nezřídka též stalo se, že Bůh, jenž bdí, když my spíme, použil okamžiku, kdy jeho služebník, stížen spánkem, zcela oddán byl tomu hlubokému usebrání na mysli, jež v nás způsobuje noc, by k němu mluvil z větší blízkosti a tajemněji: a to právě přihodilo se Josefovi.

Když jitro se rozbřesklo a když bratr našel bratry své shromážděny při zaměstnáních a pracích dne, Josef s prostotou a důvěřivostí toho, jenž nečiní ani nezamýšlí zlého, pravil jim:

Slyšte vidění, jež jsem viděl.

Byli jsme pospolu na poli, vázajíce obilí v snopy. V tom můj snop vztýčil se mezi vašimi snopy, a vaše shluknuvše se kolem něho, klaněly se hluboko před ním.

A Josef v prostotě srdce svého nevěděl, že rozdmýchal nenávist, již tak zapálenou v srdcích bratrů. Nevěděl, že jeho štěstí, byť budoucí a ostatně nejisté, bylo jako rudé železo, jež jim žhnulo tělo i krev.

Zdaliž králem naším budeš? odpověděli mu. Což budeme tvými otroky? . . . . . .

. . . . . .

Josef, stále poslušný a stále důvěřující, odchází z údolí Hebronu a míří do krajiny Sichem. Jeho bratří tu není. Hledá, hledá marně. Potkává osobnost, její-

hož jména Písmo neudává, a tento mimojdoucí praví Josefovi: Koho hledáš?

A Josef: Hledám svých bratří. Na které pastviny hnali svá stáda?

Nejsou již tuto. Slyšel jsem, jak pravili vespolek: Pojďme do země Dothain.

A Josef šel do země Dothain, kde hledal a nalezl své bratry.

Ale oni, vidouce, an přichází z daleka, radili se proti němu. Chvíle byla přízniva a chvíle byla vzácna; Josef byl daleko od domu, daleko od Jakoba, vydán jim na pospas, a bylo jich deset proti jednomu. Vražda představila se jejich duchu, a její opojení zkalilo jejich krev.

I pravili si vespolek: Hle, snář přichází.

Vizte, jaká nenávist tkví v tomto slově: snář.

Josef není již jejich bratrem, ani synem jich otce: jest jen snářem, tím, jemuž se snilo, že se stal větším než oni, a jejich nenávist nevidí v něm již než to. Svazky pokrevní, svazky přátelství, vše zmizelo. Závist vše ubila, by nenechala žíti v nich než připomínku snu.

Josef přišel křepký a radostný. Představíte si, čeho asi zakusil, když byl tak podivně přijat. Bezpochyby málo se mluvilo; neboť bylo jim jednati. Přece však některé ironické urážky, namířené na snáře, asi nalezly času, by se mohli dorozuměti. Neboť jest velmi

vzácno, by několik lidí srozumělo se k velikému zločinu, a by se mezi nimi neobjevila ironie. Svlékli jinocha se šatů.

Potom jej uvrhli do cisterny, v níž nebylo vody.

A usadili se pak poblíž cisterny, by jedli. Biblické vypravování jest strašné. Když vypráví některou vě třeba si jich domysliti deset tisíc.

Posadili se, by jedli. Jísti, toť přijímati statky přirozené, a klidu duše jest nezbytně třeba k tomuto přijímání. Kdo jí, potřebuje pokoje. Právě spáchali ohavný zločin a jedli. Jejich svědomí, dle všeho otupené zločiny předchozími a často nezpozorovatelnými, o nichž jsem mluvil, jejich svědomí nepřekáželo jim v jedení. Nepravili: Ubohý Josef! co nám zlého učinil? Neměli na očích ani muky svého bratra, umírajícího v cisterně, ani zoufalství svého otce, ani vzpomínky svého mládí: jedli pokojně.

Avšak hle, na ráz kupci ismaelští přicházejí z Galaad, se svými velbloudy, vezouce parfumy, pryskyřice a jedouce se zbožím do Egypta.

Ismaelité, přivábeni k tajemné a neodvratné zastávce mocí, jež počítá a uvažuje vše, přišli právě ve chvíli, kdy bratří Josefovi, znaveni snad svým zločinem, hledali, čím jej zmenšiti. Jedli; vztek jejich asi povolil. Judas otevřel ústa, by navrhl prodej, jenž snad konejšil pozůstatek jeho svědomí; ostatní řekli: Ano. Kup-

ci koupili otroka. Nepřáli si ničeho lepšího než těžiti z této laciné příležitosti a dobré koupě, jež se jim tak pěkně naskytla. Bylo třeba, by Josef byl zrazen, by Josef byl veden do Egypta; ten, jenž snad by předem sosnovati chtěl tuto trojitou shodu okolností, byl by se asi minul se svým cílem; ale kupci, kteří na nic se nepřipravovali, kteří šli na zdařbůh a kteří šli kolem náhodou, učinili právě to, čeho bylo třeba, a v okamžiku, kdy toho bylo třeba. Kdyby krok jejich velbloudů byl trochu zdlouhavější nebo trochu hbitější, vše by byli propásli; ale velbloudi poslechli plánu, o němž lidé nevěděli, a vše stalo se v okamžik chtěný.

Tehdy Judas, jeden z jedenácti, pravil k bratřím svým:

Což jest třeba, by bratr náš zhynul a by naše ruce obtížily se zločinem jeho smrti?

Konec konců jest naším bratrem, naše tělo a naše krev. Což abychom ho prodali Ismaelitům?

Ostatní svolili.

Vytáhli Josefa ze studnice a prodali ho za dvacet stříbrných. Kupci zavedli ho do Egypta.

Zdá se, že Ruben nebyl při sjednávání koupě: Neboť za chvíli po té přiběhl k cisterně, hledaje svého bratra, by jej osvobodil. Josefa tu již nebylo.

Ruben roztrhl roucha svá, a přiběhl k bratřím a zvolal: Nenalézám již dítěte a sám kamž půjdu?

Podobá se, že zoufalství dalo mu odvahu, by čelil deseti zločincům. Snad tvář Jakobova ve chvíli, kdy se doví o smrti Josefově, kmitla se mu v očích.

Zatím dítky Jakobovy vzaly suknici Josefovu, zabili kozelce a smočili sukni v krvi zvířete.

Potom poslali cizince, by donesli Jakobovi sukni zbarvenou krví a by mu řekli: Hle, co jsme našli! Popatř, zda nenáleží tato sukně tvému synu?

Toť ona! Toť ona! zvolal Jakob; poznávám ji; zvěř dravá sežrala Josefa, zvěř dravá jej sežrala.

Chladnokrevnost vinníků neochabla. Ti, kteří se posadili, by jedli vedle studnice, v níž Josef měl pozvolna zemříti, kdyby Ismaelité nešli kolem, ti vyvolili tento způsob, by přesvědčili Jakoba, a usnesli se bezpochyby vespolek, kterak mu zasadí ránu.

A taktéž oni byli svědky dlouhého zoufalství nepotěšitelného starce. Jakob roztrhl roucha svá, pokryl se žíní, a pojídaje bolest svou jako chleb, bude z ní od nynějška živ.

Zatím muži, kteří prodali svého bratra, pokojně přihlíželi k zoufalství svého otce, a ani jeden nezradil se slovem neopatrným. Ba odvážili se Jakoba těšiti svými hnusnými útěchami. Ale stařec, uvědomen snad tajným instinktem, zamítl tyto útěchy. Nikoliv, nikoliv, pravil; sestoupím s pláčem tam, kam sestupujeme smrtí, a plakal dále, plakal ustavičně, živil se slzami.

Zatím Ismaelité, zavedše Josefa do Egypta, prodali ho Putifarovi, dozorci Faraonovu a ministru války.

Pozastavme se a obraťme zřetel na okolnost, na níž snad nikdy nebyla soustředěna tolik, jak zasluhovala.

Ve chvíli, kdy Josef měl býti svržen svými bratry do cisterny, nikdo asi netáhl pouští. Místo bylo vyvoleno ohavníky, kteří nechtěli býti vyrušováni ve svém zločinu. Nepodivujete se oné moci, již lidé ve své roztržitosti nazývají náhodou, a jež vsouvá náhle mezi oběť a vražedníky cizí kupce, kteří přicházejí sem bez úmyslu, ale právě ve chvíli, by zachránili život jinocha, jejž vraždili, a by ho uvedli do Egypta? Několik vteřin spíše a Josefa nebylo by tu, nebo snad by si přispíšili s uškrcením dříve než přijdou svědkové, nebo snad něco nového by se přihodilo. O několik vteřin později bylo by již pozdě, Josef byl by mrtev nebo umíral by: neboť úzkost jeho postavení jistě by ukrátila agonii na dně studně. Zabijme jej, řekli si, a uvrzme jej do studnice: řekneme, že zvěř dravá jej sežrala, a uvidíme, jak mu prospějí jeho sny.

Vizte a slyšte: mají toliko slovo snů na rtech, důvodův a skutečných stížností se jim nedostává. Nemají proti němu jiných zbraní než jeho sny.

Ale Ruben usiloval o to, aby zachoval Josefa, a pravil: Proč krev? Uvrhněte jej živého do cisterny uprostřed této pouště. Neposkvrňujte rukou svých krví.

Úmyslem Rubenovým bylo zachrániti svého bratra a vrátiti jej Jakobovi.

Za těchto porad Josef se přibližoval. Blížil se v celé svěžesti svého mládí, v celé své prostosrdečnosti. Netušil úkladů, jež se kuly kolem něho, vedle něho, o něho. Přicházel, spokojen, že opět vidí své bratry, spokojen, že vykoná věc svého otce, že mu asi co nejdříve přinese s horlivostí svého věku a vroucností své povahy zprávy, jichž stařec očekával, jichž čekal snad s nepokojem svého stáří a vzrušením své povahy. Neboť Jakob v písmě objevuje se často v zármutku, a starci vědí, že dobré zprávy jsou v životě vzácnější než zprávy nepříjemné a neblahé.

MOYSES AUTEM PASCEBAT OVES JETHRO, SOCERI SUI, SACERDOTIS MADIAN; CUMQUE MINASSET GREGEM AD INTERIORA DESERTI, VENIT AD MONTEM DEI HOREB.

II. MOJŽ. III, 1.

Mojžíš pak pásl ovce Jethra, testě svého, kněze madianského: a když hnal stádo do vnitřnosti pouště, přišel k hoře Boží Horeb.

Duše žene svoje stádo na poušť, když berouc ssebou všechna zvířata, kterých střeže, — a čím jest vznešenější, tím jsou ta zvířata duchovnější, — odchází daleko od lidí.

Zvířata jsou zde typy tvorův. Toť mnohonásobné pozorováno v jednotě. Zvířata jsou jediným stádem. Když mnohonásobné se pojímá ve špatném smyslu, nazývá se *legii;* v dobrém smyslu nazývá se *stádem.*

Duše nejde jenom do Pouště, nýbrž do *vnitřnosti* Pouště. Poušť má svoje stupně, jimiž jsou její hloubky. Poušť svým zevnějškem dotýká se zemí obývaných lidmi. Tam ještě má s nimi vztahy; ale když duše opustí počátky míst obývaných, jde do hloubek Pouště, a Poušť jest přehluboka.

Ale Mojžíš nejde toliko do vnitřnosti Pouště, jde do *vnitřnosti,* do míst vnitřních: INTERIORA, množné číslo a nad to množné číslo rodu středního.

Místa, kam jde, jsou hluboká; duše zpytuje; nespokojuje se, že vidí vnitřnost Pouště, ona ji zkoumá. V této vnitřnosti objevuje vnitřnosti: propasti otevírají se pod propastmi. Řekli byste tomu podervy. Poušť otvírá se ohromnější, než jak ji duše znala, hlubší, skrytější, vzdálenější. Rozhledy netušené se odhalují v hloubi její; a za těmito rozhledy, hle, nové rozhledy. Poušť zmnohonásobuje se sama sebou; co bylo její vnitřností, jest už jenom jejím obalem. Domnívali jste se, že jste přišli do srdce, a zatím jste se dotýkali sotva kůže. Až přijdete k srdci, mráz vás obejde, a až si budete mysleti, že jste vypátrali srdce, srdce se prolomí a objeví se srdce tohoto srdce.

Domnívali jste se, opakuji, že jste na konci cesty, a zatím jste ještě nevyšli. A čím více se budete pohružovati do srdce propasti, tím více budete pozorovati, že jste ještě na povrchu.

Před chvílí považovali jste vnějšek za vnitřnost; nyní považujete vnitřnost za vnějšek; ale tato druhá illuse není už illusí. Jest to počátek světla. Čím více budete tisknouti svoje ucho na srdce Pouště, tím dále od sebe budete slyšeti jeho tlukot. Čím více je budete svírati, tím více vám bude unikati, a chvat jeho ubíhání nebude míti měřítkem leč prudkost vaší náklonnosti.

Ten, kterého dlužno nalézti, jest nesmírný, třeba býti oproštěn všeho, by se k němu učinily první kroky, a jeho blízkost jest označována hrůzou temnot, jež si vzal za skrýši. Slyšíš svištěti temnoty, jako vítr za bouře? — Ještě neslyším. — Jdi dále, dále. — Jsem dále, ještě dále, a ještě neslyším svištění temnot. — Jdi ještě dále, ještě dále a neohlížej se za sebe: za tebou hoří Sodoma. Vzpomeň si na ženu Lotovu. — Neobracím se a přece neslyším svištění temnot. — Zapomeň na kouř, který vystupoval k večeru z příbytku, kde jsi spával jako dítko.

Zapomněl jsem na kouř, který vystupoval k večeru z příbytku, kde jsem spával jako dítko.

Zapomeň na Egypt, ba i na dceru Faraonovu.

Zapomněl jsem na Egypt, ba i na dceru Faraonovu.

Zapomeň na Nil i na pobřeží i na rákosí i na západy slunce.

Čeho tedy dlužno zapomenouti?

Dlužno zapomenouti jmen těch lidí, jimž jsi sloužil v zemi Bludu, neboť Pravda jest žárliva.

Zapomněl jsem jmen těch, jimž jsem sloužil v zemi Bludu, a žárlivost Pravdy neřekla ještě mému necitelnému uchu: Effeta, otevři se.

Pak už nevím, čeho třeba činiti.

Jdi před sebe, aniž bys co chápal. Zapomeň mých slov hned, jak je uslyšíš, a jdi před sebe, nazdařbůh, bez kompasu. Vidíš-li stopu vytlačenu do písku, dej se na útěk a řekni písku Pouště: chci, abys byl nedotčen: pověz mi, kde žádná noha na tě nevstoupila. Dívej se jen a jenom na písek; písek budiž tvým Oceánem: Netaž se obzoru, jaká jest na vlas čára, jež dělí písek od nebe: nech žlutého písku a modrého nebe, by se vypořádaly spolu, jak umějí. Ničím se neznepokojuj, nehledej už, jdi dále: slyšíš-li praštěti písek a řváti lvy, neobracej se: jdi dále. Brázdí-li velicí ptáci pouště svým mlčenlivým letem ohromné nebe, nedívej se po nich, jdi dál. Skvrnatí-li jich černý stín žlutý písek, nezastavuj se, bys se naň díval, jdi dál. Nech stínu a nech nebe; zapomeň na černé, zapomeň na modré. Nedívej se než na žlutý písek, pohruz se do jeho útrob.

Pohrouzil jsem se do jeho útrob, a přece neslyším svištění temnot.

Zapomeň nyní barvy písku.

Zapomněl jsem barvy písku.

Nyní naslouchej mlčení.

Naslouchám mlčení, mlčení, dítku Pouště.

Pravím mu: Kdo jsi? odpovídá ve svém jazyku: Jsem Slovo Pouště.

Nyní se pohruz do mlčení mlčení, jako jsi se pohrouzil do Pouště pouští.

Vraz posvátný meč do prsou mlčení. Otevři mu srdce a v hloubi srdce hledej srdce tohoto srdce.

Potop se do Oceánu mlčení až tak, že nebudeš zadržen dnem propasti, Skalou, jež nese Oceán, Skalou, které nikdo neviděl, věčně chráněnou svojí hloubkou náhlého útoku zrakův, a až narazíš na skálu, přitiskni svoje ucho na tu, které se nikdy nic nedotklo.

Szuj obuv, neboť země, po níž kráčíš, jest posvátna.

Obuv dělí člověka od země.

Zatajuje jim jejich příbuznost. Kdo jde bos, cítí se bratrem hlíny, z níž vyšel Adam.

Země říká noze bosé: Pomni, že prach jsi.

A když jde o to, by se uslyšelo jméno Boží, vždycky se objevuje prach. Když písmo nám mluví o modlitbě vyslyšené, ukazuje nám často prosebníka, jak sype na sebe popel, nežli se přiblíží k Bohu.

Judith a Esther posýpají si hlavu popelem. A Abraham: Budu mluviti k Pánu svému, ačkoli jsem prach a popel.

Řekli byste, že Prach a Popel jsou sluhy Modlitby a duchy, kteří ji přednášejí, třesouce se a nazi, u paty trůnu.

Prach a Popel, tvorové hmotní, zastávají úkol duchův, vzhledem k modlitbě, věci nejduchovnější ze známých věcí.

Modlitba, která si přeje vystupovati, bere na pomoc prach a popel, které jsou dole, pod nohama.

Pozoroval jsem už někde, že jméno chudého v Písmě táhne za sebou jméno Boží, jako železo přitahuje magnet.[1] Řeknu totéž o prachu a o popelu. Jejich jméno jest jakousi silou.

Modlitba jest jakýsi kouř. Prach a kouř jsou jmenovány vedle sebe.

Tito dva tvorové jsou bratři. Prach nejhrubší, kouř nejjemnější. Ale řekli byste, že Ten, k němuž stoupají oba, schválně se mýlí, jako Israel mezi Efraimem a Manassesem, a vkládá ruku svoji pravou na prach a popel.

Mojžíš dychtil: jeho noha nahá dotýká se nahé země.

Hle, Bůh vyslovuje svoje jméno: *Já jsem Ten, kterýž jsem.*

[1] Den Páně, vyd. Victor Palmé.

Toť možná nejzřetelnější i nejtajemnější věc, jaká jest. Toť pravda, kterou vše prohlašuje, pravda, které nikdo nezná.

Kdo myslí, že ji nezná, zná ji jakýmsi způsobem.

Kdo myslí, že ji zná, nezná ji v jakémsi smyslu.

Toť slavnostní potvrzení Bytosti, jež dává sama sobě.

Toť světlo světel a toť tajemství tajemstev.

A řekli byste, že světlo a tajemství triumfujíce zde každé nad posledními stanicemi, jež jim ukládá náš duch, chtějí se objeviti zde dole takovými, jaké jsou ve své vlasti.

Řeklo by se, že světlo chce smýti černé skvrny svého bílého roucha, tajemství skvrny bílé svého roucha černého.

Slova jsou terminy; obyčejně slova a terminy bývají synonyma. Říká se francouzsky: užívám tohoto terminu. Užívám tohoto slova. Ale zde jest jméno, které není terminem.

Zde Neohraničený mluví v řeči lidské, a řeč lidská ho neohraničuje. Přichází k nám a přece zůstává ve svém.

Děje se to v Orientě, v kraji pohostinství. Jméno Boží jest tu hostem řeči lidské.

Zákony pohostinství jako by se tu vydávaly zvláštním nebezpečím.

Jak si poradí lidská řeč, která se skládá z terminův, by odolala pokušení terminovati, pokušení ohraničovati?

Hle, ona triumfuje nad slabostmi své povahy; nechává Neznámého, který přichází k ní, v nedotknutelnu: koktajíc jako dítě a silna jako heros, slabikuje:

JEHOVAH

A nyní, když znáš tajemství, jdi, Mojžíši; před tebou otevře se moře Rudé; povedeš lidi, jako jsi vodil stáda.

Moře Rudé se otevře: tvorové, co tělo a krev, se uhnou, a ty přejdeš nohou suchou.

Udivíš je svým přechodem, po té nalezneš je zase na druhém břehu moře Rudého, v jejich typu, v ohnivém světle, a budeš obětovati na poušti, jako Noe po potopě, na hoře Araratu, obět osvobození.

APPARUIT AUTEM DOMINUS SALOMONI PER SOMNIUM NOCTE DICENS: POSTULA QUOD VIS UT DEM TIBI?

LIBER TERTIUS REGUM, III, 5-13.

Ukázal se pak Hospodin Šalomounovi ve snách v noci, řka: Žádej co chceš, abych dal tobě.

I řekl Šalomoun: Ty jsi učinil se služebnikem svým Davidem, otcem mým, milosrdenství veliké, jakž chodil před obličejem tvým v pravdě, a v spravedlnosti, a v srdci upřímném s tebou: a zachoval jsi jemu mi-

losrdenství své veliké, a dal jsi mu syna sedícího na trůnu jeho, jakož jest dnes.

A nyní Hospodine Bože, ty jsi učinil, aby kraloval služebník tvůj místo Davida, otce mého: já pak jsem mládenec maličký, ani vyjíti, ani vjíti svého neznaje.

A služebník tvůj jest u prostřed lidu, kterýž jsi vyvolil, lidu nesčíslného, kterého nelze počítati ani sečísti pro množství.

Dáš tedy služebníku svému srdce učenlivé, aby lid tvůj souditi mohl, a rozeznati mezi zlým a dobrým. Nebo kdo bude moci souditi lid tento, lid tento tvůj mnohý?

I líbilo se to Hospodinu, že Šalomoun žádal za takovou věc.

I řekl Bůh Šalomounovi: Že jsi žádal za věc tu, a neprosil jsi sobě o dlouhý věk, ani o bohatství, ani o duše nepřátel svých, ale žádal jsi sobě moudrosti, rozeznání soudu:

Hle, učinil jsem tobě dle slov tvých, a dal jsem tobě srdce moudré a rozumné, tak že žádného před tebou rovného tobě nebylo, aniž po tobě povstane.

Ale i to, začež jsi neprosil, dal jsem tobě: totiž bohatství, a slávu, tak, že žádného ne-

bylo tobě rovného mezi králi, po všechny předešlé dny.

Budeš-li pak choditi po cestách mých, a budeš-li ostříhati ustanovení a přikázání mých, jako chodil otec tvůj, prodloužím dnů tvých.

I procitil Šalomoun, a srozuměl, že to byl sen: a když přišel do Jerusaléma, stál před archou úmluvy Hospodinovy, a obětoval oběti zápalné, a oběti pokojné, a učinil veliké hody všechněm služebníkům svým.

Mezi tajemstvími z nejtajemnějších jest zcela jistě Modlitba, a z poučení o tomto tajemství jedním z nejhlubších jest poučení, jehož nám skýtá modlitba Šalomounova. Písmo jest plno významův a za smyslem historickým skrývá a zároveň odhaluje smysly jiné. Všimněme si tedy toho slova, té odpovědi Boží Šalomounovi:

Poněvadž jsi sobě žádal věci této a nežádal jsi si oné druhé, dám tobě, čeho jsi si žádal, a přidám tu druhou.

A že Bůh mluví takto k Šalomounovi a že nám vypravuje svůj rozhovor, neděje se jen proto, bychom znali ten fakt jako fakt historický, nýbrž abychom jej chápali jako rozsáhlé a hluboké naučení.

Šalomoun žádá o věc, kterou si Bůh mu přeje dáti, a Bůh dává mu věci, jichž si přál, aniž si jich žádal.

Šalomoun obrací se na Boha dle přání Božího, a Bůh odpovídá Šalomounovi dle přání Šalomounova.

Nebylo-liž by to jakési okno otevřené na obzor nesmírný?

Nenaskýtá se tu jakési hluboké a tajemné poučení o tom, co by bylo možno nazývati povahou Boží?

Nenadzdvihuje-liž některá z veleb štědrostí některý ze závojův, které ji zastírají?

Připomeňme si ona vyrčení Evangelia: Hledejte nejprve království Božího a spravedlnosti jeho, a to ostatní bude vám přidáno.

Ta vyrčení Slova vtěleného, ta vyrčení moudrosti samé, nepodobají-liž se dokonale odpovědi, jíž se dostalo Šalomounovi, když prosil o moudrost? Jaké vyrčení a jaká ozvěna!

Čtení o Šalomounovi, toť božská velebnost, jež se potvrzuje v praksi, a rčení Evangelia, toť božská velebnost, jež se potvrzuje v principu.

Velebnost jest puzena svou povahou, by dávala více, než se od ní žádá. Jde ještě výše a dále: jest ještě výše a dále: její jméno jest možná toto: Výše a dále.

Co učiní ta velebnost na modlitbu zároveň smělou i bázlivou: smělou, že si žádá od Boha toho, co jemu jest vlastní, totiž moudrosti; bázlivou, že v řádu lidském si nežádá ničeho? Velebnost dá věc žádanou; a pak dá to ostatní jako cosi vedlejšího. Šalomoun

žádal věci hlavní a nedbal vedlejší. Bůh dává věc hlavní a přidává vedlejší. Šalomoun, nežádaje si leč moudrosti, vydal svědectví moudrosti jakožto hlavnímu ze statkův, Bůh, dávaje mu Moudrost a přidávaje to ostatní, také vydává svědectví moudrosti jakožto hlavnímu ze svých darův, a vydává ji toto druhé svědectví, že moudrost, jsouc hlavním z jeho darův, přináší to ostatní nádavkem. Kdyby bývala byla dána jenom moudrost, moudrost byla by méně oslavena. Bývala by byla dána, nikoliv oslavena. Oslavou její toto jest: má vedlejšími všechny ty dary, nad které uznána byla vzácnější. Čin, že byla uznána vzácnější, strhuje ssebou vše ostatní. Kdyby byl Šalomoun žádal o bohatství, býval by měl bohatství a nikoliv snad moudrost: moudrost bývala by nebyla přidána.

Bůh dal moudrost, jež mu naplňovala ruku. Cosi mu zůstává mezi prsty, cosi zapomenutého. Setřese tento prášek, a bohatství zaplaví Šalomouna.

Pokaždé, kdy v Písmě modlitba člověkova jistým způsobem vyšlehne, jistý boj rozpoutává se na tomto neviditelném kolbišti, a proti zákonu zápasův obyčejných oba soupeři bývají vítězi.

Bůh ustupuje žádosti ať vyslovené nebo zamlčené. Když ustupuje, prohlašuje svoji svrchovanost úkonem tisíckráte vyšším nežli odpor. Když ustupuje přání vyslovenému, jako třebas Mojžíšovi, ukazuje, jak si váží

lidského činu a ctí slova, jež na něho se obrací. Když ustupuje žádosti zamlčené, činí vše toto a zároveň cosi více: potvrzuje se jako zkoumatel ledví, oceňuje jemnost mlčení, klade na její místo věc, o niž člověk prosí, věc, kterou zamlčuje, a dává velebnosti rozkaz, by korunovala spravedlnost.

Moudrost jest příliš veliká na to, by byla přidána.

Nemůže býti leč látkou prosby, neboť jest samým principem modlitby, které jest látkou.

Když se však stane látkou prosby, tu ostatní se může dostaviti.

Mezi Šalomounem a Bohem jest jistý zápas šlechetnosti, ve kterém Bůh nechce býti přemožen.

Když se Bůh zjevil Šalomounovi, neodvážil se ho Šalomoun prositi než o moudrost; jméno bohatství nepřišlo na jeho inspirované rty ve spánku; velebnost inspirace a velebnost spánku zapudili jméno bohatství jakožto nedůstojné rozmlouvajícího, který se zjevoval.

Když Šalomoun vzdal slávu Bohu, že nejmenoval bohatství, Bůh, jenžto zkoumá ledví i srdce, proniká přání tajná, kterých se neodvážil vyjádřiti před velebností Boží, a připojuje bohatství, nikoliv s pohrdáním, nýbrž tak, že mu nedává místa příliš velikého, neboť je dává nádavkem. V tomto *nádavkem* jest jistá načisto jedinečná krása.

ET MISSUS EST ANELUS DOMINI SANCTUS RAPHAEL, UT CURARET EOS AMBOS, QUORUM UNO TEMPORE SUNT ORATIONES IN CONSPECTU DOMINI RECITANAE

LIBER TOBIAE III, 25.

A poslán byl anděl Páně svatý Rafael, aby je uzdravil oba, jichžto jedním časem modlitby před obličejem Páně se dály.

Anděl Rafael jest zde zástupcem Prozřetelnosti.

Tobiáš a Sára se neznali. Stařec oslepl. Mladá žena viděla umírati svých sedm manželův. Starci se posmívala jeho žena; Sáře její děvka. Oběma vytýkali jejich neštěstí. Oba v tutéž chvíli cítí se umdleni pod tím

břemenem a žádají si osvobození nebo smrti. Pozoruji, že skoro ve všech nejzazších modlitbách Písma se vyskytuje slovo *nebo*. Buď mne už zabij, *nebo* mne spas. Jestiť chvíle, kdy rozdrcený člověk dopouští volbu mezi dvěma věcmi a vzpírá se jenom, by nepotrvala ona, které už snésti nemůže. Čas sjednotil ty, jež prostor odlučoval. Přemožen touto soudobou modlitbou, Pán posílá Rafaele, by je oba uzdravil.

Lidem jest se utíkati k četným lékům na rozličné neduhy. Bohu netřeba než chtíti. Lék, který vzchází z jeho rukou, hodí se na vše zároveň. Rafael nazývá se *lékem Božím*. Objeví se, a všecky neduhy, kterých se dotkne, uzdravují sebe navzájem, a v jeho rukou nejzazší nebezpečí vydá ihned spásu. On uvádí ve skutek slovo Zachariášovo: „Spása přichází z nepřítele." Obluda, jež chce pohltiti syna, uzdraví oči otcovy.

On neuzdravuje toliko očí Tobiášových. Osvobodí Sáru z toho pekelného tyranství. Poskytuje štěstí, zdraví, ženy, světla, zraku, radosti. Přidává ke všem těmto nesmírným dobrům dobro svrchované. Ukazuje, že tu jest Bůh přítomen a pomocen. Nejen že dává všechna tato dobra, ale on je dává z rozkazu Božího. Nejen že otvírá ruku, by rozdával všeliká dobrodiní, ale nad to ještě ukazuje, že tato ruka jest vyslána přímo od samého Boha, by pomáhala. On naplňuje, korunuje,

zmnohonásobuje všecka štěstí, která dává, viditelnou přítomností Andělovou a zřejmostí pomoci Boží. Nejen že modlitby jsou vyslyšeny, ale Anděl poslaný, by je vyslyšel, jasně to ukazuje. Nejen že pomoc dána, ale jest dána se zřejmostí pomoci Boží. Zřejmost! jaké to slovo! Nejen že světlo těla jest vráceno Tobiášovi; ale Bůh, světlo světla, mu praví: Já ti je vracím.

Děje se to také postupem neobyčejně prostým. Věci, o něž jde, jsou samy sebou velice složity, ale zjednodušují se zázračně navzájem.

Jsem, praví Anděl, Azariáš, syn Ananiášův; jsem pomoc Páně vycházející z Mraku. Zatajuje svoji vlastnost podzpůsobami jména člověkova, jako za chvíli bude zatajovati svoji andělskou činnost pod způsobami tisícerých příhod lidských.

Jest opravdu tou pomocí Páně vycházející z Mraku. Pomoc, kterou přináší, opravdu vychází z Mraku, v němž spí a odpočívá Sláva. Tato pomoc jest podstatně tajemna, vychází z Mraku a rázem se do něho zase vrací. Mezi těmito dvěma okamžiky není místa než pro okamžik jejího objevení, a toto objevení samo jest právě tak tajemno jako ten Mrak, z něhož vychází, a jako ten Mrak, do něhož se zase vrací.

Toto objevení jest plno radosti. Pes Tobiášův vrtí ocasem a zvěstuje otci příchod synův. Toto sblížení psa a anděla jest zázračně krásné. Tobiáš byl prová-

zen Andělem a psem. Pes zvěstuje návrat; pes objevuje se první ve chvíli zármutku nejvyššího, když matka lituje, že poslali syna hledati neznámého příbuzného v dobrodružstvích nebezpečné cesty. Pes jest prvním poslem dobré noviny; jeho ocas praví: Utěšte se: Tuto jest. My přicházíme. Pes přichází před člověkem a před Andělem; a kdyby Anděl přišel první, bylo by to méně božské.

Toto skrovné zahlédnutí ocasu psova vyloudí více slz než slova a úvahy. Tato radost psova vypravovaná Písmem Svatým jest neobyčejně dojemná a nádherná. Písmo, které jest tak střídmé v podrobnostech, které tak málo věcí říká, tu mluví o radosti psově. Ocas psův se vrtí, a Duch Svatý si přeje, by to bylo vypravováno v budoucích věcích. Všude, kde bude vypravován tento příběh, který se bude vypravovati po celé zemi, bude se mluviti o psu, a radost z jeho prvního zalichocení ve chvíli, kdy spatřuje zase svého pána, svého slepého starého pána, který však brzo už slep nebude, tato radost bude odevzdána nesmrtelné vzpomínce národův.

Oslice Balámova viděla Anděla. Kdož ví, nedohaduje-li se něčeho ten pes Tobiášův? Kdož ví, má-li *jen a jen* přirozenou radost psa, který zase nalézá svého pána? A ten starý Tobiáš, který povstává a dává se do běhu ještě slep; tato radost vesměrná, v níž

rázem se proměňuje neutěšitelný smutek! Tato stará Anna,jež se stává jednomyslnou se starým Tobiášem poněvadž je radost uvádí v souhlas a poněvadž jejich neshody smýšlení utonuly v jejich slzách!

Co pak by se stalo, Pane, kdyby ti lidé byli šťastni, a jaké vznešené jednomyslnosti by se zrodily v mžiknutí oka z jejich slz splynulých!

A přece Tobiáš jest ještě slep. Co se stane ve chvíli? Ve chvíli bude prorokovati, a radosti lidské se budou koupati v radostech božských, a navrácené vidění světla přirozeného bude zaplaveno viděním jiným.

Věkové se otevrou před těmato očima, které se právě otvírají, a ekstase valiti se budou na ekstase. Neboť ten, který dal tu radost, není člověkem, jenž s velikou námahou koná jednu věc najednou, když se mu podaří, by ji učinil. A tato věc, skýtá-li jednu výhodu, má snad tisíc závad. Ten, kterýž dal tu radost, jest Anděl Hospodinův, jenž koná tisíc věcí zároveň, jemuž jest svět jakýmsi nástrojem, jenž může jediným dotekem rozvířiti tisíce strun a vyvolati odpověď tisícerých harmonií. A harmonie korunují harmonie, neboť propast volá propast. Zlo plodí zlo tisíceré. Ale pomoc Hospodinova vycházející z Mraku plodí dobra úrodná, která naplodí jiných a takto dále, a lichocení psovo, a ekstase člověkova nechtějí si zůstati navzájem cizími.

Věci, jež nám jsou nemožny, zdají se nám nemožnými naprosto. Ale učiní-li je Bůh, jak zdají se prostými! Žádné úsilí tudy nepřešlo, a když Všemohoucnost promluví, není už místa leč pro tu prostotu. Cítíme, že Všemohoucnost si hraje, a větřík, který věje, leká nás tak svou snadností jako mocností svých činův. Vše, co bylo naprosto nemožno, jest nyní věcí tak prostou jako dýchati, ba ještě mnohem prostší. Není s čím srovnati této prostoty, by se vyložila. Neníť z tohoto světa, a tato Cizinka, berouc na sebe náš úbor, dojímá nás svou ochotou, aniž nás mýlí o své přirozenosti.

Konání lidské má znakem hutnost: I když jest příznivo, cítíme při něm v sobě i nad sebou těžkou ruku přírody, která nám vždycky pracuje více méně hrubě a která se v nás nelíbí vznešenosti Ducha. Konání naprosto božské se ukazuje, myslím, tím, že nikterak v něm není tvrdosti.

Mocnost konečná se projevuje naléhajíc celou tíhou. Mocnost nekonečná se projevuje nijak nenaléhajíc. Ona první přináší úsilí. Druhá přináší milost. První vystupuje až k svému činu. Druhá sestupuje až k svému činu. Všemohoucnost se prohlašuje naprostou lehkostí. Úplná snadnost a úplná nemožnost činu, který koná, jako by byly stejně veliké.

Větřík zavanul, aniž ho kdo zpozoroval. Hora byla přenešena tak lehce, tak rychle, tak silně a tak snadno, že se jejího přenešení ani nespatřilo.

Vznikla prázdnota, jež projevuje plnost. Pokoj nastoupil za zmatek. Bázeň nastoupila za strach. Nezaslechl se žádný hluk. Přešel-li někdo, přešel s rychlostí neslýchanou, a nesmrtelná stopa jeho nohy na zemi neukazuje žádné námahy. — A hloubka šlépěje, místo aby se zmenšovala dle zákona času, roste bez přestání dle obyčeje Věčnosti.

NUMQUID INGRESSUS ES THESAUROS NIVIS, AUT THESAUROS GRANDINIS ASPEXISTI?

JOB XXXVIII, 22.

Zdaliž jsi vešel do pokladův sněhu, aneb poklady krupobití spatřil-lis? Slova Boží k Jobovi.

Poklady Sněhu nejsou jeho projevy, nýbrž jeho tajemství; to není ten sníh, který padá, toť sníh v zásobě, místo, kde jest nahromaděn, uchováván. Toť obilnice tohoto bílého chleba. Jsou to nesmírné a neznámé hromady, které ještě nespadly a které snad ani

nespadnou. Ještě výše: jsou to tajné příčiny sněhu, jeho podstata, a nad tím jeho typ. Jsou to bytostní důvody čistoty a ještě nad tím to, co uniká myšlenkám, čistota sama ve svém podstatném předurčení: bělost.

Taktéž krupobití. Jeho poklady jsou asi poklady prchlivosti, její příčiny vnější i vnitřní. Nemají snad do sebe tato dvě slova jakési nápovědi o pádu odbojných andělův, padajících jako to krupobití a otvírajících poklady prchlivosti; a pak nápověď o Neposkvrněném Početí, jež má v sobě poklady té bělosti?

Sníh oslňuje, krupobití drtí. Není snad těmito dvěma slovy naznačeno dobro a zlo? Znáš dobro a zlo v jejich zdroji, v jejich příčině, v jejich smyslu, v jejich hloubce? Vyzkoumal jsi hloubku tajemství předurčení?

Neboť něco před tím týž hlas se právě tázal: Znáš cestu světla a příbytek temnot? Nenaznačuje se to tajemně strom vědění dobrého i zlého?

JOB AUTEM STULTE LOCUTUS EST, ET VERBA ILLIUS NON SONANT DISCIPLINAM...

JOB XXXIV, 35-37.

Job pak bláznivě mluvil, a slova jeho nezněji vědomosti.

Otče můj, nechť jest zkušen Job až do konce: nepřestávej od člověka nepravostného.

Neboť přidává k hříchům svým rouhání; mezi námi zatím sevřín buď: a pak ať volá na soud Boha řečmi svými.

Přátelé Jobovi jsou typy nesmrtelné a opravdu zázračné. Nemají nedostatku rozumu; nedostává se jim jenom srdce, a poněvadž se jim nedostává srdce, nechápou, a jejich rozum, který jest přece bystrý, jasný, vycvičený, přímý a otevřený, mýlí se dokonale a naprosto. Jen kousek srdce by jim otevřelo oči. Jejich myšlenky zdají se nábožnými, rozumnými, pravdě podobnými; pravděpodobnost jest ve všech jejich řečech. Slovo *pravdě podobný* a slovo *přísně správný* hodí se snad na ně nejlépe. Přivádějí často do rozpakův; nikdy nebývají do rozpakův přivedeni. Zjevná zbožnost spravuje jejich slovo. A vše jest jim skryto.

Záblesk vyšlehnuvší ze srdce otevřel by jim obzor, naprosto pro ně uzavřený.

Říkají tolik věcí podobných pravdě, přísně správných, souhlasných a závažných, že jim nelze odpověděti ničeho. Ničeho! Vyjímaje snad jedno slovo:

Lačněl jsem, a nedali jste mi jísti; žíznil jsem a nedali jste mi píti.

*

Ale toto nejzazší slovo nehodí se na ně u vší přísnosti. Navštívilť nemocného, a jejich první hnutí bylo dobré. Oni plakali nejprve.

Zaslepeni svým rozumováním ztratili s očí světlo srdce. Ale oni nejprve plakali, a Bůh nezapomíná ničeho. Plakali na počátku knihy, a na konci téže kni-

hy Bůh, který čítá všecko, zvláště však a nade vše
slzy, Bůh, který by se snad mohl nazývati Bohem slz,
žádá Joba o modlitby, chtěje odpustiti řečem
těchto mužův, kteří nejprve plakali.

TERRA, NE OPERIAS SANGUINEM MEUM, NEQUE INVENIAT IN TE LOCUM LATENDI CLAMOR MEUS.

JOB, XVI, 19.

Země nepřikrývej krve mé, a nechť nenalezne v tobě místa křik můj, by se skryl.

Job mluví bez ustání k Bohu; i když se zdá, že mluví ke tvorům, zase mluví k Bohu.

A také jeho slovo jde všemi směry. Řeklo by se, že se obrací ke čtyřem větrům nebeským; jde všude, kde jest Bůh, a vesměrná přítomnost Boží zdá se prvním a posledním důvodem vesměrnosti řečí Jobových.

V nebi, praví, jest můj svědek, a ten který má vědomí o mně, se mnou přebývá na výsostech.

S vysokosti tohoto nebe, kde sídlí jeho svědek, pohled Jobův jako pohled orla se hrouzí do hlubin. Volá všecky věci na svědectví, poněvadž jeho pravý, jeho jediný Svědek jest všude. Volá na zemi; ale jediné proto, by jí řekl, ať nezadržuje jeho volání. Nemluvíť než k Bohu a uvědomuje o tom zemi.

Nemysli si, země, že k tobě obracím svůj stesk. Nejsi než divadlem, nejsi metou mých volání, a nedovoluji ti ani na jediný okamžik míti je ve svých útrobách. Jdou k Bohu, jediné k Bohu. Neopozďuj jich; chvátají. Mluví o tobě; nejdou k tobě. Moje volání jsou mými poklady. Jsou mým nesmrtelným bohatstvím. Svěřuju-li ti je na okamžik, děje se tak proto, by tě deptala na chvíli nohama a rozběhše se po tobě, odrazila se ještě výše k nebi. Ale sebe menšího z nich neukradni. Nic neukradni. Ničeho neskrývej. Ať ani sebe menší můj vzdech se nezpozdí ve vráskách tvé hlíny. Ať ani kapky krve se mi neztratí! Jsem lakomý; buď věrna; sčítal jsem si kapky své krve; sčítal jsem si úpění svého srdce. Budu na tobě žádati počtu ze všeho, až do posledního atomu. Odraz v tu chvíli k nebi vše, co nechávám padnouti na tebe;

každá vteřina jest drahá.

POST HAEC APERUIT JOB OS SUUM, ET MALEDIXIT DIEI SUO...

JOB III, 1—26.

Potom otevřel Job ústa svá, a zlořečil dni svému.

A řekl:

Nechť zahyne den, v němž jsem se narodil, i noc, v niž bylo řečeno: Počat jest člověk.

Ten den nechť jest obrácen ve tmu, nechť ho nevyhledává Bůh s hůry, a nechť není osvícen světlem.

Nechť jej zakryje tma, a stín smrti: nechť jej opanuje mrákota, a nechť jest obalen hořkosti.

Noc tu vichr tmavý uchvať, a nebuď počítána mezi dny ročními, aniž přijď v počet měsicův,

Nechť jest noc ta osamělá, aniž chvály hodna.

Zlořečte ji, kteří zlořeči dni, kteří hotovi jsou vzbuditi Leviathana.

Nechť se zatmí hvězdy mrákotou její: očekávej světla a neviz ho, aniž východu nastávající zory.

Neboť nezavřela dveří života, kterýž nosil mne, aniž odjala zlé od očí mých.

Proč jsem neumřel v materníku? a vyšed ze života, jsem ihned nezahynul?

Proč jsem byl vzat na kolena? proč kojen prsy?

Neboť nyní spě mlčel bych, a ve snu svém odpočíval bych:

S králi a radami země, kteří staví sobě samoty:

Anebo s knížaty, kteřiž vládnou zlatem, a naplňují domy své stříbrem:

Aneb jako nedochůdče skryté nebyl bych, aneb kteří počati byvše neviděli světla.

Tamť i bezbožni přestali od bouřeni, a tam odpočívaji unaveni silou.

A ti, kteři byli kdysi vězni, stejně jsou tam bez obtižnosti, neslyši vice hlasu násilnika.

Malý i veliký jsou tam, i služebnik svoboden od pána svého.

Proč bidnému dáno jest světlo, a život těm, kteřiž jsou v hořkosti duše?

Kteřiž očekávaji smrti, a nepřichází, jako vykopávajice poklad,

A převelice se raduji, když nalezli hrob.

Člověku, jehožto cesta skryta jest, a obklíčil ho Bůh temnostmi?

Dříve než jídám, vzdychám: a jako rozlité vody, tak řvaní moje:

Neboť bázeň, kteréž jsem se hrozil, přišla na mne; a čeho jsem se strachoval, to mi se přihodilo.

Zdaliž jsem se nečinil jako nevěda? Zdaliž jsem nemlčel? Zdaliž jsem nebyl pokojný? A přišlo na mne rozhněvání.

Job představuje Ježíše Krista, Job představuje také Církev a zvláště Církev posledních časův. Možná, že představuje Job i národ židovský.

A zároveň s pokolením Isákovým nepředstavoval by Job pokolení Ismaele, syna Agařina, samotářské-

ho, svobodného a obávaného muže pouště, který pozdvihuje ruky proti všem a který vidí ruku všech zdviženu proti sobě?

Job by dobře mohl býti čímsi jako patriarchou Arabův. Arab znamená: muž večera.

Mahomed jest patrně naprostým rozkladem Arabie. Jakési orientální trosky nádhery, které viděti ještě v Abd-el-Kader, vznášejí se nad pokolením idumejským. Mahomed zparodoval rozkoš a moc, jež asi jsou podstatou typu arabského. Východní otázka jest možná otřesem, jak sebou hýbe obr, uložený pod zemí, a rozřešení její bylo by osvobozením Jobovým.

Slova Jobova mají do sebe hluboké tajemství, a jeho přátelé jsou lapeni do osidel.

Slova Jobova mají do sebe jakési klanění zpustošené, jež na se béře jakousi divnou podobu a jež si chvílemi přivlastňuje podobnost s rouháním.

Jobův duch, toť chvála, a tato chvála, odporující si v etymologickém a hrozném smyslu tohoto slova, převrhuje se na sebe jako pyramida, která by stála na hrotě.

Mojžíš měl závoj na hlavě, mluvě k lidem, závoj slávy. Po tom, co spatřil, nesměl býti spatřen lidmi odhalen.

On patrně napsal příběh Jobův.

Neměl snad i tento Job, jehož příběh vypisuje, na hlavě závoj?

Nebyl snad sám jakýmsi závojem?

Před svými neštěstími on nemluví.

Ve svých neštěstích mluví, a jeho slova ukazují jeho duši převrhnutou, ukazují, v doslovném a přísném smyslu, jeho duši na ruby, ukazují rub jeho duše, i myslíme, že se rouhá, poněvadž jeho klanění mluví v jazyku cizím. Cizí znamená v latině nepřítele: *hostis*. Jeho klanění, rozdrceno nepřátely, mluví jejich jazykem, jazykem nepřátelským.

Po svých neštěstích zase mlčí. Mojžíš nepraví, jak se vyjadřoval potom. Lituje, že mluvil. Ale nepraví se nám, jak mluví po své lítosti. Skvělé ospravedlnění, jehož se mu dostává od Boha, jím obviňovaného, zdá se božským posvěcením tajemství, jehož jest obrazem.

Bůh praví svým obhájcům: nemluvili jste upřímně jako Job.

Nuže tento Job, dávaný jím za vzor, tento Job jest jeho žalobcem.

Tento Job, který prohlašoval svoji nevinnost, svoji vlastní nevinnost, svoji Jobovu, proti lidem a proti věcem, který vydal svědectví pravdě o své nevinnosti, přes svoje přátele, přes svoje neštěstí, přes zdání celé přírody, přes zřejmosti země, přes úsilí Pekla; tento Job, který se ukázal pyšným, poněvadž byl upřímný, který se na pohled rouhal, poněvadž představoval

klanění ochrnulé; tento Job jest oslavován rty Božími, a Bůh, cosi jedinečného v Písmě, přichází žádat ho o jeho modlitby. Bůh mu praví: modli se ke mně, modli se ke mně za moje obhájce, kteří se ujali proti tobě mé obrany.

A na modlitby toho, jenž proklel svoje zrození, dostává se milosti obhájcům Božím.

Co by býval řekl Job, kdyby byl ještě potom mluvil? Kdož ví, nebyl-li by jakýmsi monstrem v řádu vznešena?

Představili jste si někdy ten nádherný výjev, který se udál mezi Mojžíšem a Bohem na Sinaji?

Ukaž mi svoji slávu, praví Mojžíš. Orel jest dychtiv viděti: toť jeho povaha.

Nebudeš moci viděti tváři mé, odpovídá Jehovah, neboť neuzří mne člověk a živ bude.

Ale dodává: hle, jest místo u mne, a budeš státi na skále.

A když tudy půjde sláva má, postavím tebe v rozsedlině skály, a zakryju tě pravicí svou, dokudž nepřejdu.

Pak odejmu ruku svou, a uzříš záda moje. Tváře však mé viděti nebudeš moci. (II. Mojž. XXXIII.)

Řekli byste, že Job praví lidem cosi podobného, nebo spíše, že klanění takto mluví z hloubi jeho srdce. Na rtech Jobových klanění jest zahaleno; jeho

tvář jest přikryta závojem; ukazuje se jenom ze zadu. Snad, že by lidé nebyli schopni hleděti mu do tváře. Mluví řečí zavinutou. Praví tvorům: sejmu ruku; uvidíš mne ze zadu; ale mé tváři neuvidíš.

Takto mluví k lidem z hloubi srdce Jobova to Klanění. Ale lidé, kteří nejsou s to, by na ně hleděli tváří v tvář, nejsou více s to, by je pochopili; hle však, přece občas unikne se rtův Jobových, zavřených bolestí, jakoby proti jeho vůli, slovo, vyrvané hrůzám jeho postavení mocí jeho přirozenosti.

Na ráz v největším nářku a uprostřed suchoparných slov svých přátel Job, snad sám udiven vzpomínkami na budoucí klanění, která v něm vrou, Job koktá několik slov, jež potom bude zpívati. Jsou to jakoby blesky, jež rozrývají noc a jež osvětlují obzor. Chvíli zapomíná takřka na svůj stav nahodilý, kterým jest jeho neštěstí, by se rozpomínal na svůj typ, kterým jest chvála, a z hloubi noci, v níž tápe, dopouští zazářiti skoro proti své vůli, blýskajícím jasům.

Hle, obrové lkají pod vodami, i kteříž bydlejí s nimi; nahé jest peklo před ním, a není žádného přikrytí zatracení.

Kterýžto roztahuje půlnoční stranu nad prázdnem a zavěšuje zemi na ničemž.

Kterýžto zavazuje vody v oblacích svých, aby nespadly najednou dolů.

Kterýž drží obličej trůnu svého, a roztahuje nad ním obraz svůj.

Cíl uložil vodám vůkol, až kde konce berou světlo a tma.

Sloupové nebeští třesou se, a trnou na pokynutí jeho.

Mocí jeho v náhle shromážděna jsou moře, a moudrost jeho udeřila pyšného.

Duch jeho ozdobil nebesa, a babící rukou jeho vyveden jest Had křivolaký.

Aj tyto věci z částky povědíny jsou o cestách jeho: a poněvadž sotva malou kapku řeči jeho jsme slyšeli, kdož bude moci na hřímání velikosti jeho patřiti?

Přijde-li ke mně, neuzřím ho, a vzdálí-li se, také ho nepochopím.

Job má vědomí o tajemství, kterým jest. Cítí v sobě živoucí pravdu toho slova moudrosti: Nikdo neví, hoden-li jest lásky či nenávisti (Kazatel IX, 1).

Přibližování Boha, jeho vzdalováni zdají se mu jakoby hádankami, jichž rozluštění člověk nemá, a jeho světlo, svou neskončenou hloubkou, podobá se jakési temnotě.

A jako z hloubi jeho světla vychází temnota, tak z hloubi jeho temnoty vychází jeho světlo.

Jako když kotel vybuchne, nadšení Jobovo na ráz roztrhne obal jeho bolesti. Jako Samson odnáší

Job na horu brány svého vězení a odtud s výše se rozhlíží, nebe i země i peklo jsou před ním. A náhle, mluvě o Bohu, vzkřikne:

To on vylévá potupu na knížata a těch, kteří potlačeni byli, pozdvihuje: to on zjevuje hlubokosti z temností, a vyvodí na světlo stín smrti.

On rozmnožuje národy, i hubí je, a podvrácené k celosti navracuje.

Za chvíli po té ukazuje nám pány země vydané jejich blouděním, chodící, kde není cesty, a tápající jako lidé opilí.

Není-liž velmi zajímavo, že Job na svém hnojišti mluví jako Panna Maria, ve chvíli, kdy zvěstuje Alžbětě, že všechny národy ji budou nazývati blahoslavenou:

Deposuit potentes de sede et exaltavit humiles.

Esurientes implevit bonis et divites dimisit inanes.

Ssadil mocné se stolce a povýšil ponížených.

Lačné zahrnul dobrými věcmi a bohaté pustil prázdné.

A zde objevuje se jeden z rysův písní v Písmě, nejvíce bijících do očí. Poslouchejte od začátku až na konec Písma všechny ty, kdož zpívají. Co opěvují?

Opěvují náhlé změny, jež jsou triumfem pravice Boží. Vždy a vždy jest to neplodná žena, jež rodí. Vždy

a vždy jest to někdo mocný, jenž bývá podvrácen. Jest to chudý, jenž bývá vyvýšen: jest to zničený, jenž bývá zachráněn; jest to zachráněný, jenž bývá zničen; jest to slepý, jenž vidí, jest to jasnovidný, jenž nevidí; jest to ruka ženy a nikoliv ruka obrův, jež utíná hlavu Holofernovi. Vždy a všude jest to slabost nástroje, jež působí a zpívá zevnější slávu Boží. Na Joba, když k nám mluví, nepřišlo ještě vítězné působení této proměny při otevřené scéně: on však přece ji už předem oslavuje, a už napřed stoupaje na horu svého vysvobození, připojuje k vysokostem chvály magnificat Panny Marie a jeho triumfující klid.

Job stěsnán ve své bídě uniká chvílemi daleko od ní: ulétá daleko od sebe a jedním máchnutím křídla obletí nebe. Proletí se k Arkturu a Orionu, potom jde do sebe a zase se bude pozorovati.

Job mluví pro i proti. Ospravedlňuje se i rozhořčuje proti neštěstím, jež ho stíhají. Potom na ráz, jako by byl unešen daleko od nich enthusiasmem klanění, abych tak řekl, uklouzne na chvíli ze své bolesti, by znovu pocítil v nádherách blesku a azuru žhoucí a sžírající velebnost klanění; jsou to mraky, jež se otvírají a zavírají, otvírány hromem a to za noci. Přihlížíme z dálky, závojem slov, těm bojům blesku s temností. Toto krvavé srdce vylévá oheň; slzy, krev a oheň se slévají tekouce z něho, jako se mísí na jeho zpusto-

šených a uchvácených rtech zdánlivá rouhání a skutečná klanění.

Děsné drama, spadší na zemi jako hádanka, jejíž rozluštění má jediný Bůh! Drama plné tajemství, jehož rozuzlení si Bůh vymiňuje! — Řekli byste, že kniha Jobova jest hozena na příč Písma jako klikatý blesk na příč nebe viditelného, rozpjatého nad našimi hlavami.

CIRCUMDEDERUNT ME DOLORES MORTIS, ET TORRENTES INIQUITATIS CONTURBAVERUNT ME.

ŽALM XVII, 5.

Obkličily mne bolesti smrti a proudové nepravosti zkormoutili mne.

Jest věk, ve kterém se věci neukazují; jsou zahaleny slovy.

Jest věk, ve kterém se ukazují: jsou odhaleny mlčeními.

Písmo ukazuje se tím reálnějším, tím hlubším, tím vnitrnějším, čím více věcí praví nám život, více věcí zřejmých a více věcí tajemných.

Taje života, dle toho, jak se odhalují, vrhají na Písmo světla, jimiž se rozzařuje.

Jest věk, ve kterém toto slovo: *proudové nespravedlivosti* se nepociťuje. Jest jiný věk, ve kterém se pociťuje.

Proudové!

V nespravedlnosti bývají násilí, vzteky, výstřednosti, nemožnosti, jež se odhalují jenom pomaloučku, dle toho, jak promluvil život. Nespravedlnost mívá hořkost zvláštní, chuť podivně ostrou a žíravou, jež mívá na duši účinky neobyčejné a neobyčejně truchlivé. Když dítě ponejprv zakusí nespravedlnosti, když se jí ponejprv dopustí nebo ji utrpí, když ponejprv pocítí její chuť, sestárne o mnoho let. Nespravedlnost a mládí jsou dvě věci úžasně nesrovnatelné, a když nespravedlnost ponejprv poskvrní mládí, dopouští se zákeřnosti zvláštní a někdy zabije na vždycky věc, na kterou útočí. Někdy se neduh už ani nevyléčí, a otevřená rána se už nezavře. Nespravedlnost jaksi vpaluje znamení, jež oslabuje mohutnosti duše a jež sežírá do hloubek neznámých. Nespravedlnost má mezi zločiny cosi zvláštního, co učinilo z jejího jména synonymum slova: Hřích.

Každá nespravedlivost jest hřích, praví svatý Jan (ep. III, 4). Před jistými nespravedlnostmi slovo se vzdává, a duše, neschopna vyjádřiti se, utíká se do

rozhořčeného mlčení. Nespravedlnost dává duši zvláštní otřes. Útočí na ni do jejího středu, a mlčení, do něhož se duše utíká, jest mlčení neznámé před zakušením nespravedlnosti. Toť mlčení nové, jež se rodí ze zakušení a z něhož duše nevychází taková, jak do něho vešla. Vychází z něho lepší nebo horší. Duše přetrvala ten zmatek. Ale přichází chvíle, kdy nespravedlnost, jež padala napřed kapkami, padá celými proudy. Právě tehdy se dějí v člověku věci nevyjádřitelné. Propast volá propast. Jakou propast volá? Člověk má na vybranou. Chce-li, může nespravedlnost volati novou nespravedlnost. A chce-li, nespravedlnost může volati spravedlnost; člověk, který utrpěl nespravedlivost, může chtíti, by zase on ji dal vytrpěti, a tehdy propast volá propast. Nebo ovšem člověk, který utrpěl Nespravedlivost, může vznítiti v sobě, vzpomínkou na vytrpěnou Nespravedlivost, hlad a žízeň po Spravedlnosti; tímto způsobem také propast volá propast.

A dokonce slovo nespravedlivost jest užíváno každou chvíli za synonymum hříchu. Tudíž, slovo spravedlnost jest užíváno na označení všeho dobra.

A co se nám praví o svatém Josefovi, muži tajemství, světci mlčení, světci, který jest zastřen závojem?

Praví se nám, že byl spravedliv: *cum esset justus.*

Řekli byste, že touto synonymií spravedlnosti a dobra vyjadřuje se láska Boží ke spravedlnosti; touto

synonymií nespravedlivosti a zla. Jest ve zločinu nespravedlnosti zvláštní útok, který pobuřuje duši lidskou vzbouřením zvláštním, jako by se na ni útočilo v jejím středu, jako by byla potupena ve svém pokladu a znesvěcena ve své podstatě. Kdož dovede říci, až kam sahá útok nespravedlnosti? Bylo by třeba užíti míry nezměrna! Což se nejmenuje Bůh Bohem spravedlivým?

Nespravedlnost deprimuje duši; hubí mladost. Otupuje hrůzou prostosrdečnost. Páchána-li, vpaluje znamení. Trpěna-li, často též vpaluje znamení. Nevinné dítě, jež jí trpí, ztrácí jí někdy cosi ze své nevinnosti. Už se nerozhlíží kolem sebe týmž pohledem. Když zakusilo nespravedlnosti, ztrácí přečasto cosi ze své prostoty srdce. Útok jiného původu neplodí přesně týchž spoust. Nespravedlnost jest hrozná i svým obětem, hrozná sousedství, hrozná vzduchu, který se dýchá kolem ní. Morové ty proudy otravují zdroje života.

A hle, cosi velmi neobyčejného.

Ten, kdo utrpěl tento útok, cítí jej pocitem jedinečným, jen a jen svým, bořícím, sžírajícím, který sahá někdy až tak daleko, že způsobuje v duši prázdnotu. A už není člověkem, jakým byl, poněvadž utrpěl nespravedlnost, a když utrpí nespravedlnost, tu jest v něm znesvěceno cosi nevylíčitelného, cosi, co nemá jména, a křiku, jejž vyráží, nemožno přeložiti do lidských ře-

čí; neboť nekřičí toliko myšlenka, křičí srdce. Srdce v hrozném smyslu tohoto hrozného slova. Tento křik jest vytí, jež proráží oblaka a jež řve k Tomu, kterýž jest nad oblaky.

Zatím co jest tomu takto s obětí nespravedlnosti, přečasto ten, kdo se jí dopustil, pociťuje stěží, co učinil. Nespravedlnost jest snad ze zločinův, jichž původce dovede nejsnáze oklamati jiné i sám sebe. Zatím co krev Abelova křičí z hloubi země k Hospodinovi, Kain přece neslyší.

AFFLICTUS SUM ET HUMILIATUS SUM NIMIS. RUGIEBAM A GEMITU CORDIS MEI. DOMINE, ANTE TE OMNE DESIDERIUM MEUM; ET GEMITUS MEUS A TE NON EST ABSCONDITUS.

ŽALM XXXVII, 9—10.

Byl jsem ztrýzněn a pokořen příliš; řval jsem ode lkání srdce svého.

Pane, před tebou všecka žádost má, a lkání mé není tebe skryto.

Žalmista obrací se k minulosti a volá svoje modlitby z dřívějška na pomoc své modlitbě dnešní. Modlí se skrze svoji modlitbu. Dovolává se výkřikův, jež vyrážel, na pomoc výkřikům, jež vyráží. Jaké výkřiky!

Nazývá je zároveň lkáními a řevy. Jsou to synové jeho srdce, jeho srdce, místa to jeho žádosti. Dává křiku, jejž vyráží, opěrný bod v minulosti, by jej v budoucnosti metal výše a hlouběji. Nahromaďuje, vzpomínaje si věcí z dřívějška; volá každou zvlášť minulé modlitby, jako lakomec, který čítá svoje poklady. A řevy, ke kterým co nevidět přiloží oheň, přicházejí se nakupit před ním, jako hvozdy, jež poskytnou hranice, a on vystupuje na tuto horu, by křičel z větší blízkosti k nebi, ozbrojen všemi propastmi, jež odpověděly na jeho hlas: *afflictus sum et humiliatus sum nimis.* Byl jsem příliš daleko v bolesti a v pokoření. Žalmista si vyčítá tyto krajnosti. Řeklo by se, že lkání a řevy, jež vynímal postupně z hloubi svých ran, zjevují se všechny zároveň z temnot jeho oslněným očím a zjevují se s touž prudkostí, jako kdyby se zjevovaly ponejprv. Shustily se v jedno, by zmnohonásobily sílu každého silou všech; a on jako válečník, který pociťuje, že nastává chvíle bitvy rozhodné, odívá se zbrojí ze železa a děloviny. Jestiť ukuta z jeho slabosti a jeho bídy, pozorované, pociťované, od něho samého přiznávané; ozbrojen svými mdlobami, volá k sobě sílu. Vybírá ve své zbrojnici štíty a meče. Řinčí svou zbrojí, by se ujistil o váze a jakosti zbraní. Potom vystoupí na horu svého Ducha, na tu, jež zrodila ty řevy, a vyráží výkřik svrchovaný, výkřik slitý ze všech těch výkřikův.

Job řekl již před ním: „*Terra, sanguinem meum ne operias et latendi locum ne inveniat in te clamor meus.*“

Země, nepřikrývej krve mé, a křik můj ať nenalézá v tobě místa, aby se skryl.

Chce vyvléci to vše na bílý den. Krvi a křiku, jest čas, by Hospodin uviděl, co bylo vydáno.

Krev křičí; křik krvácí; dlužno vše to vytrhnouti slujím země, slujím zapomenutí. Ať je vrátí díry skalní, ony-li skrývají ozvěnu mých křikův, a ať se otevře země, ona-li vsála mou krev. Všechny živly skrývají v hloubi sebe stopy mých vztekův a mých ran, jako by se bály říci, co viděly a co slyšely. Chtěly by zmenšiti přiměřeně k sobě moje nadlidské úzkosti, by nebyly děšeny obludnou vzpomínkou na ně. Hle však, přichází chvíle, by vrátily svoje skryté poklady. Ať mi nechybí ani kapky mé krve, ani jednoho výkřiku mé bolesti!

Domine, ante te omne desiderium meum, et gemitus meus a te non est absconditus.

Pane, všecka moje žádost jest před tebou, a moje lkání není tebe skryto.

*

Prorok-Král slaví zde odumření svého slova, nepokouší se vypravovati. Ukazuje.

Hle! Popatř! Moje žádost! Praví se to jedním slovem, a toto slovo se rychle vyřkne. Co však toto slovo

zastupuje? Slovo a mlčení, co jste proti němu? Žádost? Moje žádost! nakupení propastí a hor! propasti pod propasti! hory na hory! obrovské, nezměrné nahromadění propastí vyhloubených žádostí, výšek jí povznešených! neslýchané množství slov, mlčení, snažných proseb, lkání, řevův a zapřisáhání, ve kterých paměť se ztrácí v čase a v prostoru! Strašlivá a vítězná jednotka, v níž duch pozoruje všechny žádosti zhuštěny v žádost jednu! triumf množství nad množstvím a jednoty nad jednotou! Hledám slova; jest mrtvo. Hledám mlčení; jest mrtvo, a žádost rukou vztaženou ukazuje na bojiště, kde už nic nedýchá. Pozoruje svoje oběti; ukazuje je; vystavuje je; rozkládá je nahé a ledové před zrakem, který vidí vše. Splývají mu; už jich nerozlišuje. Slovo vzalo na sebe krunýř mlčení, mlčení krunýř slova; propasti oděly se horami; hory propastmi; sníh se již neliší od ohně, ani oheň od sněhu. Řekli byste, že smrtelní nepřátelé, usnuvše vedle sebe a náhle probuzeni udeřením hromu, chápou se šatu nebo přikrývky svého souseda, považujíce je za svoje roucho. Jsou to stavitelé věže babylonské, a jest to vojsko seřazené do bitvy, v nejdokonalejším pořádku. Toť vítězství křiku nad křikem, a křik tento umírá ze svého přepínání.

Hospodine, moje žádost jest před tebou.

Toť Pole Martovo, spatřené Ezechielem. Myslíš, ó proroku, že tyto hromady kostí žijí? Hospodine, ty víš.

Ty to víš; život mých křikův, toť jejich *Amen*. Ať jejich *Amen* padne na ně, a rychleji než se otevrou nebo zavrou oči, uvidíme, ty i já, vzkříšení těchto mrtvých! Ó duchu neznámý, přijď ode čtyř větrův nebeských a věj na tyto kosti, a oživnou. Žíly připojí se k žilám, kosti vkloubí se do kostí. Bude to slavnost kostí, až síla padne na moje křiky, bude to slavnost žil, až jejich radostí se třesoucí *Amen* a jejich vzpínající se *Alleluja* řeknou nebi a zemi, předěšeným svou malostí: vy jste neviděli, vy jste neslyšeli a vy jste se nedohadli?

COELI ENARRAN GLORIAM DEI
PSALMUS XVIII, 2.
STELLAS QAE TU FUNDASTI
PSALMUS VIII, 4.
QUONIAM OMNES DII GENTIUM DOEMONIA; DOMINUS AUTEM COELOS FECIT
PSALMUS XCV, 5.

Nebesa vypravuji slávu Boží. Žalm XVIII, 2.
Hvězdy, které jsi stvořil. Žalm VIII, 4.
Všichni bohové národův jsou ďábelství; ale Hospodin jest stvořitel nebes. Žalm XCV, 5.

Od začátku Písma až na konec, od východu až na západ, od začátku až do konce, lidé pozdvihovali očí k nebi, kdykoliv chtěli velebiti něco k slávě Boží.

Prostor, ačkoliv v jazyku neúplném a zkomoleném, koktá nám několik slov o božské nesmírnosti, a bás-

níci slyšeli tato koktání, by je opakovali lidem. Zdá se, že Bůh žárlivý jest zvláště žárliv na nebesa, nebesa stvořená Jím; svou velikostí, vznešeností tato nebesa mluví o Něm; a Pán přijímá jejich mlčenlivý hold, který člověku jest chápati a překládati.

Bohové národův jsou modly, ale Hospodin jest stvořitel nebes.

Vidíte jasně, Bůh dovolává se svého díla. Dovolává se hvězd.

Nuže jaká jména dali lidé těmto hvězdám? Jaká jména mají po osmnácti stoletích křesťanství tyto hvězdy, jichž se dovolával David, tak dávno před Ježíšem Kristem, jichž se dovolával pro Boha, který je učinil z ničeho?

Mají přísně jména oněch model, které týž David prohlašuje ďábelstvy. Jmenují se..... Vzpomeňte si na starý Olymp. Nechci jich tu ani napsati, těch směšných a ošklivých jmen. Nedovoluju jim dotknouti se těchto stránek. Znáte je všichni; víte, jaká jména mají hvězdy ve francouzštině.

Rozumné dítě, jež by se učilo jménům, kterými moderní svět posel nebesa, zdaž by z toho neusoudilo, že my bohům se klaníme na této zemi?

Dáti nějaké jméno, toť čin. Dáti kterémukoliv tvoru jméno jiného tvora, toť prokázati tomuto nemalou poctu. Toť až do jisté míry holdovati tomuto tvoru oním.

Povězte mi člověka, který, maje nějakého nepřítele, dal by něčemu krásnému a čemu se podivuje, jméno svého nepřítele? Povězte mi člověka, který vida, jak se stkví někde jas nádhery, dal by stvoření, oděnému touto skvělostí, jméno svého nepřítele, zvláště kdyby tento nepřítel byl výjimečně šeredný a zlomyslný.

Nuže máme nepřátele šerednosti a zloby, které se zde nebudu pokoušeti vypsati. Jejich příbytkem jest peklo, a hleděti na ně jest zatracencům jednou z pekelných muk. Jejich šerednost nemá jména, a přejí nám zla věčného. Nuže jaká jména dali lidé nebeským hvězdám, těmto hvězdám, jichž nádhera rozněcuje duši v hodinách adorace? Lidé dali hvězdám jména model, jména těch model, jež jsou ohyzdnými a temnotnými nepřáteli nebe i země.

RESPICE IN ME, ET MISERERE MEI, QUIA UNICUS ET PAUPER SUM EGO.

PSALM. XXIV. 16.

Pohlediž na mne a smiluj se nade mnou, neboť osamělý a chudý jsem já.

Osamělý a chudý?

Bývají chvíle, kdy si člověk uvědomuje ponejprv svoji bídu. Bylo by mi, tak se zdá, říci, že bývá chvíle, poněvadž připojuji: ponejprv! A přece nikoliv! Bývají chvíle, jest více chvil, kdy si uvědomuje ponejprv.

Uvědomil si ji před nějakým časem, uvědomil si ji před několika dny; uvědomuje si ji dnes, a jest to zase ponejprv. Propast jeho bídy jest taková, že jest mož-

no, by si ji uvědomoval vícekráte ponejprv. Pohled před deseti lety neměl ceny proti pohledu loňskému, a pohled loňský nebyl ničím proti pohledu letošnímu, a pohled letošní nebyl ničím proti pohledu dnešnímu.

Můj pohled má Jméno dnešní: mohl bych naň obrátiti ono hluboké slovo: *Hodie cognominatur* (Žid. III, 13).

Propast lidské bídy jest taková, že odkazuje stále na první pohled. Vezdy nevyzkoumána, očekává od minuty k minutě pátrání nového, jemuž nikdy nebude chyběti hloubky.

Když se člověk postaví před Boha, ozbrojen svojí chudobou, nevím, kdy by mohl říci: ukázal jsem všecko.

Ale může říci: Pohlediž! Pohlediž na to, čeho neukazuji, čeho nedovedu ukázati. Ty, před nímž jest naho Peklo, dle slov Jobových, pohlediž na mou bídu, jak ji znám, pohlediž na ni také, jak jí neznám.

Jest jistě nesmírný rozdíl mezi těmito dvěma slovy: *Ego sum* a *sum ego*. *Ego sum* končí se *sum*, jsem. Bytí končí větu, duch se zastavuje u bytí. To bytí korunuje, určuje, jistí, dovršuje. To bytí zaznívá naposled v uchu a v mysli. To bytí má poslední slovo.

Mnohem spíše ještě, hodlalo-li se slovo *sum* opakovati a opříti samo o sebe v nádherném a vítězném tvrzení, *Ego sum qui sum*, zde bytí se staví na odiv, potvrzuje se, vyslovuje samo sebe a vyslovuje svo-

je jméno. A zdá se, že první slovo věty, *ego*, jest ústupek lidskému jazyku, ústupek, který místo aby tvrzení následující oslaboval, rozzařuje je kontrastem. *Ego* staví *sum* do světla, a obě *sum*, jež po sobě následují, aniž se opakují, rozmnožují svoji vlastní sílu sousedstvím s *Ego*, jež je předchází. Toto *Ego* jako by si od nich vypůjčovalo cosi z jejich podstaty.

Jest oplodňováno a obtěžkává jejich sousedstvím. Dojem té věty jest až do základův substantiální, a nepociťujeme nic slabého, vše jest síla, plnost a přehojnost.

Jaký však rozdíl v této větě: *unicus et pauper sum ego*. *Ego*, jež zakončuje, naznačuje bídu, a *sum*, jež předchází, nemá nic silného ani vyvýšeného. Svoji stopu v duši zůstavuje slovo poslední.

Člověk, praví Aristoteles, jest živočich rozumný. Duch spočine na slově rozumný a rozum jeví se jako úděl člověka. Kdyby byl Aristoteles řekl: člověk jest rozum živočišný nebo zživočišnělý, věta byla by bývala oškliva, poněvadž by se byl duch zastavil v tvrzení živočich.

Tudíž *Ego sum* zastavuje ducha v tvrzení síly.

Sum Ego zastavuje ducha v tvrzení slabosti. Jest tu ovšem jakási podstata. Bytost lidská se nepopírá. Jest. Jest zachována; jest potvrzena; její práva jsou naznačena a přítomna: neboť každá pravda jest v Písmě, ale slabost, představovaná slovem *Ego*, stává se, končíc větu, tónem, který zůstává v duši.

Slovo *já, Ego,* uvažuje-li se o něm, pohružuje do zvláštních myšlenek. Jest slovem pýchy.

Já.

Já, pravím, a již dosti.

Já znamená pýchu.

A přece!

Jaký jest smysl slova *Ego,* já?

Ego jest slovo latinské, stažené dle zákonův jazyku řeckého.

Ego, Egeo.

Ego, přítomný indikativ slovesa *egere.*

Potřebovati.

Ego jest stažený tvar *Egeo,* jako *φίλω* v řečtině jest stažený tvar *φιλέω.*

Ego znamená *egeo,* potřebuji.

Kdo řekne *já,* praví, chtěj nechtěj, potřebuji.

Jest výše než věže u Notre-Dame náš jazyk, jazyk lidský, když říká: *Já, Ego!*

Jazyk lidský nosí až k nebi *velikolepé svědectví Naší Nicoty.*

Velekněz, vstupuje jednou v roce do Svatyně Svatých, pronášíval Jméno Jehovah, Jméno hrozné, Jméno Toho, jenž jest Ten, kterýž Jest, a jenž nepotřebuje nikoho.

Lidé se rodí, žijí a mrou, aniž pronesou jednou jedinkrát svoje hrozné jméno. Jsem ten, který potřebuje.

Jména své bídy lidé ku podivu neznají.

Zapomínaje smyslu slov, člověk se obláčí schlubně svým *já*.

Zapomíná, že samo o sobě slovo *Já* znamená: potřebuji.

Nemůže říci svého Jména, aby neprosil o almužnu.

A co praví vtělené Slovo na slavném soudu:

Lačněl jsem, žíznil jsem.

V plnosti své slávy mluví o bídě.

Naproti tomu člověk ve své nejzazší bídě, přetěžuje pýchou ostatek svých bídností, obláčí se schlubně svým *já*, svým *Ego*, jako by nepotřeboval ničeho. Zapomíná, převrací smysl slova, jež pronáší.

Jako po zemětřesení věci v přírodě ztratí místo, jež jim náleží, taktéž má se to s lidským jazykem po sesutí skutečnosti, sesutí, jež konstatuje, aniž je zná.

Když člověk říká *já*, vypíná se. Nadýmá se. Vida to někdo, řekl by, že jest principem bytí. Obláčí se honosivě svým *já*, jako nějakým pláštěm.

Řeklo by se, že toto slovo *Ego* znamená vlastnictví slávy.

Někdo, nevěda, oč jde, snadno by se tím mýlil.

Přece však *Ego*, já, znamená: Potřebuji.

Respice in me, et miserere mei, quia unicus et pauper sum Ego.

ETENIM PASSER INVENIT SIBI DOMUM, ET TURTUR NIDUM SIBI, UBI PONAT PULLOS SUOS...

PS. LXXXIII, 4.

Neboť vrabec nalézá sobě příbytek a hrdlička hnízdo, kdež by složila mladé své.

Oltáře tvé, Hospodine zázrakův, Králi můj a Bože můj!

Každý tvor přichází na svět s jistou potřebou, která jest jeho modlitbou a která si žádá býti ukojena. Kaž-

dá ústa, jež se otvírají, setkávají se pod nebem s výživou, jež jim vyhovuje. Ptáčátka nečekají ani na svou potravu, ani na své přístřeší; kuřátka mají dvé křídel své matky, jež se nadýmá a rozkládá, by jim dala přístřeší a teplo. Rozestírá svoje křídla a rozšiřuje svoji malou tělnatost, až ztrácí podobu slepice a béře na sebe podobu příbytku, útulku, a to útulku, kde jest teplo.

Z tohoto opeřeného útulku dýše něha a dýše síla. Ten, který jej připravil, může připraviti vše, cokoliv chce. Nejmenší i největší živočichové mají svoje útočiště, svoji skrýši, svoje doupě, svoji potravu a svůj odpočinek.

Nevidíme žádného, který by nevěděl, kam si ulehnouti. Spánek jest úkon důvěry a base života, a všichni živí, velicí i malí, mají svůj jistý spánek a zásluhou této jistoty odvažují se žíti.

Ale já ! já, člověk vykoupený, já který jsem, jak dí Evangelium, mnohem více než vrabec, já, který jsem vzácnější než lilie polní, jež přece má šat nádherný, aniž oň prosila; já, jenž jsem cenou krve a slovem vesměrné chvály, v něhož východy a západy slunce, vyzbrojené svými něhami a svým blýskáním, měly důvěru; já, jemuž svěřily péči, bych oslavoval jejich nádhery, já, jenž potřebuju, já jenž jsem chud a jenž cítím svoji chudobu, já, jenž se nazývám *Ego* (*Egeo*, potřebuju) já, já, to já bych útočiště neměl?

Oltáře tvé, Bože zázrakův! Tam očekává mne moje odpočinutí. Dal-li jsi všechno těm, kteří Tě o nic neprosí a kteří by nepocítili hrůzy odmítnutí, co dáš tomu, který Tě prosí o všecko a který v krajnosti své bídy nemůže se obýti, by nedostával? Oltáře tvé! Tento tak malý, tak slabý, tak nuzný, tak bídný tvor jest přece tak veliký, že na to, by byl zakryt, ochráněn, potěšen, zahřát, v bezpečí, v přístřeší jako kuřátka pod zrakem kvočniným, třeba mu tvých oltářův, tvých oltářův, Bože zázrakův! oltáře tvé, Bože Všemohoucí, oltáře tvé chovají jeho chléb! Oltáře tvé chovají jeho víno! Oltáře tvé chovají jeho odpočinutí! Jeho odpočinutí jest v tvých svatostáncích; bez něho a bez Tebe nemůže žíti! Jen tvoje křídla jsou dosti veliká, by mu skýtala útočiště, a útočiště to jest tak slastné, že nelze žíti bez něho! Poněvadž volání zvířat dochází odpovědi v potravě a v útulku, poněvadž vlna beránkův jest teplejší, když jest zima, poněvadž purpur a smaragd východův a západův slunečních došly v mé duši, jest-li moje duše osvobozena, útočiště, kterého hledá chvála, útulku, kterého hledá adorace.

Jáť, *Ego*, ten, který potřebuje, Hospodine, Bože mocností, Hospodine, Bože zázrakův, Bože věčný a všemohoucí, já, který jsem nejchudší ze všech a který jsem přece nadějí ostatních, pro schopnosti své duše, jest-li osvobozena; já, který bych byl útočištěm ostat-

ních, kdybych měl útočiště sám; já bych tedy neměl
útočiště! Oltáře tvé, Bože zázrakův, chovají to, čeho
mi třeba! chovají můj chléb, moje víno a můj spánek!
Stín tvých křídel, Bože zázrakův, a kéž pod jejich
ochranou usne dítko, jež potřebuje spáti.

QUI FECIT MIRABILIA MAGNA SOLUS.
PSALMUS CXXXV, 4.

DEUS FORTIS SUPER OMNES, EXAUDI VOCEM EORUM QUI NULLAM ALIAM SPEM HABENT, ET LIBERA NOS DE MANU INIQUORUM, ET ERUE ME A TIMORE MEO.
ESTHER, X V, 19.

NEMINEM AMPLIUS VIDERUNT NISI JESUM TANTUM SECUM.
MARCUS, IX, 7.

Jenž sám činí divy veliké. Žalm CXXXV, 4.

Bože silný nade všecky, vyslyšiž volání těch, kteří nemají jiné naděje než Tebe, osvoboď nás z ruky našich nepřátel a vyrvi mne mému děsu. Esther, XIV, 19.

Neviděli už sebou nežsamého Ježíše. Mar., IX, 7.

Tyto teksty, zdá se, nesouvisejí. Víže je jedno slovo, slovo *sám.*

Žalm nepraví, že činí sám věci všecky, ale toliko že činí sám věci zázračné.

Esther, a to jest jeden ze znakův, jež Písmo udává při vyslyšených modlitbách, Esther nemá žádné pomoci lidské. Není tu leč sám Bůh.

Vojska Gedeonova jest příliš mnoho, by zvítězilo. Anděl je omezí na bezmocnost, jež plyne z malého počtu, aby se Bůh ukázal sám.

A Josafat: nemáme takové síly, abychom mohli odolati tomuto nesmírnému davu, jenž se na nás valí; ale nevíme už, co činiti, a nezbývá nám už leč obrátiti oči své k Tobě.

Řeklo by se, že ukazuje-li člověk Bohu, že jest jeho jedinou pomocí, vzbouzí Ho. Řeklo by se, že vyvolává v něm vzpomínku na jistou starobylou slávu, už dávno usnuvší. Ve věčnosti před časem byl Hospodin sám a jeho velebnost se rozvinovala neobmezně, bez nátlaku, neztenčována. Jde-li o to, by se stvořilo Světlo, Bůh zase jedná *sám*, a dílo bylo schváleno Jím. Viděl, že bylo dobré. Hle však, směsice vůlí stvořených, a pád přichází. Vůle Boží už není sama. Řeklo by se, že nyní, vzývá-li Ho člověk, nejenom Jeho, ale Jeho samého, jediného, probouzí tu sílu, jež spí na místě, kterým jest samota. A co jsou samoty proti této samotě? Řeklo by se, že člověk, vzývá-li Boha jakožto samého, vzbouzí v něm cosi příliš božského, by se to určilo, ale

konec koncův cosi, nač jest žárliv, slávu jednati bez něčího účastenství a neproměnně.

Možná, že pomoci lidské jsou pro všemohoucnost jak pásky, jež obvazovaly Lazara. Jsou to snad pouta, jest to nátlak, jsou to známky umenšení. Sláva nerozvíjí se leč v svobodě, a svobodou pro ni jest samota. Mluvíce o věcech tak dokonale neznámých, mluvíce o účincích člověka na Boha, jsme omezeni na dohady, a dohady jsou zde fakta. Chceme-li někoho vzbuditi, vzrušiti jej, zaraziti, rozechvěti, dojmouti, mluvíme mu o tom, co miluje, o tom, nač jest žárliv. Když Písmo chce probuditi Boha, praví mu, že jedná sám, jako by se Ho tím dotýkalo, kde jest nejcitlivější, jako by Ho takto volalo jeho jménem. Jeho jménem? Bylo by to opravdu jeho jméno? Jeho nesdělitelné jméno, jeho jméno, kterým jest On sám. Bylo by jím: Ten, kterýž jest sám? Bylo by to synonymum Jehovy? Býti ten, kterýž jest, toť býti sám, poněvadž jde o to, by se zdůrazňovalo něco nesdělitelného. A odevzdal snad proto jméno toto Mojžíšovi, když bylo osvoboditi národ? Modlářství mluví o větším počtu, klanění mluví toliko o jediném. První slovo, jež uslyšel hrom na Sinaji, bylo slovo *sám*, sám Bůh. Žárlivost slávy domáhá se samoty. A kdož ví, kolik jest modlářstev, a jmenuje-li se jedno z nich lakomství, není-liž to přísně proto, že se klaní počtu, množství?

Apoštolé vidí zprvu Mojžíše a Eliáše u Ježíše na hoře Tábor. Ale když hlas promluvil z hloubi mraku, nevidí už leč Ježíše *samého*. Vidění se zmenšuje, čím více roste. Zmenšuje se co do svých objektův ve chvíli, kdy vzrůstá co do svého objektu. Hyne co do počtu, roste co do jednoty. Mizí samo v tváří v tvář s Tím, který jest sám. Když se k Němu přibližuje, nabývá jakoby podobnosti s Ním, otisku jednoty. Když vidění přichází k Bohu nejblíže nebo, chcete-li, nejméně daleko, přichází také nejblíže k jeho samotě; čím paprsek, který na ni padá, jest menší, tím se samota stává průhlednější.

A u paty hory, kde se Ježíš právě objevuje sám, hluchý a němý démon, kterého nemohli vymítnouti apoštolové, jest vymítnut samým Ježíšem. Ježíš sám, jest to snad jméno Boha Všemohoucího?

Samotáři, poustevníci časní jsou samotáři relativní; Thebaida nemá nic úplného. Staletí, jež jsou četna a plna, nemohou obsahovati leč samotáře relativní, poněvadž tito samotáři jsou četni. Staletí, když mluví o samotářích, dávají to slovo do plurálu, a jaké umenšení takový plurál! Není samotáře naprostého leč samotář z věčnosti; Ten jest jedinečný ve všem. A když už samotářův četných na pouštích stvořených chodí lidé prosit, by jim ukázali několik jisker moci, poněvadž mají některé vlastnosti samoty, čeho jest třeba

prositi od samotáře naprostého, od samotáře věčného? Až dosud za nic jste neprosili ve jménu mém, praví Ježíš Kristus apoštolům, a v této chvíli chystá se opustiti ty, o nichž byl řekl, sestupuje s hory Tábor: Dokudž budu uprostřed vás? Dokudž vás budu snášeti? Prositi ve jménu jeho, nebylo by to prositi ve jménu Boha, který jest sám a který jedná tak, jako jest, ve chvílích Jeho hodných? Řeklo by se, že pomůcky Boha poutají, poněvadž se zdají čímsi. Překážky naopak vyzývají všemohoucnost, která než se dá do díla, zdvihá ruku před sebou, jako by ho chtěla ujistiti o samotě.

Modlitba Juditina a modlitba Estheřina jsou naprosto obdobny: titulem jich obou, Judithy i Esthery, jest absolutno jejich nemohoucnosti. Obě jsou odsouzeny na smrt; obě si přejí triumfovati nad neomezeným pánem, by osvobodily netoliko svou osobu, nýbrž celý národ. Gedeon měl příliš mnoho vojínův a nevítězí leč až jeho armáda jest omezena skorem na nic. Ale nic Judithino a Estheřino jest dokonalejší nežli nic Gedeonovo. Judith nemá na zahlazení velitele a na rozprášení vojska, Judith nemá než svoji krásu, jež má spíše vzhled vnadný než děsný. Esther, již odsouzená na smrt jakožto židovka, nemá na záchranu svého života a svého lidu jiné naděje než čeliti jinému odsouzení na smrt; jde přes zápověď zákona do komnaty panovníkovy.

A praví také:

„Shlédni na mne, Hospodine, poněvadž nemám jiné pomoci než Tebe."

A Judith po svém vítězství:

„Pán vydal mého nepřítele rukám ženy a zničil ho."

Mocný nebyl rozdrcen rukama spojivších se mladých hrdinův; nevrhli se naň synové titanův, nepostavili se před ním jako zeď předpotopní obrové, ale nalezl smrt v kráse Judithině, dcery Merari.

„Adonai Pane, veliký jsi Ty, stkvělý jsi Ty v moci své; úsilí mocných jsou jalova proti nám."

„Všechno tvorstvo padniž na kolena; neboť Ty jsi řekl a věci byly učiněny, Ty jsi poslal ducha svého, a stvořeny byly, a toho, který by Ti odporoval, není."

Takto stvoření, vyvozené z ničeho, v písni Judithině objevuje se znovu, oslavujíc vítězství, jehož Bůh dobyl skrze ně, to jest skrze nicotu.

Judith patří na sebe jako na to nic prvotní, jež předcházelo stvoření, a na smrt Holofernovu jako na jakési stvoření, a božský čin, jímž rozprášila Médy a Peršany, národy Nabuchodonosorovy, to jest vyslance lidské síly a zástupce lidské pýchy, tento čin jeví se jí ozvěnou Amen, na jehož hlas se zrodilo světlo prvního dne a nazítří vody hořejší. A tak pravila:

„Bože nebes, stvořiteli vod a Pane všeho tvorstva, shlédniž na tuto bídnou, jež jest na kolenou před Te-

bou a jež béře svou opovážlivost z hlubin tvého milosrdenství."

Vzpomínka na stvoření vznáší se nad její modlitbou, poněvadž Amen, jež vyvozuje světy z ničeho, vzbuzuje v ní pocit moci, již vzývá. Obecně v Písmě, když se někdo dovolává moci, budí vzpomínku nicoty, jako by chtěl oživiti někde jakousi ozvěnu, ozvěnu prvního Amen, a připomenouti všemohoucnosti její první obyčej, obyčej, by jednala sama, a dávné propouštění pomocí cizích, které jest jejím vlastním stavem.

CREDIDI PROPTER QUOD LOCUTUS SUM.

PSALMUS CXV, 10.

Uvěřil jsem, pročež mluvil jsem.

Zastavuji se u prvního slova, jež obsahuje vše. Jednoho dne velekněz Zachariáš vešel do chrámu, by obětoval kadidlo.

A všecko množství bylo venku modlíc se. Tu na pravé straně oltáře zjevil se mu stoje anděl.

Zachariáš byl zmaten, a hrůza padla na něho. A řekl jemu anděl: Neboj se, Zachariáši, neboť tvoje mo-

dlitba byla vyslyšena. Manželka tvoje Alžběta porodí syna, a nazveš ho Janem.

A bude tvou radostí a tvým povýšením, a mnozí budou se radovati z jeho narození.

A anděl mluvil dále, předpovídaje velikosti toho, jehož zvěstoval. Duch a síla Eliáše spočinou na dítku.

A Zachariáš praví andělovi: Jak tomu uvěřiti? Jsem stár, a moje žena jest letitá.

A anděl odpovídaje dí: Jsem Gabriel, jeden z těch, kteří stojí před Bohem, a přišel jsem mluviti s tebou a dobrou zvěst tobě přinésti. A nyní budeš něm a nebudeš moci mluviti až do dne, kdy se to stane, poněvadž jsi neuvěřil mým slovům, která se naplní svým časem.

A lid stál venku očekávaje. Divili se, proč se asi opozdil.

Vyšel nemoha mluviti. Vysvětloval znameními. Pochopili, že měl vidění.

Zachariáš zastupuje tu člověka.

Člověk, aby mluvil, potřebuje věřiti. Mluví tolik, jak věří, ani více ani méně. Víra jest počátkem, středem a metou slova. Důvěry lidské jest nezbytně třeba k slovu lidskému, víry božské k slovu božskému. Důvěra dává potřebu mluviti, slovo ukojuje potřebu důvěry. Ten, kdo věří, hladoví a žízní, by mluvil. Mluviti jest věc

svatá. Mluviti neznamená pohybovati rty a vydávati zvuky. Mluviti znamená projeviti se; ve století, v němž žijeme, mnozí pohybují rty, ba i se hřmotem; skoro nikdo nemluví. Skoro nikdo se neprojevuje. Mluví málo lidí, a i ten, kdo mluví, mluví zřídka. Člověk, vcházející do sebe a zkoumající svou duši, cítí-li víru v sobě klesati, tento člověk praví: mluvil jsem, mluvíval jsem. Už nemluvím. Jistiti jest počáteční úkon slova. Každé sloveso obsahuje sloveso býti. Každé slovo má oporou Boha. Ten, kterýž Jest, jest základem řeči. Tedy věřiti jest podstatou, mluvíme-li. Věřiti jest zdrojem, mluviti jest řekou, věřiti jest oceánem, do něhož se řeka ta vrhá.

Slova pronášená mimo jistění a proti němu podobají se slovu, jako hlomoz nějaké kocoviny se podobá akkordům hudby.

Slova pronášená bez důvěry a proti důvěře jsou sebevraždami slova, obracejícího svoje zbraně proti sobě.

Tato slova jsou vyobcována z vesměrné harmonie.

Jsou mimo požehnání (bene-dictio).

Nenáleží v panství mlčení, nýbrž v panství němoty. Neboť mlčení jest posvátné, třikráte posvátnější než slovo, kterého jest samým nadbytkem, opojením a obětí.

Němota však jest profanní, jako něco zmrzačeného a nikoliv obětovaného. Mlčení jest jakýsi úchvat, němota jest vada.

A Zachariáš byl něm, místo aby byl mlčenliv. Možná že kdyby byl přijal ducha vidění, místo aby vyšel něm, býval by vyšel mlčenliv.

A lid očekával ho venku.

Jest jistý lid, kterým jest člověčenstvo a který očekává venku, až mužové z nitra mu přinesou noviny, noviny z chrámu.

A když mužové z nitra jsou němi, lid nemá chleba. Když mluví, lid má chléb. A když přicházejí k horám mlčení, lid má manu a praví: Co jest to?

Člověk, jenž není živ jenom z chleba, nýbrž i ze slova, očekává stále, ať to ví či neví, u brány chrámové. Očekává, až se k němu promluví.

Němota jest příliš těžkým břemenem na jeho ramena. A také Král-Prorok, jenž mluvil, poněvadž uvěřil, žádá Boha, aby se neodmlčoval. *Domine, ne sileas.* Hospodine, neodmlčujž se.

Slovo, jež vydává, ozvěna to slova, jež slyší, prosí pokorně slovo toto, by nezklamávalo očekávání krále i lidu, přímého očekávání onoho, nepřímého očekávání tohoto. Lid očekává, až král promluví k němu ve jménu Božím. A když král se odmlčí, lid reptá.

Odmlčeti se, toť pro krále nevládnouti ve jménu Božím.

Každé němotě královĕ odpovídá reptání lidu. Neboť reptání není ničím jiným než němotou davu. Reptání

jest také němotou davův vnitřních, jež každý člověk nosí v sobě. Nelze jinak, než aby mluvily, zpívaly, pohružovaly se v mlčení, nebo aby reptaly nebo aby se rouhaly. Věří-li, mluví; žije-li jejich důvěra bohatěji, šíře, velikolepěji, zpívají. Dosahuje-li jejich důvěra vrcholkův hory sabbatu, pohružují se v mlčení. Nevěří-li už, odmlčují se, ale němota nezůstává vždycky fysickou a pouhou němotou, jako němota Zachariášova. Němota nevěřícího plodí reptání a zoufalství. Němota není vždycky, není dlouho pokojna, jako byla němota Zachariášova, který obrátil svoji němotu v mlčení a nabyl zase řeči v udaný den. Jeho němota byla poznamenána pečetí Boží a stala se mlčením. Ale němota davův jest hluk, hlomoz výhružek a zločinův. Dav jest lidský hvozd, a na stromech visí ovoce smrti.

DE PROFUNDIS CLAMAVI AD TE, DOMINE.

PSALMUS CXXIX.

Ze dna propasti volal jsem k Tobě, Hospodine, Hospodine slyš hlas můj.

Buďtež uši tvoje pozorny hlasu modlitby mé.

Budeš-li vymáhati, Hospodine, přísného počtu z našich nepravostí, kdož obstojí před Tebou, ó Bože můj?

Ale Tobě jest milo odpouštěti: spoléhaje na tvůj zákon očekávám, Hospodine, tvé pomoci.

Duše moje ji očekává, silena tvými sliby; duše moje důvěřuje v Hospodina.

Od jitra až do večera doufejž Israel v Hospodina.

Neboť Hospodin je pln milosrdenství, a nalézáme v Něm hojné vykoupení.

Onť vykoupí Israele ze všech nepravostí jeho.

Volal jsem z míst hlubokých. Volal jsem k Tobě z míst hlubokých. Hospodine vyslyš modlitbu mou.

Kdyby byla vyšla z roviny, byla by se snad zastavila před vrcholem hory a byla by neprorazila mrakem úplně. Ale Ty, jenž víš všecko, Ty víš, odkud vyšla. Vyšla ze dna propasti, půjde nezbytně výše než vysokost. Dlužno vyjíti zdola, by se přišlo nahoru. Dlužno se rozletěti ode dna hlubokosti. Dlužno, aby mrak měl podlohu, by se strhla bouře. Dlužno obnažiti napřed dno hlubokosti, aby se ukázala výše vysokosti. Propast volá propast hlasem svých kataraktův. Propast shůry neodpovídá, leč mluví-li propast z dola nezakrytě. Dlužno, aby se tato vystavila zrakům, by ona přestala se skrývati. Dlužno, aby propast zdola ukázala na dně svém smrt, by propast shůry ukázala ve vrchu svém život. Otevři tedy svoje útroby, propasti z dola, a v jejich zející hlubině ukaž smrt, by ti byla dána moc!

Smrt, jíž nic neodolává, volati bude ze dna propasti, a Ten, kterýž jest Nejvyšší, pocítí kouzlo závrati.

Závrať jest ten hlas, který volá ze dna propasti. A moc chvěje se na výsosti a cítí, jak se jí točí hlava, a hle, střemhlav vrhá se dolů. Závrať jest moci tím, čím volání lásky jest čistotě. Neboť čistota jest samou podstatou žádosti.

Nuže, já učinil jsem to. Volal jsem z míst hlubokých.

Fiant aures tuae intendentes in vocem deprecationis meae.

Ať uši tvoje jsou tedy bedlivy hlasu mé pokorné prosby. Ať naslouchají na mé hrudi, by vyšetřily mé řevy.

Ach! učinil jsem to, dopátral jsem se propasti. Nespokojen s její hloubkou, prohluboval jsem ji ještě. Šel jsem dále, než se došlo přede mnou, prozkoumal jsem neprozkoumatelné, nalézal jsem pod ním, činil jsem objevy. Oči moje zvykajíce si na temno, viděly v propasti propastí, i pod propastmi i nad propastmi, a propasti otvíraly se pod propastmi, a sestoupil jsem beze světla, a stál jsem na dně a volal jsem odtud z dola k nebi za zemi: což nikdy nebylo vídáno.

Jak to tedy, že vysokost se nezachvěla? Kdo drží zavřeny ruce moci a jak to, že nejsem rozdrcen pod jejími dary!

Si iniquitates observaveris, Domine, Domine, quis sustinebit?

Budeš-li dbáti nepravostí, Hospodine, Hospodine, kdož obstojí?

Když andělé, nedotknutí a bez bolesti, nejsou čisti před očima tvýma, jakž syn propasti, počatý v hříchu a zmítaný, ovalovaný v jeho panství všemi jeho hrůzami, samy sebe zmnohonásobujícími, jako nádoba hrnčířská, zmítaný jako oblázek se skal na skály, proudy rozvodněnými vesměrnou nepravostí, jak ten by byl s to, aby snášel všechny nárazy bez nehody, a třeba jej rozbíti, poněvadž jest velmi hřehký?

Quia apud te propitiatio est, et propter legem tuam sustinui te, Domine. Sustinuit anima mea in verbo ejus, speravit anima mea in Domino.

Volal jsem, poněvadž máš vůli býti milostiv; zastával jsem se Tebe, Hospodine, pro zákon tvůj.

Duše moje stála slovem Božím v tom, čeho se zastávala. Duše moje doufala v Hospodina.

Otcové naši pravili nám, že jsi milosrdný; uvěřili jsme tomu. Hlas propasti pravil, že jsi milosrdný, uvěřili jsme tomu. Trpěli jsme, doufali jsme, pravili jsme: Když už člověk, který jest sláb, jest schopen milosr-

denství, což teprve Bůh všemohoucí? On, plný dobra, blaha a bez slabosti, jistě jest schopen všeho, vyjma toho, by byl bez citu! Odkud by v něm byla tvrdost, vždyť dobrota jest triumfem slávy! Rty lidské Ho nazývají Bohem DOBROTIVÝM; a kdyby byl schopen pýchy, pyšnil by se, že jest dobrotiv.

A custodia matutina usque ad noctem speret Israel in Domino. Quia apud Dominum misericordia et copiosa apud eum redemptio. Et ipse redimet Israel ex omnibus iniquitatibus ejus.

Od hodiny jitřní až do noci doufejž Israel v Hospodina!

Poněvadž v Bohu jest milosrdenství a hojné jest v Něm vykoupení.

Onť osvobodí Israele ze všech nepravostí jeho.

Jakže! bývali bychom doufali, my, bídní, my, jimž naděje jest tak nesnadna, že dlužno nám ji přikazovati jako ctnost a že ani Boha není příliš, by nám ji předkládal! Bývali bychom doufali, my bídní, a Bůh slávy, kterému vše jest snadno, vyjímaje odmítnouti, nezahrnul by a nerozdrtil by našich chabých žádostí svými velikolepými odměnami!

Zdvihni hlavu a sčítej, můžeš-li, hvězdy. Vyvodil je z ničeho, a nic neprosilo a nic nemělo potřeby.

Nic neotvíralo úst, nežebralo o svůj chléb, a miliardy sluncí snadno by spaly svou věčnou nicotou bez újmy milosrdenství!

A nyní, nyní, když jsme tu, nyní, když bídní pozbyli možnosti věčného spánku, nyní, když už jest pozdě nebýti, nyní, když každý z nás marně uniká nesmrtelnosti,

Nyní, kdy jsem volal z propasti,

Nyní, kdy jsem řekl nicotě:

Mlč, ty nic nevíš o bídě, ty, která jsi se spokojila nebýti,

Nyní, kdy jsem vypátral propast propastí, drásaje její útroby, bych jí vyrval její tajemství,

Nyní, kdy jícen vyrazil svůj křik a kdy hlubokost pozdvihla obou svých rukou,

Nyní, kdy bída a sláva rozjímají obě tuto konfrontaci svých propastí,

Nyní, nyní, kdy žebrám o chléb, tentýž, který mne učinil potřebným chleba a který mi nad to přikázal, bych oň u něho žebral, tento, tento, tento, který jest Bůh, bez nemohoucnosti, bez slabosti, beze strasti a beze mdloby, tento by odmítl, když Israel, silný proti Bohu, když Israel klečí na obou kolenou!

Badal jsem v zemi hlouběji, obnažil jsem moře a zkoumal jeho strže; sestoupil jsem do pekel, bych prosil pokorně z největší hloubky; slídil jsem v propastech; pozdvihoval jsem očí k horám; oklečel jsem si

kolena a ukonal jsem si hruď; unavil jsem ozvěny propasti; unavil jsem ozvěny hory; líbal jsem svými žhavými rty; objímal jsem, líbal jsem kolena nebe i země; vysílil jsem svým voláním jejich obzory bez hloubky, které, neschopny udržeti mého řevu, trhají se jako vězení, příliš těsná svým vězňům.

A nebe nebes jest mnou unaveno, neboť se podobám vyschlému potoku v nějaké propasti, který zapomněl hluku, jejž kdysi vydávala voda, tekoucí po jeho kamenech a po jeho skalinách.

A potok volá hlasem mlčení, žádaje si vody, které mi třeba, bych neumřel, když žízním jako potok, a volá ze dna propasti:

De profundis clamavi ad te, Domine: Domine, exaudi orationem meam.

Slyš opravdu a vyslyš vskutku dle síly slova Amen.

Ty vidíš můj prach, moje žádosti a svoji slávu! Učiň dle mého prachu, dle mých žádostí a dle své slávy.

De profundis! De profundis!

A jest-li kde propast, které neznám, odkud by podzemské volání mohlo vzrušiti horu hrozněji, kde že jest? Dlužno-li činiti jinak, bych byl vyslyšen, jak jest dlužno činiti? Nebe a země, vy nemůžete pohrdati tím, který k vám mluví, neboť jest sláb doopravdy! Od-

povězte, odpovězte! řekněte, co jest dlužno činiti. Jsou-li nějaká neznámá místa, jež dřímou nad nebem nebes, prosím je ze dna propasti o přátelskou radu.

Taje vysokosti, víte něco?

Víte-li, povězte, povězte. Nebuďte lakomy: otevřete ruce, dejte tajemství. Slyš, černý stíne, jenž dřímeš na mlhovinách. Slyšte i vy, kteří dřímete nad černým stínem. Slyšte, hlubiny neviditelné, k nimž bázeň strachu se nikdy nepřiblížila. Slyšte, vy, jež obsahujete pod hrůzami zahlédnutými hrůzy nezahlédnuté; povězte mi cestu, jež vede na místo, odkud modlitba bývá slyšena!

Vy, kteří se vznášíte nad duchem a jichž jmen neznám, obyvatelé prostoru neznámého a nesmírnosti neprůhledné, odpovězte, odpovězte. Odpovězte strže; odpověz, země a popele.

Kam tedy dlužno jíti?

Ale zdá se mi, že tato žádost nese odpověď v sobě. To propast volá propast.

De profundis! De profundis!.....

EDUCDE CUSTODIA ANIMAM MEAM AD CONFITENDUM NOMINI TUO; ME EXPECTANT JUSTI, DONEC RETRIBUAS MIHI.

PSALMUS CXLI, 8.

Vytrhni duši moji ze žaláře, aby vzdávala slávu jménu tvému. Spravedliví očekávají mého odměnění.

Duší nebylo; snadno bývalo by jich dále nebylo, a Job proklel hodinu svého narození. Ale Ty jsi je stvořil, aby vzdávaly slávu jménu tvému. Mezi dušemi stvořenými k tomuto cíli jsou duše, které toho odepřely, odpírají, budou odpírati, a mezi těmi jest mnoho v nejúplnější aktivnosti svého odporu. Nejsou zajatkyněmi;

páchají zlo, jak chtějí; páchají je někdy více, než jak chtějí.

Nuže vizme duši, která naopak chce vzdávati slávu. Přeje si činiti to, pro co byla učiněna z ničeho. Její žádost jest pozemskou ozvěnou vůle Boží, jež jí poručila, by byla. A tato duše si naříká, že jest v žaláři. Nemá radosti; jest v žaláři. Co děsnějšího než orel v kleci? Jeho ubohá křídla se zraňují o příliš husté pruty. Jeho ubohý pohled, plný bolesti a výčitky, žádá si zase prostorův, po nichž hladoví a žízní. A přece toto není než symbol.

Duše Proroka-Krále jest v žaláři. Kdo by mohl snésti toto divadlo, kdyby je spatřil očima tělesnýma? Duše v žaláři, ona, jež jest stvořena pro nesmírno? a to duše vyvolená a duše výjimečná, a ona volá k nebi i k zemi: Svěřili jste duši lidské péči, by vzdávala slávu. I duše lidské svěřily mi, mně, kteráž jsem jejich zástupkyní, péči, bych vzdávala slávu: příroda i lidstvo uložili mi jisté poslání. Jsem zrozena pro to; neodmítám toho; chci to učiniti. Moje žádost jest ozvěnou vůle, jež mi poručila býti, a já, já, která nemohu snésti podívané na orla v kleci, jsem realitou, jejíhož pouhého stínu nemohu snésti, a moje ubohá křídla a moje ubohé oči snášejí realitu, jejíhož pouhého stínu nemohu snésti na křídlech a očích orlových! A spravedliví na mne čekají. Čekají, až budu osvobozena! Jsou

v nebezpečí, že budou pohoršeni, vidouce, jak jsem zajata. Moje osvobození naléhavé pro mne, jest naléhavé pro všechny. Oči stvořené nemohou snésti podívané na orla v kleci, poněvadž jsou stvořeny, by ho viděly svobodna a létajícího. Vzpomeňte si, že člověk jest sláb. Vzpomeňte si, že Jeremiáš proklel svoje narození.

Milosrdenství, spravedlnost a sláva vyrážejí týž křik: milost pro ty, kteří se narodili a kteří nemohou činiti toho, proč se zrodili.

Nevzdává-li slávy moje duše, jest v nebezpečí, že činí opak. Všecko tvorstvo vyráží týž křik:

Osvoboď! Osvoboď!

A po Žalmistovi Slovo, stavší se tělem, učí nás modliti se: A neuvoď nás v pokušení, ale zbav nás od zlého.

Jedna bretaňská zkazka vypravuje nám o jistém žebráku, skoro blbém, jménem Šalomounovi, který neuměl než dvě slova: *Ave Maria*; a potom: *Šalomoun by jedl hodně chleba!* Takto prosíval o almužnu: Šalomoun by jedl hodně chleba, kdyby ho měl.

Chlebem lidské duše jest vzdávati díky a slávu: tam jest její hlad a její žízeň. Jest na kolenou u brány Církve jako Šalomoun žebrák u dveří bohatcových a praví ve své řeči: Šalomoun by jedl hodně chleba!

Jsem stvořen pro světlo a pro nesmírnost. Osvoboď, osvoboď; kéž vyjde ze mne moje slovo, radostno, svobodno a mocno! Och! rád bych zpíval, kdybych mohl. — Šalomoun by jedl hodně chleba.

NESCIVI.

CANT., VI, 11.

Nevěděla jsem.

Nescivi, nevěděla jsem. Neboť jest velmi potřebí duši nějakého útočiště. Liška má svoje doupě a hrdlička má svoje hnízdo. Jest velmi třeba duši útočiště. Vědění má látkou to, co se určuje, ale toto jest práce; toť námaha; toť šest dní. Jest velmi třeba sabbatu. Sabbatem duše jest jistá neznalost, povýšená nad každý pojem, která jest činem svrchovaným. Neznalost zdola jest nečinnost ducha. Vědění jest jakási

činnost, řada mnohonásobných činností ducha. Neznalost shora jest čin svrchovaný a proti její výkonnosti jest každá činnost leností.

Neznalost jest oheň centrální, který žhne a který stravuje, a proti tomuto ohni vědomosti jsou plevami. Neznalost jest žhoucí přilnutí k neurčenému, nevymezenému. Toť dech, který se neodvažuje vyjíti z úst, poněvadž cítí sousedství slávy; toť plamen, jenž žhne na místě, plamen, jehož příliš rychlý pohyb se tají pod zdáním nehybnosti.

Toť slovo, ve kterém jsou slova utopena. Toť oceán, ve kterém světův neviděti o nic více než plavce ztracené v nesmírnu. Toť cosi, čeho lidský jazyk neví jak označiti, a nemoha už mluviti na hoře, kde se dusí, poněvadž tam jest příliš vzduchu, užívá slova nejopačnějšího tomu, co chce říci. Vzdává se a béře slovo zdola, jakoby na utvrzení se proti věci shora.

Vědomosti podobají se mnoha rozličným kusům dřeva, jež by někdo snášel, chtěje postaviti hranici. Vznítí se oheň. Kusy dřeva se svíjejí a rozvíjejí v objetích plamene, a plamen, nespokojen se svými nedostatečnými obětmi, spaluje sám sebe ve svém vzteku; žhne na místě, beze vzduchu na hoře. Hrom burácí bez rachotu, a hle, toť neznalost. Toť noc, jež dává svoji záruku. Toť ruka temnot, jež se klade jako plášť před hlavu, a duše žízní po stínu jako štvaný jelen žízní po zdroji živém.

Žízní po vodě, jež teče shůry a jež se vrhá do propasti, do propasti, v níž jest noc. Jest jistý host v mraku, host, kterého lze cítiti a kterého nelze viděti. Temnoty zevnitřní jsou prázdny. Temnoty vnitřní jsou obývány. Temnoty zevnitřní tíží. Temnoty vnitřní povznášejí. Duch jich nechápe, ale cítí je. A tento prach kadidlový vystupuje bez formy, neznaje své cesty a svého cíle. Jest to přeposvátný oblak vonného dýmu. Job praví, že mu Hospodin odpovídá z vichru. Temnoty vířící vichrem plodí pokoj, jsou-li to jen temnoty vnitřní. Bouře temnot nad oceánem, déšť stínův, jest samým přebytkem klidu, jeho unešením, jeho zběsilou rozvášněností; toť pokoj, který se zvýšuje až k šílenství. Ale vždy to jest pokoj. Jest to pokoj, který činí jako samotář, pokoj který vystupuje sám nad sebe a který nalézá svůj sabbat v poslední z propastí, do nichž ho vede závrať.

Zdá mi se, že duch si zobrazí tvora, který nádherně a nad žádost zaplaven všemi nádherami dne i noci, východu i západu, nebe i země, svrchovaný pán lidí i věcí, šlape nohama svoji říši a pohružuje se v propast podstatného zoufalství. V zoufalství typické a prvopočáteční, že nemůže obejmouti Boha celého, a čím dále se v Něho pohružuje, tím více pociťuje nedostatečnost strží, jichž se dohloubává. Hle, člověk neznalosti. Nádherně pohlcován klaněním nočním, jest na vždy

skloněn nad propastí slávy zapovězené, nad propastí Boha neznámého, a jeho zoufalství živí se samo ze sebe. Jest samo sobě chlebem, vínem a zárukou. Cítí, že jest na vždycky. Hle, toť možná typ posledního vyvolence. Tajemství Boha jest pro ostatní. Jemu náleží tajemství krále. Bůh pro ostatní jmenuje se snad světlo. Pro tohoto Bůh jest tmou. Propast až za zrakovým obzorem tvorův jest ústředím jeho přitažlivosti, a tam beze slov volá ho závrať z hloubi stínu.

ET NUNC HAEC DICIT DOMINUS CREANS TE, JACOB, ET FORMANS TE, ISRAEL: NOLI TIMERE, QUIA REDEMI TE, ET VOCAVI TE NOMINE TUO, MEUS ES TU.

ISAIÁŠ, XLIII, 1.

A nyní toto praví Hospodin, kterýž stvořil Jakoba a kterýž vzdělal Israele: Neboj se, neboť vykoupil jsem tě a povolal jsem tě jménem tvým, můj jsi ty!

Ó Israeli, povolal jsem tě jménem tvým!

Slova Boží jsou činy. Jméno, jež nosí na sobě stvoření, jest podstatnější než ono samo.

Když je Bůh volá jeho jménem, stvořuje je, to jest vydává svědectví jménu, jež ono nosí na sobě.

Když zavolal světlo jeho jménem, světlo řeklo: Zde jsem.

Když zavolal Abrahama jeho jménem, Abraham řekl: Zde jsem.

Starý Zákon jest slovo Boží, jež volá Israele jeho jménem, a Israel odpovídá: Zde jsem.

Proto právě Úmluva se nazývá Testamentum, to jest svědectví.

Volání Boží, toť svědectví, jež vydává jménu, které nosí stvoření na sobě.

Něco jiného jest *volati*, něco jiného *volati* někoho jeho jménem. Volati jest kon obecný; volati někoho jeho jménem znamená odlučovati ho od ostatních, znamená individualisovati, znamená dávati stranou, a vyvedena-li věc až do vrcholu, znamená to vyhlásiti anathema, to jest vymíniti sobě toho, koho voláme.

Možno volati jiného jmény několika. Jest jméno veřejné, jest jméno důvěrné. Jméno důvěrné jest svědectvím pohledu důvěrného.

Co se rozumí ve francouzštině svátkem něčím, jest den, kterého se vyskytuje jeho jméno v kalendáři, ohlašující svým návratem uplynutí roku a dovolávající se svědectví, k němuž se blahopřeje, když přejeme k svátku.

Israel jest Miláček. Ten, kdo mu žehná, jest požehnán; právě ten, kdo mu zlořečí, jest zlořečen; ó Israeli, povolal jsem tebe jménem tvým.

Ty's odešel, synu marnotratný: ty's promrhal svoje jmění v dalekých krajinách s nevěstkami. Něvěstkami jsou modly. Ale však ty se vrátíš co nevidět, abys doplnil počet vyvolených.

Kdož ví, neznamenají-li národy, jež se nazývají křesťanskými a jež jsou křesťanskými tak málo, toho syna nespokojeného, když viděl, že jeho marnotratný bratr se vrací, a nezabije-li otec tele tučné toho dne, kdy ten, jenž byl ztracen, bude zase nalezen, toho dne, kdy ten, který zemřel, bude zase vzkříšen?

Ó Israeli, on ještě jednou volá tě tvým jménem, a tele tučné vydá svědectví návratu syna marnotratného.

A vy, synové Ismaelovi, slíbení andělem pouště, andělem, který ukázal zdroj živý zmučeným očím Agařiným, nikoliv nadarmo byl zachráněn váš otec z vyprahlosti jako Mojžíš z vod Nilu. Přichází den, kdy ten, kterýž volá opuštěné jejich jménem, položí na vás ruku a řekne nad vašimi hlavami Amen svědectví, Amen Úmluvy, Amen Testamenta.

Amen. Amen. Amen.

Jména mužův, kteří jsou zobraziteli Testamenta, jsou tak posvěcena, že jsou částí jména Božího. Bůh se jmenuje Bůh Abrahamův a Isákův a Israelův. Tak jméno těchto mužův vniká do jména Božství, a ustaluje se ve jméně Božství, které na odlišenou od model se nazývá Bůh Israelův.

V onom výjevu, který shrnuje dějiny světa a ve kterém i Bůh Israelův i Bál jsou vzýváni svými jmény, by vydali svědectví svému jménu vzývanému, Eliáš volaje svědectví, volaje oheň s nebe, aby strávil zápalnou oběť, Eliáš mluví a praví:

Hospodine, Bože Abrahamův a Isákův a Israelův, ukaž dnes, že jsi Ty Bůh v Israeli atd.

A oheň stráví netoliko zápal, ale i kámen, dřevo, prach a vodu kolem oltáře.

Israel byl oltářem obětí: a tohoto dne mohl říci: Hospodin povolal mne jménem mým.

Jméno Israelovo jest v Písmě bez ustání připojováno ke jménu Hospodinovu. Bylo by lze říci, že jde za ním jako jeho stín, skoro tak věrně jako jméno Chudého, též věčně spjaté se jménem Božím.

Nové povolání dvanácti pokolení Israele bude, zdá se, svátkem večera; věky budou jej oslavovati na svém sklonku. Svátek a jméno jsou dvě slova, jež se nikdy neodlučují, a v den této slavnosti svět, obraceje se ke své kolébce, uslyší podruhé toto slavnostní slovo!

Ó Israeli, povolal jsem tě jménem tvým.

Amen. Amen. Amen.

Jméno Boha Israelova bude snad tehdy zase možno pronášeti. Nepodobá se jakési ozvěně?

Bůh, který jmenuje věci, poněvadž je zná vnitrně, jmenuje Israele: opravdu Jakob přemohl anděla. Ale

člověk neumí, tápe, koktá, nezná Toho, o němž mluví.

Bůh pojmenoval Israele. Jak učiní Israel, by pojmenoval Boha? Učiní jako dítě, jež opakuje, co slyšelo, aniž to chápe. Dítě: *infans*, ten, kdo neumí mluviti. Israel, jenž přijal svoje jméno od Hospodina, až bude chtíti jmenovati Hospodina, bude opakovati jméno, jež dostal, a koktaje ve své řeči, nevěda, o kom mluví, řekne: Ty jsi Bůh Israelův.

MANE, THECEL, PHARES.

DANIEL, V, 25—28.

A toto jest písmo, které bylo naznamenáno: MANE, THEKEL, FARES.

Tento jest výklad řeči: MANE: sčetl Bůh království tvé a skončil je.

THEKEL. Zavěšen jsi byl na váze a nalezen méně mající.

FARES. Rozděleno bylo království tvoje a dáno Meďanům a Peršanům.

Kvas Baltazarův s viděním Josefovým a přechodem přes moře Rudé jest z nejgrandiosnějších výjevův Písma. Mlčenlivé zjevení prstův píšících tři slova na zeď

za šílené orgie, když jsou znesvěcovány posvátné nádoby, když jsou chváleny modly, v bláznivé noci Baltazarově, toto mlčenlivé zjevení, tato tři slova, ze kterých zsiná tvář Králova, slavnostní vážnost hrozivého zakročení, které málo mluví a které jedná, Daniel vyvolaný z hloubky stínu, by mluvil k Baltazarovi, jako Josef ze svého tmavého vězení, by mluvil k Faraonovi, Svatý Duch vcházející s ním do síně modlářských orgií, nadlidská veleba vcházející, aniž se znesvěcuje, na místo všech znesvěcení, by jim četla v jejich přítomnosti a v samém jejich chrámě jejich ortel smrti; Daniel, muž spravedlnosti, ten, který byl, jsa ještě hošíček, ospravedlnil Suzannu, nestrachuje se lidu ani mocných starcův, Daniel vcházející sem, by žaloval s touže svrchovaností, s týmž světlem a s touže silou, jaké byly při něm kdysi na prohlášení nevinnosti; Daniel, který od té doby uvrhl v prach před velebností bez konce pýchu Nabuchodonosorovu, který spravoval zemi, jako Josef, poněvadž pochopil jako on; Daniel, důvěrník andělů a jenž býval svědkem jejich zápasům; Daniel, který začal svoje poslání ospravedlněním Suzanny a který je dovršuje odsouzením Balthazara; Daniel, muž spravedlnosti a muž světla, který jako by prohlašoval hlasem svého života jednotu těchto dvou věcí a shodu těchto dvou darů; Daniel, soudce Boží, ustanovený jeho rukou nad krály Asie, vcházející ja-

ko světlo, Daniel čte a chápe: Mane, Thekel, Fares. — Sčetl jsem, zvážil jsem, rozdělil jsem.

Počet, Otec, sčetl jsem. — Tíže zobrazená vahami, jež zase zobrazují hlas: Syn, zvážil jsem.

Závěr a spravedlnost, spravedlnost, jež rozlučuje: Duch Svatý: rozdělil jsem.

A hned potom vizme Cýra, volaného Isaiášem, který znal jeho jméno před dvěma sty lety, vizme, jak přichází Cýrus.

Zde zpozorujeme velikou harmonii, veliké divadlo. Zpozorujeme, jak se objímá počátek a konec světa. Všechny činy spravedlnosti, všechna zakročení jsou stíny soudu posledního, všechny veliké soudy Boží připomínají více nebo méně údolí Josafatovo.

Svět byl spořádán v počtu, ve váze a v míře. Toť dílo počátku. Počtu, váze a míře bylo přikázáno založiti svět.

A když jde nikoliv už o založení, nýbrž o vyvrácení, souzení, zavržení, hle, počet, váha a míra zase zjevují se ve své neporušitelné nádheře: Mane, Thekel, Fares.

Tito bezúhonní soudcové, kteří patřili na zakládání říší, patří na jejich vyvracení.

Nad začátkem i koncem věcí zasedají tíž stařešinové.

V počáteční poesii stvoření, v dovršující poesii vyvrácení, v poesii jitra a v poesii večera, v poesii stvo-

řitele, v poesii Vykupitele a v poesii soudce, hle, tedy tytéž prvky. Ruka, jež ve své mstivé prchlivosti psala na zdech prokletého kvasu tři slavnostní slova, bývala by je mohla napsati v tvůrčím klidu, v otcovském klidu na zdi prostoru po stvoření světa, když se schylovalo k sedmému dni.

Bývala by je mohla napsati na zdi prostoru, v okrsku, do něhož jsou vsazeny hvězdy. Ten, kterýž zná jejich počet a který je volá jejich jmény, kterýž počítal, měřil, vážil konstellace, býval by mohl napsati na ně a kolem nich: Mane, Thekel, Fares.

Na dně propastí Oceánu, jehož dokonale vypočtené hlubiny neunikají jeho zraku, Ten, který vydutil propasti, býval by mohl napsati v nejneprozkoumatelnějším záhybu strží zaplavených vodami: Mane, Thekel, Fares.

Nesmírné množství rostlin, zvířat, ptákův a ryb, které jako by vzdorovalo arithmetice svou přehojností, toto množství jest počítáno, váženo, děleno, rozvrhováno ve třídy, v rody, v druhy... A tomuto chrámu bylo by možno nadepsati v průčelí: Mane, Thekel, Fares.

A Adam, Adam nevinný, plný řádu a plný lásky, Adam byl ozařován odlesky světla; počet, váha a míra pracovaly o jeho síle, jak budou za nedlouho závoditi při kráse Evině.

Všechny skvělosti, všechny nádhery, všechny přehojnosti, všechna bohatství jsou, zdá se, v myšlení obecného lidu provázena představou nepořádku. Tento nesmírný a zvláštní blud jest porážen všemi skvělostmi, všemi nádherami, všemi bohatstvími, všemi přehojnostmi stvoření a vším tím v lidském umění, vším tím v poesii, vším tím v hudbě. Spočívá vše to na řádu, na počtu, váze a míře, jako kathedrála nebo jako palác na svých základech. A hle, kterak nádhera mstící činí jako nádhera tvořící. Ústy Daniele, svého proroka, mluví k Balthazarovi v počtu, váze a míře.

Řád vtrhuje do orgie: Mane, Thekel, Fares.

ABYSSUS DEDIT VOCEM SUAM; ALTITUDO MANUS SUAS LEVAVIT.

HABACUC, III, 10.

Propast vydala hlas svůj; hlubokost obou rukou svých pozdvihla.

Propast! co věcí v tomto slově! toť slovo z těch, která se v Písmě nejčastěji vracejí. Duše jest propastí: hlubokost jest místem, odkud duše volá k vysokosti: *de Profundis! de Profundis!* Vyráží-li člověk křik k Bohu, křik ten nazývá se nevyhnutelně *de Profundis.* Když hlubokost pozdvihuje obou rukou, toť

že Oceán zmítaný bouří otevírá se před ženoucím se křikem, jako moře Rudé před Mojžíšem, a zůstavuje obnaženy, jako ono moře, strže, jež přikrývalo, strže žasnoucí, jež vidí ponejprv denní světlo, a strže vyrážejí svůj první křik, poněvadž Hlubokost pozdvihla obou rukou svých. Duše lidská má svoje strže, jež nespatřily světla: má svoje skrýše nevyzkoumané, obyčejně zaplavené velikými vodami. Ale přichází chvíle, kdy Hlubokost pozdvihuje obou svých rukou. Modlitba chrlí k nebi mohutnosti duševní vzduté bouří, a strže

skryté všem zrakům vidí ponejprv slunce,
a jejich první pohled jest výkřikem,
který se vrhá k Nesmírnu.

ET POST HAEC DECIDIT IN LECTUM ET COGNOVIT QUIA MORERETUR...

I. MACHAB. I, 6.

I stalo se, že Alexander, syn Filipův, Alexander Macedonský, jenž první kraloval nad celým Řeckem, vyšel ze země Cethim a porazil krále Daria, krále perského a medského.

A potom svedl mnoho bitev a zmocnil se všech pevností a pobil krále země.

A přišel až ke končinám země a obloupil přemnoho národův; a umlkla země před obličejem jeho.

Sebral znovu ohromnou moc; jeho vojsko bylo nesmírně silné; srdce jeho se nadmulo a povýšilo.

Byl králem králův a pánem národův. Tyrani stali se mu poplatnými. Potom padl na lože a poznal, že umře.

Povolal služebníkův svých, kteří s nim vychováni byli od mladosti, a rozdělil jim království svoje, když ještě byl živ.

A kraloval Alexander let dvanácte, potom umřel.

Písmo mluví o všem týmž tónem. Nic jako by se mu nezdálo převelikým ani pramalým, aspoň mezi věcmi lidskými.

Proto nikdy nedává na žádné slovo důrazu. Naprosto nezná úmyslu některé slovo uplatňovati. Nezná naprosto nejen toho, co se nazývá slovem effektním, ale ani nejoprávněnějšího úmyslu připoutati na kterékoliv slovo ducha čtenářova.

A dospívá nad každé pomyšlení účinku, který mu není metou. Má slova zdrcující prostotou.

Praví nám týmž tónem, že Alexander dobyl světa i že padl na lože.

Pro ně jsou to dvě věci, obě stejně prosté. Mezi tou a onou oko Boží nevidí podstatného rozdílu.

Ale *decidit in lectum,* padá na lože, jest příšerno stručností. A nikdy žádné rozpravy filosofův nevyjádřily lidské bídy, jako toto slovo, hozené zde s brutalitou faktu, bez uvažování: Padá na lože.

SYMBOLISMUS V PÍSMĚ

SYMBOLISMUS V PÍSMĚ

I

Písmo jest propast, chovající v sobě zázraky tajemství. Jednou z věcí, jež mne v Bibli nejvíce děsí, jest jeho prostota. Kdyby se zdálo hlubokým, jeho hloubka by byla méně strašliva. Ale tato prostota! slova bez okrasy, skutky bez ctižádosti, osoby bez domýšlivosti, ctnosti bez nadýmání, zločiny bez přetvářky, a potom za tím za vším hlubiny, až by anděly z nich pojala závrať, až by osleply zraky orlí! Tato tak prostá, tak stručná slova jako by zhrdala obdivem a dobrovolně se vydávala opovržení člověka tupce; nebo spíše jako

by, úplně zapomínajíce na obdiv nebo opovržení, padala za sebou na zemi jich nehodnou, nedbajíce, jaké jich očekává přijetí. Fakta, vržená jako příkrov na propasti, jež skrývají i ukazují, nabývají podivné podoby, působené sousedstvím hlubokosti. Jsoutě tak prosta, že s počátku býváme pokoušeni říci: rozumím; jsou tak tajemna, že teprve po letech studia vidíme, jak jim nerozumíme. Množstvím smyslův, jež má do sebe každé slovo, stává se, že za každým faktem těchto dějin domýšlíme se světa neviditelného; řeklo by se, že závoj, který skrývá ta veliká tajemství, chvěje se při jitřním větříku a že co nevidět vyjde ze svatyně nějaké očekávané slovo.

Ve vypravování Mojžíšově jest to děsné, že o všem mluví týmž tónem, ať o stvoření světa či o zpozdilostech něčích. Vypravovatele nic neudiví. Nikdy žádného zaražení ani škubnutí. Řekli byste, že vidí vše v témž světle, vše v jednom bodě: nikdy jako by ani nevystupovalo ani nesestupovalo. Řekli byste, že má vše pod rukou a že jenom prstem pohne a dosahuje až na nejzazší konec věcí. Ať mluví Písmo o hvězdách nebe či o mrvách země, vede si se stejnou snadností, ovládá všecko s týmž klidem. Nepociťuje ani překážek ani nátlaku; nezná nesnází výsosti ani nesnází propasti. Toto slovo má rozpjetí, jež změří všechny věci. Ve svém svrchovaném pokoji jako by říkalo

hvězdám: pokořte se! jest něco nad vaší hlavou; jako by říkalo prachu: pozdvihni se! jest kdosi, jenž dotýkaje se tě, může tě oslaviti.

Písmo mluví o všem, a v této rozmanitosti látek stkví se jednota zaujatosti. Mluví o všem a vždy o téže věci. Přítomnost Boží jest to zamlčené, co ozařuje svým strašlivým světlem věci nejnepatrnější. Písmo jest komentářem Jména, jež uslyšel Mojžíš v hořícím Keři. Jím promítá se jakýsi stín na stvoření a na Dějiny; jest to stín Jména strašlivého, jména čtyřpísmenného.

Jednou z ostud Rhetoriky (prosím odpusťte mi, že pronáším toto slovo, když jsem před tím mluvil o Písmě), jednou z ostud Rhetoriky jest, že má strach z člověka. Strach a sebeláska jsou přísady, jež mají veliký podíl ve tvorbě staré Rhetoriky. Chce se blýskati a má strach promluviti. Má strach vypravovati bídu člověkovu, má strach vypravovati slávu Boží. Stará Rhetorika jest lichotnicí svého čtenáře a svého posluchače: má strach, by nevzbudila nelibosti v člověku, má strach, by ho nepřivedla v podiv. Jest samá umírněnost, něžnost, zbabělost. Nejmenuje nikoho a ničeho jeho jménem; hledá souhlasu a bojí se kritiky. Tento strach z člověka, který jest jednou z ostud pýchy, jest napsán na čelo staré Rhetoriky. Nemluví lidem než to, co zvykli slyšeti, v bázni, aby jich nevyrušila. Poněvadž nemá důvodu býti, prosí o nějaký

čtenáře: tímto důvodem jest líbiti se někomu. Líbiti se někomu a odnésti si domů uspokojeníčko sebelásky, to jsou hybné síly Rhetoriky.

Tato malá úchylka navazuje svým kontrastem na to, co jsem pravil o Písmu Svatém. Písmo Svaté žene až do vznešena bezpečnost slova; není to ani jakási odvaha: neboť v odvaze bývá někdy jakýsi boj, jakési úsilí. Písmo bez úsilí praví věc tak, jak jest. Nezamýšlí ani člověkem zhrdati ani mu lichotiti. Mluví pod zrakem Božím, a bázeň Boží jest jeho dýcháním: neboť jest-li strach z člověka hanbou, bázeň Boží jest slávou.

Bázeň jest protiva strachu. Bázeň, toť dojem způsobený prostředím, jež obklopuje trůn; toť život, který se chvěje, poněvadž cítí vedle sebe velebnost; toť adorace, kterou jímá třesení.

Potřebí jest pokladův radosti, by se živila bázeň: proto dí Žalmista: *Laetetur cor meum ut timeat Nomen tuum.*

Jest tomu tak, že vskutku bázeň a Jméno Boží jsou dva výrazy jistého vztahu, kterého není snadno vysvětliti, poněvadž slovo neosměluje se vydati se v nebezpečí příliš blízko. Bázeň Boží naplňuje Písmo. Jest tam, ať se mluví o čemkoliv: jest tam za řeči o světech, za řeči o nejdrobnějším tvoru, za řeči o všem;

jest tam, když spisovatel nám mluví o ovcích Labanových. Jejich jehňátka brzy bílá, brzy zbarvená, dle vůle toho, který odměňuje, jejich jehňátka jsou strašliva. Jaký to obraz a jaká hloubka naučení! Bázeň Páně, v níž dýmá všecek Sinaj, obklopuje nás i tehdy, když vidíme zde tyto lehkomyslné a hrozné ovce, jež bez pochyby poskakovaly, když šly na pastvu, vesely a bezstarostny jako ovce; jež bečely k večerou, vracejíce se do stáje, a jež nosily ve svých útrobách Spravedlnost Věčnou s barvou svých jehňátek. Bázeň Boží naplňuje Písmo Svaté. Angela de Foligno praví kdesi:

„Písmo Svaté jest tak vznešeno, že není na světě člověka tak moudrého, byť nabyl veškeré možné moudrosti zde na zemi, který by v něm nenalézal věcí nad svoje chápání. Přece však o něm koktá, alespoň něco málo... Poněvadž můj duch bývá často povznešen do vysokosti božských tajemstev, chápu něco ze Svatých Písem. Chápu třebas, proč toto slovo jest snadné i nesnadné, proč se zdá, jako by si časem odporovalo, proč jsou lidé, kteří z něho nemají žádného užitku, jak ti, kteří ho nezachovávají, budou jím odsouzeni, kdežto ti, kteří žijí dle něho, bývají jím spaseni. Když se vracím z božských tajemstev, odnášejíc si tato tajemství, mohu směle říci o nich několik slov[1]."

[1] Kniha *Zjevení a Naučení blažené Angely de Foligno*, přeložil Arnošt Hello, kap. XXVII.

Zdá se mi, že tato poslední slova pomáhají nám postihnouti něco z vysokosti, do níž ulétala. Když se vrací z božských tajemstev, jako orel, který se vydal někam, do některé neznámé výšiny za svým chlebem a chlebem svých orlíčat, tehdy říká několik slov.....

A skýtá-li nějaké tušení výše, z níž se vrací, uvádí zároveň na mysl moudrost Církve, jež ví, že Písmo jest hrozné a že se k němu není dovoleno přiblížiti bez přípravy.

V slovech Písma jest cosi, co mírně zaráží, aniž to vyvolává nepokoj. Hloubka jejich významu vesměs bývá skryta pod stručností, s jakou se vyjadřuje.

Faraon skládá se sebe na Josefa péči o království. Řekne za chvíli lidu, který ho bude prositi o chléb: Jděte za Josefem.

Jsem Farao, praví. Chci, aby bez tvého rozkazu nikdo nepohnul ani nohou ani rukou v celém Egyptě.

Jsem Farao! Nezdá-liž se, jako by slyšel nějakou svrchovanou sílu, jež se soustřeďuje sama v sobě a svolává svoje skryté poklady, by vládla mocí jako něčím svým? Farao svěří za chvíli Josefovi chléb a zrovna tehdy praví: Jsem Farao. Nechoďte již ke mně, jděte k Josefovi. Vyslovuje jméno svoje s emfasí, neboť ponejprv přistupuje k velikému úkonu moci. Povznáší se nad moc panovnickou a vládne jí jako nějakým poddaným.

Netřeba říkati, že se nesnažím vnikati v Písmě do podrobností. Ani tato kniha, ani všecky věky by nestačily na tuto práci. Třeba-li říci ještě slovo, toto řeknu:

Slovo vůbec ruší slavnostní mlčení, jež někdy vládne, jež může vládnouti mezi Bohem a člověkem. Mlčení objímá všecko ve svých hlubinách. Mlčení nevymezuje, odpočívá a chápe. Chápe to, čeho se nepraví. Slovo vůbec ruší toto mlčení. Zasahuje násilím v jeho tajemství. Zasahuje násilím v jeho hlubokost. Zasahuje násilím v jeho propast.

Písmo Svaté však neruší mlčení duše. Jest to slovo hlubší než mlčení. Ono prohlubuje hloubku, místo aby ji změlčovalo. Neruší harmonie mlčení. Odpovídá si s ním ozvěnami v nesmírnu a nesmírno stává se ještě nesmírnějším a mlčení stává se ještě hlubším. Toť slovo, jež otvírá mlčení nové obzory, místo aby zužovalo ty, jež mělo. Toto slovo jest doprovodem mlčení, a skrze ně mlčení ozářeno ulétá samo nad sebe.

Nad slovy Písma slyšeti jisté mlčení, jež se podobá hlasu noci. Mlčení to praví ve Starém zákoně Jméno Ježíšovo a jméno jeho matky.

Z neprozkoumatelných tajemství, jež mají do sebe ve své děsivé prostotě slova Písma, mnoho se jich vztahuje na Pannu Marii. Opíraje se o Otce, o Svaté, pokusím se v dalším některá ukázati.

*

Jsou-li slova Písma plna tajemství, hlubin, odhalení, jeho mlčení berou podíl na těchže vlastnostech. Písmo mluví neobyčejně málo o Panně Marii, mluví neobyčejně málo o svatém Josefovi. Rozpřádá řeč o Vtělení Slova, ale o Matce Boží se jenom zmíní. Nechává toho, co jí se týká, v přesvatém stínu: zamlčené, domyslitelné jest přehozeno jako závoj na její tajemnou tvář, a bychom ji odestřeli, jest třeba obyčejně slova a věci otvírati a ptáti se jich na tajemství, jež chovají jejich útroby: tehdy nalézáme někoho v jejich srdci a to jest Panna Maria!

Něco jen napověděti, jest nejdůvěrnějším způsobem řeči. Mluvíme-li o svých tajemstvích, jen je napovídáme. Láska jest živa nápovědmi, snad proto, že hlas ve chvíli, kdy jmenuje osobu, se chvěje.

Když Duch Svatý mluví o Panně Marii, mluví nápovědmi.

Třebas:

Na počátku stvořil Bůh nebi i zemi.

Svatý Vincenc Ferrarský vidí zde manželství Joachima a Anny: nebe jest obrazem živlu mužského, země živlu ženského. Země jest úrodna vlivem nebe.

Bůh praví: Budiž světlo, a světlo zazářilo. Albert Veliký vidí ve světle předznak Panny. Slunce bylo stvořeno po světle a učiněno z něho: Ježíš Kristus se narodil po Panně a narodil se z její podstaty.

Co se týče Oceánu, tohoto symbolu se nedovolávám: jest příliš zřejmý.

Co se týče dvou hvězd dne čtvrtého, slunce a měsíce, jejich význam jest také zřejmý. Ale proč slunce vévodí dni a měsíc noci?

Proto, dle Huguesa, že Ježíš Kristus má na péči spravedlivé a Maria hříšníky. Odpočinutí dne sedmého jest zase obrazem Mariiným. Bůh hledá odpočinutí ve všech svých tvorech, nenalézá ho leč v ní, a ona jest předznakem sabbatu věčného.

Sedmý den byl požehnán mezi dny, a Maria mezi ženami. Sabbat vymínil si Pán. Marii vyminil si Pán.

Bůh praví: Není dobré člověku býti samotnému. A pomocnice, kterou mu dal, dle Písma byla mu podobna.

Nezjevuje se tu v údivném světle Neposkvrněné Početí? Eva znamená matku živých. Maria jest matkou živých.

Maria jest archou Noemovou, do níž se zavřel Spasitel, praví Albert Veliký.

Jest také oknem, jimž vniká světlo do Archy: zde Archou jest svět a světlem Ježíš Kristus.

Jest známo, že archa spočinula na horách armenských. Armenie znamená Plamenné nebe; horami armenskými jsou moci nebeské, nad něž byla povznešena Panna Maria. *Elevata est magnificentia tua super coelos, Deus.*

Ona jest tou holubicí, jež se vrátila k večerou s olivovou ratolestí.

K večerou, praví Albert Veliký, poněvadž se jí bylo naroditi ke konci časův. Ale není-liž Neposkvrněné Početí, jehož prohlášení jest blíže posledním dobám nežli narození Mariino, jedním s tajemství, jež má do sebe toto slovo? Noe tehdy pochopil, že hněv pominul, a Marii nalézáme tu zase v podobenství Duhy.

Ona jest tou Sárou, jejíž jméno znamená kněžnu, jež má synem pravého Isáka: Abraham ji prosí, by řekla, že jest jeho sestrou.

To proto, dí svatý Bonaventura, že lidstvo prosí Marii, by řekla Bohu, že jest naší sestrou.

A praví-li Abraham Sáře, by si pospíšila, *accelera*, to proto, dí svatý Bernard, že Slovo očekávalo s chvatem odpovědi a svolení Mariina, toho *fiat*, jež praví v Nazaretě. Sára porodila ve své starobě, Maria ve svém panenství. Sáře dostalo se jednoho syna, který se nazýval Isák, to jest smích, poněvadž Maria bude míti syna, který bude radostí světa.

Když Eliezer požádal Rebekku, by mu dala píti, navážila mu vody, netoliko jemu, ale i jeho velbloudům.

Velbloudy jsou hříšníci, připodobnivší se hovadům. Panna získává více, nežli zač prosíme, získává i těm, za něž se sotva odvažujeme prositi.

A když Rebekka, stavší se chotí Isákovou, zakročuje ve prospěch Jakoba, vůle otcovská jest překonána, láska matčina vítězí nade vším: Rebekka milovala Jakoba; Jakob stane se Israelem, poněvadž jeho matka ho milovala.

Jest příliš jasno, nač se zde bije, bych to vysvětloval. Ale kdo by se odvážil říci vše, co nápověď ta obsahuje? A když Jakob vidí žebřík, po němž vystupují a sestupují Andělé, žebřík, o nějž se opírá Hospodin, vidí zase obraz té, jejíž obraz již viděl v osobě své matky. Opouští Rebekku a vidí tento žebřík. Jeho matka ho opustila; ale podoba Mariina provází ho stále. Podoba Mariina stále provází Jakoba, poněvadž co nevidět bude slouti Israel. Vidí ji ve snu. Tím se praví dle Alberta Velikého, že jí nevidíme, dokud jsme probuzeni věcem vnějším, a hloubka usebrání, jakého třeba, bychom uviděli Pannu Marii, jest naznačena spánkem, kterého třeba Jakobovi, by uviděl žebřík.

Co říci o tom vznešeném zápasu, zápasu Jakoba s Andělem? To byl, praví zase Albert Veliký, zápas lidstva s Bohem. Lidstvo chtělo vychvátiti Bohu Vtělení. Bili se v noci. Ale Anděl pravil: Nech mne, hle, červánky, poněvadž Bůh řekne někdy: nech mne, hle, Panna. Červánky přinášejí Andělu porážku, člověku vítězství.

Tyto veliké postavy patriarchální vábily od počátku světa a poutají i za našich dnův pozornost lidí. Mají

jakousi jedinečnou krásu, krásu velebnou. Zdá se, že pohyby těchto lidí jistě byly vznešené; jejich život nezdá se smýkán tolika nevážnostmi a šerednostmi jako život ostatních lidí. Patriarchové kráčejí slavnostně. Jejich narození jest svátkem, jejich život jest obřadem, náboženským obřadem, jejich smrt jest západem slunce. Žijí široce, bohatě a umírají velikolepě. Slunce Orientu, jež zlatí jejich nivy a posilňuje jejich stáda, jako by vrhalo svoje paprsky na Abrahama, Isáka a Jakoba s přepychem, jaký vnuká radost: neboť radost dává nepočítajíc. Ale krása hlubší, vyšší, tajemnější vznáší se nad touto krásou, když se odestře listovím hvozdův obličej Panny, když se zjeví tam, kde ho nečekáme, jako hlavní zájem Dějin, jež na ni myslí, aniž to říkají, a postupují k ní, aniž ji jmenují.

Postupují k ní, aniž ji jmenují, tajemné a slavnostní, když Josef vidí ve snu slunce a měsíc, jak se mu klanějí na zemi. Josef jest předznakem; chléb, který on bude dávati, ohlašuje jiný chléb, a stkvělosti vidění, jež ukazují ubohému dítku, nenáviděnému od svých bratří a brzké oběti jejich vzteku, slunce a měsíc závislé na jeho rozkazu, stkvělosti tohoto vidění očekávají a ohlašují den, kdy v domě nazaretském Ježíš, který má stínem slunce, a Maria, která má stínem měsíc, budou poslušni Josefa tesaře. Čeho asi zakoušel tento tesař, když dával rozkazy Ježíši a Marii?

Nepověděl nám toho. Ale první Josef, Josef syn Jakobův, přicházeje na pomoc jeho mlčení, vypravoval nám o poslušnosti hvězd, jež předobrazovala jinou, úžasnější a velikolepější poslušnost.

Půjdeme dále v této studii, mnoho zkracujíce, a budeme hledati těmito tak rozmanitými formami věcí jednotu té, která se skrývá pod tolika předměty, pod tolika kroji a pod tolika povahami: v hořícím Keři, Arše Úmluvy, Moudrosti, Rebecce, Rachel, Estheře, Juditě! Jak jsou tyto předznaky mezi sebou rozdílny! Právě v jejich rozdílech tkví jejich jednota: neboť svými rozdíly vyjadřují vztahy, jež udržují s typem, který naznačují. Kdyby si byly navzájem podobny, ztratily by svoji jednotu: neboť úhrn jejich podobností by byl menší, než-li jest takto. Řeklo by se, že Písmo obchází kolem Panny Marie, by ji vidělo v rozličných podobách, a dává jí dle okolností rozličná jména.

II.

Začíná se Exodus, jsme v Egyptě. Lid Boží jest zajat, Mojžíš, teprve se rodící a již odsouzený na smrt, jest vyložen na břeh Nilu. Nelze pro něho očekávati ničeho; jeho život jest ode dneška nemožný. Jeho sestra však přece nezoufá. Setrvává opodál a hledí, co se

bude díti. Nezoufá. Bdí nepokojným a něžným pohledem nad tímto ubohým robátkem, jež dle všeho za chvíli umře bez budoucnosti již ve své kolébce. Hledí, číhá, doufá v něco, aniž ví, več doufá. Proč tedy doufá? bez pochyby proto, že se jmenuje Maria.

A také ve chvíli půjde mimo dcera Faraonova; dívka zachránila dítě, zachránila odsouzeného na smrt; připravila Mojžíše lidu israelského, a by nám řekla, čí jest obrazem, stačí, poví-li nám svoje jméno: dívka se jmenuje Maria!

Uplyne mnoho let, Mojžíš dospěl. V jakém asi smýšlení? toho dějiny nepraví. Pásal stáda. Tato tak prostá služba nabývá od vlastností toho, který ji vykonával, povahy předivné.

Nepokusím se vypravovati výjevu s hořícím Keřem, protože jest příliš vznešený, by byl vypravován. Jen nahé vypravování Písma obstojí před událostí samou; toliko není zbytečno poznamenati, že Mojžíš vedl svoje stádo do vnitra pouště. Přišel k hoře Horeb. Keř, který hořel, aniž se spaloval, praví příliš mnoho věcí, bych se je pokusil spočítati. Zde jest na místě jenom mlčení.

Přece však možno poodestříti závoj a říci, že vlastnosti, obyčejně nesrovnatelné, jež učinily z Marie Pannu Matku, jsou zde naznačeny s tisícem jiných hlubin,

a možno s třesením připojiti, že hlas, který vyšel z Keře, vyzradil Mojžíšovi jméno Boží. Možno připojiti, že tři první písmena Jména strašlivého odpovídají třem božským Osobám: neboť první znamená dokonalost, absolutnost; druhé znamená bytnost: Syn jest soupodstatný s Otcem; třetí znamená pouto, jež víže první s druhou; čtvrtým písmenem jest druhé, jež se opakuje, sklánějíc se.

V Marii, jejímž jest tento Keř obrazem, Syn se sklonil k lidské přirozenosti.

Nuže jméno Ježíšovo vzniká ze jména Jehovova.

Ale, jak pravím, slovo, příliš slábo na takové rozpravy, volá si na pomoc mlčení, mlčení propasti.

Jděme o něco dále: hle, ze Sinaje se kouří, lid se třese. Hospodin sestoupil na horu.

Sestoupil *in igne*.

Svatý Jan Damascenský vidí v Sinaji lůno Panny Marie! Plamen, toť Duch Svatý. Sinaj jest jakousi tavnou pecí. Z tavné pece vychází kouř: toť žádost Panny. Kouř stoupá až k nebi.

Lid se střídavě třese a zpronevěřuje: brzy očekává Mojžíše; brzy nedoufaje už, že ho ještě spatří, opouští Toho, jehož jméno Mojžíš uchovává.

Zatím Hospodin, rozmlouvaje na hoře s prorokem, svým sluhou, jako přítel s přítelem, naznačoval mu

obřady bohoslužebné, Stánek Úmluvy, archu Svědectví, Slitovnici. Mluvil mu přetajemně o Marii. Archa Úmluvy měla jednoho dne býti živoucí a přijmouti jméno ženy. Svatý Bernard vysvětluje podivně jména obou dělníkův, označených ústy Hospodinovými pro toto slavnostní dílo. Jména lidí bývají ve svatých Dějinách zřídka uvedena; když však bývají uvedena, tedy proto, že mají do sebe veliká tajemství: jak se nazývají tito dělníci, kterým jest slíbena moudrost a rozumnost? jsou to Beseleel a Ooliab.

Beseleel znamená: Stín Boží. Ooliab znamená: Moje ochrana.

V jizbě nazaretské pravil Anděl Panně: *Spiritus Sanctus superveniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit tibi: ideoque et quod nascetur ex te Sanctum vocabitur Filius Dei.*

Svatý Bernard vidí v Beseleelovi obraz Ducha Svatého; v Ooliabovi obraz Syna.

Beseleel obložil Archu zlatem nejryzejším, udělal jí zlatou korunu, jež ji obepínala *per gyrum.* Toto poslední slovo naznačuje dle Alberta Velikého plodnost živoucí Archy Úmluvy, jež byla zavázána za svoji zlatou korunu svému mateřství.

Hospodin obklopil Stánek zářícím oblakem, symbolem své přítomnosti. A hle, nad Pannou se zase rozestírá stín Boží.

Postavím stánek svůj uprostřed vás, a nezavrže vás duše má, praví Hospodin.

Albert Veliký vidí zde slib vztahující se na Pannu Marii. Nechtějí-li lidé býti zamítnuti, jest třeba, aby ji uhostili mezi sebou.

Po smrti Marie, sestry Mojžíšovy, nebylo vody.

Hmotné věci co chvíle mění v Písmě význam: když Maria, sestra Mojžíšova, setrvávala u Nilu, bdíc nad svým bratrem, vyloženým na vody, voda byla nebezpečím; když táž Maria umře, vody není: zde jest voda pomocí, milostí.

Ti, kdo zavrhli úctu Panny Marie, mohou pověděti, chybí-li opravdu vody, když tu již není Marie.

Vizme nyní Baláma mezi osobnostmi Písma a Dějin: málo osobností, jež by ukazovaly Boha tak zjevně.

Balám činí jak může, a nikoliv jak chce. Paže, která ho vede, jest jen a jenom paže Hospodinova. *Orietur Stella.* Slovo zarážející, tajemné již svým přízvukem, které jako by uvědomovalo o své slavnostnosti zvukem, který vydává, a gestem, jež nezbytně je provází!

Obrazy Písma jsou takové, že čtouce hned je vidíme, ačkoliv text nikdy si nebéře za účel ukázati je. Nikdy tam nenajdeme podrobnosti, jež by tam byla pro

obraz: vše jest pro smysl, pro věc samu; ale obraz ten vznikne v duchu čtenářovu pro údivnou reálnost osob a věcí. Událost jest tak pravdiva, že se ukazuje, aniž se snaží stavěti na oči. Řekli byste, že jeho význam tajemný a symbolický cosi připojuje, i k jeho realitě doslovné. Osobnosti jsou tím živoucnější, čím vyšších realit jsou obrazem. Jejich postava se zdá obrovskou, a slova, jež vycházejí z jejich úst, jsou slova rodinně důvěrná. Ale tato důvěrnost jako by měla původ z vesměrného společenství věcí. Lidé ti jsou rodinně důvěrni; ale jejich rodinou jako by byl souhrn všech společenských vrstev. Vzejde hvězda, praví Balám; a cítíme, jak staletí naslouchají a jak stvoření se vztyčuje, by očekávalo: Hvězda mořská vzejde v Judeji, a pokolení budou ji nazývati blahoslavenou.

Slunce, zůstaniž nad Gabaonem, a ty, měsíci, nad údolím Ajalon.

Mluví to Josue. Nikdy si nevedl člověk k hvězdám tak velitelsky.

Ježíš u věku dvanácti let opustil tři dni Marii a Josefa. Učinil tak, praví, aby plnil svoje poslání, jež má od Otce. A přece Maria a Josef ho nalezli, domluvili mu, a on vrátil se s nimi a zůstal u nich. A místo aby začal svoje veřejné poslání ve dvanácti letech, začal je ve třiceti. Po osmáct let slunce a měsíc byly nehyb-

ny v domě nazaretském, a nikdy neviděla země tak dlouhého dne. Vizme nyní Soudce.

Sisara jest nepřítelem lidu Božího. Sisara bude vydán rukám ženy. Jest obrazem Satana: Deboře a Jahel bude uloženo jej přemoci a zahubiti. Hle, zase ozvěna, jež se probouzí v úhlu nějaké cesty, ozvěna toho starobylého slova: *Ipsa conteret caput tuum.* Sisara znamená v hebrejštině: vymýcení radosti. Jahel znamená: ta, jež vystupuje.

Gedeon si žádá znamení. Přeje si, by rouno, jež rozestírá venku za noci, bylo zvlaženo nebeskou rosou, ale aby země všude vůkol zůstala sucha.

Rouno, praví Petr Ravennský, ačkoliv vyrůstá z těla, neumírá s tímto tělem, z něhož béře vznik: tak Panna, ačkoliv jest v těle, nezná vad těla. A též v noci snesla se nebeská rosa do Nazareta na rouno, jež jí očekávalo. *Rorate, coeli desuper, et nubes pluant Justum.*

Příběh Ruth, tak plný tajemství, přivádí nás zase k tajemství Jmen. Ruth znamená zároveň tu, která vidí, i tu, která spěchá. Zastupuje zároveň Marii i Martu, život rozjímavý i život činný: Ruth jest tudíž obrazem Panny Marie, a Ruth nalézá milost před Boozem, který

znamená sílu; činná touha se potkává a snoubí s mocí. Maria jest snoubenkou Boží.

Anna si vyprosila Samuele! její slavná píseň jest ozvěnou *Magnificat*. Jenže ozvěna zde předchází slovo.

Suscitat de pulvere egenum, et de stercore elevat pauperem ut sedeat cum principibus, et solium gloriae teneat.

Deposuit potentes de sede, et exaltavit humiles.

Jeviště se mění. Tábor Filistínských se třese. Slyší se strany Israele hluk jakési radosti, jež jim nahání strachu. Jest to tím, že jest v táboře Archa Úmluvy.

Ale když jest Archa v rukou Filistínských, předznak ten stává se ještě zajímavějším a poučnějším. Modla Dagon neudržela se před ní: nalezli ji ležící na tváři na zemi. Druhého dne hlava a ruce modly byly uřezány a hozeny na práh chrámu: Archa Úmluvy a modla nepřátel nemohly spolu obcovati.

Modla nebyla zasažena sama: byliť raněni lidé: země narodila myší. Rány stíhaly rány. Vozili Archu zemí Filistínských: všude, kudy jela, těžce doléhala ruka Boží. Bylo dlužno vrátiti ji národu israelskému. Naložili ji na vůz nový, do něhož zapřáhli dvě krávy. Satrapové šli za vozem a spatřili s úžasem, že krávy se nemýlily v cestě.

Bethsamitští odvážili se proti zákazu zákona pozdvihnouti smělých rukou a zrakův na strašlivý trůn Boží. Sedmdesáte mužův padlo, udeřených smrtí před očima množství.

Jest nesnadno nebýti zasaženu zastrašujícím vzhledem Svaté Archy v tomto vypravování. Ti, kdož odvrhli živoucí Archu Úmluvy, komentují asi, chtějíce nechtějíce, svým životem a svou smrtí toto strašlivé naučení Písma. Archa Úmluvy nesestupuje na kolbiště; nebere na se podoby zápasníka, tím méně nepřítele; s nikým nejedná jako se sobě rovným: nechává toliko působiti sílu, jež z ní vychází, a smrt jí poslouchá jako věrná služebnice.

Později vidíme zase, jak táž Archa jest nešena z domu Obededomova do města Davidova, a s Davidem jest sedmero sborův.

Vykladatelé spatřili v tom Nanebevzetí Panny Marie, přijaté do domu Davidova, to jest do nebes, sborem Patriarchův, sborem Apoštolův, sborem svatých Neviňátek, sborem Vyznavačův, sborem Panen, sborem Soudcův.

David pláče smrti odbojného syna, smrti Absolonovy; Král povstává, sedá si v bráně, a oznamuje se všemu lidu, že Král sedí v bráně. Svatý Antonín Paduánský vidí tu Slovo Boží, jež z hloubi svého věč-

ného odpočinku, aniž opouští lůno Otcovo, vstává a sedá si na práh stvoření do lůna Panny Marie.

Charakteristickým rysem Davidovým jest universálnost. Mluví v sobě a vyjadřuje postupně všechny city člověkovy. Všechny struny toho nástroje chvějí se pod jeho prsty. Hle, jak opěvuje svoje vítězství! jest osvobozen od Saula, volá: Cesta Hospodinova jest neposkvrněná. Užívá slova vlastního! jmenuje Neposkvrněné Početí.

Později David má žízeň. Čeho si žádá? Žádá si vody z cisterny, která jest v Bethlémě. Voda jest jedním z darův, jež nejčastěji zobrazují Pannu. Žádost, žízeň, voda, slzy, všechny tyto modlitby nebo všechny tyto poklady slévají se v aureole Mariině. Co chvíle v Písmě prosí někdo o vodu.

Abiathar si zasluhoval smrti, ale Šalomoun ho ušetří, poněvadž nosil Archu Úmluvy. Kdykoliv se objeví znovu Archa Umluvy, v tu chvíli rozhoduje se o životě nebo o smrti, nehybná Archa chová v sobě klíče života a smrti. Line se z ní život nebo smrt, jako květina vydává svoji vůni.

Král Šalomoun vzdělal veliký trůn ze sloně: sloň byla obložena zlatem.

Panna jest dílem rukou Božích: sloň, jež jest chladná, čistá a bílá, toť dle Alberta Velikého panenství

Mariino; zlatem její pokora: právě zlato vábilo zraky. Bůh shlédl na pokoru. *Quia respexit humilitatem.*

Trůn měl šestero stupňů. Jsou to dle Huguesa samota, cudnost, stud, vytrvalost, pokora, láska.

Sedadlo držely dvě ruce.

To jsou skutky života činného a díla života rozjímavého, jež podpírají Marii.

Po každé ruce bylo dvé lvův.

To jsou dle Huguesa dva druhy odvahy: odvaha, jež věří, a odvaha, jež jedná.

Na stupních oltáře stálo dvanácte lvíčat.

To jest dvanácte Apoštolův, služebníkův Mariiných.

Pustoší zemi sucho. Eliáš, veliký prorok, zavřel nebe. Ten, který nebe zavřel, zase je otevře. Israel tísní se kolem Eliáše. Eliáš vystupuje na výšinu a klade hlavu svou mezi kolena svá. Mezi modlitbou Eliášovou a bronzovou tvrdostí nebe rozpoutává se boj. Nebe odporovalo dlouho. Eliáš jest na vrchu Karmelu. Rozjímavý řád, jemuž hora dala svoje jméno, zrodí se ve chvíli z jeho modlitby.

Svatá Terezie, svatý Jan z Kříže, svatý Petr z Alkantary se rýsují na obzoru jako stínové, kteří někdy vezmou na sebe tělo. Osudy světa visí na modlitbě Eliášově, neboť voda zde podržuje svůj strašlivý význam.

Prorok jest stále na hoře, hlavu maje mezi koleny. Volá svého služebníka. Nevidíš ničeho proti moři? — Ničeho. — Ihned jdi a dívej se znovu; podívej se sedmkráte. Po sedmé zpozoruje služebník malý mráček podobný šlépěji člověka, vystupující z moře.

Ve chvíli přijde déšt, stvoření si může oddechnouti. Mrak se podobá šlépěji člověka.

Tato neobyčejná poznámka služebníka Eliášova nám naznačuje podobnost Panny a Ježíše Krista. Maria následuje svého Syna, že se až podobá jeho šlépějím. Mrak stoupal: toť Nanebevzetí, praví Albert Veliký.

Vystupoval z moře. Toť, praví Jan Jerusalemský, že Maria byla dcerou lidské přirozenosti. Ale přirozenost lidská jest pokleslá: pád jest naznačován hořkostí Oceánu. Ale Maria jest bez úhony: mrak vycházející z Oceánu nemá žádné hořkosti. Jest téže přirozenosti jako Oceán, ale jest jiné kvality. Oceán jest těžký a hořký: mrak jest sladký a lehký. U Jana Jerusalemského jest jasně vyjádřeno Neposkvrněné Početí.

Eliseus přichází do Jericha: vody jsou zkaženy. Eliseus si dává přinésti nádobu novou, plnou soli, ubírá se k studnici, sype do ní sůl a praví: Odňal jsem těmto vodám jejich špatné vlastnosti. Ode dneška nebude v nich ani smrtí ani neplodnosti. Tato nová nádoba plná soli jest jasna sama sebou komukoliv, kdo má klíč

symbolismu. Jako by se již připravovalo slovo Apokalypsy: *Ecce nova facio omnia.*

Otevři okno na východ a vystřel šíp, praví Eliseus Joasovi.

Oknem na východ jest Maria: šípem jest Ježíš Kristus. Eva byla branou západu.

Ezechiáš zemře. Isaiáš vyslovil rozsudek od Hospodina. Ale Ezechiáš se obrací ke stěně a pláče a volá: Hospodine, rozpomeň se, kterak jsem chodil před tebou v pravdě, se srdcem dokonalým a že jsem činil, co ti jest příjemno.

Kdyby něco na zemi mohlo dáti ponětí o velikosti Boha, bylo by to vidění Boha, jak ustupuje slzám. Slzy, nejzřejmější znamení slabosti a nedostatečnosti, jsou zbraně, proti nimž neodolává síla všemohoucí. Slzy jsou strašlivy, nestrpí námitky; důvody pozbývají proti nim platnosti; železné rozsudky, jež vynesla spravedlnost, taví se před jejich plameny; mají síly skryté, jako svůj zdroj; praví to, čeho slovo nemůže říci!

Když Bůh spatřil, že Ezechiáš pláče, obrácen ke stěně, Ten, který v době potopy litoval, že učinil člověka, zavolal nazpět Isaiáše, který ještě nebyl přes polovici síně, a pravil mu, aby se vrátil ke králi: rozsudek byl odvolán: ve třech dnech Ezechiáš vstoupí do chrámu a bude žíti ještě patnácte let. Pln smělosti i

třesení, jak se stává v přítomnosti Boží, Ezechiáš si žádá znamení. Jaké bude toto znamení? Na terrasse paláce byla rafije, zřízená, by měřila pohybem stínu běh slunce. Král žádá si od proroka, by vrátil slunce o deset stupňův. Div ten se stal: slunce se vrátilo.

Člověk byl odsouzen k věčné smrti. Ale člověk plakal. Slunce spravedlnosti přešlo devatero stupňův, devatero kůrův andělských, a stavějíc se zdánlivě pod ně, vzalo vskutku na sebe lidskou přirozenost, jež zastupuje stupeň desátý. Slunce ustoupilo nazpět na hodinách krále Achaza: Panna Maria, dcera Achazova, vrátila o deset stupňův Slunce spravedlnosti.

Judith jest jedním z nejneznámějších předznakův Mariiných. Nemýlím-li se, odhaluje jednu ze stránek Panny Marie nejvíce přehlížených: ukazuje ženu s tváří, jíž se zapomíná, s tváří ošklivosti. Tam, kde není ošklivosti k něčemu, není ani lásky, ani světla. Ošklivost jest zábleskem ohně, kterým plápolá meč lásky, když se jím mává na velikém slunci. Svatá ošklivost, vložená rukou Boží do živoucí Archy jeho posvátné Úmluvy, ošklivost ke zlu, ošklivost žhoucí jest bez pochyby v hloubi Panny Marie jako lampa zapomenutá, jež by hořela v hloubi nějaké neznámé svatyně, a její odhalení bude asi jedním z největších úžasův Věčnosti.

Mnoho knížeček a obrázečkův dalo Panně Marii jakousi znechucující sladkost, sladkost hloupoučkou, která nemá vzhledu, že by chovala v sobě energii, aby měla ošklivost, svatou mohutnost proklínati. Toto proklínání zla jest z nejvzácnějších ctností a z nejzapomenutějších sláv. Nuže Panna Maria nezapomněla na slovo, jež ozvěny pozemského Ráje opakují asi Eliáši a Henochovi, by v nich živily ten oheň spalující: Nepřátelství položím mezi tebou a ženou. Ona ti rozdrtí jednoho dne hlavu.

Velikoleposti této ošklivosti, uspané v lidstvu, bdí kdesi, a jejich výbuch by byl slávou Boží. Ošklivost ke zlu jest cosi posvátného.

Jaká jest tato ošklivost u Panny, živena-li jest minulostí světa i přítomností jeho? co jsou proti ní řevy lvice, jež umírá hladem v poušti a jež uvidí, jak okolo běží laňka?

Hrozná jako vojsko seřazené do bitvy, zjevuje se v rysech Judithy žárnou a vznešenou.

Nesnadno věděti, až jak klesá v mnoha lidech smysl pro svatost, poněvadž jej vidí jako měkký, slabý, zbavený té strašlivé energie, jakou vnuká proklínání. Nuže, když všichni Svatí znali nenávist ke zlu, když ani jeden z nich nebyl zbaven tohoto světla, jak se as stkvělo v ženě oděné sluncem, v níž nenávist k Hadu byla ustanovením božským, daným již v Edenu? Ju-

dith jest to slovo, jež praví Písmo zapomenutí lidí, kteří si myslí, že vidí ve svatosti setření barev a přihlouplost, jež přijímá vše, aniž si hnusí, co se jí příčí. Třesení bázně jest velikolepost bezpečnosti. Cudnost Judithina jest hrdá, vznešená, pokorná, bez bázlivosti a bez překážek. Triumfující a oslňující osvětluje ležení Holofernovo tak, jako světlo přechází po blátě. Což měl kdy jaký sluneční paprsek strach z nějaké strouhy? Jako Boží Prozřetelnost, cudnost Judithina mění závady v pomoc. Judith znamená: Ta, která chválí.

Cudnost a odvaha souvisejí mnoha tajemnými věcmi: obecně žena cudná jest odvážná, a Písmo jako by považovalo odvahu za odměnu cudnosti. A píseň chvály se zdvihá jako kouř cudnosti a kouř odvahy. Zdvihá se chvála, neboť triumfovalo jméno Boží: triumfovalo nad silákem, triumfovalo paží ženy: triumfovalo proti očekávání lidí. Judith vzývala jméno Hospodinovo: vzývala Boha nebes; vzývala Stvořitele vod. Netázala se ve své vznešené modlitbě, jest-li zdar snadný; oděla se žíní, posypala si hlavu popelem, když se chtěla ukázati Bohu, potom se nádherně nastrojila, když se chtěla skrýti lidem. Obecně v životě přetvářka bývá nízká; přetvářka Judithina jako by příslušela řádu věcí povýšenému nad vznešenost. Její činy unikají zákonům obyčejným; a toto otvírá o stavu Panny Marie obzory, jež nepraví, kde se končí.

Starci se poroučejí modlitbám Judithiným, poněvadž jest žena svatá.

Prohlašuje se o ní, i v táboře nepřátelském, že jí není rovné v kráse.

Prohlašuje se, že její jméno bude oslavováno po vší zemi. *Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes.*

Albert Veliký vidí v žádosti Judithině, když praví nočním strážcům „Otevřte brány", vyzvání, jímž Panna volá na lidi, by otevřeli svoje srdce.

Ten vesměrný sběh synův Israele, hledající Judith, mluví jasně o sběhu tvorův kolem Marie. Ale ona, chtějíc jim odpověděti, *jde na místo vyvýšenější.* Nepraví, že zabila Holoferna, nýbrž: *Per manum feminae percussit illum Dominus Deus noster.*

A v Magnificat: *Quia fecit mihi magna qui potens est.*

Otevřete svoje srdce! Radost svrchovaná! nevylíčitelná radost! Nepřítel jest mrtev. Již se nebude nedostávati vody v Bethulii. Voda! stále voda! Holofernes umořoval žízní.

A všichni jí žehnají jediným hlasem.

Ona jest slávou Jerusaléma, radostí Israele, ctí svého národa. Sláva Jerusaléma, takto zpívá kůr andělův; radost Israele, takto kůr mužův; čest jejího pokolení, takto kůr žen. A posléze i po triumfu, hle, znovu se ob-

jevuje božská prchlivost. Hrozí nepřátelům svého lidu červem hlodajícím a plamenem věčným. Když čin úplně vykonán, odpočívá ve své prchlivosti. Není nasycena: naděje nová vzchází na obzoru.

S hlediska odlišného a velmi povýšeného svatý František Saleský vidí v Holofernovi obraz Boha, svedeného a přemoženého krásou Mariinou.

To střevíčky Judithiny uloupili Holoferna jemu samému; to Mariina pokora, bod to, jímž se dotýká země, aniž se dotýká kalu, přivábila Boží Slovo.

Judith: *Sandalia ejus rapuerunt oculos ejus.*

Maria: *Respexit humilitatem ancillae suae.*

Předznaky, jichž užívá Bůh, znamenají tisíc rozličných věcí, jež se všechny vracejí v jednotu pravdivosti.

III.

By se spočetly symboly, jimiž Bůh zobrazil Pannu ve stvoření a v písmě, bylo by asi třeba spočítati všechny stvořené věci, jež jsou slovy Božími a všechna slova Písma, jež jsou činy, věcmi podstatnými.

Kniha Moudrosti jest ustavičnou alegorií. Bylo by třeba opsati všecky folianty, jež ji vykládaly, by se ukázalo, jak jméno Panny jest napsáno pod každým slovem. A samo jméno Maria, jako by nás chtělo připraviti na tajemství symbolův, obsahuje při podivné oheb-

nosti a velebnosti jazyka hebrejského přemnoho významův.

Maria znamená kapku vody. Maria znamená Oceán.

Řekli byste, že tím ony tajemné slabiky chtějí spojiti pokoru s velikostí a předem zmásti tu hanebnou pitomost, jež pod záminkou pokory zapomíná si žádati a chtíti věcí velikých. Pokora jest kořenem, podmínkou, potravou, podstatou věcí vznešených. Čím jest hlubší, tím jest nenasytnější nádher. Čím jest kořennější, tím jest hltavější. Čím jest vnitrnější, tím jest žádostivější.

Nejpokornější z tvorův žádal si a urychlil svými přáními událost, na níž by se byla pýcha neodvážila ani pomysliti, Vtělení Slova.

Proti pokoře Panny Marie pýcha jest nesmělá.

Maria znamená vysokost: *celsitudo.*

Oceán jest hluboký. Vysokost jest vznešená.

Jméno Maria, v němž se právě stkvěla protiva kapky vodní a Oceánu, skytá nám zde jinou protivu: hlubinu a horu.

Maria znamená myrrhu. Maria znamená hořkost. Maria znamená hvězdu mořskou. Maria znamená panovnici moře.

Maria znamená tu, která osvěcuje. Maria znamená tu, která jest osvěcována.

Litanie k Panně Marii jsou básní, jež kdyby se hlouběji prohlédla, rozvíjela by jméno Mariino a bohatě by

je vykládala. Archa úmluvy jest jedním ze jmen, jež má ta, která jest také útočištěm hříšníkův. Pravili jsme jindy, že Archa úmluvy byla strašliva, hle, proč jesti panna útočištěm hříšníkův. Čím by bylo milosrdenství, zbaveno jsouc rozlišování? Dlužno, abych byl strašlivým k jedněm, chci-li býti něžným k jiným.

Svatý Petr Damiánský, mluvě o Arše úmluvy, přirovnává Mojžíše k svatému Janu.

Stánek byl svěřen Mojžíšovi, Panna Evangelistovi miláčkovi. Tělo Mojžíšovo zmizelo, tělo svatého Jana zmizelo. Apokalypse jest tou z knih Nového Zákona, jež se nejvíce podobá řeči Mojžíšově. Jan a Mojžíš byli spolu na Táboře. Pathmos a Sinai zdají se mi na mapě světa neviditelného zrovna u sebe.

Na doplněnou této podobnosti Mojžíš bývá vždy a všude sdružen s ideou Spravedlnosti, Jan s ideou Milosrdenství. Judith, obraz spravedlnosti, jest jedním že symbolův Mariiných, a tato spravedlnost jest milosrdenstvím. Nebylo vody: co by si byl počal lid bez vody?

Esther, symbol milosrdenství, jest jedním z obrazův Mariiných, a toto milosrdenství jest Spravedlností. Aman toho zkusil. Esther, jako Judith, jest typem krásy. Modlitba Estheřina podobá se modlitbě Judithině. Třeba se odvážiti všeho, by se zachránil Israel. Esther nasazuje svůj život, vchází-li k Asvérovi. Ju-

dith nasazuje jiným způsobem svůj život, vchází-li k Holofernovi. Judith svádí Holoferna. Esther přemlouvá Asvéra, který místo smrti jí nabízí polovici své říše. Text upozorňuje, že Esther *stojíc* zalíbí se králi, Panna Maria též stála, a tam i zde toto držení těla ženy silné jest jednou ze zpráv, jež se nám dávají o jejím triumfu.

Cesta Estheřina k Asvérovi jest popsána nádherně. Královna vzala sebou dvé komorných: to jsou přirozenost andělská a přirozenost lidská, praví svatý Bonaventura. Přirozenost lidská následuje jejich šlépějí a zdvihá za ní vzory padší na zemi, nižší část jejich vzorův, tu, jež se vláčí. Asvér, když vztahuje svoje žezlo, naznačuje jasně Neposkvrněné Početí. Zákon, který jest dán pro všecky, není dán pro tebe.

V Písmě vůbec a v knize Esther, v Písni Písní zvláště, dvé vlastností mne zaráží, jichž neočekáváme pospolu: strohost a opojení. Tajemství stvoření, pád člověka, hrůza hříchu, hrůza smrti, vetchost věcí, marnost toho, co jest lidské, nádhera světla sousedícího s narozením, vzpomínky na Ráj, děsy vyhnanství, slzy a spokojenost, velebnost blízkosti Jehovovy, svatost jeho strašlivého jména, zločiny a kaly, po nichž přechází posvátné slovo, aniž pozbývá čeho ze své neporušitelné čistoty, jako světlo přechází přes strouhy, aniž ubírá lesku svým paprskům, všechna bahna a všechny

hanby, všechny lítosti, všechny nekajícnosti, všechny tvrdosti země, všecka hniloba hrobu, co chvíle ukazovaná mocným a králům, všechny pády trůnův, všechny výzvy vrhané chlubnému a bezmocnému stvoření, vše to se mísí s osudy lidu Božího, a vidíme, jak se stkvějí pospolu skrze úsměvy a slzy, mezi nářky Jeremiášovými, pláči Davidovými a vzlyky Magdaleninými, vidíme, jak se stkvějí a vstupují a nebe, ve zmatku a nepořádku bitevního pole, lesk a vůně tohoto posvátného Orientu.

A nikdy text nepozbývá svého strašlivého klidu. Jest prostý, vážný, žhoucí a slavnostní jako vzpomínka na Vlast.

Zdali na rozkaz tvůj vznáší se orlice, praví Hospodin Jobovi?

Na Boží rozkaz byla vyzdvižena Panna v den Nanebevzetí; byla vyzdvižena nad devatero kůrův andělských, vyzdvižena na perutích větrův, to jest nad všecko lidské pomyšlení, a položila hnízdo své na místech srázných.

Albert veliký vidí tu zmínku o místech, s nichž byli svrženi odbojní andělé. Pokora stojí na srázu strašlivých výšin; pýcha jest příliš slába.

Ukaž mi svoji slávu, pravil Mojžíš Jehovovi; ukaž

mi svoji tvář, praví Ženich Nevěstě v Písni Písní. Řeklo by se, že ozvěna nebe opakuje zemi slovo, jež země vrhla k nebi.

Kteráž jest to, jež vystupuje pouští?

Panna Maria jest v poušti pouští nepřístupnou horou. Na sněhu té hory není stopy, nikdo tudy nešel, žádná noha zde nezůstavila své šlépěje, a přece ona stoupá stále . . . Andělé hledí a žasnou.

Přirovnávají ji ke kouři, kouři vůní; nazývají ji myrhou a kadidlem; Betlém a Králové Mágové jsou v dálavě obrazu; jmenují též prach, neboť prach přichází přečasto do myšlenek Panny, vzpomínáť se na prach více než přítel si vzpomíná na přítele; andělé, mluvíce o ní, pronášejí jméno prachu a mísí je se jménem vůní v harmonii svého úžasu.

Všecka jsi krásná, přítelkyně má, a poskvrny není na tobě. Pojdiž s Libanu.

Hle, Neposkvrněné Početí, hle, hora, hle, bělostnost. A kdo pak bude korunou Královny Neposkvrněné, jež přichází s bělostné hory?

Budou jí líté šelmy, jak lvové tak leopardi jsou svoláni. Maria bývá vždycky postavena mezi nádheru své vlastní čistoty a poskvrny jiných; a tyto poskvrny jiných, přiblíží-li se k ní, zvyšují lesk její koruny. Tato dokonalá bělostnost, přítomná všude v Písmě, stkvěje

se na černém základě obrazů: neboť na hříšníky se nezapomíná nikdy. Přibíhají, jsouce přitahováni kontrastem a staví se do aureoly. Ti, kteří přicházejí z pádolin a bahna rokle, smějí bez bázně běžeti jí vstříc; neboť Panna přichází s Libanu, a její bělostnost se nebojí ničeho.

Krásná jsi, přítelkyně má! sladká a nádherná jako Jerusalem, hrozná jako šik vojenský, k bitvě spořádaný.

Jednou z nádher lásky jest, že ve svém úchvatu nahrnuje zároveň věci, jež obyčejný rozum rozděluje: krásu, líbeznost, hrůzu; Hle, Judith a Ruth zjevují se obě, držíce se za ruce. Hle, zora přináší lidem purpur i smaragd, vplétá nádherně něžnost do požáru a zvlažuje zároveň kalíšky květin: neboť včela má žízeň a jest velmi třeba mysliti na med. Nezapomíná také, že litým šelmám třeba se skrýti do doupat: jejich chvíle minula, neboť co nevidět vyjde slunce. Ať muška se napájí, ať ptáček se probudí, ať člověk se podivuje! ať ranní modlitba stoupá s vůní květův! Hle, zažehuje se zora.

Ať se třesou nepřátelé! ať už předem zblednou Filistinští instinktivní hrůzou, jež ohlašuje strašné hodiny!

Archa Úmluvy jest v táboře israelském a jest hrozna jako šik vojenský, spořádaný k bitvě. Netřeba jí než se ukázati: život i smrt čekají na její rozkazy, a

ti, kdo ji počítají do své kořisti, zakoušejíce v hloubi sebe, v onom neznámém místě, jež Bůh vidí a pozoruje, účinky její přítomnosti, místo aby se stali jejími pány, stávají se jejími obětmi.

Krásná jsi, milá moje, sladká a nádherná jako Jerusalém, hrozná jako šik vojenský, spořádaný k bitvě.

Jerusalém znamená vidění Pokoje. Ó vidění Pokoje! jak jsi krásné, když se tě dovolává Láska, nezapomínajíc války, když se tě dovolává na bojišti, když jsi Pokojem ve vítězství, opojením odpočinutí, náplní prchlivosti a něžnosti, náplní triumfu a bezpečnosti!

Jednou z vlastností Písma jest vznešená nepřítomnost přechodův. Přechody jsou jednou ze zbabělostí rhetoriky, jednou z podob, jež na se béře v lidské řeči bázeň lidská. Písmo, jež nemá na zřeteli leč Boha, neodděluje v Nevěstě Písně líbeznosti od hrůzy a neomlouvá se, proč nám praví zároveň, že milá, nevěsta, žena výborná, jest podobna vidění Pokoje a vojenskému šiku, spořádanému k bitvě. Písmo mluví s přílišné výše, by ospravedlňovalo svoji řeč.

Lidstvo bývá dojato jako člověk, vzpomínajíc si na dětství. Písmo staví na oči lidstvu vzpomínky na dětství. Jak jsou vážny, jak jsou hluboky! a jaká blízkost Boha. Podobají se pole, na nichž Ruth sbírala

klasy, ostatním polím? nemají-liž jakousi nebeskou vůni? není světlo, jež je ozařuje, tajemno? nepočínají si tito žencové s neobyčejnou vážností? Požehnání Boží, padajíc na Svatou Zemi, zůstavilo na ní jakousi hlubokou stopu. Nepodobáť se ničemu, a jejích dějin nelze másti s žádnými jinými dějinami. Slovo vyvolilo Jerusalém. Láska Boží k tomuto městu připomíná jakoby lásku muže. Volby Boží dávají tomu, čeho se týkají, zvláštní znamení. Jerusalém nepodobá se ničemu. Slzy Ježíše člověka podobají se jakési vzpomínce. Bůh říkal tomuto městu: Och! jak jsem tě miloval! A co bude s tebou za krátko, moje starodávné zalíbení?

Kniha Sirachova podobá se vzpomínkám Moudrosti. Moudrost nestvořená nemá vzpomínky: neboť před ní jest vše přítomno. A přece bychom řekli, že z jakési něžné shovívavosti mluví, jako by si vzpomínala.

Obrátí-li se ta slova, jež praví Moudrost sama, na Pannu Marii, otevírají okno do kraje neznámého, a širé moře v tomto kraji podobalo by se vůči němu těsné chodbičce žalářní.

Moudrost vyšla první z úst Nejvyššího: *Ego feci in coelis ut oriretur lumen indeficiens.*

Vyšla první z úst Nejvyššího.

Skrze Ni vyšlo slunce, jež nezapadne; skrze Ni světlo, jež osvěcuje každého člověka, přicházejícího na tento

svět, zjevilo se ve stvoření; skrze Ni Stvořitel vešel do svého díla. Ona vyšla první z úst Nejvyššího: neboť slib, který ji ohlašoval, předcházel slova, jež slyšel Mojžíš, slova, jež slyšel Abraham, a slova, jež slyšel Kain; tento slib zazněl, když bylo slíbeno hadu, že mu bude rozdrcena hlava. Zasahuje ještě hlouběji do genese věcí; tento slib zazněl, když bylo řečeno ponejprv: *Není dobré člověku, býti samotnému.*

Ona přebývá na výsostech, její trůn jest ve sloupě oblakovém. Sama jediná obešla okršlek nebe, neboť nosila Ježíše Krista ve svém lůně. Pronikla hlubokost Propasti, když shlédla na srdce lidské, by se modlila za hříšníky.

Chodila po vlnách mořských a všude hledala odpočinutí, neboť všude hledala Boha. Hledala Boha. Hledala odpočinutí a obětovala je Tomu, jenž ho od ní žádal, a její Stvořitel odpočinul v stánku jejím.

Povaha jejího předurčení jí dala zvláštní místo mezi předurčenými. Odpočinula v městě posvěceném a jest mocna v Jerusalémě. Cedr a cypřiš, oliva a platan, myrha a terebint, keř vinný a všechny květiny pokoušejí se říci její jméno a prohlašují, všecky ji symbolisujíce, že žádná z nich není s to, by ji symbolisovala úplně.

Ó růže jerišská! onať vydala svoji vůni na Kalvarii, když krev Boží jako purpurový plášť stékala na zemi; onať vydala svoji vůni v nesmírné mdlobě lidí.

Jericho znamená mdlobu; ale Panna u paty kříže stála; stála ve zdrcenosti lidí, ve sklíčenosti srdcí, v hrůze hvězd zahalených; v Jerichu zajisté vydávala růže svoji vůni. Tigris, Tison a Eufrat se připojují ke květinám a stromům, by se pokusily říci jméno Mariino. Řeklo by se při tomto textu z knihy Sirachovy, že Stvoření probouzí hluhoké uspané ozvěny a ptá se jich na jméno, jež vánky Edenu asi šeptaly jako nějaké sladké proroctví do uší člověka ještě nevinného. Řeklo by se, že stvoření, usebráno, vzrušeno, unešeno slavnostností vzpomínky do krajův nevinností, připomíná si věci jitřní, věci při procitnutí, věci při svítání, když hledá jména té, která byla, která jest a která bude Neposkvrněnou.

Isaiáš, veliký prorok, spatřil Hospodina na jeho trůně; Otcové hrouzili se po staletí v toto vidění, jako v samy hlubiny velebnosti. Viděl Hospodina na trůně vysokém, na trůně vyvýšeném.

Později Svatý Jan bude viděti sedmero hořících lamp před trůnem; později svatý Jan uslyší, jak vychází z trůnu hrom, hlásání a burácení.

Sedmero hořících lamp, sedmero darův Ducha Svatého, rozžalo svoje jasy v duši té, která nosíc Boha, bývala jeho trůnem, jeho trůnem důvěrným, jeho trůnem živoucím, jeho trůnem neznámým, tajemným, reálným a velikolepým.

Jak asi padl ten dávný Lucifer? Písmo mluví vždy slovy zastřenými o tomto prvním zasažení hromem, jako by chtělo člověka ušetřiti, mlčíc o hrůze nad jeho síly. Přece však toto mlčení, jako bouřlivá noc, jest rozryto blesky.

Ten, který vycházel z jitra a který padl, pravil ve svém srdci, že se posadí na horu Svědectví, že vystoupí výše než výsost oblakův.

Budoucí Vtělení, předložené Andělům, by se mu klaněli, a rozhodující, ještě než se stalo v čase a v prostoru, věčný osud duchův, jimž na ně bylo říci *ano* nebo *ne*, vznešené klanění těch, kteří poklekli předem a pro věčnost ve svých rouchách ze světla před bethlemskými jesličkami, strašlivá hanba a žoufalství noci bez jitřenky, do níž padli duchové, kteří právě řekli *ne*, hanba pýchy, první z haneb, hanba věčná, z níž není východu ani pomoci, první soud, který činí z prvního večera mohutný obraz dne posledního, celé toto drama, jež předcházelo našemu narození, ukazuje nám budoucí Pannu, Marii, jež se narodí, předvádí nám ji nenáviděnou, ještě než se zrodila, těmi, kteří jí nenávidí po její smrti, a předvádí nám ji pode jmény, která již známe: hora Svědectví a výsost oblakův. Ona měla svoje místo, ještě než se narodila, v prvním rozeznání světla od temnot. Nenávist, že vidí přirozenost lidskou povýšenu nad sebe, uvrhla mnohem níže než bláto stok toho který odepřel, vztyčuje

hlavu, podivovati se hoře Svědectví. Té hloubky spravedlnosti! co neočekávaného ve zkoušce Andělův! jaký nádherný kámen zkušební, údivný a líbezný! matka a její dítko! jaká jemnost ve volbě zkumadel, by se uvidělo, zachovají-li si Andělé či nezachovají korunu slávy a stkvělost svého jitra! jak jest hanba dobře ovocem pýchy! jaká velebnost a jaká prostota, když jim bylo říci *ano* nebo *ne!* jak jistě sláva už předem pohlédla s něhou na budoucí Pannu, ukazujíc ji Andělům!

Jaká láska k ní v tom přispíšení Boha, který, chystaje se souditi, ještě než se zrodí, dává jí místo ve slavnostních okolnostech té první zkoušky, rozhodné, strašlivé!

Archa Úmluvy, jak známo, byla smrtí Filistinským. Ale ještě než byl Mojžíš, hora Svědectví, ještě než byla stvořena, měla svým strašlivým předurčením vliv na rozsudek Andělův, vrstevníkův světla.

Oblak jest jedním z nejčastějších jmen Mariiných v Písmě: Hospodin, praví ještě Isaiáš, vstoupí na oblaku lehkém a vejde do Egypta.

Panna Maria opravdu nesla do Egypta dítko Ježíše; ale nebyl mu Egyptem, který znamená úzkost, svět, do něhož vešel skrze ni?

Isaiáš, líče onu velikou slavnost, slibuje nám ples pouště. Sv. Bonaventura poznal v poušti tu, kterou sv. Jan, vězeň na Pathmu, spatřil letěti do samoty. Byla to

Maria, jeho matka. Měla dvé velikých křídel orlích.

Jaký pak to jest ten veliký strom, který spatřil Daniel uprostřed země, pod nímž bydlila zvířata?

Jan Karthaginský poznal v něm Růženec. Ptáci nebeští přebývají na jeho ratolestech. Růženec předkládá lidem na rozjímání stále tytéž události. Účinkem, který je vlastní věcem Božím, tato látka na rozjímání, místo aby všedněla, jest jistě mnohem novější nějakému světci, který nad ní sešedivěl, než člověku, který si ji předkládá dnes. Jednou z vlastností toho, co jest božské, jest nevyčerpatelnost. Věci nebeské se prohlubují dle toho, jak sestupujeme, a rostou, jak vystupujeme. Dítko, jež se modlí Růženec, nalézá v něm výživu; a tato výživa ani zdaleka nevysýchajíc a nevydávajíc vší svojí šťávy, přizná se mu v šedesáti letech, rozjímá-li šedesát let, že mu skryla to, co obsahovala nejpodstatnějšího a nejcennějšího.

Tato práce by dlouho nebrala konce. Materiálu jest nesmírně. Přece však se zastavím; ale směl bych se pokusiti, než uzavru, o odpověď na otázku, kterou dává člověk od 6000 let? Otázka tato jest:

Odkud přijde Bůh?

Písmo odpovědělo hlasem Habakukovým: *Deus ab Austro veniet, et Sanctus de monte Pharan.*

Albert Veliký čte: *a Libano veniet;* přijde s Libanu. Liban toť bělost. Přijde s hory Fáran, Fáran znamená pln stínu. Přijde z čisté bělosti, vejde branou světla, vejde cestou neposkvrněnou. Liban jest vlastí cedrův, země neposkvrněná jest vlastí vysokosti. Panna bude chrámem a odpočinutím svého Emmanuele. Přijde s hory, s hory plné stínu; bělost a hora, lesk a stín budou ozařovati svým křížovým ohněm jeho triumfální vstup. Ozvěny Libanu, ozvěny země neposkvrněné nezapomněly výčitek Hospodinových Josafatovi, který vešel ve smlouvu s Ochoziášem.

Přijde z bělosti; přijde čistší než paprsek. Přijde s hory, odtud, kde sníh není znamenán žádnou šlépějí, odtud, kde poušť vzniká vysokostí, poněvadž tvorové nemají dýchatelného vzduchu. Tam jest řízen pohled orla; odtud On přijde; přijde s výsostí stínu, neboť moc Nejvyššího zastíní svatyni v hodinu, kdy Svatý sestoupí: *Virtus Altissimi obumbrabit tibi.* Slova Gabrielova setkávají se se slovy Habakukovými.

Ten, jenž přebývá ve světle nepřístupném, vyjde z mrákot stínu, neboť už dávno si zvolil temnoty úkrytem. Ale bělost Libanu a tma mrákoty dají si, až přijde, políbení pokoje ve jménu Ježíše.

Snadno by se myslelo na první pohled, že Starý Zákon Pannu Marii skrývá a že Nový Zákon ji ukazuje.

Ale Nový Zákon ji skrývá ještě více než Starý: zjevení její na tomto světě jest přehlubokým ustraněním. Maria jest neviditelnější v dílně Josefově, než byl v lesích libanských její prorocký obraz.

Dle toho, jak den postupuje, stíny na zemi se prodlužují. Dle toho, jak čas míjel, stín Toho, kterýž nemá jména, padal temněji, mezi nářadím a kusy dřeva, na tesaře a jeho ženu. Evangelium, jež praví něco o Ježíši Kristu uprostřed lidí, nepraví skorem nic o Ježíši Kristu mezi Marií a Josefem. Mlčení, plné propastí, v nichž oslepují slávou zraky Andělův, zahaluje jako oblak dům nazaretský.

Neskončím této studie, ať jest sebe neúplnější, bych neřekl slovo o svatém Josefu, o svatém Janu. Uschování jest cosi posvátného: svěřiti někoho někomu jest v řádu lidském triumfem důvěry.

Bůh svěřil tu, na niž jest žárliv, dvěma lidským bytostem. Ta, jež se nazývá Pannou, poněvadž jest pannou ve smyslech zázračných, v oblastech, kterých neznáme, poněvadž toto slovo, applikováno na ni, nabývá významův, applikací netušených, zdvihá se do výšin a sestupuje do hlubin, jež učinily z obecného jména panna jméno vlastní, jež lze applikovati na osobu, která se jmenuje Panna, která se jmenuje svatá Panna, Panna oddělená.

Serafíni, kteří zpívají věčné *Sanctus*, nevědí snad, jak jest Maria Pannou, v jakém stupni a v jaké výši.

Kdo byli ti, jimž Bůh žárlivý svěřil tuto Pannu?

Svatý Josef zprvu, potom svatý Jan. Svatý Josef, choť Mariin, který ji provázel ve chvíli, kdy nalezla zase svého Syna v chrámě; svatý Josef, na něhož stín Otcův padal každým dnem hustěji, tak hustý, že slovo se neodvažuje k němu přiblížiti; svatý Josef, to posvátné mlčení hlubokosti. Jeho život jest napsán jeho službami: Evangelium nám od něho necituje ani slova, sotva ho jmenuje. Ale toto jméno, jen zřídka pronesené, znamená prostě: *additio Dei*, přídavek Boží.

Když myslím na jména těch, kteří ho byli poslušni, nevím, jakým asi hlasem dával tento dělník rozkaży ve svém domě.

Šly někdy před jeho očima, když býval ve své dílně, vznešené výjevy patriarchální? vídal stan Abrahamův, stáda, jež pásal Jakob? zjevoval se v jeho rozjímáních ten dávný Josef, ten, jenž rozděloval chléb? byl někdy unesen v duchu do nitra pouště, tam, kde Mojžíš pásal ovce? plápolal před ním někdy hořící keř? a jeho oči, oslněné možná hroznými jasy tetragrammatonu, setkávaly se s dítkem, jež očekávalo jeho rozkazův, by mu přineslo nějaké dřevo? . . .

Mlčení! mlčení! mlčení! mlčení!

Ten, který tu byl, dítko, jemuž dával rozkazy, jest ten, o němž řečeno: *Per quem majestatem tuam laudant Angeli, adorant Dominationes, tremunt Potestates.* Skrze něho chválí Andělé velebnost Páně, skrze něho klaní se Panstva, skrze něho třesou se Mocnosti.

Tato řeč uniká pozornosti samou svou vznešeností, míjí nebyvši postižena. Skrze něho se třesou Mocnosti. Kdyby tebe nebylo, Ježíši, synu Marie, ó náš Emmanueli! co by si počaly mocnosti? Snad že by se MOCNOSTI před třikráte strašlivou Velebností neodvážily ani třásti. Dostalo se Josefu, poněvadž byl postaven za hlavu domu Božího a poněvadž Ježíš Kristus ho byl poslušen, té moci, by postavil Boha nade všecko do výše neznámé a by se pohrouzil do propasti beze dna a do hlubiny neznámé? Zakoušel v nesmrtelném úžasu, že rozkazuje Ježíši, jakýchsi účinkův gigantických, nesouměrných s žádnými city lidskými, jakýchsi účinkův, jež nemají jména na tomto světě, jichž to, čemu se dí pokora, jest bledým a setřeným stínem?

Po Josefovi byla Maria svěřena Janovi, synu hromu.

Ave, Maria, gratia plena.

Anděl pravil v Nazaretě: *gratia plena.* Ježíš na Kalvarii ji prohlásil matkou Janovou. A Jan znamená *milost.* Byla plna milosti v Nazaretě, když počínala svého prvorozeného syna, jest tedy zase nazvána plnou

milostí na Kalvarii při porodu druhého syna, při porodu strašlivém, který se nepodobá žádnému jinému. Dítko hromu jest apoštolem lásky. Jan byl u paty kříže. Býval dotýkán tou silou, jež spojuje věci stojící proti sobě. Jan, Apoštol veliké sladkosti, muž odpuštění, syn ženy, něžně milovaný útrobami nesmrtelného milosrdenství, jest prorokem strašlivých pomst, jest vidoucím hněvů v Božích. Poněvadž Jan byl osamocen na Pathmu, Pathmos jest od té doby osamocen ve stvoření. Jest to místo, jež se už nepodobá žádnému jinému: jest to poušť, v níž mluví hrom, a zdá se mi, že z ozvěn, jsou-li na Pathmu ozvěny, jistě obchází mráz. Apokalypsa osvětluje mnohem více temností než světlem. To, čeho z ní nechápeme, oslňuje více než to, co chápeme. Řeklo by se, že hlas hřímání pathmosského rozšiřuje náš obzor a proměňuje naši nevědomost. Blesky pathmosské na chvíli trhají nebesa; a když se nebesa zase zavrou, temnost zdá se plna netušených nádher, jež se vystavují podivu dříve, než se vystavují zraku.

Jaká sladkost a jaký pokoj v těch bouřích Apokalypsy! Ten, který to psal, viděl plakati Pannu; a zatím co hrom burácí, slyšeti vedle slzy Mariiny, jež se roní na zemi . . .

Kdo jest ta chudá žena, jež nenalézá přístřeší, kde by přebyla noc, jež jest odbývána se svým chotěm, jež

rodí svého syna v jesličky, mezi volem a oslem, poněvadž nebylo pro ně místa v hospodě? Touto ženou jest Žena.

Jaká jest to nádhera, jež plní úžasem Serafíny? Boží chrám byl otevřen na Nebi, Archa Svědectví právě byla ukázána, stvoření se bojí: kroupy, hrom a zemětřesení mluví neznámou řečí. Jakési veliké znamení zjevuje se na nebi, Žena oděná sluncem a měsíc pod jejíma nohama . . .

Která jest to žena?

Jest to táž Žena jako prve. Jest to žena spatřená orlem.

Veni, Domine Jesu.

NOVÝ ZÁKON

ESURIVI... SITIVI... HOSPES ERAM...

MATTHEUS XXV.

Když pak přijde Syn člověka v velebnosti své, a všichni andělé s ním, tedy se posadí na trůnu velebnosti své.

A shromážděni budou před něj všickni národové, a rozděli je od sebe, jako pastýř odděluje ovce od kozlů.

A postaví ovce zajisté na pravici své, kozly pak na levici.

Tehdy dí Král těm, kteříž na pravici jeho budou: Pojďte, požehnaní Otce mého, vládněte královstvím vám připraveným od založení světa.

Nebo jsem lačněl, a dali jste mi jísti; žíznil jsem, a dali jste mi píti; byl jsem bez přístřeší, a přijali jste mne.

Nah jsem byl, a přioděli jste mne; nemocen jsem byl, a navštívili jste mne; v žaláři jsem byl a přišli jste ke mně.

Tehdy odpovědí jemu spravedliví: Pane, kdy jsme tě viděli lačného, a nakrmili jsme tebe; žíznivého, a dali jsme ti nápoje?

Kdy pak jsme tě viděli bez přístřeší, a přijali jsme tebe; aneb nahého, a přioděli jsme tebe?

Aneb kdy jsme tě viděli nemocného aneb v žaláři, a přišli jsme k tobě?

A odpovídaje Král, dí jim: Zajisté pravím vám: kdykoliv jste to učinili jednomu z těchto nejmenších mezi našimi bratřími, mně jste to učinili.

Potom řekne i těm, kteříž na levici budou: Odejděte ode mne, zlořečení, do ohně věčného, kterýž jest připraven ďáblu a andělům jeho.

Neboť jsem lačněl, a nedali jste mi jísti; žíznil jsem, a nedali jste mi píti.

Byl jsem bez přístřeší, a nepřijali jste mne; nah, a neoděli jste mne; nemocen a v žaláři jsem byl, a nenavštívili jste mne.

Tehdy odpovědí jemu i oni, řkouce: Pane, kdy jsme tě viděli lačného, neb žiznivého, aneb cizince, nebo nahého, neb nemocného, aneb v žaláři, a neposloužili jsme tobě?

Tehdy odpoví jim, řka: Zajisté, zajisté pravím vám: Pokudž jste toho neučinili jednomu z menších těchto, ani mně jste neučinili.

A půjdou tito do trápení věčného; ale spravedliví do života věčného.

Vždycky bývalo v lidstvu jakési neurčité podezření při cizinci, a až v soudný den synové Adamovi se uvidí zatracenými nebo spasenými pro pohostinství poskytnuté neb odepřené, až se budou ptáti toho, kterýž jest hrozný:

Pane, kdy pak jsme tě viděli cizincem? . . .

Až budou ohromeni radostí nebo zoufalstvím, jež přinese odpověď,

Toho dne uslyší asi v hloubi sebe ozvěnu jistého volání, jež bude souditi svět, vyzkouševši jej.

Vše nebude úžasem v třikráte hrozném zjevení soudce, jenž řekne:

Lačněl jsem.

Uvidí, koho udeřili, a úžas dostoupí výše hrozné, jaké u něho nebylo známo, a přece v posledním tom zjevení, jež otevře těm i oněm brány věčnosti, vše nebude úžasem.

Ten, který řekne na konci světa hrozné ono slovo, Tento připravoval od začátku světa slovo, jež řekne, až se dovrší věky.

Homér řekl již pohanskému starověku:

Všichni cizinci a všichni chudí přicházejí od Boha.

A když mluvil takto, nemluvil ve jménu Pohanství, nýbrž ve jménu prvních tradic, jež putovaly světem, bludné a porušené, samy cizinky, poněvadž nebyly usazeny u národův věrných, nýbrž putovaly u národův, jež je sotva znaly.

Za všech dob býval člověk něčím vystříhán. Za všech dob *nedůvěřoval* cizinci, jako kdyby byl v něm podezíral, tušil cosi božského.

Svatý Pavel mluví o andělech, kteří se skrývají, a přikazuje nezapuzovati cizince. Řekli byste, že slova, jež radí pohostinství, mají na sobě pečeť jisté božské opatrnosti. Mají do sebe jisté zcela zvláštní „Pozor!". Zákon pohostinství není jako jiný zákon, toť zákon, který jako by pravil:

Nedůvěřujte zevnějšku. Mezi sebou, myslíte si, že se znáte, a již tam se neznáte. Ale nedůvěřujte cizinci: nevíte nikdy dobře vedle něho, s kým se potkáváte.

Východ jest zemí pohostinství, poněvadž jest kolébkou světa a poněvadž ozvěna prvních tradic rozléhá se tam zvučněji. Záchvěvy vzduchu jsou tam živější, by mluvily o pohostinství. Východní pohostinství nedělí se

o lože: ono je postupuje. Vlastník se ho vzdává a nechává ho svému hosti.

Vážnost k hosti a jeho nedotknutelnost jsou jedním z největších dogmat lidské cti. Jest jistý slavný slib, ať zřejmě vyslovený nebo samo sebou se rozumějící, míti ve vážnosti a chrániti cizince.

Země světla a země hor jsou, zdá se, jaksi zvláště strážkyněmi této tradice.

Na Západě, v našich rovinách, v našich krajích plochých a v našich chladnech, ozvěny zmírají, a chvění vzduchu jest stěží slyšeti.

U Arabův jest pohostinství ještě v plné své slávě, poněvadž Arabové jsou lidé večera, a večer jako ráno jest hodinou vzpomínek. Zapomenutí přebývá uprostřed dne. Démon středu dne jest démonem zapomenutí.

Cizinec a chudý, sblížení ve verších Homérových, bývají doopravdy sblíženi. Všude a vždy bývají posly Páně, a v Písmě jejich jména bývají ustavičně sdružena.

Jméno chudého neopouští jména Božího. Odvážil bych se říci, obnovuje slovům jich smysl, že ho neopouští více než jeho stín.

Každou chvíli slyšeti ve starém světě nějaký hlas, který přichází od severu nebo od jihu nebo od východu nebo od západu a který doporučuje pohostinství. Není to pouhá rada morálky, jest to cosi neobyčejnějšího; nedoporučují hlasy ty pohostinství jen jako ctnost, do-

poručují je jako tajemství. Řekli byste, že ten, jenž bude souditi svět dle těchto tak strašlivých slov, jež jejich prostota činí ještě tisíckráte strašlivějšími: byl jsem cizincem, lačněl jsem, žíznil jsem atd. atd., řekli byste, že ten, jenž takto bude souditi svět těmito nehledanými slovy, nechtěl ho lapiti zrádně, ale dával mu jakési tušení toho, co se mu někdy přihodí.

Starověk řecký zpíval Homéra, a pohostinství jest trvalou myšlenkou tohoto neobyčejného básníka, jehož osobitost utonula v jeho díle.

Starověk posvátný měl vzor Lothův a Abrahamův. Lot sedě před svými dveřmi, očekával cizincův, a dějiny nám praví, až kam šel ve své úctě k nim.

Abraham seděl před svým stanem za velikého horka denního, když spatřil, jak přicházejí pocestní. Bylo to v údolí Mambre.

U Abrahama bylo to uprostřed dne, u Lota bylo to večer. U obou byla to hodina odpočinku, neboť cizinec, jenž potřebuje všeho, potřebuje zvláště odpočinku. Potřebuje chleba pečeného pod popelem, který Abraham za chvíli uloží Sáře ustrojiti. Potřebuje mladistvého telete, jež Abraham za chvíli uloží služebníku uvařiti. Zvláště však potřebuje odpočinku.

Odpočinku! A možná že se v dáli zjevuje Boží sabbat. Možná, že ten, kdo skýtá cizinci odpočinku, dává Bohu jakýsi sabbat.

Ten, kterýž stvořil svět, a kterýž jest ve světě cizincem, žádá si sedmého dne. Možná, že ozvěna tohoto slova ozývá se potichu, když cizinec prosí třesoucím se hlasem o odpočinek a o zdřímnutí. Hromy jsou němy, blesky nesrší, ale jsou kdesi v záloze, a v den, kdy soudce odhalí tvář cizincovu, uvidí se možná, že jeho zajíkavé nesmělé slovo bylo ozvěnou Sinaje.

Bůh jest ten, který nepotřebuje, a takový jest smysl hebrejského slova: Saddai.

Chudý a cizinec jest ten, který potřebuje. Dávám slovo v čísle jednotném, neboť chudý a cizinec, toť jediný a týž pojem.

Bohatý nikdy není cizincem.

Bůh, který nemá potřeby, zjevuje se na posledním soudě jakoby přítomen v tom, který kdysi měl potřebu.

Odtud ta veliká zaražení: odtud ty nezměrné úžasy; ale v hloubi těchto úžasův tito žasnoucí poznají hlas nejhlubší a nejzapomenutější, nejdůvěrnější a nejzmučenější, nejposvátnější hlas svého ducha a svého srdce, a tento hlas jim připomene ve své řeči beze slova, že jich vystříhal.

Těmto žasnoucím bude snad možno říci:

Pane, kdy jsme tě viděli cizincem . . .

Ale nebude jim tak možno mluviti beze zmatku, nebude jim možno zas se upokojiti svou otázkou, neboť

jejich probuzená svědomí jim ukáží to, co chovala v hloubi svého spánku.

Tato nezvratná slova, jež rozhodnou o věčném osudu lidí, zdají se mi strašnějšími ve své nehledanosti, než kdyby dychtila ukázati se hroznými.

Svěřte někomu, by je vymyslil, uložte někomu, kdo by jich neznal, aby uhodl, jakými slovy bude souzeno lidské pokolení . . . Bude hledati slov hlaholnějších, vnějšněji slavnostních. Pokusí se, by vložil hrom a blesky do svého hlasu. Bude se vypínati do citu moci. Bude si přáti velebnosti soudce. Bude se strachovati, aby nesestoupil k jistým podrobnostem. Bude hleděti na věci z dálky. Pokusí se, by mluvil jako Bůh.

Vizme však, kterak Ježíš Kristus hlubokou vzpomínkou přehlíží bedlivě podrobnosti bídy. On zná žízeň. Jest-li někde na zemi cizincem, tedy nikoliv tam, kde ona jest.

A s pohledem zázračně lidským, s pohledem hlubokým, který jest vzpomínkou, praví věci tak nehledané, že se podobají hovoru lidí, když vespolek sebou zcela volně, neslyšeni od sousedův.

Lačněl jsem, žíznil jsem, byl jsem cizincem.

A Sloupové Nebes se třasou . . . .

Sloupové Nebes se třasou, a tím, co se ve chvíli otevře pro ty i pro ony, jsou brány věčné Věčnosti. A oko nevídalo, a ucho neslýchalo, a srdce ani netušilo . . . .

Spusťte olovnici do hloubi člověka. Skloňte se nad propast a setrvejte nad ní . . . Poslouchejte, dopadne-li olovnice na dno; neslyšíte žádného nárazu. Změřte radost a zoufalství, s jaké jest lidské srdce: Spočítejte známé i neznámé schopnosti radosti a zoufalství. Odhadněte obsažnosti . . . Toť naprosto nemožno.

Snažte se, libo-li vám nyní, tázati toho slova „Věčnost", co znamená.

Chcete spočítati věky jejího trvání?

Napíšu 1, to jest století. Potom si pomyslete řadu nul: kdo se pokusí, mnohonásobě tak staletí, spočítati je? . . .

Řada nul proniká prostorem; proniká nesmírností. Žene se jako tryskem pádící kůň. Ulétá jako orel.

Hle, hvězdy, jichž světlo po 6000 let k nám ještě nedorazilo pro jejich vzdálenost, a řada nul naplňuje tuto vzdálenost, a miliardy miliard staletí ztrácejí už jméno v této propasti, jako utopenci v Oceáně, a všecky míry jsou nedostatečny, a „Věčnost" neřekla ještě první slabiky svého jména.

Vždycky!

Nikdy!

Lačněl jsem . . . Žíznil jsem . . . Byl jsem cizincem.

Ano, slova ta jsou prostá, ale Sloupové Nebes se třasou.

ET TIMUERUNT...

MARCUS V, 15.

A právě když Ježíš vycházel z lodi, náhle přiběhl k němu člověk z hrobův, posedlý duchem nečistým.

Ten přebýval v hrobích, a nikdo ho nemohl svázati, ani řetězy.

Neboť často, když ho utáhli řetězy a na nohy dali mu okovy, zpřetrhal řetězy a rozlámal okovy, a nikdo ho nemohl zkrotiti.

A bez ustání, dnem i noci, býval mezi hroby a na horách, křiče a tluče se kamením.

Uzřev pak Ježíše z daleka, přiběhl a poklonil se jemu.

A křiče hlasem velikým, řekl: Quid mihi et tibi? *Ježíši, Synu Boha Nejvyššího? Zaklínám tě skrze Boha, abys mne netrápil.*

Neboť pravil jemu: Vyjdiž, duchu nečistý, z tohoto člověka.

I otázal se ho: Jak ti říkají? A odpověděl mu: Legie jest jméno mé; neb mnoho jest nás.

I prosil naléhavě, by ho nevyháněl z tohoto těla.

Bylo pak tu podle hory veliké stádo vepřův, pasoucí se.

A prosili duchové Ježíše, řkouce: Pošli nás do těchto vepřův, ať do nich vejdeme.

A Ježíš povolil ihned. Duchové nečisti, vyšedše tedy z posedlého, vešli do vepřův, a stádo, ke dvěma tisícům, s velikou prudkostí vrhlo se do moře a tam utonulo.

Ti, kteří je pásli, utekli a rozšířili to v městě i po polích. Ihned vyšli lidé, by viděli, co se to stalo.

Přišli k Ježíšovi a uzřeli toho, který býval trápen od zlého ducha, an sedí, jest oděn a má zdravý rozum; i byli jati bázní.

Tento člověk přebýval v hrobích; trhal řetězy, jimiž ho svazovali. Nikdo ho nemohl zkrotiti.

Trhal všecka pouta; křičel; tloukl se kamením.

Ve dne v noci ve hrobích a na horách, křiče, vyje, tluče se, nesměje se nepohybovati, nesměje mlčeti.

Zvyk otupuje dojmy všeho, zvláště výjevův Evangelia. Dlužno jej přemoci, dlužno setrvávati, dlužno živě si zobraziti tohoto člověka v hrůze jeho postavení, hroby, toho nečistého ducha, zuřivce, jenž neumlká ani ve dne ani v noci, jenž se tluče, jenž vyje, to stádo vepřův, tu prosbu duchův, která nemůže zaraziti leč ty, kdo neznají významu tohoto slova: *Ďábel.*

Dlužno vyzdvihnouti tento strašlivý výjev, dlužno si představiti strach, jakého naháněl tento posedlý. Tohoto strachu jest velmi potřebí, by se vysvětlilo slovo poslední, slovo, pro něž píšu všecka ostatní.

Dlužno si představiti hrůzy, zahrnuté ve stručných slovech Evangelia, by se pochopilo něco z hloubky slova posledního: byli jati bázní.

Toto poslední slovo má do sebe neobyčejná tajemství. Hle, člověk, který naháněl strachu, poněvadž byl zmítán a nah; byl to posedlý, host hrobův. Hle, on sedí, jest kliden, oděn. *Et timuerunt.* A bázeň pojala lidi. Toto vznešené nastoupení bázně za strach otvírá okno na adoraci.

Strach jest pocit otroka; jest to třesení sobecké, úzkoprsé a rabské, jež se rodí z nebezpečenství buď pozorovaného nebo tušeného.

Strach jest stav, rodící se z úzkosti při nebezpečí konečném, ohraničeném, obyčejně hmotném. Naprosto se příčí slávě, a žádné velebnosti se nepociťuje v jeho sousedství. Jest zvířecí, pudový a připomíná ohroženého neb ohrožujícího živočicha.

Bázeň jest tetelení, jež vzniká sousedstvím nebo dotknutím velebnosti. Bázeň jest dcerou svatyně. Bázeň zachvacuje před velikostí, před slávou. Dým, vycházející z hlubin chrámu, vzešené temno, třikráte velebné mlčení, toť jsou zdroje, ze kterých vyvěrá veletok bázně, by se s vřením vrhal do Oceánu slávy.

Strach se hrozí a prchá; bázeň se třese a miluje; strach proklíná; bázeň jest žehnáním, žehnáním přijímaným i žehnáním dávaným. Bázeň se chvěje a tetelí.

V její hloubi jest klanění.

Tento člověk oděný, zdravého rozumu a sedící nemá v sobě již nic děsivého. Ale jeho rozumné, pokojné a usazené chování budí vzpomínku na jeho stav předchozí a budí zároveň pocit všemohoucnosti, jež ho přenesla z onoho postavení do tohoto.

Sedentem et vestitum et sanae mentis: et timuerunt.

Evangelium, jak jsem již pravil, Evangelium a Písmo vůbec neuznávají za důstojno sebe, by se vystavovaly na odiv. Ale my máme právo a povinnost říci srdci člověkovu: Slyš a pozoruj! Toto se hodí pro tebe.

Zdá se mi, že jest v děsném obraze tohoto posedlého, tohoto obyvatele hrobův, tohoto člověka křičícího dnem i nocí, nestrpícího řetězův a nezdolného úsilím svých bezmocných krotitelův, zdá se mi, že v něm jest jakási neobyčejná příprava na hluboký význam a na pokojnou vznešenost slova posledního: Byli jati bázní.

Tito lidé, zvyklí viděti posedlého, zvyklí na jeho křik, zvyklí na jeho násilnosti, na modřiny, na rány kamenem, jež sám sobě zasazoval, neboť démoni jsou nad vše pomyšlení nelidští, tito lidé, zvyklí na strach, vidouce ho, jak sedí oděn a má zdravý rozum, jsou jati bázní.

Člověk sedící, oděný a zdravého rozumu nemá sám sebou nic příliš děsivého. Ale nevidíme jen jeho, když hledíme na tohoto člověka. Vidíme všemohoucnost, jež se ho právě dotekla, a třeseme se, poněvadž skrze něho se zjevuje prst Boží. Vidíme ještě bývalého posedlého; vidíme toho, který křičel dnem i nocí ve hrobích, neboť nespal. On nespal, ať se mi dobře rozumí, a jeho bezesnost byla z části jeho děsem. Vzpomínáme si naň; ba znovu ho vidíme, vidíme ho možná lépe, než jsme ho viděli prve. Hrůzy jeho stavu minulého vystupují zřetelněji, než kdyby byly na očích. Tento člověk vystupuje, vyvolán celkově vzpomínkou.

Potom naráz, hle: věc zázračná, on sedí! Smí se nehýbati. Snáší lidský oděv. Má zdravý rozum.

Strach dal se na útěk zároveň s démony.

A přišla bázeň, slavná a božská; neboť strach jest synem pekla, a bázeň jest dcerou nebe.

Ono přání ducha nečistého, ono přání vejíti do vepřův, Ježíš uspokojuje. Chcete vejíti do vepřův, vejdete do vepřův.

A byli to duchové; byli kdysi stvořeni blaženými; byli démony, bývali anděly! A přáli si vejíti do vepřův, a jejich přání, tohle přání jest uspokojeno.

Ti, kteří kdysi padli pýchou, přejí si vejíti do vepřův, a tato milost se jim povoluje.

A na onu otázku: jak vám říkají? Odpovídají: Legie.

Nazývají se legií, poněvadž jich jest mnoho.

Co lidí padlých pýchou přeje si potom *vejíti do vepřův?*

A to slovo: *Legie!*

Jsou chvíle, kdy zakoušíme, ježto slovo se prohlašuje nedostatečným, potřeby utéci se v mlčení. Zde jest možná jedna z těchto chvil.

COEPIT PAVERE ET TAEDERE.

MARCUS XIV, 33.

Počal se lekati a teskliv býti.

Kdykoliv pohlédneme na Lidstvo a postavíme je proti pojmu Božství, vystupuje nesrovnalost. Zde síla, a tam zřejmá slabost. Zde sláva, a tam bída. Ale kde jest tento kontrast absolutní? Otázka, jež snad nikdy nebyla položena.

Která věc lidského života jest nejkořenněji cizí podstatě slávy?

Jest to narození? Načisto ne. Jest to život? Načisto ne. Padáť na život několik zásvitův. Jest to smrt? Ta-

ké ne, obklopujeť ji jakási slavnostnost, která ji může někdy až do jisté výše přiblížiti světlu.

Jsou to fysické jednotlivosti Umučení? Také ne: zásvity propasti ozařují tyto věci, a barva krve je odívá rudostí.

Co jest to tedy? Jaká jest to věc, jíž nic neproniká a jež jest antipodem, plným, naprostým antipodem slávy? V které to věci jest bída dokonalá?

Touto věcí jest strach.

Strach, který se líčí v Zahradě olivetské, jest hnutí neproniknutelné, nevyzpytatelné, hnutí neslýchané, jediné svého druhu, nejzvláštnější a nejzapomenutější.

Citují se hrdinské smrti. Mučenníci a válečníci mívají často tuto aureolu.

Ježíš Kristus jí nemá, a P. Faber praví, že ho více zmáhal strach než kohokoliv na celém světě.

Strach jest nejneznámější, nejméně studovaný z citův člověka.

A přece jest charakteristický, typický, jest dokonalý ve svém.

Jest celkovější, úplnější, dokonalejší než zlo. Zlo, ať jakékoliv, jest omezeno. Strach není omezen, nebo jest-li omezen, tedy jen hranicemi povahy, na niž přichází. Strach odnímá zlu meze, jaké má vskutku. Ukazuje zlo v ideálu naprosto strašlivém. Pozoruje je nikoliv v něm, nýbrž v sobě. Vidí obraz zla zmohutnělý v jakémsi ob-

laku, jako vídají někdy svůj obraz cestující horami.

Strach jest slabostí hlubší než zlo. Jest celkovějším rozloučením sil životních. Jest vnitrnější opuštěností. Dále proniká do krve, do kostí a číše kostí. Jest authentičtějším a kořennějším osvědčením slabosti. Odnímá bídě to, co by snad měla vnějšího, vedlejšího.

Pohružuje ji v oceán nesmírný a neohraničený. Strach činí jako noc. Odnímá věcem určitost jejich obrysův. Odívá je nesmírností. Odnímá duši místa útočiště a odporu. Odzbrojuje ji, než začne bojovati. Vydává ji samotnu a nahu nepřátelům, jež činí všemohoucími, bez míry a bez konce, nepřátelům posilněným veškerou její slabostí.

Strach, toť nicota, jež se stává ideálem.

Toť nicota, jež se pozoruje ve svém typu, zveličeném jejím vlastním pohledem. Toť nicota, jež triumfuje myšlenkou nad posledními slabostmi své přirozenosti.

Strach, toť úsilí bídy, její veledílo a její ohromení.

Kdyby bylo nějaké božství bídy, bylo by se třeba klaněti strachu, a proti tomuto božství i smrt byla by modlou. Jen strach by byl pravým Bohem. Jsou smrti, jež mají vzezření hrdosti. Strach nezná těchto vzezření.

Strach nesnese vedle sebe ničeho, co není on. Chce svého člověka úplně celého. Jest žárlivější než smrt. Sháší lépe než smrt všechny dechy a všechny plameny. Stravuje, ničí více, a jeho vítězství nevymáhá žádného

boje. By zvítězil, stačí, aby se ukázal. Tam, kde on jest, není už nic. Působíť prázdnotu; usedá, a jeho stolice jest trůnem, poněvadž to on usedá.

Strach se nepodobá ničemu. Jest pln zvláštností.

Kdosi řekl, že pýcha u syna Adamova jest divem.

Přece však se tento div stává den ze dne. A netoliko den ze dne, nýbrž při všem. A netoliko při každém prospěchu, jaký možno míti, ale i při každém neprospěchu.

Pýcha se neživí toliko z genia, z talentu, z krásy. Živí se nuzáctvy, na něž pohlíží ve svém blikotu. Působením pýchy člověk proměňuje slabosti, obdivuje se v nich. Ba obdivuje svou vlastní pýchu, slabost svrchovanou, jíž se chlubí jako chuďas, který pozbývaje rozumu, obklopil by se okázale svými roztrhanými hadry, jež by měl za císařský plášť. A havěť, jež by se hemžila v hadrech, podobala by se pro něho holdování národův.

Sebeláska, jež jest tak nenasytná, přece ustrnuje na nejmenších titěrnostech. Žije ze všeho a nežije z ničeho. Když neví, nač by se zavěsila, leze po zdech.

Stužka, klobouk, nejskrovnější okrášlení nejskrovnějšího krbu, nejneznatelnější nit na posledním kousku oděvu, nejnicotnější dárek, jaký vám může kdokoliv nebo cokoliv dáti a v minutě vám jej zase vzíti, zlaťák, stříbrňák, i jest-li ve vašich rukou, aniž jest váš, ba snad i zlaťák v ruce vašeho souseda, něco zároveň ni-

cotného, podivného a šálivého, *i poznáváte-li to takovým,* vše jí jest dobré, vše bere, vše pojídá, jako divoch. Zdání nejlživější, nejzpůsobilejší ošáliti vás samy nebo ostatní, to ona bere, pojídá, a jde jí to k duhu. Nejhanebnější slabosti, ty ona nazývá vášněmi. Bere je, pojídá je, a jde jí to k duhu. Tuční ze všeho, i z hubenosti. Ztučněla by z železného drátu.

Nejméně povznešené žádosti fysické, ty ona přeměňuje v zanícení; bere je, pojídá je, a jde jí to k duhu. Bere bláto, pojídá je, a jde jí to k duhu.

A samo hnisavé bláto, jež kyše, plno červův a hmyzu, stává se jí chlebem. Bere to, pojídá to, a jde jí to k duhu. Mikroskopický hmyz tloustne a tuční v ní, by ji živil a vykrmil.

Člověk jest hrd na heroismus, ale jest hrd i na zločin.

Nuže, jest jistá věc, jediná v nesmírném světě, jediná mezi vším dobrem a vším zlem, jediná, z které se sebeláska nemůže živiti, jediná, které nemůže zassimilovati, které nemůže assimilovati v žádném stupni.

Tato věc jest její příšerou, a sebeláska mře při pohledu na ni.

Touto věcí JEST STRACH.

Nikdo nikdy nebyl hrd na to, že měl strach.

Strach jest touto výjimkou, jež převládá všechen zákon. Jest jedinou věcí, jíž se pýcha nikdy nedovolává.

Má tudíž místo zvláštní. Jest jakousi výminkou.

Jest jakýmsi anathematem. Praví pýše: Půjdeš až ke mně, a nepůjdeš dále, a u mých nohou zlomíš si hřeben svých vln.

Strach tedy obecně má dokonalosti, jichž zlo nemá.

Ale přejdeme-li od strachu vůbec ke strachu Ježíše Krista v Zahradě Olivetské, uvidíme, že mlčení jest vhodnější než slovo. Jeho umučení jest řadou krajností, z nichž mnoho nám jich jest neznámo, jak praví Angela de Foligno. Ale tato utrpení, nechť byla sebe strašlivější, šla utrpení za utrpením a nikoliv zároveň. V postupu Umučení nenesl jich všech najednou. Ale v Zahradě Olivetské mocí děsu nesl je všecka najednou, a mocí téhož děsu nabyla v něm větší dokonalosti, než jaké se jim dostalo samou skutečností. Možná, že ukřižování bylo hrozněji pocítěno v Zahradě Olivetské než na kříži. Neboť na kříži bylo pocítěno ve skutečnosti. V Zahradě Olivetské bylo pocítěno v duchu.

Krvavý pot jest slovem této hrůzy. Obecně člověk nemívá potu krvavého. Krvavý pot jest cosi, co přesahuje vše, jako hrůza Ježíše Krista vše přesahovala. Pocítil na sobě tíhu Boha v prchlivosti a věděl, co to jest Bůh v prchlivosti.

Nesl podstatnou prchlivost Boží. Viděl svoji pozemskou Budoucnost, jíž bylo umučení, potom budoucnost

lidí: viděl jejich zločiny, jejich bolesti. Nikdo neví, co viděl. Nikdo neví, co cítil. Nikdo neví, co nesl. Nikdo neví, jakým chvěním se chvěla tato lidská přirozenost, jež neměla jiné opory než Božskou Osobu a jež se viděla vydána prchlivosti Boží.

Právě proto myslím, že mlčení jest vhodnější než slovo, a krvavý pot to, zdá se, naznačuje. Krvavý pot, úkaz zvláštní, úkaz výminečný, naznačuje nám, že jde o cosi, nač lidské myšlenky nemají míry. Jde o cosi zvláštního, o cosi vymíněného.

ET ADDUCITE VITULUM SAGINATUM . . .

LUCAS XV, 23

SINE UT MORTUI SEPELIANT MORTUOS SUOS.

LUCAS IX, 60

Přiveďte také tele tučné a zabijte je, jezme a veselme se. Luk. XV

Nech ať mrtví pochovávají mrtvé své. Luk. IX

Tyto dva texty, jež jako by se nijak nestýkaly, přece se stýkají, tak zdá se mi, svým zjevem, zjevem plným harmonie, který není kontradikcí.

Na první pohled by se snad člověk podivil.

Hle, hříšník, který utíkal Boha, který promrhal svoje jmění, a v první chvíli, když se vrátí, ani jedné vý-

čitky, ani jedné hořkosti: Slavnost! slavnost! slavnost! a zabíjí se tele tučné.

Hle, člověk, který chce opustiti vše pro Boha. Bůh mu nepopřává pokdy, by pohřbil svého otce.

Postup jest rozdílný: ale v hloubi tohoto rozdílu jest jakási udivující shoda.

Písmo jest propastí, a v hloubi její přebývá tajemství. Bylo by to krásné dílo, kniha s titulem: *Konkordance.* Místo konkordance hmotné byla by to konkordance duchovní. Místo konkordance slov byla by to konkordance věcí.

Řekněme třebas Boží trpělivost a netrpělivost.

Obě tyto věci jsou ukázány o Bohu, trpělivost i netrpělivost. V jakých okolnostech? Tento, myslím, jest zákon:

Bůh dle Písma jest trpěliv ke hříšníkům, netrpěliv ke spravedlivým.

Jde-li o syna marnotratného, o peníz ztracený, o ovci zbloudilou, jest to trpělivost bez konce, jest to hledání a pátrání Dobrého Pastýře.

Ale na ráz jeviště se mění. „Následuj mne," praví hlas, jenž povolává. — „Dopust, ať jdu a pohřbím svého otce." Vizme odpověď. Jest vznešena netrpělivostí.

„Nech, ať mrtví pochovávají mrtvé své."

Co jest přirozenějšího a dovolenějšího než pochovati svého otce! Právě a právě že jest ona věc dovolena li-

dem obyčejným, jest tak prudce zapovězena ve slavných chvílích lidem privilegovaným. Ten, kdo klade ruku na pluh a ohlíží se, není již způsobný . . . Rodina Rebečina prosí ji snažně, by zůstala deset dní, než půjde s neznámým. „Nikoliv," pravila dívka, „půjdu ihned." Neboť jest povolána.

A apoštolové, uslyševše mistra, opustili vše a následovali ho.

A jak nesnášenliv jest hlas, jenž mluví k nevěstě! „Zapomeň lidu svého i domu otce svého!"

Všimněte si, že to bývají vezdy úkony a city nejoprávněnější a nejlepší, lásky, úcty plné úkony vděčnosti, to pohřbení a ta vzpomínka na otce a matku, věci nejoprávněnější, jež se stávají zapovězenými ve chvíli povolání.

Zhřešíme-li, propadáme zákonu; Bůh čeká s neobyčejnou shovívavostí, jež se podobá skoro chladnosti. Když se však obrací na věřícího, věrného již zákonu, s povoláním osobním, přímým, zvláštním a vyšším, naprosto zamítá čekati. Hoří nedočkavostí. Chce, byste obětovali věc nižší věci vyšší, chce, abyste rázem opustili vše, abyste běželi po jeho hlase, abyste se bez rozmyslu vrhli novým směrem. Chce, aby váš uplynulý život ve vteřině shořel pod hromem hlasu, jenž povolává. Chce, aby již nic nezůstalo z vaší bývalé osoby, abyste již nevzpomínali na svůj starý domov, ani na

svoje staré jméno, ani na svoje obyčeje, ani na svého otce, ani na svou matku, aby shořelo vše až i obětní kámen, až i země, na níž stojíte, byste se šíleně vrhli do nového života, neohlížejíce se za sebe.

Svatý Pavel chce se státi za všecky proklatcem. Chce na sebe svésti prchlivost zákonův, neboť takové jest zvláštní povolání, k němuž jest duchem vyzýván.

Slyšel snad v sedmém nebi ten příkaz, nenáviděti své duše, kterého země nechápe? Kdo chce spasiti duši svou, ztratí ji. Nenáviděti své duše, učiniti se proklatcem, slova tajemná, jež jsou možná synonymy, v jazyku kraje, do něhož byl unesen.

Ti, kteří se pokoušeli rozvázati gordický uzel, marně se namáhali, Alexander jej přeťal.

Slovo osvěcuje každého člověka, přicházejícího na tento svět.

Duch vane kde chce.

Pohřbíti svého otce jest skutkem úcty, který propadá zavržení, když duch vane jinde. Neboť duch jest bez míry.

Zákonem ducha jest uchvácení, jeho van jest mečem, který roztíná a nerozvazuje.

Co se týká marnotratného syna, mohu jej takto opustiti?

Zbytečno to vypravovati a nemožno toho analysovati. Přece však bychom rádi o něm mluvili.

Jest tolik krásný, že před ním zůstáváme zadumáni. Rozjímání, jež vyvolává, jde dále než slova, jimiž mluví. Zdá se, že zakoušíme potřeby následovati až do nebe toto hrozné vypravování.

PANEM NOSTRUM QUOTIDIANUM DA NOBIS HODIE

LUKAS IX, 3

Chléb náš vezdejší dej nám dnes.

Abych přistoupil k Otčenáši, bylo by třeba něčeho, čeho ještě nemám. Neodvažuji se.

Něco mi chybí, alespoň pro tuto chvíli. Pokusím se snad jednoho dne. Uvidíme. Dnes se utíkám v mlčení, jež obyčejně bývá mým útočištěm.

Přece však, jako vyzvědači země zaslíbené přinesli Mojžíšovi některé plody, jichž bylo dopřáno již předem okusiti, nemohl bych předem pronésti tohoto slova:

Panem nostrum, chléb náš?

Neprosíme toliko o chléb: prosíme o chléb svůj, o ten, který jest naším chlebem. Neprosíme o chléb, jakého jest potřebí našemu sousedovi, našemu bratrovi, ale o ten, jakého jest třeba nám samým: o náš chléb.

Neprosím o chléb kteréhokoliv člověka. Prosím o ten, který jest můj, o ten, kterého z vůle Boží právě já potřebuji: o svůj chléb.

Dej nám dnes chléb náš každého dne. Dlužno pronášeti s důrazem každé slovo: ale dvě slova jsou, jichž snadno opomine nejeden duch nepozorný, a jež se stkvějí jako ohnivá v této větě, *dnes* a *náš*.

Slovo „náš" jest tak úzce spojeno se slovem „chléb", že přechází nepostřehnuto. Dlužno uchopiti toto slovo oběma rukama a vstaviti je do jeho světla.

Nejde o jakýkoliv chléb, jde o váš chléb, váš pravím. Pozorujme Vesmír: nebeské sféry v pohybu; vše, co má život, nazývá se *ego, ego,* to jest *Egeo,* potřebuji. Vše, co má život, potřebuje něčeho. Vše, co má život, dychtí neustále obnovovati svoji podstatu; vše co má život, jest hladovo, vše, co má život, jest žádostivo. Ale každý tvor liší se podstatně od svého sousedního.

Přehlédněte všecky stvořené hvozdy. Ani lísteček v tomto ohromném počtu listí nebude podoben lístku vedle sebe. Obsáhněte zrakem všecka pobřeží všech moří, ani zrnéčko písku nebude podobno zrnku vedle. A kdyby naše oči byly s to, by postřehly jediným po-

střehem všecky nebeské sféry, kdyby ten zlatý prach, rozhozený po pláních Prostoru, jevil se nám takovým, jaký jest, kdyby byl třesoucí se a nahý před naším zrakem jako před zrakem Jehovovým, ani zrnéčka tohoto prachu by se nenalezlo podobného jinému, ani dvé lístkův, ani dvé písečných zrnek, ani dvé hnězdiček by si nebylo podobno.

Nuže chléb každého, toť to, čeho potřebí tomuto člověku, nikoliv jeho sousedu. Povaha chleba jest určena povahou lačného, povaha vína povahou žíznivého. Povaha mé potravy jest určena povahou mého žaludku, mé potřeby, mé chuti. Poněvadž není dvou tvorův totožných, není dvou tvorův, kteří by měli totožný chléb. Ten Náš! Ten Náš! ó mocný Bože: dej nám ten Náš!

Neprosím o chléb svého bratra! Prosím
o svůj, svůj vlastní chléb!

DICEBANT AUTEM MULTI EX IPSIS: DAEMONIUM HABET, ET INSANIT. QUID EUM AUDITIS?

JOANNES X, 20

I pravili mnozi z nich: Zlého ducha má, a blázni, co ho posloucháte? Jan X, 20.

Zdaliž tento není tesař, syn Marie, bratr Jakobův, a Josefův, a Judův a Šimonův? Zdaliž nejsou i sestry jeho zde s námi? I horšili se na něm. I řekl jim Ježíš: Neníť prorok beze cti, jedině ve vlasti své, a v domě svém, a v rodině své. Marek VI, 3-4.

A řekl jim: „Zajisté, pravím vám, nikdo nebývá přijat jako prorok ve svém kraji." Luk. IV. 24.

Málo slov vrací se v Písmě tak často jako tato slova.

Zaslepenost člověkova jest tajemstvím. Ale zaslepenost bratrova, toť tajemství tajemstev.

Každý by myslel na první pohled, že lidské pýše záleží na tom, by byl oslaven její soused, bratr, krajan.

Naprosto ne; pýcha připouští, aby soused, aby bratr byli vychvalováni, vynášeni, oslavováni v řádu lidském, zvláště za ctnosti a vlohy, jichž nemají. Jde-li však o ctnosti a vlohy, jež mají, zvláště jsou-li tyto ctnosti slavny, a jest-li tento talent geniální, tehdy pýcha, místo aby si blahopřála, vzpíná se.

Blahopřeje si, pokud něčí váženost, falešná a prostřední, spadá na ni.

Vzpíná se, jakmile pravá sláva jí zahrozí rozdrcením.

Sousedící pýcha snáší se s vážeností lživou. Nesnáší se se slávou pravou. První jest jejím podobenstvím. Druhá protivou. V druhé vidí svůj opak.

Bude-li tvoje velikost bez míry, tvoje rodina uvidí v tom jakési odřeknutí se sebe. Poněvadž není společného měřítka, přetne s tebou, místo aby brala podíl.

Octneš se skoro v témže postavení, jako bys byl spáchal nějaký strašný zločin a zasloužil si nějakého hanobícího trestu.

Tehdy i tehdy tě zaprou.

Tehdy i tehdy se dopustíš přílišnosti, překročíš, co bylo náležito. Nemáš linie. Jsi vyloučen ze služby.

Sláva i hanba, obě působí rozloučení. Vystupují z rámce. Jimi trhá se kruh.

V omezené míře tu i onu by snášeli.

Neboť v této míře obě vábí pozornost. Nad touto měrou se stávají odpornými. Tyto protivné příčiny se potkávají v témž účinku.

Duch rodinný, který se přece nepodobá hromu, přes to hledá si jako on nějakého dobrého svodiče a nenalézá ho ani v hanbě ani ve slávě. Hanba i sláva jsou dvě síly isolující.

Jsi-li bohat a proslulý, sousedící pýcha bude ráda snášeti na tobě tyto přízně, váženost a štěstí, poněvadž jí bude možno míti na nich podíl. Řekne se: znám ho předobře, znám ho už jako dítě; jest to přítel naší rodiny; a jest z naší rodiny; jest to druh, jest to bratr atd. atd.

Přesahuje-li však tvoje velikost myšlenky, ponětí, naděje, tužby tvé rodiny, tehdy tato rodina, nemohouc už bráti podílu na této velikosti, bude si ji oškliviti.

Nestane se jí jenom lhostejnou, tak jako cizinka. Stane se jí nepřátelskou, poněvadž v tom uvidí netoliko výjimku z pravidel, jimiž chce býti řízena, ale i nájezd na hranice, v nichž si přeje býti uzavřena.

Uvidí v tom osobní útok, tím ostřejší, čím z větší blízkosti vychází, tím krutější, čím jest důvěrnější.

Duch rodinný jest nade vše duchem vlastnictví. Rád se dovolává zvláště toho, co mu nenáleží. Ale nekrade

než věci malé a nepřijímá než malé dárky. Malé dárky udržují přátelství. Toto jest pravda zvláště pro něho. Ačkoliv miluje dárky, tolik si ošklivi velikost, že by odmítal veliký dar. Hrůza, jakou má pro toto adjektivum, převažuje lásku, již má k tomuto substantivu.

Ostatně, byť i chtěl přijmouti, nemohl by. Jestiť třeba, aby dar byl spodobitelný s obdarovaným. Velikost není spodobitelna s duchem rodinným. Přiblíží-li se velikost, prchá; přiblíží-li se duch rodinný, prchá ona.

Jsou to veličiny nesouměřitelné. Duch rodinný před velikostí pozoruje zřejměji svoji malost. Má naň účinek výčitky, a vychází-li ze samé rodiny, tato výčitka jest krutější, poněvadž jest důvěrnější. Rodina připouští obyčejnou zbožnost, jako připouští všechny věci obyčejné. Ale vzpíná se před svatostí, a jde-li o božství, vlast, jež jest rozšířenou rodinou, má z tebe hrůzu a strojí se tě zabíti.

Duch rodinný jest zároveň, pro kohokoliv, kdo přesahuje obyčejný střih, nepřítelem největším i nepřítelem nejmenším. Tato dvě slova se zde nevylučují. Nepřítel jest tím krutější, čím jest menší, a jde-li o to, by se ublížilo velikosti, právě nejmenší bývají nejsilnější, nejobratnější a nejnalézavější. Ba jim není třeba nalézavosti. Jim slouží jejich pud; napovídá jim vše; vnuká jim krutosti, jichž malost zvyšuje jakost. Neboť čím jaká krutost jest menší, tím jest krutější.

Duch rodinný, ten, jejž zaslechl mluviti Ježíš Kristus, omezený a upadlý duch rodinný nepotřebuje se namáhati, by dorážel na velikost. Stačí mu, by se rozvinul, stačí mu, by se spustil po svém sklonu, on sestupuje se schodův.

A neměl jsem v úmyslu mluviti než o velikosti lidské.

Jak si asi vedl v Judsku, před očima sv. Matouše, sv. Marka, sv. Lukáše a sv. Jana? Duch rodinný trpí náboženství v míře, ve které zůstává obyčejným. Ba tehdy je i schvaluje: vidíť v něm jakousi sankci sama sebe.

Otevře-li však božský duch Rudé moře a vede na poušť, duch rodinný řekne, hledě na Mojžíše: Neznám tohoto člověka.

To on mluvil ústy Marie, sestry Mojžíšovy, v den, kdy se osypala malomocenstvím. Zdálo se jí, že její bratr a ona jsou si rovni před Bohem, jsouce sourozenci.

Duch rodinný neví, co to jest vzdálenost, a duch pouště, jako by si z něho tropil smích, vnucuje mu vzdálenosti nezměrné, kterých on nikdy a nikdy nevidí.

Tento slepec se nechce uzdraviti.

Ztrestání Mojžíšovo ho neosvítilo. Malomocenství jeho sestry ničemu ho nenaučilo. Pořád říkal dále:

Zdaliž tento není tesař?

A po Kalvarii, jako po Táboru a jako po Sinaji, duch rodinný konal dále dílo neuznávání, zlehčování, začaté od Kaina a snad již od Adama.

A Ježíš Kristus nemohl tam učiniti skorem žádného zázraku. Uzdravil tam jen něco málo nemocných, vkládaje na ně ruce, a byl jaksi omráčen, vida jejich nevěru. (Marek VI).

Nemohl! Jaké to slovo! Svatý Tomáš ve *Zlatém řetěze* vysvětluje, že to znamená: Nechtěl. Snad! Ale jak důrazně praví Evangelium, že nechtěl!

Nikdo není prorokem ve svém kraji, ani ve svém domě, ani ve svém příbuzenstvu.

Toto slovo, pravdy tak zřejmé, že se stala příslovečnou, žádá si, jako všechna vyřčení v Evangeliu, by bylo dobře chápáno.

Duch rodinný, o němž jsem právě mluvil, jest rodinný duch upadlý, zbloudilý; jest to písčina ducha rodinného; to není jeho pravda, to není jeho typ. Rodina, jež jest súženou vlastí, a vlast, jež jest rozšířenou rodinou, jsou samými základy společnosti. Jsou tedy duch vlastenecký a duch rodinný dokonale úctyhodni, pravdivi a světelni. V tomto pravdivém duchu rodina a vlast sjednocují člověka s lidstvem, místo aby ho od něho odlučovaly. Místo aby ničily vesměrnou jednotu, jsou jejím poutem a tmelem. Jsou světly, místo aby byly stíny; a pomocí, místo aby byly nástrahami.

Ale v člověku padlém duch rodinný ocitá se v nebezpečí, že padne též. Místo aby učil úctě, plodí jistou *familiárnost*, jež snižuje; místo aby člověka s

lidstvem spojoval, zatarasuje ho proti němu. Místo aby ho zasvěcoval do života obecného a do jeho obecných povinností, zabavuje ho pro svůj osobní prospěch, a když ho takto zabaví, pohrdne jím.

Toto jest zkažený a znetvořený duch rodinný. Nesmí nám vymazati z mysli pravdivého ducha rodinného, toho, který jest vznešený a svatý. Ve starověku byla příslovečna nenávist bratří. V latinském jazyce praví se za každým slovem, jak jest vzácna jejich svornost a jak na sebe zuřívají. A přece vidíme, že slovo křesťanské ve chvíli svého zrození, mluvíc k lidem, nazývá je: Bratři moji, *Viri fratres*. Obnovuje slovu *Bratr* jeho pravdu, jeho ryzost. Když tedy rodinný duch porušený a znetvořený jest pln žárlivosti a temnot, plodí-li v Kainovi bratrovraždu, nezapomínejme rodinného ducha v jeho pravdě, v jeho světle. Tento sjednocuje, místo aby zatarasoval, pozdvihuje, místo aby snižoval, učí úctě, místo aby ji ničil, a připravuje na vznešené bratrství, kterému se učí v Evangeliu.

ET CUM JEJUNASSET QUADRAGINTA DIEBUS ET QUADRAGINTA NOCTIBUS, POSTEA ESURIIT

MATTHEUS IV, 2

DIXIT: SITIO

JOANNES XIX, 28

A postiv se čtyřiceti dnův a čtyřiceti noci, potom zlačněl. Mat. IV, 2.

Řekl: Žiznim. Jan XIX, 28.

Stráviv čtyřicet dní a čtyřicet nocí na poušti, Ježíš Kristus zlační. Na kříži žízní.

Po postu mělo následovati kázání. Hodlal vstoupiti do života. Zlačněl. Na kříži vše bylo dokonáno.] Žíznil.

Zdá se mi, že hlad se podobá potřebě; žízeň žádosti.

Vycházeje z pouště, zlačněl, připravoval se žíti.

Na kříži zachvátila ho žízeň: připravoval se umříti.

Vycházeje z pouště, vstupoval do života.

Na kříži, vcházel do smrti.

Hlad zdá se konečným ve svém předmětu; žízeň zdá se nekonečnou.

Hlad jako by se vztahoval na žádost věcí konečných, ohraničených, vymezených, jež se stanou v čase a v prostoru.

Hlad se vztahoval snad na viditelnou činnost, na historickou a souměřitelnou stránku jeho poslání.

Žízeň asi zobrazovala věci až za světem, to, co jest bez míry a bez mezí.

Hlad se asi vztahoval na jeho slovo; žízeň na jeho mlčení.

Vycházeje z pouště, měl hlad, poněvadž se připravoval konati věci lidské.

Na kříži měl žízeň, poněvadž se připravoval vrátiti se do pouště.

Vycházeje z pouště měl hlad, poněvadž jeho žádosti budou ve styku s konečnem.

Na kříži měl žízeň, poněvadž jeho žádosti se rozepnou do nekonečna.

Lační. Satan chápe poněkud a nabízí moc, takovou, jak on ji pojímá, moc vnější a politickou, království země.

Aby jich získal, stačí pokleknouti; Satan nabízí moc v podobě hrubé a abych tak řekl massivní, na niž možno míti hlad.

Když však Ježíš Kristus má žízeň, Satan už nechápe. Žluč a ocet, jež pudí nabídnouti, nemají vztahu s žádanou věcí. Žluč a ocet jsou jenom ironií, a nikoliv pokusem o svedení.

Žízeň, jež jest ve vztahu s hmotou tekutou, týká se něčeho, co jest bližší původu věcí. Voda jest blíže původu hmoty než chléb.

Žízeň Ježíše Krista týkala se asi nějaké žádosti hluboce důvěrné a těsně lpějící na podstatě věcí. Byla asi ve vztahu s jakousi neznámou propastí božství.

Hlad zdá se ve vztahu s hmotou, žízeň s duchem.

Nebo jdeme-li dále v předchozí applikaci, hlad by byl v jistém poměru k duchu sousedícímu s hmotou, to jest k duchovním činům, jež se dějí v čase a v prostoru, skrze hmotu.

Žízeň Ježíše Krista na kříži týká se patrně toho, co jest nejduchovnějšího v říši ducha, nejessencielnějšího v říši essencielna, nejsuperessencielnějšího v říši superessencielna. Znamená žádost přesahující činy.

Znamená žádost rozšířenou blízkou smrtí a pociťující už z větší blízkosti záchvaty nekonečna.

SURREXIT AUTEM SAULUS DE TERRA, APERTISQUE OCULIS NIHIL VIDEBAT; AD MANUS AUTEM ILLUM TRAHENTES, INTRODUXERUNT DAMASCUM

ACTUS APOST. IX, 8.

Vstav pak Šavel se země, a otevřev oči, nic neviděl; tedy pojavše ho za ruce, uvedli jej do Damašku.

Otevřev oči, nic neviděl. Mluvil jsem jinde o obrácení svatého Pavla. Ale zdá se mi, že jsem o něm neřekl nic. Zase o něm nic nepovím; ale otážu se mlčení na jisté slovo, na jisté gesto, na jistý přízvuk.

Otevřev oči nic neviděl. Hrom, který do něho právě udeřil, unesl ho výše než kraje světla. Tam, kam hrom ho uchvátil, světlo ho nenásledovalo.

Hluboká tma, v níž zůstal tři dni a tři noci, vzala si na péči říci mu jméno neznámého Boha, kterého bude potom kázati Athéňanům. Hrom, vzav ho za ruku, uvedl ho do tmy. Jeho přátelé, vedouce ho za ruce, uvedli ho do Damašku.

On Pavel, učenník hromu a tmy, když kázal Athéňanům neznámého Boha, probudil Diviše, který se stal svatým Divišem, žákem Pavlovým a Hierotovým, svatým Divišem, doktorem transcedentní tmy.

Řeklo by se, že božské temno, v němž byl pohřben zrak svatého Pavla, jako Jonáš ve velrybě, bylo vznešeným zasvěcením do theologie orlův a řeřavou výhní světla tak vysokého, že ztrácí svoje jméno v černé noci.

ELIAS ERAT HOMO, SIMILIS NOBIS, PASSIBILIS

JACOB V, 17

Eliáš byl člověk podobný nám, utrpením poddaný.

Člověk mívá zřejmou snahu k téhle neurčité myšlence. Myslívá, že lidé historičtí a zvláště lidé legendární nejsou z téhož plemene jako on. Právě proti této snaze bojuje svatý Jakub v textu, který tu cituji. Cítí potřebu připomenouti lidem, že Eliáš byl člověkem.

Zdá se opravdu, že lidé se vybavují z nepokojův, jež by jim zůstavil vzor velikých osobností, kdyby veliké Osobnosti byly lidmi jako oni.

A ve své horlivosti vybaviti se, odvrhují veliké Osobnosti do dálky legendy. Vypovídají je daleko od sebe, ještě dále, ještě dále, ještě dále, velmi daleko, a když je postavili dosti daleko, by byli v bezpečí, že se nenakazí, staví je vysoko, ještě výše, ještě výše, velmi vysoko, by byli chráněni tou Výškou, jako tou vzdáleností, proti nevýhodám, jež by snad mělo v zápětí sousedství velikosti.

Citujete jim něco krásného. Není pochyby, odpoví, neodpírám vám. Ale byl to světec!

Toť jako by říkali: to nebyl člověk! to byl světec. Tedy mne se to netýká! Já nejsem světec, ani se naň nehodím! Jest to zvláštní Plémě, jehož činy mne zajímají nanejvýš svou podivností, ale nemohou míti pro mne žádného zájmu praktického. Co mi do těchto lidí, jichž jména jsou v kalendáři; jest to Druh vymizelý, jehož ztracený kadlub nebude znova nalezen ode mne.

Právě proto jest zajímavo všimnouti si, že Eliáš byl člověk, podobný nám, přístupný lidským citům.

Eliáše pojal strach, praví Písmo. Ale kdy ho pojal ten strach? Hle, div.

Až po velikém Dramatu s ohněm a vodou. Právě rozkazoval Živlům a lidem.

Čelil Achabovi; čelil kněžím Bálovým.

Volal oheň s nebe na zápalnou oběť, a oheň s nebe sestoupil. A nemaje dosti na tom, že shltil zápalnou

oběť, oheň s nebe pohltil dříví, kamení, prach, ba i prach; to není vše: oheň s nebe pohltil vodu, jež tekla kolem oltáře.

Oheň s nebe vedl si s jistou upřílišněností, naplňuje a převyšuje žádosti Eliášovy. Oheň s nebe učinil více, než se od něho žádalo: pohlcoval velikolepě. A lid padl tváří do země, volaje: Hospodin, onť jest Bůh!

A kněží Bálovi byli utraceni. Po ohni s nebe Eliáši dostalo se krve provinilcův.

A po Krvi, hle, Voda.

Eliáš vystupuje na vrchol Karmélu. Modlí se s hlavou mezi koleny a posílá svého služebníka, by se podíval, prší-li. A služebník poslechne sedmkráte. Když hledí po sedmé, ukazuje se malý Mrak, po němž se brzo přivalí nesmírný lijavec. Vůbec vše v Písmě, co bude nesmírné, bývá ze začátku zcela nepatrno.

Hle, Temnoty, hle, Mračno; hle, Bouře, hle, Voda, jež se hrne proudy.

Voda, Krev a Oheň, tak často sdružené v Písmě, všechny tři tekou z rozkazu Eliášova v tomto strašlivém Dramatu, v němž Všemohoucnost jako by se byla dala do služeb Prorokových.

On viděl, slyšel, čichal, cítil z dotyku, hmatal pomoc Boží. Volal oheň, a oheň přišel; volal vodu, a voda přišla. Zavřel, potom žase otevřel nebe; čelil Achabovi a Bálovi, čelil tyranu a démonovi.

Zápalná oběť, kámen, prach a voda, všechny tyto pohlcené věci vydávaly svědectví jeho Moci.

Slavil vítězství nad živly, nad lidmi, nad démony.

Volal Boha, a Bůh odpovídal.

Jaká chvíle, aby měl strach?

A zrovna v tuto chvíli ho pojal strach.

Ten, kterého Bůh právě oslavil svědectvím vody, krve a ohně, tento muž, třesa se, dává se na útěk před ženou.

Měl strach, z koho strach?

Strach z Jezabel!

Nazýval se Eliáš!

A měl strach z té, kterou rozdupou koně a budou žráti psi!

On, který se přičinil, by jí pohrdal s takové výše; on, jenž právě čelil skvěle její modle a zničil skvěle její ohavné služebníky; on, jenž v triumfu své Síly a své Spravedlnosti právě byl korunován rukama Hromu;

On,

Eliáš,

Třese se před Jezabel.

A takové bylo jeho třesení, že ohnivý vůz, dle hebrejského podání, unesl ho ze soucitu k jeho strachu. Právě že nemohl snésti strachu, že se třásl, až již nemohl sné-

sti země, byl vzat, jak praví tradice, v ohnivém voze. Ohnivý vůz byl milosrdenstvím Toho, jenž měře strach Eliášův a měře zároveň vše, co on byl, uchvátil ho slavně zemi i strachu a unesl ho únosem velikolepým na místo, jež ho očekávalo.

Není-liž nyní jasno, že Eliáš byl člověk podobný ostatním? Jeho strach nedovoluje o tom pochybovati.

A není-liž jasno, že člověk jest člověk? Jaký to pleonasmus! Ale jaký to paradox? Kolikráte za den zapomíná člověk, že jest člověkem?

Jistý Císař říkal: není velikána než člověk, ke kterému mluvím, a ve chvíli, kdy k němu mluvím.

Přeneste si toto slovo a vložte je do úst Božích.

Ukáže se vám velikolepá pravda, velikolepě vyjádřená.

Eliáš se třásl před Jezabel!

A v kterou chvíli? A přes jakou vzpomínku a jakou zcela čerstvou vzpomínku? A přes jakou božskou ochranu a přízeň? Ale ani se netřeba diviti.

Není velikého leč ten, ke komu mluví Bůh, a
ve chvíli, kdy k němu Bůh mluví.

RESPONDIT THOMAS ET DIXIT EI: DOMINUS MEUS ET DEUS MEUS

JOANNES XX, 28

Odpověděl Tomáš a řekl jemu: Pán můj a Bůh můj.

Svatý Tomáš, praví svatá Brigita, jest pokladem Božím a světlem světa. Jeden církevní Otec praví, že jeho prst, který se dotýkal rány v boku, jest Pánem světa. Několik věcí přišlo mi o něm.

Poněvadž Bůh jest nad substancí a nepochopitelný myšlenkám, jest účelem, metou hmotě, by vydávala svědectví tomu, který jest nad duchem. Hmota, toť oslice Balámova, jež mluví a učí člověka.

Patero ran Ježíše Krista, a zvláště rána do srdce, jíž se dotýkal svatý Tomáš; patero ran, pokud jsou látkou vnímání, v pravém slova smyslu předmětem zraku a triumfem hmatu, zobrazují propasti Boha, naprosto neznámé, co do úplnosti jejich hloubky, v níž Bůh věčně odpočívá v sobě a triumfuje ve své slávě. Čím jest naznačovaná věc výše nad duchem, tím hmotnější jest svědectví. Právě proto Píseň Písní jest tak hmotná ve svých obrazech: že vypravuje věci duchovnější než ideje. Slovo, nemohouc dostihnouti té výsosti, v zoufalství utíká se do hmoty, jako zločinec, který se skrývá do stínu.

Bůh poznává týmž konem propasti své věčné bytosti i patero ran, jež zasadili lidé, a tento kon jest *kon čirý*.

Když člověk, oslněn slávou, jest mrtev co do myšlenky, poněvadž spatřil tvář Boží, tehdy couvá a adoruje svýma rukama děsnou velebnost, jíž duch nemůže pojmouti.

Mezi jeho duchem a duchem Božím není společného měřítka. Ale hmotná adorace prstu svatého Tomáše jest přiznáním se k této nedostatečnosti, přiznáním vyrvaným přirozenosti věcí, a toto přiznání vyplňuje v očích Božích vzdálenost nezměrnou.

Právě proto dí svatý Pavel, že Ježíš Kristus jest Bůh neznámý. Právě proto se stalo Slovo tělem, abychom se mohli dotýkati toho, čeho nemůžeme pochopiti.

Rána do srdce, jíž se dotýkal prst svatého Tomáše, jest dále než slovo a mlčení. Jest ze zalíbení Božího nad slovem a nad mlčením, by řekla to, čeho neřeklo slovo a mlčení. Jejich nedostatečnost ukazuje v Bohu onu naprostou plnost, jež, přiblíží-li se, vše usmrcuje. Nepřítomnost v Ježíši Kristu, nepřítomnost osoby lidské, naznačuje tuto naprostou prázdnotu věcí, jež umírá před Bohem.

Osoba lidská nepřítomna, to jest nad lidské pomyšlení. Ale jest přítomno lidské tělo. A jest tu prst svatého Tomáše, by to dosvědčil.

Ó užitečnosti a velikoleposti svědectví citelných!
Pane, kéž hmota ujme se posléze slova a
vzdá slávu mým hlasem!

ELOI, ELOI, LAMMA SABACTHANI!

MARCUS XV, 34

Proč nalézáme ve Vulgátě jistá hebrejská slova, jež se udržují prostřed slov latinských? Třebas:

Horma, anathema, klatba. Amen.

Alleluia.

Eloi, Eloi, lamma sabacthani. Ephpheta. Otevři se!

Uzdravení hluchoněmého jest zdůrazněno, na rozdíl od jiných, zachováním hebrejského slova, jež je provázelo. A Ježíš, pronášeje toto slovo, vzdechl. Na uzdravení hluchoněmého povzdech a hebrejské slovo.

Na kříži pro věc nevylíčitelnou výkřik a hebrejské slovo.

Slova starcův a svatých ve věčnosti, zpěv a dvě hebrejská slova: *Amen, Alleluia.*

Mnoho bylo sporův o doslovném smyslu, že Ježíš opravdu byl opuštěn od Otce. Nedám se do tohoto sporu; bál bych se, abych neznesvětil Hrůzy v chrámě, ve svatyni a ve svatém svatých. Slovo tu jest položeno, jest tu položeno hebrejsky; zdá se mi, že v slovech Písma, jež Vulgáta zachovává hebrejsky, jest cosi podivného. Řeklo by se, že na textu tolik jest vyražena zvláštní pečeť, že ho nelze přeložiti, aspoň ne dříve, než se cituje. *Amen* a *Alleluia* zůstávají hebrejsky. Řeklo by se, že tahle slova jsou francouzská, mluvíme-li francouzsky; latinská, mluvíme-li latinsky; řecká, mluvíme-li řecky. Vyšla ze zvláštnosti, odlišnosti jazyka jediného a vešla v jazyk obecný. Jsou vítězi nad Bábelem.

Ptám se sebe, nejsou-li tato slova, jež nebývají překládána do jazykův vedlejších a odchylných, jež zaznívají po všech dílech světa hebrejsky, jako by měla cosi příliš podstatného, by se podrobila detailům a slabostem, jež připouští to rozkouskování; ptám se sebe, nejsou-li tato slova vzpomínkami a nadějemi na jistý zvláštní řád; vzpomínkami předbabylonskými.

Bábel toť zmatení, toť mnohonásobno, nikoli ve své zákonné podobě, kterou jest rozličnost, nýbrž ve své

podobě prokleté, kterou jest zmatení. Mluvilo se před Bábelem, a lidé si rozuměli.

Zdá se mi, že jsou věci, jež se nesmějí vymezovati, a že to jsou přesně ty věci, jež jsou vyjádřeny nebo naznačeny nezdolnou svéhlavostí jazyka hebrejského. Stíhá-li nás hebrejština mezi jazyky poměrně moderními, zachovávajíc nedotčeno pronášení jistých slov, jež zůstávají trvale vedle svého překladu a nechtějí býti jím zastoupena, jest to proto, že hebrejský jazyk má své důvody, by nás stíhal. Nebudu tedy hledati, jaká jest tato věc; nepokusím se přeložiti do francouzštiny *Eloi, Eloi, lamma sabakthani.* Překladem do francouzštiny rozumím: vysvětlovati, vymezovati. Jazyk francouzský jest jazyk vymezování. Hledím na slovo v hebrejštině; rozjímám je z dálky; nechávám ho v rodném jazyku.

Tato věc, ať to jest cokoliv, jest člověku, ať to kdokoliv, děsnou tíhou. Ale člověk, jest-li zbloudilý, necítí toho dokonale; jeho bloudění jest mu rozptýlením. Voděn jsa svým bludem, nevidí svého stavu, a nepřítomnost pohledu vnitřního mnoho mu zatajuje nepřítomnost Toho, který hledá duše.

Když jest člověk Bohu blíže, muka z nepřítomnosti, kterou naznačuji, nevymezuje jí, neboť nevím, o jaké mluvím nepřítomnosti, muka z nepřítomnosti jest mnohem citelnější.

Když člověk jest Bohu velmi blízko, táž muka zledovaťuje v něm prameny života; nemá již slov, by ji vyjádřil; nemá již myšlenek, by ji určil; nemá již pohledův, by ji viděl. Tato muka jest nad slovy, nad myšlenkami, nad pohledy; zraňuje podstatu do hloubky v níž sama se nezná. Ztrácí se v noci propasti, ba i ten, kdo jí zakouší, zakouší jí, nechápaje jí. Jest to nepochopitelno, jest to neslýcháno; řeklo by se: jest to nemožno, kdyby se nevědělo, že tomu tak vskutku jest. Jest to drásání, jehož nemožno vypraviti ani pochopiti, ba ani plně pocítiti. Mučený nemá síly, by cítil svoji muku, a neumírá-li, není-li jí zničen, toť proto, že jest chráněn svou slabostí a lehkomyslností, tkvící v lidské osobě, proti zámezím, proti násilím, proti zuření, proti šílenství, proti hrůzám své muky; neumírá-li, jest to ze slabosti.

Tak má se to u člověka, který jest pouhým člověkem a má lidskou osobu.

Ale v Ježíši Kristu nebylo lidské osoby! nebylo lehkomyslnosti! Poněvadž nebylo lidské osoby, Božství bylo podlohou i člověčenství. Uvnitř Božství nemělo člověčenství opěrného bodu, a proto Ježíš volal:

Eloi, Eloi, lamma sabakthani!

Spojení, jež ho spojovalo s Božstvím, nebylo spojením obyčejným; nebylo to spojení, jaké poznali svatí, bylo to spojení hypostatické, a proto Ježíš volal:

Eloi, Eloi, lamma sabakthani!

A neměl útěchy z lehkomyslnosti, útěchy z nevědomosti, útěchy z lidské osoby! Neměl oné útěchy, že by neznal svého utrpení; viděl je v nemilosrdném světle. Plnost jeho pohledu dávala jeho muce nevýslovnou plnost. Ostrost jeho bolesti rostla s ostrostí poznání, jež o ní měl. Neměl našich vytáček, by unikl v pravo nebo v levo. Nerozhlížel se kolem své muky; viděl ji tváří v tvář a cítil ji vrchovatou měrou, jakou ji byl schopen cítiti. Nijak se nevyvlékal své muce; neměl ulehčení od ní, které my nalézáme právě ve své porušenosti, jež nám zatajuje mnoho strašných věcí. Byl vydán této muce u veškeré úplnosti vůle, s jakou se jí vydal, u veškeré úplnosti strašlivé energie, s jakou se odevzdal osudu. Bylo to jakési „mezi čtyřma očima", jakési „tváří v tvář". Právě cit, kterým si uvědomoval svou přirozenost a svou muku, skýtal muce proti přirozenosti zbraně, jichž krutost jest tajemstvím každému duchu.

Nepřítomnost lidské osoby jest v něm slávou nevylíčitelnou. Jeho člověčenství spočívá na druhé božské osobě; ale právě slávě této nepřítomnosti bylo zde způsobiti trýzeň, jíž nemožno s ničím měřiti. Nebylo tu lidské osoby, by přinesla lidské přirozenosti to *cosi*, jež přinášívá, když člověk cítí, že se mu země boří pod nohama; to *cosi*, jež přináší ve chvílích propadání.

Hle, proto nemůže nikdo sledovati pohledem slují této propasti; nikdo nemůže vyšetřiti její hloubky; nikdo nemůže změřiti její délky, šířky a výšky; nikdo nespočítal písečných zrn této pouště; nikdo nevztáhl paže ani nezahloubal zraku do neproniknutelné tmy této bezútěšnosti; nikdo neví, odkud vyšel ten hrozný výkřik, kam jde, kudy jde. Toť mysterium hrůzy, její tajemství, její výminka. Abych užil ještě jednoho hebrejského slova, řekl bych: *Horma* hrůzy. *Horma* znamená klatbu. Toť věc, jíž se není dovoleno dotknouti:

toť podíl Páně.

VOCAVIT NOMEN LOCI ILLIUS HORMA ID EST ANATHEMA

NUMERI XXI, 3

SITQUE CIVITAS HAEC ANATHEMA

JOSUE VI, 17

AIT ILLI EPHPHETA, QUOD EST ADAPERIRE

MARCUS VII, 34

Nazval jméno města toho Horma, to jest Anathema. IV. Mojž. XXI.

A budiž město to Anathema. Josue VI.

A řekl jemu: Efeta, to jest: Otevři se. Mar. VII.

Co se týče slova *Anathema* nebo *Horma,* podal jsem o něm vysvětlení, když jsem mluvil o sedmém dni, o Sabbatu[1]. Označuje Výminku Páně, věc posvátnou,

[1] V knize Den Páně.

jíž se nikdo nemůže dotknouti, aby neumřel. Jest vlastnictvím slávy, její výminkou, a smrt, zdá se, byla nalezena na ztrestání útoku, který se naň činí. Mezi anathematem a smrtí jsou velmi neobyčejné vztahy. Všude, kde se objeví anathema, jde mu v zápětí smrt. Od zapovězeného ovoce, první to výminky, vše, co si Pán vymínil, bylo vymíněno pod trestem smrti. Kořist jerišská a snad vůbec vše, čeho se dobude na nepříteli Božím; vše, co jest přímým a zvláštním výbojem Páně, to vyslovuje anathema, a kolem anathematu jest na stráži smrt; jako archanděl s ohnivým mečem bdí u brány Ráje, smrt krouží a blýská mečem Páně kolem jeho výboje a jeho posvátného příbytku. Neboť se mi zdá, že mezi jeho výbojem a jeho příbytkem jest jakýsi vzájemný vztah. Jediný strom zapovězen, jediná Panna Maria počata bez hříchu, a v této osobě Bůh činí si tajůplným způsobem příbytek.

Kterýž stvořil mne, přebýval ve stánku mém.

Bůh z mnoha národův vymiňuje si jeden národ. A hle, archa úmluvy, hle, Slitovnice. Hle, dým, který naplňuje chrám. Hle, sláva Hospodinova, jež oslňuje a jež drtí. Hospodin činí si příbytek na místě vymíněném. Sídlí v tom, co si vyvolil, a tajemství Předurčení, to, jež Thomassin nazývá tajemstvím hrozným, *horrendum mysterium*, ukazuje se v pozadí kolem oblakův slávy, jež označují a věnčí Anathema Hospodinovo.

Čím jest co vzdálenější od Boha, tím jest to přístupnější jeho myšlence stvořené a světlu přirozenému. Tím se stává, že zákon vztahující se na tvory, jest prohlašován výrazy přesnými. Čím více jsme v mnohonásobnu, ve světě věcí četných a profanních, tím jest myšlenka zřetelnější a slovo jasnější.

Čím se naopak více hrouzíme ve věci božské, tím posvátný Oblak, rozestírající Stín, jest nám blíže, a hrouzíme-li se ještě dále, hle, stín ten houstne. Slunce ozařuje věci, jež Bůh tvorům vydal. Oblak kryje a střeže těch, jež si vymínil sám pro sebe. Také Osoby a Věci, zasvěcené zasvěcením výjimečným, vymykají se rozsudkům lidským, a duch stvořený se mate, přiblíží-li se k němu, jako se stává před Cizinci, kteří mluví jazykem, jehož neumíme, a praví v této neznámé řeči tajemství příliš strašlivá, by byla vyjádřena slovy, kterým se rozumí. Řeklo by se, že Nepochopitelno, jež vévodí jejich hovorům, jest jakousi shovívavostí a jakýmsi milosrdenstvím, nechtěji poděsiti.

Zákon jest dán pro všechny; Výjimka bývá vyřčena pro jediného. Tajemství Anathematu jest tajemstvím Výjimky. Řeklo by se, že Bůh, prohlašuje zákon, mluví o jiných, a že označuje Anathema, Bůh mluví o sobě. Když mluví o šesti dnech a o zákonu práce, Bůh pečuje o tvory, Když mluví o dni sedmém a o svém hrozném Sabbatu, Bůh pečuje o sebe! Otvírá okno, jež vede

na jeho statky. Když mluví o šesti dnech, zdá se, že Bůh hledí ke tvorstvu. Když mluví o dni sedmém, vybízí je, by patřilo k Němu. Když mluví o šesti dnech, Bůh sklání svůj zrak na tvorstvo. Když mluví o dni sedmém, vybízí je, by pozdvihlo očí k němu. Útok tvorův na Anathema jest zvláštním a přímým útokem na Boha. Jest to útok mířící do srdce, jest to útok nenávisti a nikoliv útok slabosti.

Zajisté slovo Horma jest vhodně citováno, a hebrejský jazyk jest tu na svém místě. Věc, již tu třeba naznačiti, jest tak podstatně a tak naprosto prvotní, že ani stvoření se nezdá proti ní prvotním. Jest třeba znovu vzbuditi nebo spíše vzbuditi v lidské duši Ozvěny, jež opakují Slova zvláště a zvláště *předhistorická*. Jest se třeba postaviti mimo čas, před něj i za něj, bychom v něm odhalili to, co jest Výminkou Věčnosti. Jest třeba odhaliti mezi poklady svěřenými věkům ty, jež jsou nejneobyčejněji statkem někoho jiného než ony, ty, z kterých na nich bude pohledáván počet zcela zvláštní. Vskutku Cizinec jest zvláštněji posvátný než domácí. Homér prohlašuje, že přichází od Pána, právě tak jako Chudý. Chudému a Cizinci hrají na čelech neobyčejné odlesky. Nejsou doma. Lot jich chrání, neváže žádné oběti, a když dav vyhrožuje, že mu vyrve ty, kteří přicházejí z dálky, ničeho se neleká, by jich vysvobodil.

Písmo nejen že tu uchovává hebrejské slovo, ale když je překládá, překládá je spíše do řečtiny než do latiny, jako by vždycky vyhledávalo jazyka více méně vzdáleného, by vyjadřoval některou z myšlenek vůbec nejvzdálenějších. Jazyk francouzský, jazyk snad vůbec nejpodružnější a nejméně podstatný, nemá slova, by přeložil Horma Hebreův. Žádné slovo latinské mu nepřispívá na pomoc, když tvoří výraz, kterého neví, i opakuje řecky: ἀνὰ, ἄνω τίθημι; mluví řecky o Tom, který jest daleko nebo který jest vysoko, a nenamáhá se utvořiti slovo původní, cítě, že už předem by to bylo marno.

Horma, jež znamená Anathema, znamená též zničení. Zdá se, že jisté zničení jest basí posvěcení Anathematu. Zdá se, že Zničení jest látkou, které Anathema jest formou.

Zničení jest základem, Anathema jest Budovou.

Jaký to slyším hlas? Jaký to křik těch stád? pravil Samuel Saulovi. Byl to křik stád ušetřených proti nejvyššímu rozkazu, ušetřených přes Anathema, jež vymáhalo, by byla zničena. A při tomto opominutí zničiti, hle, jedno z nejstrašnějších a nejtajemnějších slov Písma, jež přichází netušeně.

Líto mi jest, praví Hospodin, že jsem Saule ustanovil králem.

Slovo, jež bylo vyřčeno před potopou, objevuje se tu znovu. Hle, Lítost Boží.

Možná, že Anathema a Lítost Boží jsou dvě slova, jež se vzájemně volají a jež si odpovídají v jakési neznámé řeči.

Jest dobyto Jericha: hlahol posvátných trub zbořil jeho zdi. Jericho jest anathema. Výboj Josuův náleží Hospodinu, který se ho dovolává. Hle, zase vidíme spolu výboj, zničení a Anathema. Hospodin činí si příbytek ve vybojované zemi. Ale Israel, který má býti vítězem, jest přemožen. Co to znamená?

Pane, můj Bože, co dím? vzkřikne Josue, vida Israele, jak se dává na útěk. A tento muž, jenž vídal Mojžíše, modlí se po způsobu Mojžíšovu. Vrhá se před Bohem v úpěnlivé prosby. Vzývá veliké Jméno Hospodinovo, To, jehož se Mojžíš zdál andělem strážcem.

I jest mu zjeven útok na Anathema, a smrt Achanonova, jenž vzal část z kořisti, vrací vítězství zbraním Josuovým.

Které pravdy, píše de Maistre, nenaleznete v pohanství? Řím věřil, že vítězství opustí jeho legie, zpronevěří-li se některá z vestálek svým slibům, a že ji třeba za živa pohřbíti, by se zase stal nepřemožitelným. Toť přesná a dokonalá napodobenina Hormy Hebreův.

Přesný smysl tohoto slova *Anathema* uniká vymezení. Vzdoruje analyse. Čím více se člověk vzdaluje

Boha, tím méně je chápe a tím méně je cítí. Blíží-li se k Bohu, nesměl bych říci, že je chápe, ale chýlí se k tomu, by je cítil. Čím více se chýlí, tím více se modlí. Není to věc vysvětlování, jest to čin modlitby.

Čím více jest člověk koupán v božském Oceánu, tím více cítí toto tajemné slovo, které jako by přicházelo z nějakého vyššího jazyka než jazyk lidský. Řekli byste, že to jakýsi Cizinec, a na přijetí, jakého se mu dostává, závisí možná mnoho věcí pro toho, kdo ho přijímá nebo kdo ho zapuzuje.

V pravdě Hospodin jest na místě tomto, a já jsem nevěděl, praví Jakob.

A třesa se: Jak hrozné jest místo toto; neníť jiným než domem Božím a branou nebeskou!

Nezdá se vám, že bývají chvíle, kdy člověk potřebuje se utéci do mlčení, jako by nebyl načisto cizí věcem, obsaženým v tomto slově *Anathema*, jako by nebyl cizí domu Božímu a bráně nebeské.

Nyní si všimněme Ephpheta, jež také zůstalo ve Vulgátě tak, jak bylo pronešeno. Jde o rty a uši hluchoněmého, a slovo Ephpheta předchází Vzdech. Tento vzdech jako by vycházel z nesmírné Hloubky, kde lidský pád byl zpozorován úplně celý. Tyto uši stvořené, by slyšely a by věřily, tyto uši stvořené, by přijímaly Slovo, by mu skýtaly pohostinství, byly zavřeny jak

dvéře lakomcovy. Tyto rty, stvořené, by hlásaly slávu a by zpívaly chválu, byly zataženy jako měšec lakomcův. Kdož dovede říci, co to jsou ústa člověkova zavřená! Tato ústa, orgán a chvála Stvoření, tato ústa, v něž vesmír složil svoji důvěru, tyto rty, jimž vesmír řekl: Veď Slovo za mne, poněvadž jsi mým hlasem a mojí chvalou, tyto rty, v nichž sídlí Slovo lásky a slávy, jimiž kameny obživují, by se klaněly a by dobrořečily, tyto rty, jářku, nevydávaly již žádného zvuku. Byly nevěrny svému vznešenému poslání. Nechávaly v omrzelosti, v němotě, v bezmocnosti a v mdlobě žádosti stvoření, jež si přálo chváliti a dobrořečiti. Kdo dovede říci, co to jsou ústa člověkova zavřená? Ten, kdo by změřil tuto hrůzu, Ten, kdo by ji obhlédl, Ten, kdo by ji znal tak, jak jest, Tento by nevěděl, z jaké propasti vydati vzdech, jakého by si zasluhovala jeho bolest. Nevěděl by, do jakého mlčení se utéci, by oplakal, jak náleží, ztrátu lidského Slova. Chápal by něco z onoho Vzdechu, který asi byl Nesmírný, i z Ephpheta, jež po tomto Vzdechu následovalo. A na to, bychom se doprošovali tohoto Vzdechu a bychom se doprošovali tohoto Ephpheta, není třeba pozbýti Slova naprosto, ve smyslu hmotném; stačí pozbýti Radosti ze Slova, jež zpívá, radosti ze Slova, jež chválí! Stačí pozbýti Svobody Klanění. Stačí neříkati již v Radosti své duše:

Alleluia, alleluia!

SLZY V PÍSMĚ

ET SPIRITUS DEI FEREBATUR SUPER AQUAS

GEN. I, 2.

A Duch Boží vznášel se nad vodami.

Na počátku duch Boží vznášel se nad vodami.

Slova Písma mají ozvěny dlouho vyznívající.

Jaké to jsou neobyčejné Vody, jež se řinou z očí člověkových a z jeho srdce?

Začínám znovu:

Tma byla nad Propastí, a duch Boží vznášel se nad vodami. Bůh, praví Písmo jinde, Propast a srdce lidské vyzkoumal. Chce tím říci a ukázati, že nic neunik-

kne Pohledům Všemohoucího: uvádí Propast a Srdce lidské jako to, co by se skrylo, kdyby se něco mohlo skrýti. Propast a Srdce lidské jsou sourozenci stejně zakrytí křídly temnot. Sblížení jejich jmen jako by nám naznačovalo nějaké sblížení tajemství, jistou stejnost, jež je spojuje pod křídly Stínu. Propast jest skryta jako lidské Srdce. Lidské Srdce jest skryto jako Propast. Jejich tajemství jako by si byla navzájem symboly.

Tma jest nad Propastí a tma jest na lidském Srdci.

A Duch boží vznáší se nad Vodami.

Jsou vody, které jakýmsi oknem vycházejí ze srdce. Jsou to slzy, jež tekou z očí.

Jest v Písmě jistý počet věcí, jež jsou důvěrně spojeny a jichž odhalující spojení trhá jako blesk temnoty tohoto světa. *In caliginoso loco,* v místě mrákotném, potřebujeme všech pomocí, a vnikající pruhy světla jsou tak vzácny, že dlužno, by se z nich, možno-li, nic neztratilo. Mezi tato odhalující spojení, jichž nám skýtají posvátné texty, třeba počítati spojení modlitby a slz. Slzy jsou věci neznámé, jež mají znakem vždycky vítěziti. Před slzami Síla se zaráží a sklání. Slzy jsou z nejlepších zbraní, jež Bůh dává člověku, když chce, aby člověk nad ním zvítězil. Neboť slávou boží jest ustupovati člověkově modlitbě. Modlitby a slzy jsou bitevními nástroji, jež nám vkládá do rukou, neboť On nám je dává, On nás připra-

vuje a ozbrojuje nás do boje, který nám poroučí s ním sváděti. Zápas Jakoba s Andělem jest vznešeným dramatem Modlitby. V zápase Mojžíše s Bohem totéž Drama postupuje.

Posléze ústy Ezechielovými praví nám Bůh, že hledal muže, který by stál v odpor proti němu za zemi...

Na takový boj potřebí zbraní, a jedině ten je může dáti, jenž zve k zápasu. Kéž naše nesmírná slabost nám přijde na pomoc! Kéž modlitba a slzy, znamení slabosti, jsou naší Silou a naší Mocí!

Svatá Rosa Limanská říkala, že slzy náleží Bohu a že kdokoliv je prolévá a nemyslí na Něho, krade Mu je.

V tomto Slově zjevuje se svatost Slz. Slzy byly znesvěceny; byly oloupeny o svou nádheru a o svou čistotu; ale zůstávají tím, čím jsou v počátku, zůstávají majetkem božským, čímsi jako Boží výminkou, Anathematem.

Mnoho lidských činův jest prací. Slzy jsou jistým Odpočinkem. Modlitba, rozjímání nalézají v slzách svůj Sabbat. Jako by přiváděly k Bohu to, čeho se týkají, jsou-li svaty! Svlékají jisté věci, odívají jisté jiné věci. Uklidňují, občerstvují, zkrášlují. Jsou to perly velikého moře, perly převzácné.

Skoro všecky lidské činy se podobají pracem šesti dnův. Slzy podobají se Odpočinku dne sedmého.

Mají utišení, krásy, usebrání, mlčení. Praví tajemství, jichž Slovo nemůže pověděti.

Bývají snad prolévány pro lidi, ale nenáleží jim.

Duch Boží se jich dovolává, a v tom, co mají vznešeného, na Něm jsou závisly.

Takto slzy předcházejí veliké projevy Moci.

Slzy, jež znamenají slabost a jež v očích lidí obyčejných jsou slabostmi, slzy, za něž se lidé rdívají, slzy v řádu božském předcházejí a vyvolávají projevy Síly.

V řádu božském slzy jsou činem.

V řádu lidském nejeden člověk se skrývá, když mu jest do pláče. Jsou lidé na zemi, kteří vidí slzy jako sebe nehodné. Nevědí, že zatím sami jsou nehodni slz.

Myslí se, že slzy se hodí ženám, a toto slovo v jejich ústech bývá výrazem pohrdání. Zůstavují slzy těm, o nichž si myslí, že jsou příliš sláby, aby jednaly.

NUŽE SLZY JSOU ČINY.

Hle, veliká Pravda, hle, vznešená Pravda.

Jazyk katolický má zapomenuté nádhery.

Těmto nádherám přihodilo se totéž, co nebeským hvězdám: *assiduitate viluerunt*. Kdybych chtěl přeložiti toto latinské slovo francouzským veršem, řekl bych snad:

„Přivádějí se v zapomenutí, stále se ukazujíce".

Jazyk katolický jmenuje actus fidei, actus spei, ca-

ritatis, contritionis, čin Víry, čin Naděje, čin Lásky, čin Zkroušenosti.

V očích lidí světa Víra a Naděje jsou útěchami slabých. Láska jest slovo, jež v duchu světa má do sebe jakousi pohrdavou útrpnost a Zkroušenost znamená sklíčenost, zlomenost.

Nevyvolává též sklíčenost srdce u těch, kteří jí neznají, jakési opovržení, jež budí bezmocnost?

Přece však Víra, Naděje, Láska, Zkroušenost jsou opravdu činy, činy úsilovné. Jsou to činy Síly, jsou to činy po výtce.

Věřiti jest čin; doufati jest čin; milovati jest čin. Sklíčenost srdce jest čin.

Tyto věci, jež očím zaslepeným duchem světa jsou slabostmi, znamenají dle pravdy Činy, Síly, Moci.

Zkroušenost jest se slzami ve zvláštním vztahu, který nezbytně upoutává na ni naši pozornost.

Člověk sklíčeného srdce v řeči světa jest člověk, který už není schopen ničeho. Člověk zkroušený v jazyku Pravdy toť Ten, který koná čin svrchovaný, čin Násilí.

Toť Ten, který uchvacuje Království nebeské.

Samson byl uvězněn v městě Gaze a Filistinští střehli jejích bran. Myslili, že si jsou jisti svou kořistí. Měli svého nepřítele v rukou. Ale Samson, vstav prostřed Noci, vzal na ramena vrata svého Vězení a odnesl je na horu.

Toť čin Síly, vykonaný Člověkem Síly.

Vizme nyní, co činí člověk sklíčeného srdce, Člověk zkroušený.

Povstává uprostřed noci, jeho nepřátelé ho obkličují. Věci smrti a věci Pekla obklopují jeho příbytek a mní, že jej svírají kruhem. Tu však přichází zkroušenost; přicházejí slzy. Brány Vězení, v němž úpí, nejen se otvírají; on je odnáší na horu, na horu, kterou zavlažuje slzami svých očí. Věci, pro něž se mu řinou slzy, provázejí ho na Výsost. Žije tam ve Výši spolu se svou lítostí; lítost přenáší ho do Kraje vznešeného, kterého by snad bez ní nikdy nepoznal.

Tak Voda Zkroušenosti, v níž mnozí vidí slabost, tak Voda Zkroušenosti činí jako hebrejský hrdina.

Odnáší na horu brány Vězení.

Blud a zvyk zhanobily věci i slova.

Jest jistý nízký způsob patření na všechny velebnosti, který jim odnímá jejich nádheru.

Velebnosti slz nebylo šetřeno více než ostatních.

Byla tupena bludem a byla tupena zvykem.

Potupa bludu jest potupa, jež popírá. Potupa zvyku jest potupa, jež snižuje.

Zvyk otupuje všechny meče. Sháší jejich bleskot, schlazuje jejich ostří.

Zvyk mluviti slabě o věcech silných dává věcem silným zdání slabosti.

Jest čas pomstíti slzy.

Dejte mi nějaký opěrný bod, říkal Archimedes, a pozdvihnu svět.

Kdy pak vynesu na horu brány svého vězení?

NON VIDEBO MORIEMTEM PUREUM, ET SEDENS CONTRA, LEVAVIT NOCEM SUAM ET FLEVIT

GEN. XXI, 16

Nikoliv, nebudu se dívati, jak umírá to dítě; a sedíc naproti pozdvihla hlasu svého a plakala.

Agar bloudila Pouští Bersabé. Měla na cestu jeden chléb a lahvici vody. Ale voda došla. Agar položila Ismaele pod strom, potom odešla, co by ž lučiště dostřelil, sedla si, povýšila hlasu a zaplakala.

Můžeme tušiti něco z citův, jež jí bouřily.

Právě při Agaře, nemýlím-li se, jsou slzy jmenovány v Písmě ponejprv.

Nemyslím, že by jich bylo vzpomenuto v líčení prvních katastrof světa.

Adam jest vyhnán z Ráje. Písmo nepraví ani slova o jeho slzách.

Potopa pohltila skoro celé jeho pokolení. Nevidím, že by se psalo o slzách ve svatých Knihách, o slzách této chvíle.

Agar vidí svého Syna, jak umírá žízní na poušti. Sedá si plačíc. V tomto Uvádění slz, nebo aspoň jejich psaných dějin jest cosi slavnostního.

Agar pláče, a hle, přichází Anděl.

Bůh otvírá oči Agařiny a ukazuje jí studni plnou vody. Agar nabírá lahvici a dává píti Dítku.

Mezi velikými přispěními Božími a vodními zřídly na ráz tryskajícími nebo náhle nalezenými bývají přečasto velmi neobyčejné vztahy. Studnice milostí zjevuje se přečasto zároveň se svým symbolem, a zřídlo vodní a zřídlo viditelné stává se svědectvím a upamatovacím znamením zdrojův neviditelných, jež ihned potekou.

Co to jsou slzy? Tajemství zároveň fysické i morální! Lidské tajemství, v němž duše i tělo spojeny mluví srdcervoucí řečí!

Právě se otevřel zdroj v srdci Agařinu. Plakala, a nesmrtelné Slovo, jehož Neproměnná mladost kvete staletími, Slovo Písma posvěcuje její slzy. To jsou první slzy, jež Písmo zaznamenává a ani jedna se neztratí. Budou žíti navždy v paměti pokolení.

A ve chvíli, kdy se právě otevřel tento zdroj v očích Agařiných, hle, zjevuje se jí zdroj vody živé, vycházející ze země, studně, již Bůh, který ví všecko, dal tam, kde Agar bude plakati.

Bůh Věčnosti předvídal od celé Věčnosti žízeň Dítěte na poušti, a když byl položen začátek času, vyhloubil studnici tam, kde Ismael bude míti žízeň, tam, kde jeho matka bude plakati.

Někdy slzy oslepují. Zde osvěcují.

Agar neviděla studnice. Ale když se jí oči zalily slzami, Bůh otvírá tyto zvlhlé oči, a ona vidí to, čeho neviděla.

Voda zjevuje se dvakrát. Jeden zdroj otvírá se v srdci Agařinu, zoufalejším než Tvář pouště.

Jeden zdroj možno pozorovati, jak vychází z útrob země.

Nikoliv, nebudu se dívati, jak umírá toto Dítě! Jaká bolest v tomto slově!

Toť bolest matky, jež uvádí poneprv slzy do posvátného vypravování.

Co to srdcervoucích trýzní v tomto tak krátkém slově! Hle však, plačící matka spatří skrze slzy zřídlo. Dítko již neumře.

A Poušť, posvěcená slavnými slzami Agar děvky a Agar matky, zjevuje se v dálavě dějin, zahalena nádherně milosrdenstvími Páně.

AVERIT SE PARUMPER ET FLEVIT

GENESIS XLII, 24

Odvrátil se maličko a plakal.

Život Josefův jest pln slz. Jest tedy pln vítězství.

Jakob plakal, když myslel, že Josef jest mrtev.

Ale Josef nebyl mrtev, a Jakob ho spatřil zase v Egyptě, přiveden přímo rukou Páně.

Josef pláče též, a jeho slzy oznamují vítězství, kterého nad ním samým dobudou jeho kající se bratří: když poznává v Egyptě svoje bratry, svoje bratry pokorně prosící, kteří ho nepoznávají, ale kteří se obviňují a prohlašují, že si zasloužili svým minulým zlo-

činem nynějšího neštěstí, Josef se maličko odvrací, by plakal. Jest vítězem nad hněvem a jeho kající se bratří jsou vítězi v hloubi jeho sama.

A když se posléze odhaluje, pláče a s pláčem vrhá se kolem krku Benjaminovi. Slzy předešlé vítězství jeho připravovaly a ohlašovaly. Slzy dnešní je posvěcují a oslavují.

Já jsem Josef; ještě-li otec můj živ jest?

Výjev ten jest nesmrtelný a příliš prostý, by byl vypravován. Neodvažuju se ho dotýkati. Byl posvěcen slzami pokolení: slzy Josefovy vzbudily ozvěny, jež se ozývaly století za stoletím, samy zas volajíce a odpovídajíce.

Potom umírající Jakob žádá Josefa, by odpustil svým bratřím. Josef pláče. Josef odpovídá slzami. Tedy Josef jest vítězem: odpuštění uděleno, poněvadž tekou slzy.

A Duch se vznášel nad Propastí.

Jakob byl mezi Josefem a svými ostatními syny jako otcovským rozkazem Odpouštěti. Bylo to vznešené a živoucí Odpuštění, jež kráčelo se vší Patriarchální velebností středem svých synův, kdysi rozdvojených. Ale Jakob umírá; jeho synové se třesou; vzkazují a připomínají Josefovi, jak se jejich mrtvý otec za ně přimlouval; uvádějí jeho vlastními výrazy Slova ve-

likého Patriarchy; Josef pláče, Odpuštění jest potvrzeno.

Vítězství mrtvého Otce jest osvědčeno slzami mocného Syna.

Co to slz a co to vítězství v tom životě Josefově!

Já jsem Farao, pravil král egyptský. Bez tvého rozkázání nehne žádný rukou ani nohou ve vší zemi egyptské.

Tato věta má do sebe velikolepé tvrzení svrchovanosti.

Toto tvrzení jest zmocňování. Právě ve chvíli, kdy svěřuje všecku Moc jinému, Farao cítí se Mocným a koná akt Moci. Vědomí své svrchovanosti probouzí a potvrzuje se v něm ve chvíli, kdy přenáší moc na Josefa. Já jsem Farao! praví a potom uvádí Josefa ve vládu. Tehdyť cítí se králem a tehdy volá:

Já jsem Farao!

DA MIHI BENEDICTIONEM, QUA TERRAM ARENTEM DEDISTI MIHI, DA ET IRRIGUAM AQUIS

JUDICUM I, 15.

Prokaž mi milost: dal jsi mi zemi suchou, dejž mi i zemi zavlažovanou.

Právě bylo vykonáno rozdělení mezi syny israelskými.

Axa vzdychala. Co máš, praví jí Káleb?

Uděl mi, dí Axa, požehnání.

Dal jsi mi zemi suchou.

Oh, dej mi zemi zavlažovanou.

A Káleb jí dal zemi zavlažovanou shora i zdola.

Není pochyby, jedná se o zemi zavlažovanou, neboť v Písmě jedná se o vše, a historická skutečnost má svoje posvátná práva, jichž znásilnění, místo aby posvěcovalo, rušilo by práva věci duchovní, jež se tají pod tím faktem.

Přála si země zavlažované. Co více ospravedlněného než toto přání a tato žádost? Voda má příliš mnoho výborných vlastností, by je bylo lze spočísti. Občerstvuje, blaží, zúrodňuje, a ježto harmonie jest slávou jarních večerův, přivádí prý Slavíky. Tam, kde netekou vody, nepřilétají Slavíci a neroní se perly z jejich tajemných hrdélek.

Voda jest požehnáním, a kdo může změřiti působení nějakého požehnání? Axa si přála země zavlažované.

Ale spatřím-li někde v Písmě zdroje, vzpomenu si na slzy.

Není snad někde skryt dar slz pod modlitbou Axy, dychtivé tokův vodních, zřídla a rosy?

Zdá se mi, že dar slz jest v sousedství. Axa vzdychala. Což nebývá povzdech přímo před slzami? Jestiť tak lidský a jsouť ony tak lidské!

Co máš? praví jí její Otec.

V tomto slově jest jakási starostlivost, jež jest jakýmsi slibem. Přednášená prosba jest prosbou vyslyšenou.

Káleb dává dceři zemi zavlažovanou shora i zdola

Dává jí v přehojnosti to, čeho si žádala. Vyslyší velikolepě prosbu, k níž dal podnět.

Ó slzy, předcházené povzdechem!

Ó slzy, ó země slz, kteráž jest zemí žádoucí, i v lůně země zaslíbené, ó slzy, tajemný zdroji neznámých milostí, tajemné znamení tajemných požehnání, kéž Pán, který vás učinil, dá vás dnes velikolepě všem těm, kteří po vás touží, všem těm, kteří si vás žádají, všem těm, kteří a které, ať vědouce, nebo nevědouce, vás potřebují, slzy posvátné!

QUAMOBREM OMNES FILII ISRAEL VENERUNT IN DOMUM DEI ET SEDENTES FLEBANT CORAM DOMINO

JUDICUM XX, 26.

Pročež všichni synové israelští přišli do domu Božího a sedíce plakali před Pánem.

Israel nechal se porušiti Madiánskými a upadl v klanění se modle Belfegor. Popuzený Pán mluvil k Mojžíšovi, a všechen Israel plakal, cítě, že jest potřebí trestu. Tu Finees, syn Eleazarův a vnuk Áronův, vystoupil jako mstitel Boží, a Hospodin tak libě přijal jeho žárlivé rozhořčení, že s ním učinil smlouvu a ustanovil kněžství v jeho rodině, a z krve prolité pro spravedlnost vzešla úmluva pokoje.

Ale všimněme si, synové israelští plakali: Finees spatřil jejich slzy; spatřil jejich slzy, když uchytil tulich. Sblížení slz a tulichu rozzařuje nádherným leskem spětí milosrdenství a spravedlnosti, spětí zobrazované zde Fineesem. Velekněz israelský zachraňuje lid svým hněvem.

Jest tedy tak milosrdný jako spravedlivý; jest stejně dobrotivosti jako rozhořčení v síle, jež žene jeho paži.

Řekli byste, že slzy Israelovy vstupují za nějakým účelem do božské prchlivosti Fineesovy. Ukazují se slzy v důvodech této prchlivosti. Ukazuje se vláha vedle tohoto hromu, a v rodině mstitelově jest ustanoveno kněžství.

A později, když jde o to, by se ztrestalo pokolení Benjaminovo, co to pláče v Israeli!

Slzy národa jsou za této okolnosti několikráte připomínány Písmem. A hle, Finees, strašlivý Finees zase přichází na pomoc těm, kteří pláčí.

Rád zjišťuji, že tento hrozný muž bývá vznícen, když jest Israel v slzách. Finees byl tehdy představen Domu Hospodinovu. Svatá Archa byla v něm.

Hospodin, tázán byv o radu, poručil svésti bitvu, v níž provinilci měli posléze nalézti smrt.

Ale není-liž zajímavo a nádherno viděti, že tato paže Fineesova, jež se zdá toliko paží spravedlnosti, jest

též paží milosrdenství, a že když pláčí dítky národa, tento hrozný muž vstupuje v činnost?

Svatý Pavel praví, že by mu nestačilo času, kdyby chtěl vypočítati všechny hrdiny víry. Dne bych neměl dosti, kdybych chtěl vypočítati hrdiny slz.

Již jsem jmenoval Judith, Esther, Ruth, Tobiáše. Ale bylo by třeba, abychom je brali znovu, osobu za osobou, a pozorovavše chvíli jejich fysionomii, popatříti na slzy, jež jim vtiskují pečeť síly.

Když David vystupuje na horu Oliv, pláče, s nohama bosýma a hlavou přikrytou.

S nohama bosýma! prach dotýká se prachu! s hlavou přikrytou: tvář, jež zobrazuje hrdost, tvář, oznak člověka, jeho úděl, jeho znamení, tvář ta jest zahalena a on pláče. Okolnosti modlitby jsou na něm nahromaděny. Vítězství nebylo daleko.

Čtení o Tobiášovi jest plno slz, že bychom je nazvali krvavým.

Vše jest srdcervoucí. Všichni pláčí; všichni si něčeho žádají.

Jsou-li události, jež připravují rozuzlení, krvavy bolestmi, rozuzlení samo bude ozářeno křížovým ohněm spojených tisícerých radostí.

Světlo očí, vrácené Tobiáši; prorocké světlo dané Tobiáši. Skvělá zřejmost anděla světla, který se zatajil, slouže jim, a který se zjevuje, by vzdával slávu, kte-

rý se zjevuje ve chvíli, kdy se ztrácí, a který ukazuje svoje křídla až ve chvíli, kdy je rozestírá, by odletěl!

Rozuzlení u Tobiáše bylo by lze nazvati Slavností Světla.

Toť objímání plamenův, a jako by se obzor vznímal, budoucnost, skrytá za ním, otvírá se před Tobiášem.

CUM ESSET ANNA AMARO ANIMO, ORAVIT AD DOMINUM, FLENS LARGITER

I. REGUM I, 10.

Anna jsouc hořké mysli, modlila se k Hospodinu, plačíc velmi.

Ve jménu Anninu jest cosi tajemného. Ženy neplodné, ty, jež si žádají mateřství a jež budou vyslyšeny po dlouhém čekání, jako by někdy byly předurčeny k tomuto jménu, nebo chcete-li raději, toto jméno jako by bylo předurčeno jim. Slovo milost a slovo modlitba jako by byla obsažena ve jméně Anna.

Anna, matka Samuelova, Anna, matka Mariina, čekaly dlouho.

Na svatého Mikuláše, toho velikého arcibiskupa, jehož jméno zpopulárnělo, na svatého Mikuláše jeho

rodiče dlouho čekali. Jeho narození stalo se víře nepodobným, když si ho vyprosili, a vyprosila si ho matka dlouho neplodná, jež se jmenovala Anna.

Anna, matka Samuelova, jest jednou z osob, jichž slzy Písmo posvětilo. Písmo nemluví jen nazdařbůh. Jeho mlčení a jeho slova mají úmysly, kterých se nesmí opomíjeti. Tato mlčení a tato slova jsou poučeními. Řekne-li nějakou věc, zamlčí-li jinou, jest v tom skryt hluboký důvod.

Slzy Anniny jsou z počtu slz, o nichž vypravuje.

A hle, velekněz, vida, jak pláče a jak se modlí zticha, neboť její rty se pohybovaly, ale hlasu jejího nebylo slyšeti, velekněz si myslil, že pila příliš vína.

Blud bizarrní, který se stane historickým. Blud hluboký, ve všech smyslech toho slova: blud vzdělávající, jehož vzpomínka, zaznamenaná ve svatých knihách, zůstavuje nám neobyčejné poučení.

Heli, velekněz, pozoroval ústa.

A usoudil, že jest opilá.

Co to opojení v Písmě! Bylo by třeba vše pověděti jediným slovem! Bylo by třeba spojiti v jedno spánek, smích, opojení, slzy! A až by se vše povědělo, ještě by se nic nepovědělo. Což pak jest *všecko* proti tomu, čeho si duše žádá?

Což pak jest *všecko* proti Tomu, jenž jest láskou žádosti?

Tato modlitba Annina dojímá hluboce. Tento Heli, mýlící se o opilosti, přivádí nás v neobyčejný úžas a podiv. Usoudil, že jest opilá:

„Nesuďte", praví Evangelium.

A připojil: Dokavadž budeš opilá? Zažij maličko víno, kterého jsi plna.

Písmo odvažuje se všeho. Rozhodlo se oznámiti nám tato slova.

Ale Anna odpověděla:

Nikoliv, Pane můj; jsem nešťastná žena, nepila jsem ani vína ani žádného opojného nápoje. Ale vylila jsem duši svou před obličejem Hospodinovým.

Nemějž mne za jednu z dcer Belialových: neboť jsem mluvila v nesmírnosti svého hoře a své bolesti.

Tehdy řekl Heli:

Jdiž v pokoji. A Bůh israelský uděliž tobě, čeho si's žádala.

Heli chápe svůj blud. Poněvadž měl modlitbu za opilost, zakouší potřeby napraviti svůj blud, přidružuje se k modlitbě, kterou zlehčil.

Ó by nalezla děvka tvá milost před očima tvýma! praví Anna.

Nejitří se; nerozhořčuje se. Opravuje ho, ale nerozhořčuje se. Nevyčítá. Připojuje prosbu k svým prosbám. Žádá si nalézti milost před očima toho, jenž zlehčil milost, které jest plna.

Její modlitba má v sobě jakousi podstatu pokory, jež mate zároveň blud pýchy i pýchu bludu.

Anna byla příliš hluboko pohroužena, strávena v modlitbě, by se nízce jitřila proti tomu, jenž považoval tuto modlitbu za opilost.

Býti méně úplný blud Heliho, snadno by byl vyvolal hněv u Anny; ale ve stupni, v jakém on se mýlil, vyvolal u ní novou prosbu, obracející se na něho samého.

Kdyby bývala Anna byla blíže lidskému opití, byla by bývala blíže rozhořčenosti; ale v hlubokosti svého usebrání nalezla slovo mírné.

Její slzy ji odzbrojily proti neobyčejnému zlehčení, jež se jí za chvíli přihodí.

Samuel se narodil.

A Anna v písni své radosti, Anna bude mluviti to, co se říká, když se zpívá. Bude oslavovati střídavost, proměny osudu, povýšení a ponížení.

Lučiště silných bylo přemoženo, a mdlí byli opásáni silou.

Nasycení prvé za chleby se pronajímali. A hladoví byli nasyceni . . .

Hospodin usmrcuje i obživuje . . .

Hospodin ochuzuje i obohacuje, ponižuje i povýšuje atd. atd.

Řekli byste, že to ozvěna Joba a předehra *Magnificatu.*

FLEVIT ITAQUE EZECHIAS FLETU MAGNO

IV. REGUM XX, 3.

I plakal Ezechiáš pláčem velikým.

Ezechiáš se roznemohl až k smrti, a prorok Isaiáš mu vyřizuje od Hospodina: Spořádej dům svůj: neboť tvůj život jest u konce a umřeš.

Jest těžko pomysliti si slovo jasnější. To není hrozba, toť tvrzení: umřeš. A toto tvrzení není tvrzení člověkovo. Isaiáš vyřídil právě vzkaz Hospodinův. Jest to prorok pravdomluvný, jenž praví slovo hodné víry.

Ano, ale Ezechiáši zbývají jeho slzy.

Obrací se ke stěně, vznáší prosbu k Hospodinu a praví:

Prosím, Hospodine, prosím rozpomeň se, kterak jsem chodil před tebou v pravdě a v dokonalosti srdce svého a že jsem činil, což jest libého před tebou.

I PLAKAL PLÁČEM VELIKÝM.

Slovo Isaiášovo bylo velmi nezvratno. Ačkoliv bylo podmínečno, nežádalo se podmínečným. Nezůstavovalo naději žádných dveří, jež by byly otevřeny zřejmě. Slovo *jestliže* nebylo proneseno; žádné zmírnění nebylo položeno vyjádřeně vedle té hrozné zvěsti. Ale bylo tam zmírnění vyjádřené zaobaleně. Bylo tam cosi napověděného.

Hle, v pozadí obrazu objevují se modlitba a slzy, a hle, smrt ustupuje, ačkoliv ohlášena Isaiášem. Isaiáš neradil modliti se; jeho slovo zdálo se dokonce schopným modlitbu zastrašiti, býti možno, aby modlitba byla zastrašena. Ale čím toto slovo jest strašnější, nezvratnější, tvrdivější a rozhodnější na pohled, tím slavnější bude vítězství slz.

Slzy se rvou se smrtí, a smrt není toliko hrozivě blízko; jest ohlášena, a to ohlášena Isaiášem. Smrt mní, že si jest jista svou kořistí; netřeba jí už žádného úsilí, máť Ezechiáše v rukou; řekl to Isaiáš. Okolnosti dávají smrti takovou důvěru, že se to podobá jistotě. A právě tyto okolnosti poslouží za chvíli, by zvýšily krajností nebezpečí moc slz, před níž ustoupí smrt.

Což jí nevidíte až odsud, jak spoléhá tak bezpečně na svou oběť, jak se ani nenamáhá sevříti ji těsněji? Máť smrt pro sebe kromě přirozených nadějí z nemoci slovo prorokovo.

Hle však, proti ní postupují na bojišti slzy. Záloha milosrdenství útočí v této strašlivé chvíli.

Smějí-li doufati ve vítězství, myslíte si aspoň, nenílíž pravda? že bitva bude dlouhá a úporná.

Nikoliv! vítězství dobyto prvním rázem. Tři slova Césarova: *Veni, vidi, vici* nevyjadřují nic prudšího.

Prve než přišel Isaiáš do půl síně, Hospodin ho zastavuje, by k němu mluvil.

Navrať se, a rci Ezechiáši, vůdci lidu mého: Toto praví Hospodin, Bůh Davida, otce tvého: „Slyšelť jsem modlitbu tvou, a viděl jsem slzy tvé: a aj uzdravím tebe, třetího dne vstoupíš do chrámu Hospodinova."

Písmo, jež slůvka neřekne zbytečného, upozorňuje nás slavnostně, že Isaiáš nebyl přes polovici síně, neboť prudkost vítězství jest jednou z jeho skvělostí, a nám záleželo na tom, abychom věděli, v kterou vteřinu byly ty slzy náhle vyslyšeny.

Vidíte, že v těchto slzách byl blesk.

Isaiáš nebyl přes polovici síně. Blesk, moc to a prudkost, zajisté byl tu blesk.

Hle, však něco podivného, co ukazuje, až jak se Ezechiáš považoval za ztracena. Jemu, který nezoufal pod

ranou strašlivé zvěsti, jest nesnadno doufati pod ranou zvěsti upokojující. Jeho hrůza z nemoci a smrti byla taková, až mu bylo potřebí znamení, že bude uzdraven.

A Isaiáš se nediví. Ba jde až tam ve své povolnosti, že mu dává na vybranou znamení.

Chceš, aby stín sluneční postoupil či aby ustoupil o deset stupňův?

Aby stín o deset stupňův postoupil, odpovídá Ezechiáš, toť snadno, a toho si nepřeju! Přeju si, by se vrátil o deset stupňův.

Jak tyto božské věci mají na sobě opravdu božské známky, a jak se pod nimi chvěje lidskost! jak jest Ezechiáš lidský ve své nesnázi, ve svých požadavcích! Nespokojuje se znamením lecjakým. Třeba mu znamení, jež by odpovídalo jeho slabosti ohromením, jež mu způsobí. Jest snadno uvěřiti, že stín postoupí o deset čárek. Zapomíná, že Bohu vše jest snadno. Ale Isaiáš hned mu to dokáže. Isaiáš pomodlil se k Hospodinu, a zázrak se udál dle žádosti královy.

Ezechiáš, mluvě o *snadnosti,* mluvil jako člověk.

Isaiáš odpověděl jako prorok, a Bůh činil jako Bůh.

Ale Ezechiáš se modlil. Ezechiáš plakal pláčem velikým! Tato událost jest v Písmě vypravována několikráte. Po knize Královské jest znovu zaznamenána v proroctvích Isaiášových.

Isaiáš praví Ezechiáši dvě slova si odporující.

Předně: Umřeš.

Potom: Budeš živ.

A ačkoliv se stane toliko slovo druhé, cítíme stejně pravdu obou slov. Cítíme slovo první stejně pravdivým jako druhé. Cítíme, že modlitbě a slzám bylo bojovati s nepřítelem reálným a přítomným. Cítíme, že smrt byla tu ve chvíli, kdy Isaiáš tvrdil, že jest přítomna.

A když Eklesiastikus chválí v čtyřicáté osmé hlavě Ezechiáše a Isaiáše, připomíná slavnou tu událost, poskytnuté znamení, prodloužení života králova a nádherné odvolání, jež nádavkem bylo uděleno na modlitbu prorokovu.

Ale slyšte verš následující:

Osvícen duchem velikým spatřil konec časův a potěšil těch, kteří plakali na Sionu.

Hle, zase slzy, a to slzy potěšené!

CUMQUE AUDISSEM VERBA HUJUS MODI, SEDI ET FLEVI, ET LUXI DIEBUS MULTIS

II. ESDRAE, I. 4.

A uslyšev tato slova, sedl jsem si a plakal, a proléval jsem slzy mnoho dnův.

Mezi hrdiny slz dlužno též počítati Esdráše.

Hrdiny slz? Myslíte, že jsem schválně sblížil tato dvě slova? Ani dost málo. Hrdinství a slzy v myšlení světa bydlívají snad na dvou koncích věcí. Ale v pravém myšlení některá z těchto věcí nikdy se nepodiví, že sousedí s druhou. Velikodušnost, jež plodí tuto, plodí i onu. Tato řeč slz, jež připomíná ženu a dítě, sluší se na muže lépe než na koho a budívá v něm někdy pravou sílu. Řeklo by se, že síla falešná, síla marnivá a lživá, ta, jež se sebou honosí, ta, jež mluví a nejedná, řeklo

by se, že tato se slzami odtéká, a prázdnota, již zůstavuje ubíhajíc, připravuje místo síle pravé. Síla pravá jest síla stavěná na cítění slabosti jako bašta, jako tvrz na skále, jako kaplička na hoře. A tím bývají slzy jedním ze základních činův hrdinství. Neboť slzy, o nichž mluvím, jsou činy. Lidé si zvykli hleděti na slzy, jako by všechny náležely do panství vášně.

Toto hledisko, neobyčejně obmezené a výlučné, jest nebezpečím slávě slz.

Sláva slz! Věc jest krásna a slovo též zdá se nádherným. Přál bych si postaviti pomník slávě slz.

A na to, by se jim vrátila jejich sláva, třeba ukázati jejich činnost. Třeba je ukázati, jak jsou aktivní, plodny. Neboť není slávy leč tam, kde jest aktivita. Odpočinek jest aktivita svrchovaná, a odpočívají-li slzy, odpočívají přísně proto, že nás vedou do srdce aktivity. Jest tisíc činův, ať dobrých nebo špatných, jež mívají na aktivitě podíl více méně podružný.

Dovolte, abych se díval na aktivitu, jako by měla údy a jako by měla srdce. Nesčetně činností bude ve vztahu s údy aktivity.

Slzy vstoupí do jejího srdce a budou jednati s nimi.

Slzy marné a falešné jsou ovocem smrti, které opadává nečinně se stromu vášní.

Slzy plné a silné jsou činy svrchované, jež uvádějí v pohyb srdce života, a srdce života bije s plností.

Jsou slzy ubohé, jež jsouce sláby, rozmnožují slabost toho, kdo pláče.

Jsou slzy silné, jež rozmnožují sílu toho, kdo je prolévá.

Slzy slabé jsou slzy marné. Vycházejí z prázdnoty, zůstavují prázdnotu, a padajíce do prázdnoty, ještě více ji vyprazdňují.

Jsou slzy plné, jež, jsouce silny, rozmnožují plnost duše.

Jsou Magdaleny, jež v první části svého života plakaly slzami prázdnými; a jež v druhé části pláčí slzami silnými a plnými, určenými, by vrchovatě žalily prázdnotu, již vyhloubily slzy první.

Modlitba Esdrášova, vysílaná za ty, kteří se chtějí báti jména Hospodinova, jest opravdu modlitbou hrdiny. Neboť tato bázeň jest opravdu podstatou hrdinství.

Prosí pokorně a se zanícením; modlí se za ty, kteří se chtějí báti. Jest třeba býti hluboko pohroužen ve věci Ducha, by se pochopila dobře hloubka této žádosti. Bychom se báli, třeba věřiti; bychom se báli, třeba doufati. Bychom měli strach, stačí pocítiti nějaké nebezpečí, nějakého pána.

Ale abychom se báli, jest třeba něčeho zcela jiného. Jest třeba cítiti velebnost Toho, jehož se bojíme. Abychom se báli, třeba míti úctu, a klanění má do sebe nesmírně mnoho bázně.

V nebi, v ráji, v přeblažené věčnosti nebude již strachu. Ale dle hluboké poznámky P. Fabera bázeň bude vždycky. Strach nebude míti místa v nebi; bázeň je bude míti. Bázeň má sudby vznešené a věčné; bázeň jest příliš božská, by zhynula. A Žalmista:

Laetetur cor meum ut timeat nomen tuum.

Ať se veselí srdce mé, aby se bálo Jména Tvého!

David se shoduje s Esdrášem. Oba prosí o bázeň, o bázeň posvátnou, o bázeň, která jest darem.

U obou bázeň vstupuje do jejich žádosti, do jejich modlitby a do *Amen* jejich modlitby.

Ať jest postaven Jerusalém, abychom měli bázeň Jména Tvého! Ať se veselí srdce mé, aby se bálo Jména Tvého!

Bázeň jest jedním z plodův modlitby vyslyšené.

Hle, jaká slova uslyšel Esdráš:

Zeď Jerusalémská se sřítila a brány její byly vypáleny ohněm.

Tehdy, dí, sedl jsem si a plakal mnoho dní. Postil jsem se a modlil před tváří Boha nebeského.

A pravil jsem: Snažně tebe prosím, Hospodine, Bože nebeský, Bože silný, Bože veliký, Bože hrozný, jenž ostříháš úmluvy a milosrdenství s těmi, kteří tě milují a jsou tebe poslušni.

Nechť se nastraží uši tvoje a oči tvoje se otevrou, abys slyšel modlitbu služebníka svého, kterouž se mod-

lím dnes před tebou dnem i nocí za syny israelské, služebníky tvé. A vyznávám, že dítky israelské hřešily proti tobě. Já i dům otce mého hřešili jsme. Svedeni byvše marností, zpronevěřili jsme se tvému přikázání, tvé úctě a věcem spravedlivým, jež jsi přikázal Mojžíšovi, služebníku svému.

Pamatuj na slovo, jež jsi svěřil Mojžíšovi: Přestoupíte-li, já rozptýlím vás mezi národy.

Ale vrátíte-li se ke mně, budete-li zachovávati a konati moje rozkazy, byste byli zanešeni na kraj nebe, shromáždím vás odtud a přivedu vás zase na místo, jež jsem vyvolil, aby tam přebývalo Jméno mé.

Hospodine, však oni jsou služebníci tvoji, však to jest lid tvůj, však to jsou ti, jež jsi vykoupil silou svou velikou a rukou svou mocnou.

Hospodine, snažně tě prosím, by ucho tvé bylo pozorno na modlitbu služebníka tvého a na modlitbu služebníkův tvých, kteříž se chtějí báti jména tvého. A spravuj dnes služebníka svého a dej jemu milost před tváří tohoto muže. Neboť jsem býval číšníkem královým.

*

Co to slz v této modlitbě! Co slz a co modliteb v tom slově: Ti, kteří se chtějí báti Jména Tvého!

Kdo by se podíval nedbale, snadno by si pomyslil, že bázeň a vůle jsou si navzájem cizí. To by byl hluboký blud, jako všechny bludy, jež vznikají z nedbalosti.

Strach a vůle si jsou navzájem cizí. Člověk nechce míti strachu, poněvadž strach jest slabost, aspoň obyčejně.

Ale člověk může a jest povinen si přáti, by se bál, poněvadž bázeň jména Božího jest silou.

Zde se ocitáme zase před tím tajemstvím síly. Strach bývá obyčejně slabostí. Slzy, jež se pramení z vášní, jsou slabostmi. Ale bázeň Boží jest silou. Jest počátkem moudrosti, která jest silou svrchovanou.

Bázeň nepodobá se strachu více, než slzy slabé se podobají slzám silným.

Modlitba vyslyšená píše do duše jméno Boží, a posvátná bázeň tohoto Jména roste s modlitbou.

Modlitba vyslyšená jest komentářem jména Božího: zdůrazňuje v duši bázeň, zdůrazňujíc modlitbu.

Esdráš nebyl ve svých počátcích na dráze slz.

V den, kdy zvěděl, že se synové Israelitův sezdali s dívkami cizími, plakal, pad na tvář před chrámem. A taková byla moc jeho slz, že strhly ssebou slzy všeho lidu, a taková byla moc těchto slz spojených, že Esdráš, triumfuje nad lidmi i nad věcmi, nad nepřátelskými národy, nad nepřátelskými okolnostmi a nad nepřátelským prostorem, postavil zdi jerusalémské.

A zdem jerusalémským byly slzy za základ.

A v základech Církve též viděti slzy svatého Petra.

Veliká města, monumentální stavby, veledíla z kamene a ze žuly mají slzy skryty pod zemí, na níž stojí.

Esdráš po svých vznešených slzách ukázal se jako neduživý před tváří královou.

Čeho si žádáš? praví Artaxerxes.

Esdráš, než nám vypravuje svoji odpověď, mluví nám o své modlitbě.

Artaxerxes mu dává otázku důležitou a očekávanou: Čeho si žádáš?

Tehdy, dí Esdráš, modlil jsem se k Bohu nebeskému.

Když se byl obrátil k Bohu, odpovídá králi.

Tato rozmluva, přerušená modlitbou, jest velikolepá. Cítíme, že se Esdráš obrací k Artaxerxovi jenom podružně. Artaxerxes, na němž na pohled vše závisí, jest ve skutečnosti jenom velmi vedlejší osobností. Bude nanejvýše záminkou a nástrojem vyslyšené modlitby. Dle pravdy Esdráš obrací se k Bohu.

A také Artaxerxes mu uděluje všeho, čeho si žádá, posílá ho do Judska s doporučujícími listy, posílá ho vystavěti zase Jerusalém.

A vše to se přihodilo, dí Esdráš, že příznivá ruka mého Boha byla se mnou.

Přišel tedy do Jerusaléma, nikomu se nesvěřuje se svým záměrem znovu jej vystavěti. A v noci pozoroval zbořenou zeď jerusalémskou a brány spálené ohněm.

Zdá se mi, že tento noční výjev a tento pohled Esdrášův na vyvrácený Jerusalém věru by sváděl ruku nějakého velikého malíře.

CUMQUE ELEVASSENT PROCUL OCULOS SUOS, NON COGNOVERUNT EUM, ET EXCLAMANTES PLORAVERUNT

JOB II, 12.

ET VIDUAE ILLIUS NON PLORABUNT

JOB XXVII, 15.

FLEBAM QUONDAM SUPER EO QUI AFFLICTUS ERAT

JOB XXX, 25.

A pozdvihše oči z daleka, nepoznali ho, a vzkřikše plakali. Job II, 12.

A vdovy jeho nebudou plakati. Job XXVII, 15.

Plakával jsem někdy nad tím, kdo soužen byl. Job XXX, 25.

O Jobovi a jeho přátelích jsem již mluvil. Ale ježto mluvím o slzách, kterak se nevrátiti k tomuto jedinečnému a vznešenému hrdinovi?

Slyšte, jakého titulu se dovolává, dovolávaje se milosrdenství Božího.

Plakával jsem s tím, kdo byl soužen, a moje duše mívala útrpnost s chudým.

V jeho minulosti byly prolity slzy; volá je na pomoc. Proti svým, Jobovým neštěstím volá si na pomoc slzy, kterými truchlil neštěstí jiných. Útrpnost, kterou měl kdysi Job bohatý k chudým, jest zbraní, jíž se hájí Job sám zchudnuv, mluvě s tím, jenž má bohatství ve své ruce. Plakal; hle, jeho naděje.

Chcete nyní slyšeti jeho hrozbu? Job mluví o bezbožném a předpovídá mu neštěstí. Věci strašlivé se mu představují, a on před nimi necouvá. Ukazuje se mu, že bezbožný náleží jeho pomstě, a nešetří výrazy, jimiž líčí hněv Boží, padající naň.

„Rozmnoží-li se synové jeho, budou kořistí meče, a jeho potomci nepoznají nasycení, jež skýtá chléb."

„Kteří zůstanou po něm, budou pohřbeni v záhubě."

Toto poslední slovo znamená možná, že jim bude odepřeno pohřbení, že se jim nedostane jiného pohřbení než pohromy, v níž zhynou.

Ale slyšte místo další. Toť koruna toho. Jde o to, by nás zastrašil, stavě nám na oči podíl bezbožného, a po losu jeho synův bez chleba, jeho synův pobitých a snad nepohřbených po smrti, jako před smrtí budou bez chleba, jde o to, by se nám povědělo o losu těch vdov: Co jim strašlivého se přihodí? Jaký bude tento osud, který bude hned postaven proti osudu synův, jak

byl právě vylíčen? Proti těmto synům bez chleba, zaslíbeným meči, pobitým a pohrobeným v záhubě, vizme nyní podíl vdov.

Ed viduae ejus non plorabunt.

A vdovy jeho nebudou plakati.

Vdovy nebudou plakati! Hle, jeden z jejich trestův! Mezi všechny ty svrchované hrozby Job vsouvá tuto krátkou hrozbu: A vdovy jeho nebudou plakati.

Jaká mrazící hrůza v tomto slově! Co to jsou, Pane, slzy, že jest možno, by jejich nepřítomnost se uváděla v tak krátkém a v tak hrozném výpočtu trestův na bezbožného? Jde o to, by se řekl malý počet věcí zastrašujících. Třeba je vybrati, hrozné a nečetné. Dlužno, aby několik slov shrnovalo v sobě strašlivé pohromy, a mezi rysy, jež mají zastrašiti svět, Job počítá suchost očí vdovských.

A co se týče přátel Jobových, jak jest podivno jejich postavení! Bůh je kárá, a chtěje jim odpustiti, vyprošuje jim modliteb Jobových.

Ale opakuju, co jsem již pravil:

Přátelé Jobovi zprvu plakali. Potom mluvili, toť pravda. Ale zprvu plakali, a podobá se, že plakali potom zase, když byl Job osvobozen a když jim bylo odpuštěno. Podobá se, že slzy, o kterých Písmo nemluví, dovršily vypravování o nich otevřené slzami, o kterých Písmo mluví.

Přátelům Jobovým jest odpuštěno.

SEDIT JEREMIAS PROPHETA FLENS

V záhlaví Nářkův.

Seděl Jeremiáš prorok, pláče.

Co se týče Jeremiáše, slzy staly se, zdá se, čímsi jako synonymem jeho jména.

Nářek, jejž nám zůstavuje, a jeho osoba staly se nerozlučnými, a další pokolení marně by se pokoušela viděti ho jinak, než jak jest vylíčen v záhlaví svých slov, jež jsou psanými slzami:

A stalo se, když Israel byl odveden do zajetí a Jerusalém byl zpuštěn, že prorok Jeremiáš sedl si pláče a naříkal si takto nad Jerusalémem, vzdychaje v hořkosti své duše, pláče a pravě:

„Kterak sedí v samotě město lidnaté!"

Bylo by třeba citovati vše; proto již dále necituji. Několik veršův by o tom neposkytlo žádného pojmu. Bylo by třeba jíti až na konec.

Tento slavný nářek váží z opakování téhož stesku neobyčejnou svátečnost. Tato přehojnost slz se podobá Oceánu. Moře a nebe se na obzoru dotýkají, aniž se mísí. Jako ty vody Oceánu slzy Jeremiášovy mohou vyplňovati pohledy, aniž je unavují. Snadno by se myslelo, že ta širá hladina vodní působí svou velikostí monotonně. Děje se právě naopak. Uniká monotonnosti svou velikostí. Vody Oceánu a slzy Jeremiášovy mají tajemství mládnutí, jako perutě orlí, a jejich druhé mládí béře původ z jejich hloubky.

Jest to mládí, jež vychází z propasti, opojeno solnými voňavkami a parfumy. A tyto parfumy posilňují.

To, co vychází z nářkův Jeremiášových, jest naděje; neboť berou původ z Boha: jsou jisté záblesky slávy v hloubce těchto bezútěšností.

IN DIEBUS ILLIS EGO DANIEL LUGEBAM TRIBUS HEBDOMADUM DIEBUS

DANIEL X, 2.

V těch dnech já Daniel plakal jsem za dni tři téhodnův.

Daniel plakal tři týdny.

A dvacátého čtvrtého dne měsíce prvního byl podle řeky veliké, podle Tigrisu.

I spatřil kohosi, jenž byl oděn v roucho lněné, a bedra jeho přepásána byla zlatem nejryzejším.

Tvář toho, jenž se zjevoval, byla podobna blesku, a oči jeho lampě hořící.

A dal Danielovi neobyčejné zjevení o zápase, který zuřil kolem krále perského: byl to zápas Andělův; byla to bitva mezi Duchy.

Ten, jenž mluvil, byl asi Gabriel. Šlo o to, by se zvědělo, kdy se Židé vrátí do své vlasti; jak dlouho zůstanou v Persii. A ten, který tu jest nazýván Knížetem království perského, dle většiny vykladatelův není člověk, nýbrž Duch. Odporuje Gabrieli, a Michael, jedno z prvních Knížat, připojujiv se ke Gabrieli, sklání vítězství na jeho stranu.

Ale všimněme si zejména dvou slov ve slovech Andělových. Prvního:

„Danieli, muži žádosti, porozumějž slovům, jež ti pravím."

Daniel plakal tři týdny; žádosti a slzy se spojují jakousi tajemnou jednotou, a možná že v nějakém neznámém vyšším jazyku měly by totéž jméno. Žádosti jsou slzy vnitřní; slzy jsou žádosti, jež tekou očima.

Druhého slova:

„Kníže království perského odporovalo mi po jedenmecítma dnův."

Nuže Daniel plakal po jedenmecítma dnův.

Zápas mezi Duchy trval tak dlouho, jako slzy Prorokovy.

A po třech týdnech slz Michael přišel rozhodnout vítězství ve prospěch toho, který plakal.

Daniel znamená: Soud Boží.

Nebudu se tu vraceti k Baltazarovi, o němž jsem mluvil výše.

Ale nemohu si zabrániti a nezjistiti, že Daniel zaujal v historii místo mezi Baltazarem a Suzannou.

Odsouditi toho, který jest zlý a silný; hájiti té, která jest slába a nevinna, hle, dva činy Spravedlnosti, hle, pohyb jeho dvou rukou.

Nuže Spravedlnost jest samou látkou žádosti, látkou žádosti nesmírné. Na ni se odnášejí hlad a žízeň.

A také Daniel, muž žádosti, muž slz, se nazývá: Soud Boží.

Anděl ho posvětil tímto vznešeným jménem: Muž žádosti, a kolem něho září Spravedlnost.

Tři strašlivá slova: *Mane, Thekel, Fares*, mu praví svoje skrytosti. Čte z listu ve věcech tajemných; ukazuje prstem na zločin; ukazuje prstem na nevinnost.

Jako Muž žádosti, nástroj Spravedlnosti, zjevuje se před námi, maje po pravici Suzannu a po levici Baltazara.

Daniel, jenž znal ze zkušenosti sílu slz, nedovoluje nám zapomenouti slz Suzanniných.

Byvši obviněna dvěma starci, zdá se dokonale a naprosto ztracena.

Ale všichni její příbuzní plakali, praví nám Písmo; všichni, kteří ji znali, tonuli v slzách.

Ona sama plačíc pozdvihla očí k nebi, neboť srdce její mělo doufání v Boha.

Toto *neboť* vysvětluje podivně slzy Suzanniny. Toto *neboť* určuje povahu jejich slz. Nebyly to slzy vzteku; nebyly to slzy, jež provázejí skřípění zubův: byly to slzy Naděje.

A hle, pacholík, nazývaný Daniel, volá uprostřed zástupu, pozdvihuje hlasu pro Spravedlnost a zahanbuje obratem nejprostším a nejdůmyslnějším křivé obviňovatele.

Suzanna plakala, NEBOŤ měla doufání!

ET CONTINUO EXLAMANS PATER PUERI CUM LACRYMIS AIEBAT: CREDO, DOMINE, ADJUVA INCREDULITATEM MEAM

MARCUS IX, 23.

A ihned otec pacholíka zvolal pláče: Věřím, Pane, spomoz nedověře mé.

Otec pacholíka zvolal pláče: věřím, Pane!

Věřím: spomoz nedověře mé.

Jaké to neobyčejné slovo, a jak si odporuje ve výrazech!

Věřím: spomoz nedověře mé.

Věří či nevěří ten, který takto mluví! Jest člověkem, toť odpověď.

Jaká upřímnost v této kontradikci, a jaká žádost býti vyslyšenu!

Vše jest možno tomu, kdo věří, praví Ježíš Kristus.

Věřím, hle, první slovo odpovědi. Poněvadž jest vše možno věřícímu, tedy věřím! Začíná tvrzením svých práv, uplatňováním svých titulův.

Hle, výkřik, hle, naděje, hle, smělá žádost!

Potom, hle, žádost bázlivá!

Věřím, to byl první výkřik toho, jenž si přeje dosíci. Ale úvaha přichází s obavou. Ten, jenž právě zvolal: *Ano!*, řekne nyní *Snad!*

Věřím; ale věřím-liž dosti? Věřím-liž vskutku? Věřím-liž věrou opravdovou, skutečnou, pravou, dokonalou? Věřím-liž tou věrou všemohoucí, o níž právě mluvil ten, jehož snažně prosím?

Ach, nevím již! Co počíti?

Již mi nezbývá, než vzývati o víru právě toho, jehož vzývám o uzdravení synovo! Praví mi, že dlužno věřiti, by byl uzdraven; nuže ježto nevím, jak třeba učiniti, ani by byl uzdraven, ani by se mi dostalo víry, požádám o víru i o uzdravení toho, jenž může oboje.

Ježíš Kristus sestupoval s Táboru; skytl právě třem svým apoštolům postřebu své slávy.

Petr zosobňuje Víru.

Jakub asi zosobňuje Naději a Jan Lásku.

Jakub byl z apoštolův prvním mučenníkem.

Štěpán byl mučen dříve, ale nebyl apoštolem.

Štěpán byl prvním mučenníkem. Jakub prvním apoštolem mučenníkem.

Oběť a naděje jsou tak těsně spiaty, že kdo zosobňuje oběť, nezbytně zosobňuje též naději.

Jan jest ten, jemuž láska naplňovala ústa, a jeho ústa mluvila z nadbytku srdce, Jan volá lidi: *Nejmilejší!* Pohleďte, praví, jakou lásku prokázal nám Otec!

A dále: Kdo nemiluje, nezná Boha, poněvadž Bůh jest láska.

Prostota tohoto posledního slova jest maskou vrženou na jeho hloubku, jako bývá někdy vržen most přes propast.

Nebýti mostu, nikdo by nepřešel přes propast a nemohl by se dívati na vodopády řítící se do té hlubiny.

Nebýti té prostoty, hloubka této věty byla by ho odkázala k větám neznámým.

Tito tři mužové, Petr, Jakub a Jan, byli zde na Táboru jakoby proto, by se ozbrojili proti hrůzám, jež se brzy budou strojiti. A přece očekávalo Petra pění kohouta, a Tábor nezabrání třem předpověděným zapřením.

Tábor, místo aby byl ohromující, jest spíše přestávkou v ohromeních.

Místo aby byl divem, Tábor jest spíše přerušením stálého divu, který zdržoval slávu a zapovídal jí rozzářiti před časem tělo Boha Člověka.

Na hoře byli též Eliáš a Mojžíš. Byla tam minulost, Zákon starý byl svědkem té nádhery. Byli tam Petr, Jakub a Jan: Nový Zákon byl svědkem té nádhery. Byla tam minulost, zastoupená Eliášem a Mojžíšem. Byla tam přítomnost, zastupovaná Petrem, Jakubem a Janem.

Byla tam budoucnost, budoucnost zastupovaná skvělostí samou.

A bylo jim přikázáno mlčeti, když sestupovali, až do dne, kdy Syn Člověka bude vzkříšen z mrtvých. I tázali se mezi sebou, co by znamenalo toto slovo.

Možná že byli velmi užaslí pomyšlením na smrt, pomyšlením na smrt, chystající se zasáhnouti jednoho dne toho, jehož právě viděli a to viděli na Táboře.

Ježíš Kristus nezapomněl na Táboře na smrt; ale ostatní na ni možná zapomněli. Za chvíli po té, hle, kdosi přivádí k Ježíši Kristu, sestoupivšímu s Táboru, svého syna, posedlého duchem němým.

Byl ho přivedl učenníkům, ale učenníci ho nemohli osvoboditi.

Sem se staví jedna z těch častých otázek v Evangeliu, kterými se Ježíš Kristus ptá na věci, jež ví. Dává si vyložiti a vylíčiti, co ví lépe než ten, kdo vykládá a líčí.

Otec vypravuje děsné neštěstí svého syna, vypravuje je s dokonalou prostotou, beze zmatku a bez vytáček.

Neštěstí odnímá mnoho obezřelostí lidskému slovu. Říká věci tak, jak je vidí, jak je vídal od dětství svého

syna, bez vysvětlování, bez poznámek. Duch vrhá se na toto dítko, jež skřípí zuby a slintá; hned je vrhne do vody, hned zase do ohně.

Jestli můžeš něco, praví otec, spomoz nám, smiluj se nad námi.

Cítíme člověka, který již více nemůže, který již neví, co dělá, který se vrhá do poslední naděje, aniž ví, jak od ní bude přijat.

Jestli něco můžeš!

Jestli. Toto jestli jest srdcervoucí! Kdož ví, kolik tento muž vydal úsilí, by se zase uchytil na nějakou poslední naději!

Jestliže!

A na to *jestliže* Ježíš Kristus odpovídá jiným *jestliže.*

Jestliže můžeš věřiti, vše jest možno věřícímu.

Řeklo by se, že toto druhé *jestliže* jest přitaženo prvním.

A ihned zvolá otec se slzami: Věřím, Pane, spomoz nedověře mé.

Ve své naivní žádosti a ve své bezútěšné modlitbě nepomýšlí valně na to, by uváděl svoje slova navzájem v souhlas. Neptá se, budou-li nám dochována; nemyslí na potomstvo, jež je přece bude slyšeti, aniž to jen dost málo tušil. Praví v téže větě *ano* i *ne.* Co lidštějšího! Praví, že věří i že nevěří. Žádá si pomoci, pomoci proti

všemu. Chtěje těžiti z této chvíle, kdy mistr jest tu, říká to, čeho třeba, by jeho syn byl uzdraven. Nestará se o to, co říká; říká to, čeho třeba, by vzbudil útrpnost a by přece splnil udanou podmínku.

Věřím! hle, první slovo. Vše jest možno, pravíš, věřícímu. Nuže, beru tě za slovo: věřím; nezamítej mne.

Věřím, zvláště v této větě, znamená: *Chci věřiti.*

Chci věřiti. Ale dostačí to? Ó ty, jenž můžeš všecko, zatím co já nemohu nic; nuže, učiň, ať věřím, nevěřímť, jak jest třeba. Uzdrav mého syna z jeho posedlosti a mne z mé nedověry.

Prosím tě o vše to, čeho nám potřebí, aniž znám vše to, čeho nám potřebí, ani až jak jsem nehoden, ani jakou překážku stavím nebo nestavím prosbám, jež vznáším. Pomoz mi, poněvadž vidíš, co jsme!

Ale tento lidský výkřik: Věřím, Pane, spomoz nedověře mé; tento lidský výkřik, plný žádosti i rozporu, jest provázen jinou věcí, snad nejlidštější ze všech věcí, lidštější než slovo; jest provázen slzami.

Úloha slz v Písmě jest nesmírná a hluboká. Co tajemnějšího než slzy? Není tímto fysickým úkazem, který vyznačuje cit v tom, co má nejdůvěrnějšího, nejsrdečnějšího, nejhlubšího, nejdrásavějšího, není jím neobyčejně projevováno spojení duše s tělem? Slzy jsou znamením slabosti, a právě proto jsou v Písmě dávány jako znamení moci. Opakujme si ještě jednou, slzy jsou

možná tím, co jest v lidské přirozenosti nejneodolatelnějšího. V každé chvíli, skoro stále, hodlá-li nám Písmo mluviti o modlitbě vyslyšené, upozorňuje nás, že ten, jenž se modlil, plakal modle se. Řeklo by se, že tato svrchovaná slabost plodí sílu. Slzy odzbrojují silného; není na ně odmluvy. Bylo by třeba vzíti toto slovo a sledovati je v celém Písmě; byla by to jakási *konkordance*, jež by možná skýtala neobyčejná a vzácná poučení.

Tento muž plakal. Ježíš pohrozil duchu nečistému a poručil mu, aby vyšel a *již se nevracel*. Toto druhé slovo není zbytečno, neboť v Písmě není nic zbytečného. Všimněme si, jak jest důležito, by se zavřely dvéře zlému duchu, jenž vyšel.

A pacholík zůstal jako mrtev; byl osvobozen; měl vzezření mrtvé.

Ježíš Kristus ujal jej za ruku, pozdvihl ho, a pacholík povstal.

Snažme se tímto tak stručným vypravováním postihnouti to drama.

Jakých vlivův zakusil právě tento pacholík? Býval jevištěm věcí hrozných. Byl vrhán do vody, vrhán do ohně, slintal, nyní jest veden k Ježíši.

Ale otec jeho plakal. Démon, hluchý a němý, slyší rozkaz, který mu jest dán.

Prudkost zakušených vlivův vrhá zdánlivě dítě do náručí smrti.

Hle však, ruka Ježíšova.

Pacholík povstal, a již se o něm nemluví.

Po ruce Ježíšově drama jest skončeno. Zdánlivá smrt jest přemožena jako opravdovská posedlost. Všemu jest konec. Neboť hle, ruka Ježíšova.

ET LACRYMATUS EST JESUS

JOANNES XI, 35.

I zaplakal Ježíš.

Vizte stupňování slz vypravovaných v Evangeliu.

Dceru Jajrovu vzkřísil Ježíš, když právě skonala.

Syna vdovy naimské již pochovávali. Vyrvali ho jeho matce; nesli ho do země.

Byl již dále od života, hlouběji ve smrti.

Ale Lazar, ten byl velmi daleko od života, velmi hluboko ve smrti.

Byl pohřben, pohřben ode čtyř dnův, a nikdo již neměl naděje.

Doufalo se, ale teď již se nedoufalo: neboť smrt vykonala svoje dílo, svoje arcidílo, hnilobu.

Lazar zapáchal.

Střízlivé Evangelium ve své jedinečné odměřenosti skýtá nám tu hroznou podrobnost, jež se za chvíli stane podrobností utvrzující.

Marta připomíná Ježíši Kristu, že Lazar již zapáchá.

Nečiní této poznámky Maria, nýbrž Marta. Nezapomeňme, že přichází od Marty a nikoliv od Marie Magdaleny.

Též Marta řekla právě, mluvíc o svém bratru:

Vím, že vstane z mrtvých v den poslední.

Ježíš pronesl toto slovo:

Bratr tvůj vstane z mrtvých.

Ona odpověděla:

Vím, že vstane z mrtvých v den poslední.

Marta odkládala vzkříšení svého bratra na den vzkříšení obecného. Nevěděla, že s mrtvým Lazarem není tomu tak jako se všemi mrtvými; neznala tajemství zvláštního, mátla je s tajemstvím obecným. Neviděla než zákon, neviděla výjimky. Viděti výjimku! jaká to sláva! Marta jí ještě neměla. Za okamžení, když Ježíš Kristus řekne: Zdvihněte kámen! Marta odpovídá: Pane, už zapáchá.

Jak trvá na smrti a jak ji zdůrazňuje!

A Ježíš odpovídá:

Neřekl-liž jsem ti, že budeš-li věřiti, uzříš slávu Boží?

Sláva Boží! Tímto jménem označuje výjimečné vzkříšení výjimečného nebožtíka. Odpovídá Martě; vysvětluje jí slovo vyřčené před chvílí: Bratr tvůj vstane z mrtvých. Nemínil toho jen o vzkříšení obecném, nýbrž o vzkříšení zvláštním. Nemínil, že se s Lazarem učiní jako s ostatními. A mluvě o tomto rozdílu, o neobyčejnosti, o této výjimce, jmenuje slávu Boží.

Zdvihněte kámen, praví Ježíš Kristus, než zavolá Lazara. Mohl jej sám zdvihnouti, silou téže vůle, jež za chvíli vyrve smrti kořist, již držela; ale zůstavuje lidem tuto práci, poněvadž lidé jsou jí schopni. Vymiňuje si vzkřísiti nebožtíka, neboť toho jest schopen jediný on.

Nechává jim jejich část v díle, tu, s jakou jsou jejich ruce. Svatý Augustin zjišťuje tuto pozornost, tento podíl. Lidé, zdvihajíce hrobní kámen, pomáhají svou částečkou na vzkříšení, jehož nemohou vykonati. Ale ten, jenž může vykonati věc možnou i věc nemožnou, nechává jim první a vymiňuje si druhou.

Ale kanuly slzy Ježíšovy! Vzkříšení není daleko. *Amen.*

Při obou ostatních vzkříšeních, vypravovaných Evangeliem pláčí jiní. Při vzkříšení Lazarovu pláče Ježíš sám.

Odkud vycházely tyto slzy? Z jaké hloubky, z jaké propasti?

On, Ježíš plakal.

Měl před sebou mrtvého Lazara. Lazara, jenž byl člověk a jenž zároveň zastupoval člověka.

Měl na očích mrtvého a zároveň měl na očích smrt.

A tento mrtvý byl jeho přítelem.

Jaký pocit asi vzbudil v srdci Ježíšovu tento mrtvý, a jaký pocit asi v něm vzbudila smrt!

Kdo může věděti, jakým okem ji rozjímal, do jaké hloubky ji pocítil!

Kdo může věděti, čím mu bylo toto slovo a čím mu byla tato věc, smrt!

Lidé v tváři smrti mívají úkryt zapomenutí, úkryt lehkomyslnosti, úkryt výsměchu, tisícero úkrytův, jak si jich umí nahledati, a sebeláska přináší svoje polénko zaslepení, a toto zaslepení se mísí do rozptýlení života.

Ale Ježíš neměl ani sebelásky, ani zaslepení, ani lehkomyslnosti, a on viděl smrt tak, jak jest. Viděl ji bez přestrojení; viděl ji v její strašlivé nahotě; viděl hřích, jehož byla účinkem a stínem, a viděl jej takovým, jaký jest, a věděl, co mu v brzku za něj bude zaplatiti.

I zaplakal Ježíš.

A toto slovo vydává úplný verš. Celý jeden odstavec jest věnován těmto slzám.

LACRIMIS COEPIT RIGARE PEDES JESUS
LUCAS VII, 38

Jala se jeho nohy slzami smáčeti.

Co říci o Magdaleně? Její slzy se staly tak slavnými, že se sloučily s její osobou, ztotožnily se vzpomínkou na ni a staly se nesmrtelnými v její slávě.

Magdaleny a jejich slz nemožno odděliti v lidské paměti. Magdalena a její slzy jsou v řeči pozemské spojeny. V nebi, tam už nepláče. Ale slzy, jež prolévala, uvedly ji na místo, jež tam má. Kdo na zemi může si zobraziti Magdalenu jinak než plačící? Umění posvětilo

její slzy všemi svěceními, jimiž vládne. Malířství a umění výtvarné se staví pod úhel, který jim vyhovuje, by ji viděla plakati. Studují její lítost, a slzy, jež prolévá, jsou částí dědictví lidského pokolení. Canova roznícen vzpomínkou na Magdalenu, uměl rozplakati mramor. Věc vůbec nejchladnější a nejtvrdší, ta dokonce, jež symbolisuje chladnost a tvrdost, mramor, pro Magdalenu se stala dojemnou.

A jako by lidé bývali nebyli hodni, by viděli kanouti tyto slzy Magdaleniny, byly vydány na odiv poušti. Prolila před lidmi několik slz, jež historie sesbírala a jež pokolení lidské rozjímalo. Ale brzo se odebrala na poušť, a tam tekli ti potokové slz, jež zůstaly lidem tajemstvími.

Svatý Petr, ten skýtá cosi načisto zvláštního.

Ukazuje slabost i sílu, slzy i kámen, sloučené s jeho osobou i s jeho jménem.

On, skála, on síla, na níž jest postavena Církev, jíž nepřemohou brány pekelné, on sám má slzy ve svém životě a co slz, a jaké slzy.

Ten, jehož jméno má znamenati sílu, on nezdolný zástupce nezdolné církve: on, v němž jest zhuštěno tolik svrchovaných energií; on, který jest Petr, Kámen, a na tomto kameni Ježíš Kristus zbudoval svoji Církev, on, on Petr!

Pláče, pláče hořce! Pění kohoutí ho upozorňuje, že zapřel svého mistra, že ho zapřel, boje se služky, a z této slabosti za chvíli v proudech vytrysknou slzy, vznešené přiznání kající se slabosti, a Petr jest Petrem, svatým Petrem na věky, a klíče jsou v jeho rukou, jež budou svazovati a rozvazovati.

Co to slz! co to slz v základech Církve! Jaké slzy byly asi slzy Petrovy! to skála se pukala.

Jak vzrušující jsou síla a slabost, snoubíce se ve jméně Petrově a v jeho lítosti!

Síla vyjadřuje se skalou a lítost slzami!

Ve chvíli, kdy Petr zapřel svého Mistra, ohříval se. Bývám vždy velmi zaujat, když naleznu v Evangeliu nějakou okolnost, jež se zdá bez významu pro látku dramatu. Jsem si předem jist, že jest neobyčejně zajímava. Někdy bývám v nesnázích a neznám povahy této důležitosti.

V této hrozné chvíli Petr se zhříval. Ani z daleka nemíním mu toho vytýkati. Měl možná tisíckrát pravdu, že se zhříval. Ale péče, s jakou Evangelium zjišťuje tuto podrobnost, dává jí jakýsi neobyčejný vzhled. Petr se zhříval. *Calefaciens se.* To slůvko *se* dává jeho způsobu zhřívání v této slavné chvíli jakousi podivnou nesmrtelnost.

Svatý Jan nám praví, že Petr se zhříval: *Erat autem Simon Petrus stans et calefaciens se.*

A svatý Marek, mluvě nám o jedné z děveček veleknězových, dodává: *Et cum vidisset Petrum calefacientem se.* A když uzřela Petra, jak se ohřívá.

Před chvílí svatý Marek nám vypravoval:

Někteří jali se naň (na Ježíše Krista) plvati a tvář jeho zakrývati: bili ho pěstmi. Říkali mu: Prorokuj! a služebníci ho krutě poličkovali.

Totéž čtení nám praví za chvíli po té, že svatý Petr se zhříval.

Byl vystoupil na Tábor, a zapřel Ježíše Krista. Třeba nad tím žasnouti? Ani dost málo. Ten, kdo zná člověka, nežasne nad lidskou historií. Ten, jenž člověka stvořil, žasne ještě méně; a dal vládu tomu, který zapřel, poněvadž potom plakal.

„Není velikána leč ten, ke komu mluví Bůh a ve chvíli, kdy k němu mluví".

Kohoutí pění probudilo ve svatém Petru hlas svědomí. Kohoutí pění, jež, zdá se, nemá žádného zjevného vztahu k zapření nebo k lítosti, zaráží, a jest podivno, jako všechny okolnosti Evangeliem uváděné a nevysvětlované. Kohoutí pění udává konec noci! nesymbolisuje snad právě tím lítost? Ať tak či onak, pění to otevřelo zdroj slz, a slzy rozrazily kámen skály, a Ježíš Kristus přišel o něco později říci tomu, jenž plakal:

Pasiž ovce mé, pasiž beránky mé.

Jest zajímavo zjistiti, že svatý Marek velmi zdůrazňuje chyby Petrovy. Nešetří ho nikdy; tepe ho velmi.

Jak tedy to vysvětliti? neboť jest nějaké vysvětlení.

Takto jest tomu:

Svatý Marek byl zvláštním přítelem a učenníkem svatého Petra.

Často ho provázíval. Byl pln jeho ducha a proniknut jeho city. Proto tak zdůrazňuje jeho chyby. Mělť cosi z něho samého. Lítost svatého Petra bývala často na očích svatému Marku. Svatý Petr mu tolik mluvil o svých chybách, že svatý Marek již nemohl jich opominouti. Svatý Petr učinil z něho historika své slabosti.

Slzy svatého Petra, tak hluboké, tak slavné, tyto historické slzy náleží dědictví lidstva, archivům a základům Církve.

Možno mluviti o slzách a nezmíniti se o svaté Monice? Jsou vzpomínky, jež se vnucují. Vzpomínka! neobyčejné slovo, když jde o osobu historickou, od níž nás dělí věky! A přece zdá se mi, že lze užíti tohoto slova. Zdá se, že svatá Monika jest pro nás osobní vzpomínkou. Jejími slzami můžeme se jí dotýkati, cítiti ji. Její slzy nám ji přibližují. Její slzy, vítězící nad věky, činí ji vrstevnicí všech velikých žádostí. Její choť Patrik byl pohan. Nezapomeňme, že umřel jako křesťan. Není třeba, by sousední sláva ho naprosto pohřbila.

Co se týče jejího syna, zbytečno jej jmenovati. Augustin jest tak nerozlučný od Moniky, až bychom se skorem mohli založiti s lidskou pamětí, že na ni nepomyslí, aby nepomyslila na něho. Pamět lidská jest úrodna rozmary; ale pouto, jež víže Augustina s Monikou, jest silnější než ty fantasie obraznosti. Tato dvě jména splynula v jedno, že člověk jich už nemůže odloučiti. Proč asi? Poněvadž budova jejich jednoty jest stmelena slzami. Kdyby bylo něco jiného v základech, mohli bychom je snad rozloučiti ve své mysli. Ale jakmile slzy pojí věky a fantasie, vše to se valí a ubíhá, a spojení to trvá na vždycky. Svatá Monika jest vetknuta do lidské vzpomínky slzami, jež prolévala nad nevěřícím Augustinem. Proto se nic neviklá v této vzpomínce, jež zdolala lehkomyslnost historie.

Nic obecnějšího než mateřství. Ale mateřství Monič ino se nepodobá všem ostatním. Má plnosti, jež je činí neobyčejným. Nespokojuje se, by byla matkou krví: jest matkou vodou a duchem. Slzy jsou porodem zvláštním, dlouhým, nesmírným, který tím odpovídá velikosti toho, jehož bylo poroditi. Prosila za obrácení Augustinovo. Ale on není toliko Augustinem obráceným, stává se svatým Augustinem. Nedostává toliko světla potřebného k spáse osobní, stává se tím, skrze něhož Bůh spasí i jiné. Stává se pochodní, jež ozařuje národy a věky. A když čteme kommentář svatého Augu-

stina k svatému Janu, rozjímáme ten chrám postavený slzami svaté Moniky.

Trvalo to sedmnáct let, a co pokusův může učiniti malomyslnost za sedmnáct let! Co útokův jest možno za tu dobu na duši! a jak jest snadno, by ubohá duše oslábla, klesla s výše slz vznešených, silných a plodných a upadla v pláč malomyslnosti!

Svatá Monika uměla neklesnouti. Poutnice Boží putujíc vyhledala jednou svatého Ambrože, by doporučila Augustina jeho modlitbám.

„Jdi v pokoji, paní, dí jí biskup, jest nemožno, by zahynul syn takových slz".

Vizte, jaký dojem učinila svatá Monika na svatého Ambrože. Nepraví: jest nemožno, by zahynul syn takové ženy, nýbrž syn takových slz.

Filius tantarum lacrymarum. Slovo jest mnohem krásnější v latině. Sv. Ambrož nenazývá již Augustina synem Moničiným, nýbrž synem slz Moničiných.

Monika jest v této velebné větě zaměněna slzami. První mateřství, mateřství krve, mizí pod druhým. Syn Moničin vrhal se v smrt; ale *syn slz* Moničiných vrhne se vítězně na cesty života.

Slzy s žádostí dávají dohromady jen jednu věc a dávají jen jednu věc s krví.

A když tyto vznešené slzy zrodily ve svatém Augustinovi světlo, jež vidí národové a věky, kdož ví, co zro-

dily ve svaté Monice samé? Byla by svatá Monika touž svatou Monikou, kdyby bývaly tyto slzy, matky svatého Augustina, nebyly též vlily do svaté Moniky samé té propasti, již Nebe vidí, již Nebe naplňuje?

Na místech proslulých, na místech slavných nějakou velikou milostí, na těch místech, kde styk nebe se zemí se zdá, neřeknu méně tajemným, ale méně skrytým, méně schovaným, smyslům přístupnějším a dojemnějším, bývá často nějaká hora a často nějaká studánka. Vodní zřídlo, jež v řádu přirozeném přivolává pohled a vybízí k mlčení, přivolává jiný pohled a přivolává jiné mlčení, když jest slavno milostmi jiného řádu, jež činí pohled vnitrnějším a mlčení vážnějším, hlubším, podstatnějším.

Nepodobá-liž se hora poušti? nepodobá-liž se vodní zřídlo slzám?

Kdo stoupá vzhůru, mívá žízeň. Hora mluví o osvobození; neboť odestírá obzory, vězení se rozšiřuje, zdi ustupují. Tak činí žádost.

Zdroj vodní, otevřený do srdce země, otevřený snad do srdce žádosti neb do srdce skály, nepodobá-liž se slzám, jež prýští z hloubi člověka, když se to jádro pootevře a když se cítí tvorem, který jest ve vztahu s nebem, se zemí, tvorem třesoucím se tisícerým třesením u paty hor a na pokraji propastí.

AMEN

AMEN

Býval bych mohl začíti slovem *Amen*. Býval bych mohl mluviti dále slovem: *Amen*. Končím slovem: *Amen*.

Opravdu taková jest sláva tohoto slova, že jest na začátku, uprostřed i při dovršení věcí. Nesnáz, když mu volíme místo, dokazuje velikost jeho funkce.

Starověku bylo za těžko uvěřiti, že by stvoření bylo bývalo stvořeno z ničeho; ukonal se, hledaje první látky, z níž bylo vzděláno stvoření.

Všemohoucnost působící na nic, to bylo příliš prosté.

A ještě dnes, hle, jak to jest příliš prosté. Člověk věří v zásadě, že Bůh učinil vše z ničeho: Ale kolik znáte lidí, kteří věří životem, že by Bůh mohl — vskutku mohl — učiniti vše z ničeho?

Člověk moderní vede si jako starověk; táže se, z jaké asi první látky Bůh tvořil.

První látkou, již si každý člověk představuje, hledě na události možné, jest pravděpodobnost. Zdá se mi, že Bůh nemůže vyvoditi pravdivosti odjinud. Nuže pravdivost může býti vyvozena z naprosté nepravděpodobnosti.

Taková jest hra *Amen.*

Bůh může stvořiti svět z ničeho a z překážky může učiniti nástroj, když svět, jednou stvořený, potřebuje, by se ho znovu dotekla jeho všemohoucí ruka.

Fiat překládá do jisté míry to velikolepé *Amen.*

Ale slovo hebrejské jest tak prosté, že má mnoho významův.

Výborně praví svatý Anselm:

„*Amen.* — Ó Bože Hebreův, ty jsi chtěl, abych věděl, že *Amen* není ani řecké ani latinské, ale hebrejské; a pro svoji výbornost nebylo převedeno vykladateli, ani změněno, by označovalo tvoje jméno, jež jest předivné a nezměnitelné.

„Právě proto jsi chtěl, aby toto slovo mělo tré významův; neboť nejprvé jest *Amen* pojímáno substantivně;

jest jménem a znamená to svaté a hrozné jméno, jež jest tvým jménem, jak čteme v Apokalypse (III, 14).

„Hle, co praví: *Amen*, svědek věrný a pravdivý, kterýž jest počátek stvoření Božího. Tebe tedy, Hospodine Bože můj, kterýž jediný jsi označen tímto jménem, prosím, dovolávám se tepy celého svého srdce, bys pro čest tohoto svatého jména, jež jest tvým jménem, bys vepsal moje jméno do knihy života; a bys s těmi, kteří ostříhali tvých sobot a vyvolili to, čemu ty jsi chtěl, a ostříhali tvé úmluvy, dal mi ve svém domě a ve svých zdech místo a jméno lepší než to, jehož se dostává od synův a dcer, a jméno věčné, jež nezakusí už jiné smrti.

„Za druhé *Amen* pojímá se adverbiálně.

„A když ty, Bože můj, jsa viditelný na zemi a obcuje s lidmi, chtěl jsi potvrditi nějakou pravdu, několikrát jsi připojil: *Zajisté pravím vám*, to jest: Pravím vám právě nebo pravdivě nebo neomylně, že tomu jest tak, jak vám pravím. A často jsi říkal dvakráte: *Amen, Amen*, aby i toto zdvojení bylo silnějším výrazem pravdy.

„Proto tebe, pravdo pravá a lásko drahá, jež se nemýlíš, pokorně prosím, by tvoje pravda se vezdy stkvěla a zářila v mém srdci a by všecka faleš světská a ďábelská byla zničena.

„Ale na třetím místě pojímá se *Amen* slovesně a jest slovesem jako všechna přání, když *Amen*, to jest sta-

niž se, jest odpovědí všech těch, kteří si přejí a kteří dychtí toho, zač se prosí.

„Toť co i Žalmista opakoval na konci některých žalmův, kde se praví: *Fiat, fiat.*

„A v tomto smyslu pravím na konci této modlitby, v níž jsou zahrnuta moje dychtivá přání: — *Amen,* to jest, tak budiž. Aby tobě, Otče, Synu, i Duchu Svatý, trojjediný Bože, byla sláva po věky věkův. *Amen.*"

Tedy dle doktora Canterburyského *Amen* pojato substantivně znamená Jméno třikrát svaté, Jméno hrozné, Jméno neznámé, Jméno Boží.

Amen jest počátkem i dovršením, slovem, jež začíná, i slovem, jež korunuje.

Amen učinilo světlo a oddělilo je od tmy. A věrný a pravdivý svědek z Apokalypsy slove *Amen.*

Amen jest slovem, jež rozkazuje, i slovem, jež si žádá, a slovem, jež zjišťuje, že rozkaz byl vykonán i že přání bylo ukojeno.

Amen jest dechem se rtův moci ve chvíli, kdy jí libo. *Amen* jest pohledem jejího oka na věc vykonanou ve chvíli, kdy se jí zlíbilo.

Amen jest začátečním konem vůle, dovršujícím konem blaženosti.

Amen jest konem, který otvírá čas a který jej zavírá, jest klíčem, který se točí v bráně věkův, otvíraje ji a zavíraje.

Amen jest slovem Genese, jež jest Apokalypsou úvodu. *Amen* jest slovem Apokalypsy, jež jest Genesí dovršení.

Amen jest počátek. *Amen* jest konec. *Amen* jest střed.

Neboť hle, slyšíme je ve chvíli, kdy se nabízí vtělení, slyšíme je se rtův Panny, jež praví: Ano.

Amen matčino jest ozvěnou *Amen* otcova, skrze něhož z ničeho vzklíčily hvězdy, by se třpytily po millionech, po millionech a po miliardách, korunujíce letní noci.

Amen dostačuje samo sobě. Nezná potřeb, podmínek, příprav. Věky závisí na něm, a ono nezávisí na věcích.

Amen jest mečem, který rozlučuje to, co má býti rozloučeno.

Amen jest slovem moci i slovem pokorné prosby.

Jest slovem modlitby, jež si žádá něčeho, i modlitby jež rozjímá, čerpajícím z tužby dosažené počátek tužby nové a svlažujícím svoje rty ve vodě živé, která vytryskla ze skály, aby zvýšilo svoji žízeň a aby kopalo ve skále ještě hlouběji, odkud vyrazí pramen bohatší a užaslejší.

Slovem zasvěcení, prostřednictví, dovršení.

Amen jest slovem, jež se rozléhá od hor k horám v čase i ve věčnosti, prodlužujíc svoje ozvěny, naznačujíc cestu hromům a naznačujíc cestu perutím orlím.

Amen, Amen, Amen.

Stvoření, vykoupení, slova Boží, slova Mariina, stvoření světla, poselství Gabrielovo, odpověď té, jež byla dcerou Abrahamovou a jež se stala matkou Boží.

Proč se nevykoupati ve světle: proč nepřipojiti svých hlasův k tolika hlasům:

Fiat, Amen.

Tato moc člověka, jenž má právo říkati *ano* Bohu, dosvědčuje zároveň naši závislost i naši velikost. Co můžeme učiniti bez Toho, kterýž Jest? Ježíš Kristus odpověděl, a to: *Nemůžeme učiniti nic.* Ale s jeho pomocí můžeme říci *Amen* na slovo Boží, jež k nám mluví věčně; můžeme říci *ano.*

Ano! můžeme říci *Amen* na slovo, jež řeklo: *Fiat lux.* Můžeme říci *Amen* Tomu, jenž pravil: *Jsem ten, kterýž jsem.*

Amen jest přílnutím člověka k Pravdě, výkřikem triumfu, hymnou slávy. Co to jest vskutku hymna slávy, ne-li tvrzení Bytosti, jež se skvěje a září?

Člověku jest se proměniti ve výkřik triumfu, státi se živoucím *Amen*, jež vystupuje se země do nebe. Co učiniti z našich duší a z našich těl, ne-li hlasy, jež praví: *Amen?* Co učiniti z našich slov, z našich myšlenek, z našich gest, z našich pohledů, ne-li triumfální *Amen?*

Amen praví: *Ano, Pane,* tomu, kterýž jest plnost. Vně *Amen* hrozí nám prázdnota, přitahuje nás pro-

past. Vně *Amen* život lidský, který má býti živoucím tvrzením pravdy, pozbývá svého účelu a důvodu býti.

Jaké to slovo, jež říkáme před modlitbou i po modlitbě?

Amen! toť souhrn slávy Boží, co si jí mohou přáti mohutnosti lidské duše.

Chcete slyšeti, jak toto slovo hlaholí v nebesích? Představte si člověka, jenž vrhne zpětný pohled na dějiny lidstva. Tento hluboký, podivující se, vesměrný pohled bude hledati všude, v minulosti i v přítomnosti, v řádu viditelném i v řádu neviditelném, v řádu přirozeném i v řádu nadpřirozeném, ve stvoření, ve vykoupení, v životech svatých, v životech lidí a v životě všeho toho, co žije, všech darův Stvořitelových, jichž se dostalo Stvoření, tento pohled proniká, obsahuje a shrnuje jak jen možno vše, co máme od Boha, vše, co Bůh dal tvorstvu. Bylo by třeba, aby tento pohled na své nesmírné cestě sestoupil až do pekla, by si připomněl, kvíle láskou, milosti, prokázané kdysi démonům a proklatcům, milosti odvržené, a shromáždil je do své kořisti. Představte si člověka, o němž mluvím, jak se vrací k Bohu po této výpravě a jak ho zahrnuje vděčností Všehomíra s tímto výkřikem: Ano, Pane, jest to dobře! Představte si tohoto muže, ohýbajícího se pod břemenem bohatství, jež rozjímá, menšícího se pod touto slavnou tíží na postavu dítka, jež nese radostně svůj koší-

ček s kvítím, a připojujícího nádheru své pokory k nádheře svého pokladu.

Hle, zase smysl slova: *Amen.*

Nad hlasy lidskými zdvihají se jiné hlasy. *Amen* pozemské jest doprovodem *Amen* nebeského.

„Et omnes angeli stabant in circuitu throni, et seniorum, et quatuor animalium: et ceciderunt in conspectu throni in facies suas et adoraverunt Deum.

Dicentes: Amen. Benedictio, et claritas, et sapientia, et gratiarum actio, honor, et virtus, et fortitudo Deo nostro in saecula saeculorum! Amen."

Ať *Amen* andělův tedy zmladí *Amen* lidí, jsoucích v nebezpečí dýmův zemských, a ať naše rty rodí posléze svoje ovoce, svoje ovoce ohnivé; *Amen* pokoje, *Amen* radosti, *Amen*, jež vystupuje nad hrom, do končin vezdy jasných; *Amen* triumfující, *Amen* rozžhavené, jež zúrodní zemi a zveselí nebe, sjednocujíc se s věčnou chválou Slova, jež jest chvála a skrze něž se klanějí všichni duchové, kteří se klanějí:

„Per quem majestatem tuam laudant Angeli, adorant Dominationes, tremunt Potestates. Coeli, coelorumque Virtutes, ac beata Sera-

phim, socia exultatione concelebrant. Cum quibus et nostras voces, ut admitti jubeas, deprecamur, supplici confessione dicentes.

„Sanctus, sanctus, sanctus,
„Dominus Deus Sabaoth".

Ó Bože, ohni sžírající, *Amen.*

AMEN, AMEN.

OBSAH

Prohlášení autorovo	strana VII
Předmluva	IX
Starý Zákon	1
Symbolismus vPísmě	137
Nový Zákon	189
Slzy v Písmě	255
Amen	323

Do latinských nadpisů vloudilo se několik chyb, které však laskavý čtenář snadno si opraví.

Z francouzského přeložil Otto Albert Tichý

D O B R É D Í L O
v Staré Říši na Moravě.
Pořádá a s pomocí
Boží a přátel Studia vydává
Antonín Ludvík Střiž.
Tento svazek 23.
jež natiskl
Frant. Obzina Ve Vyškově,
vydán v červenci
l. P. 1915.